ב"ה

אין ליכט פון תורה

ספר

חק לישראל

תצוה

בלשון הקודש ואידיש

760

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשנ"ט לפ"ק

בעזהש"ת

ספר
חק לישראל

פרשת תצוה

❖

בלשון הקודש ואידיש

❖

עם מ"ב פירושים, מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים
מיט אלע מפרשים אויף עברי טייטש, תנ"ך, משניות, גמרא,
מוסר, הלכה, איבערגעזעצט אויף א לייכט אידישע שפראך, מיט
שיינע ליכטיגע אותיות און קלארע דרוק

❖

יוצא לאור על ידי
הוצאת אמונה

ברוקלין יצ"ו

(ל) **דע כי זכירות נאמרו בתורה, זכור את אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב, זכור את עשה לך עמלק, זכור את אשר עשה ה' אלהיך** למרים. זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים. והכוון הוא שבכל יום נזכיר דברים אלו ואם עבר עליו יום אחד שלא זכר אותם הרי בטל מצוה אחת מן התורה. וע"כ ראוי לאומרם בכל יום אך פן ישכחם. ע"כ הקדוש האר"י ז"ל רמזם לכוונם בתוך התפלה ההקבוע בכל יום בברכת אהבה רבה, כי אל פועל ישועות אתה ובנו בחרת מכל עם ולשון יכוון לזכור את יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב שבו בחר בנו הש"י לעם סגולתו. וקרבתנו מלכנו לשמך הגדול, אימתי יתגדל שמו ויהיה השם שלם כשימחה זכר עמלק, כמ"ש זכור את אשר עשה לך עמלק. סלה באמת להודות לך, הפה והלשון נברא להודות לה' ולא לדבר לשון הרע זכור את אשר עשה ה' למרים על שדברה לשון הרע במשה. ופסוק זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים יזכור בפ' ציצית כשאומר בק"ש יציאת מצרים ולפי מ"ש לעיל לומר פ' קדש קודם ברוך שאמר כבר אמר הפסוק זה שם:

(לא) **כוונת** ק"ש היא עצומה ועמוקה עד מאוד וכבר כתבנו בהקדמת חיבור הלז כי אין כוונתי לבאר ולהציג כוונות העמוקות שאינם שוים לכל אדם ולאו כל עלמא יכולים לקיימם רק בצד בינוני השוה לכל נפש, וכן גם כאן בכוונת ק"ש עיקר הכוונה למסור נפשו על קידוש השם באמירת פסיק ראשון ולכוון בד' תיבות ה' אלהינו ה' אחד שהם נגד ד' אותיות הוי"ה ולקבל עליו ד' מיתות בד' של ת בות אחד לפייס ד' אותיות של שם אדנ"י שפגם בהם שתהיה נשמתו נקיה כי בקבלו עליו ד' מיתות בד' של אחד ומוסר נפשו למיתה בזה סרה ממנה זוהמת נחש ונשמתו נקיה בלי ס"ג, ראויה להיות מ"נ אל השכינה לחברה עם בעלה שם הוי"ה שיהיו הב' שמות יחד יאהדונה"י, ואחר כן יכוון לחבר התורה יחד מה שהפריד בעונותיו. והוא כי כ"ה אותיות של פסוק שמע ישראל הם נגד כ"ב אותיות התורה ותנ"ך לחברם בנין אחד ולכלול כולם ביחד כ"ד ספרים והם כ"ד אותיות בברוך שכמל"ו זהו כוונה הראויה כאשר היא מבוארת בהרבה מקומות בזוהר:

(לב) **כתוב** בהגהות ספר היראה שצריך להפסיק בין וחרה אף לד' דלא לישתמע אף ה' ח"ו. ונזהר בזה ובשאר דקדוקים המבוארים בש"ע טוב לו מאוד כי הם מצננים הגיהנם:

ואתה תצוה וגו׳. דער מדרש תנחומא שרייבט דיא יודין האבין גיזאגט צו הקב״ה דו שפייזט די גאנצע וועלט אונ דו האסט אונז גיבאטין מיר זאלין מקריב זיין פאר דיר קרבנות. וויא עס שטייט אין פסוק הקב״ה האט גיזאגט צו משה דו זאלסט זאגין די יודין זייא זאלין היטען מקריב זיין מיין קרבן וואס דאס איז מיין ברויט. נאך האבין דיא יודין גיזאגט פאר הקב״ה דו בעלייכסט דיא גאנצע וועלט אונ דו האסט אונז גיבאטין מיר זאלין אנציגדען בוימ-אייל אין דיא מנורה וואס אין משכן. מיר זעהן ביי דיין ליכטיגקייט. אונ דו האסט אונז גיבאטין מיר זאלין אנציגדען דיא מנורה אין משכן. רבי מאיר זאגט הקב״ה האט גיזאגט דיא ליכט וואס אהרן וועט אנציגדען אין די מנורה זענען ביי מיר ליבער ווי דיא זון אונ די לבנה וואס איך האב בשאפין אין הימעל. רבי חנינא סגן הכהנים האט גיזאגט איך האב בעדינט אין בית המקדש האב איך גיזעהן דיא נסים וואס זענען גישעהן גיווארין ביי די מנורה ווי מען האט אנגעצונדין די מנורה ראש השנה האט די מנורה גיברענט ביז דעם אנדערין ראש השנה אונ איז גיט פארלאשין גיווארין. אמאהל האט גיטראפין עס האט געוואקסין ווייניג בוימאייל האבין דיא כהנים גיוואלט פארלעשין דיא מנורה ביי טאג עס זאל נאר ברענען ביי נאכט. זאגט רבי חנינא איך בין דאמאלס גיוועזן אין בית המקדש האט די מנורה גיברענט דעם יאהר ליינגער וויא זיא האט גיברענט אלע יאהר. הקב״ה האט גיזאגט צו משה זאג צו די יודין היינט דארפט איר ציגדין ליכט אין בית המקדש וייל איר דארפט דיא ליכטיגקייט אונ אין דעם זכות פון די ליכטיגקייט וועל איך צו אייך בריינגען דעם מלך המשיח וואס ער וועט זיין די ליכטיגקייט פון די גאנצע וועלט. היינט אז מיר האבין קיין בית המקדש אונ אונזערע שוהלען אונ בתי מדרשים זענען אונזער בית המקדש. ווי גרויס איז די מצוה צו געבין ליכט אין אשוהל אונ אין אבית המדרש צו בעלייכטין פאר דעם עמוד ווען מען דאווינט אונ אין בית המדרש מענטשין זאלין לערנען תורה אונ צו בעלייכטין דיא שוהל אונ בית המדרש שבת ביי נאכט אונ יום טוב ביי נאכט. רבי שמעון בן לקיש זאגט פאר וואס האט שאול זוכה גיוועזן צו זיין אמלך. אין דעם זכות פון זיין זיידע וואס ער פלעגט בעלייכטין אין זיין שטאט אלע פינסטערע גאסין. מענטשין זאלין זיך קיין שאדין מאכין אין דער פינסטער. דער זיידע פון שאול האט געהייסין אביאל. אונ וועגין דיא בעלייכטונג וואס ער פלעגט מאכין אין דיא פינסטערע גאסין האט מען אום גערופין „נר״. די ליכט פון די שטאט. הקב״ה זאגט צו די יודין היינט דארפט איר האבין אבעלייכטונג. אבער ווען משיח וועט קומען וועט איר אליין זיין דיא ליכטיגקייט. אונ אלע פעלקער וועלין גיין פון דיין ליכטיגקייט. אונ אזוי ווי אין בית המקדש איז גיוועזן די היילינגסטע כלי דיא מנורה. אלע כלים האט געמאכט בצלאל נאר די מנורה האט קיינער גיקענט מאכין. אונ הקב״ה אליין האט זיא געמאכט. צו ווייזין וויא טייער עס איז בייא הקב״ה דיא ליכטיגקייט פון דיא מנורה. ווארום ווען דיא מנורה האט גיברענט אין משכן האבין אלע נשמות פון אלע יודין בעלויכטין די יודין ווייל די נשמה אין גוף איז אהייליגע ליכטיגקייט פון הקב״ה. אונ ווייל אויף שבת קומט אריין אין די יודין אהייליגקייט פון הקב״ה אונ די נשמות זענען שבת היילינגער פון אגאנצע וואך. דריבער האט מען גיבאטין די יודין זיי זאלין אויף שבת צינדין ליכט אין שטוב. אונ ווייל שבת איז גיגעבין גיווארין די תורה וואס זיא בעלייכט די נשמה. דריבער זאל מען אנצינדין צוויי ליכט. איינע נעגין די נשמה אונ איינע נעגין די תורה. אונ דער מאן מיט דיא ווייב דארפין זיין בשעפטיגט ביי דיא ליכט וואס מען צינדט אן אויף שבת. ער דארף שטעלין די לייכטער אויף דעם טיש אונ אריין שטעלין די ליכט אין דיא לייכטער עס זאל זיין אלץ גרייט נאר צום אנ-צינדין. אונ אנצינדין דארף דאס ווייב די ליכט. נאר זיא זאל אכטונג געבין פון די מצוה זאל ניט ווערין אעבירה. דהיינו מען זאל צינדין די ליכט צו דער מנוט ווען עס איז דיא צייט ליכט צו צינדין. מען זאל חו״ז ניט מחלל שבת זיין. דאס איז אומווייניגסטין אהאלבע שעה פאר צאת הכוכבים. ווינטער ווען דער טאג איז קליין דארף מען זיין מער געהיט מען זאל ניט מחלל שבת זיין. דיא גמרא זאגט דיא אשה וואס גיט אכטונג זיא זאל צינדין ליכט צו דער צייט אונ די ליכט זאלין זיין שיינע אונ גרויסע וועט זיא זוכה זיין צו האבין קינדער תלמידי חכמים. דריבער יעדער אשה ווען זיא צינדט די ליכט זאל זיא בעטין בייא הקב״ה ער זאל איר געבין קינדער תלמידי חכמים. אונ עס איז גלייך פאר ליכט צינדען זאל זיא געבין אויף צדקה ווי פיל זיא קען. דריבער זענען דא בעלי בתים וואס ביי זייא זענען דא פושקעלעך אויף דיא וואנט אונ איידער דאס ווייב גייט ליכט צינדען ווארפט זיא אריין איינווייניג עטליכע גראשין אונ דאס

ווערט

ווערט ארויסגענומען אויף צדקה. אונ די אשה וואס האט קיין קינדער איז אסגולה נאך ליכט צינדען זאל זיא זאגין די הפטרה פון דעם ערשטין טאג ראש השנה נאר זיא זאל וויסען ווייניגסטונס וואס זיא זאגט. אויב מען צינדט אן פיל ליכט אין עטליכע שטובין זאל זיא זאגין די ברכה אויף די ליכט וואס שטייען אויף דעם טיש וואס מען וועט אויף אים עסין. פאר ליכט צינדין דארף זיא אנטאהן אירע שבתדיגע קליידער. נאר אויב זיא זעהט ביז זיא וועט זיך אפוואשין אונ אנטאהן די שבתדיגע קליידער וועט ווערין שפעט זאל זיא בענטשין ליכט אין דיא וואכעדיגע קליידער. אונ אויב דאס ווייב האט זיך פארשפעטיגט אין גאס אונ דער מאן זעהט עס ווערט שפעט, זאל ער ניט ווארטין אויף דעם ווייב נאר ער זאל אליין צינדען ליכט אונ זאל זאגין דיא ברכה אזוי וויא דאס ווייב זאגט. אוילדה דעם ערשטין שבת וואס זיא איז אין קינדבעט זאל דער מאן בענטשין ליכט. נאך ליכט צינדין טאר מען קיין ארבעט טאהן. וואס מען טאר ניט טאהן שבת טאר מען ניט טאהן נאך ליכט צינדען. נאר אויב מען בענטשט ליכט ווען עס איז נאך פריה אונ מען האט נאך עפעס צו טאהן נאך ליכט צינדען, זאל מען פאר ליכט צינדען זאגין. איך נעם נאך ניט אויף מיר דיא היילינקייט פון שבת מיט דעם ליכט צינדעך וועט מען נאך ליכט צינדען קענען טאהן וואס מען דארף. מען דארף צינדין ליכט אין אלע שטובין וואס מען גייט אין זייא אריין שבת בייא נאכט:

אונקלוס

תצוה יום א תורה

יחשיך כת"ת דז"א יהוה נפש ו יה יהו יהוה, רוח יוד הא ואו הא, נשמה יהוה חיה יחידה ך דמיטי יו"ד אל שם ב"ן שבעשיה בניקוד חולם:

כ וְאַתְּ תְּפַקֵּיד יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִסְּבוּן לָךְ מְשַׁח זֵיתָא דְּכֵיָא כְּתִישָׁא

כ וְאַתָּה תְּצַוֶּה׀ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ

תר"א ואתה תצוה. מגילה כט ל: ויקחו אליך. ברכות נג מנחות פו:

בעל הטורים

(כ) ואתה תצוה. לא הזכיר משה בזה הסדר משנ"ב בכל החומש שמשעה שנולד משה אין סדר שלא הוזכר בה [חוץ ממשנה תורה] הטעם משום שאמר מחני נא מספרך אשר כתבת וקללת חכם אפי' על תנאי באה ונתקיים בזה. וכתב שואה במנורה וכן בתמיד צו את בני ישראל לפי שבניהם נוסנים בכל יום ויש בהם ספרון כים לפיכך צריך זרח לכן אמר בהם לשון שואה. תצוה בני' גבים לוה רמז להדלקת הנר לנשים שוגה בשבת: ויקחו אליך. אבל אני איני צריך לאורה:

רשב"ם

(ב) ואתה תצוה'. למעלה הוא אומר דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה לפי שעה לצורך המשכן אבל כאן שצוה זה לכל הדורות לתת שמן למאור לכל שנה ושנה לכך הוא אומר ואתה תצוה. שינה הלשון לפי שכל לשון צוואה לדורות ומיד. ובה"א בת"ב ובספרי כי כל לשון ציווי אינו אלא מיד ולדורות: זך. בלי שמרים הזיתים כותשם

רש"י

(כ) ואתה תצוה. זך. בלי שמרים א כמו ששנינו במנחות (דף פו) ב מגרגרו בראש הזית

שפתי חכמים

א פי' שאל תתמה היאך מצינו שמן שאין בו שמרים דהא תנן בפרק המפקיד ר"ש אומר אף המוכר שמן מזוקק כל ימות השנה מקבל עליו לוג ומחצה שמרים למאה ה"מ שאין שמן בלא שמרים ומפרש כמו ששנינו וכו': ב פי' לוקט אותן זיתים הגדלים בראש הזית גרגר אחד מכאן וגרגר אחד מכאן לפי

ענין הדלקת המנורה

(כ) ואתה תצוה את בני ישראל וגו' עד מאת בני ישראל. הרב סש"ס מדקדק באלו הפסוקים. א) מהו לשון ויקחו אליך וכי למשה היו צריכים ליתן הלא להקב"ה היו נותנים. זיקחו אלי הוה ליה למימר. ב) שמן זית זך כתית למאור ואמרו רז"ל זך כתית למאור ואין זך כתית למנחות. שמן למאור יהי' זך ומזוכך יותר מהשמן למנחות. ולעיני בני אדם יפלא בי דרך המלך מה שנערך למאכלו צריך להיות יותר טוב ומצול ונקי ממה שמדליק להאיר לפניו אף שבאמת לא לזה ולא לזה צריך וכמאמרם ז"ל וכי לאורה הוא צריך. ואם תרעב לא אומר לך. עכ"פ ידוע מאמר חז"ל מלכותא דרקיע כעין מלכותא דארעא. והיה לנו לצוות לנו שיהיה כדרך טבע העולם שיהיה מוכן גם לעיני בשר. ג) להעלות נר תמיד. וכי נר אחד היה דולק הלא שבעה נרות היה מדליק ונרות הוה ליה למימר. ד) מהו תמיד וכי תמיד היה דולק והלא לא היה דולק רק מערב עד בקר. ה) באהל

פירוש להורת אלהים

(כ) וְאַתָּה תְּצַוֶּה אונ דו זאלסט געביטין אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל די קינדער יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ אונ זייא זאלין נעמין צו דיר שֶׁמֶן זַיִת בוימאייל זָךְ לויטער

לקוטים על התורה

(כ) וְאַתָּה תְּצַוֶּה וגו' וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ וגו'. דער מדרש תנחומא זאגט די יודין האבין געזאגט פאר גאט רבונו של עולם דיין ליכטיגקייט לייכט דאך אונז, אונ דו האסט אונז געבאטין מיר זאלין צינדען פאר דיר ליכט אין בית המקדש. רבי יצחק זאגט דאס איז גלייך ווי איינער האט א שטוב וואס איננווייניג פלעגען פיל לאמפין, האט דער בעל הבית געזאגט צו זיין קנעכט צינד אן ליכט אין הויף, האט דער קנעכט געזאגט צום בעל הבית

כָּתִית לַמָּאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד׃
כא בְּאֹהֶל מוֹעֵד מִחוּץ לַפָּרֹכֶת אֲשֶׁר
עַל־הָעֵדֻת יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אַהֲרֹן וּבָנָיו

לְאַנְהָרָא לְאַדְלָקָא בּוֹצִינָא תְּדִירָא׃
כא בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא מִבָּרָא
לְפָרֻכְתָּא דִּי עַל סַהֲדוּתָא
יְסַדַּר יָתֵיהּ אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי

תו"א להעלות נר. שבת כא: באהל מועד. מנחות פו: יערוך אותו. מנחות נח:

רשב"ם

במכתשת כי חשתונים בריחים אינו זך כל כך: (כא) לפרכת. לפני העדות:

בעל הטורים

כתית. רמז ת"י ת"כ שנים יהא נוהג הדלקת המנורה: להעלת חסר וי"ו לומר שוי"ו נרות מכבים אותם אבל נר מערבי דולק לעולם: לאור להעלות. בגי' חצי לוג שמן לנר: נר תמיד. בגימטריא בשבת:

רש"י

וכו': כתית. הזיתים היה כותש במכתשת ואינו טוחנן בריחים כדי שלא יהא בו ג שמרים ואחר שהוציא טפה ד ראשונה מכניסן לריחים וטוחנן. והשמן השני פסול למנורה וכשר ה למנחות שנאמר כתית למאור ולא כתית למנחות: להעלות נר תמיד. מדליק עד ו שתהא שלהבת עולה מאליה (שבת כא): תמיד. כל לילה ולילה קרוי ז תמיד כמו שאתה אומר (במדבר כח) עולת תמיד ואינן אלא מיום ליום. וכן במנחת חביתין נאמר (ויקרא ו) תמיד ואינה אלא מחציתה בבקר ומחציתה בערב. אבל תמיד האמור בלחם ח הפנים משבת לשבת הוא:

שפתי חכמים

שאותן זיתים מבושלים היטב ואין בהם שמרים: ג דכשטוחנן בריחים יש בו שמרים אע"פ שמגרגרו כו': ד דאי מוליא מהן יותר יהא בו שמרים ולכך שמן השני פסול משום שיש בו שמרים: ה ואע"פ דגבי מנחות נמי כתיב כתית ונימא דוקא כתית. וי"ל דא"כ לכתוב דהכא ל"ל אע"כ למאור דהכא למעט בא כתית למאור ולא כתית למנחות אלא אפי' שמן שני כשר למנחות וא"ת א"כ כתית במנחות ל"ל וי"ל דאי לא כ' כתית במנחות ה"א למנחות דוקא שמן שני כשר ולא שמן ראשון מש"ה כ' כתית במנחות כדי להכשיר אף שמן ראשון למנחות. וא"ת למאור ל"ל דהא ידענא דהא דכתיב כתית במנחות אף כתית במשמע דאי דוקא הוה כתית למנחות ולא שמן שני א"כ ליפתוק חכתית דמנחות ונילף משמן דמאור כתית אין שני לא וי"ל דאיכא למיפרך מה לשמן המאור כיון דלהאיר אנו צריכין מש"ה כתית דוקא מפני שהוא נמשך אחר הפתילה אבל למנחות שני דוקא משום שיש בו יותר מתיקות מש"ה כתיב כתית גבי מנחות להכשיר אף כתית ושוב איצטריך למאור ללמד דכתית דמנחות לאו דוקא הוא והא דנקט רש"י כתית למאור ולא כתיב למנחות פירוש אין צריך כתית למנחות אלא אף טחון כשר וק"ל: ו דק"ל הי"ל לכתוב להדליק וכתב להעלות שלא יניחנה וילך כשהדליקה כל עוד שאין השלהבת עולה: ז כלומר אע"פ שאינו דולק ביום אלא בלילה עד היום מ"מ קרוי תמיד כמו שאתה מולא כשאר דברים שאינם תמיד בכל זמן ואעפ"כ קרויין תמיד כמו שמביא רש"י וכן במנחת חביתים שהרי מחציתה בבקר ומחציתה בערב ואפ"ה אומרים בו תמיד כיון שהוא כן לעולם ודו"ק: ח כלו' דמלחם הפנים אין להביא ראיה שנאמר תמיד ע"ש שהוא לעולם אע"פ שיש בו הפסק שהראשון נסולק והשני מעריכין על השלחן לפי שהיה תמיד ממש שהיה מונח משבת לשבת ואף כשהיו מסירין אותו ומשימין אחר תחתיו לא היה שם הפסקה אלא אלו מושכין

ענין הדלקת המנורה

מועד מחוץ לפרוכת אשר על העדות יערוך אותו אהרן ובניו. מה ענין קביעת מקום למנורה בכאן וכבר קבע לה מקום למעלה ואת המנורה תשים נוכח השלחן. ו) מחוץ לפרכת. לכאורה מיותר. כיון שהוא באהל מועד ודאי שהוא מחוץ לפרוכת שידוע שאוהל מועד הוא חחוץ לפרכת. ז) אשר על העדות ארון העדות מבעי ליה. כי בכ"מ העדות קאי על הארון שהוא עדות לישראל ולוחות העדות ניתן בו. ח) מערב ועד בקר שאמרו ז"ל תן לה מדתה שתהא דולקת והולכת מערב ועד בקר לכאורה מיותר. כודאי יתן כמדה שיהא דולק כל הלילה. ומה שתירצו שיהיה מדה אחת לכל הלילות מה שייך אזהרה זו לכאן גבי בהעלותך את הנרות הוה ליה למכתב. ט) יערוך אותו. אותם הוה ליה למימר כנ"ל גבי נר תמיד. י) חקת עולם וגו'. תימה וכי חקת עולם היא זו והלא נתבטל משחרבן הבית. יא) מאת בני ישראל. אינו מובן. אם על ההדלקה קאמר. באהרן תליא מלתא ולא בישראל. ואם על לקיחת השמן. קודם הוה ליה למכתב. אלא ויקחו אליך. שהוא חק לבני ישראל. קצת מדקדוקים אלו תירצו המפרשים לפי שכלם בקדש. ואנחנו נבאר אותם לפי דרכו וכל אלה באמת יבוארו. כי ידוע מאמר רז"ל כמדה שאדם מודד

לקוטים על התורה

הַבַּיִת דיא גאנצע שְׁטוּב איז פוהל מיט לִיכְטִיגְקֵייט אונ דו זאגסט איך זאל אָנְצִינְדֶען לִיכְט, האט דער בַּעַל הַבַּיִת גיזאגט [די לִיכְטִיגְקֵייט איז דאך אין שְׁטוּב צינד אָן לִיכְט אין הויף] עס זאל זיין לִיכְטִיג פאר די קֶעגֶעכְט, אַזוי האט גאט גיזאגט צו משה, ניט ווייל איך דארף אייער לִיכְטִיגְקֵייט האב איך אייך גיבאטין איר זאלט אָנְצִינְדֶען די מְנוֹרָה, נאר צו ווייזין פאר דער וועלט מיין לִיבְשַׁאפְט צו אייך, עס זאל אויסזעהן אז איר לייכט פון מיינעטוועגין, דאס איז גְלַייך וויא אַזעהענדיגער אונ אַבְּלִינְדֶער זענען געגאנגען אין וועג, די גאנצע וועג האט דער זעהענדיגער געפירט דעם בְּלִינְדֶען, בַּיי נאכט זענען זייא געקומען אין אַשְׁטוּב, האט דער זעהענדיגער גיזאגט צום בְּלִינְדֶען, צינד אָן אַלִיכְט אונ לייכט פאר מיר, האט דער בְּלִינְדֶער גיזאגט צום זעהענדיגען, די גאנצע וועג בין איך גיוועזן בְּלִינְד אונ דו האסט מיך געפירט מיט דיין לִיכְטִיגְקֵייט,

פירוש להורה אלהים

כָּתִית צו שְׁטוּיסֶען מען זאל דיא אֵייל בִּירְטֶען צו שְׁטוּיסֶען מיט אַשְׁטֵייסֶעל לַמָּאוֹר כְּדֵי עס זאל זיין צו לייכטען אין דער מְנוֹרָה לְהַעֲלוֹת אָן צו צינדען נֵר לֶעכְט תָּמִיד בְּלוֹמֶר אין דער מְנוֹרָה זאל תָּמִיד ברענען אַגאנצע נאכט: (כא) בְּאוֹהֶל מוֹעֵד אין דעם אוהל מועד מִחוּץ אויסין ווייניג לַפָּרוֹכֶת פון דעם פָּרוֹכֶת אֲשֶׁר וואס ער הענגט פאר דעם קָדְשֵׁי קָדָשִׁים וואס דארטין ליגין דיא לוּחוֹת יַעֲרוֹךְ ער זאל אן רעכטען אותו די מְנוֹרָה אַהֲרֹן וּבָנָיו אַהֲרֹן אָדער זיינע קינדער מֵעֶרֶב פון

מצות השם

[נח] (עשה מ) לערוך הכהנים נרות המנורה לפני ה' שנא' באהל מועד מחוץ לפרוכת אשר על העדות יערוך אותו אהרן ובניו:

(כ) לְהַעֲלוֹת נֵר תָּמִיד. עס איז אַמִצְוָה מען זאל אָנְצִינְדֶען דיא מְנוֹרָה וואס אין מִקְדָּשׁ, אונ מען זאל אַבִּין גיסען אַזוי פִיל בּוֹימְאֵייל עס זאל בְּרֶענֶען אַגאנצע נאכט, די בֹּהֲנִים האבין געדארפט זעהן דיא קְנוֹיטין מיט דיא בּוֹימְאֵייל זאלין זיין אַזוי גוט עס זאל ניט פארלאשין ווערין בֵּיי נאכט, אונ אַלֶע פְרִיה האבין זיי געדארפט דיא מְנוֹרָה ריין מאכין, אונ ווייל עס האט אַמָאהל גיטראפין אַגָס בַּייא דיא מְנוֹרָה, ווען די יוֹנִים זענען אריין געקומען

אין

מעֶרב עַד־בֹּקֶר לִפְנֵי יְהוָה חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃

מֵרַמְשָׁא עַד צַפְרָא קֳדָם יְיָ קְיָם עָלַם לְדָרֵיהוֹן מִן

תו״א מערב עד בוקר. שמות כז יומא טו:

רש״י

(כא) מערב עד בקר. תן לה מדתה שתהא דולקת מערב עד בקר. ושיערו חכמים חצי לוג ללילי טבת הארוכין וכן לכל הלילות ואם יותר אין בכך כלום:

שפתי חכמים

ואלו מניחין האחר עפחו של זה לצד עפחו של זה: ט דק״ל דבפסוק משמע דשיעור מערכה הוא מערב עד בוקר לכל הלילה יערוך הוא המערכה א״כ מתי דולק לכ״פ תן לה כמדתה שתהא דולקת וכו׳ והוי כאלו אמר יערוך אותו אהרן וכניו כערך שיהא דולק מערב עד בקר לא שיערכנו מערב עד בקר ואפ״ה אין שיעור אלא לפי הפתילות שאם היו עבות לא יספיק אפי׳ לוג י״ל לפי שהיה לנרות בית קבול לפתילות אי אפשר שיהיו עבי

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כא) מערב עד בקר. פירש״י שתהא דולקת מערב עד בקר ושערו חכמים דהיינו חצי לוג ללילי טבת הארוכים ובלילות קצרות אם נשאר מן השמן אין בכך כלום. ואין נראה להרב יצחק בר אברהם ז״ל לזרוק תמיד שמן הנותר לפי׳ פירש שלפי קצור הלילות היו עושין הפתילות גסות שלא ישאר מן השמן כלל לשחר וכן משמע במנחות דמסיק בן ביבי היה ממונה על הפקיע. והיינו לישנא דמסכת שבת מבלאי מכנסי הכהנים ומהמייניהם היו מפקיעין לעשות פתילות במקדש:

ענין הרלקת המנורה

מודדין לו ופועל אדם ישולם לו. וכפי שהאדם מתנהג עלמו בהליכתו בתורת ה׳ ובעבודתו ובעשיית מצותיו באהבה. כן משלם לו ה׳ כגמולו. ואם התנהגותו הוא כדרך טבע העולם. עושה מצות כפי כח גופו. וכל מה שיוכל לעשות בכחו יעשה. אבל חושש הוא לחלישות גופו. ואם תכבד עליו העבודה בעשיית המצות. כגון לילך לבית הכנסת או לביהמ״ד להתפלל או ללמוד בימות החורף שהקור גדול או כאשר ירד גשם והשלג מן השמים. או לישן בסוכה אם העת קר. הוא פורש מזה. ולא יאבה לרדוף אחר קיום המצות למעלה מטבעו ומזגו. וכן בלימוד התורה ילמוד כפי ערך טבעו ומזגו. ואם יחלש לבו או יחלש מנה ילך לו לעסוק בצרכי גופו. ולא ירצה בשיבור כחותיו וטבע גופו לעבוד ה׳ יותר מטבעו. וכן בבחינת הצדקה. מפזר על המצות ונותן לדקה בערך השגת ידו. ואם יזדמן לו לפעמים שיצטרך להוציא על המצוה ביותר מהשגת ידו כקניית אתרוג בסך רב ולהלביש ערומים ולהשיא יתומים ביותר מהשגת ידו. יניח המצוה מלקיימה ולא יוסיף מפזר ונוסף כפי ערכו. אבל מה שהוא לפי ערך כח גופו וטבעו ומזגו והשגת ידו. יעשה המצות וילמוד התורה ויתן לדקה ולא יפחות כאשר בטבע העולם. כן הקב״ה מתנהג עמו בדרך טבע העולם. ובהטיבו לכל העולם ייטיב גם עמו ומברכו בברכות בני חיי ומזוני כדרך הטבע. אבל אם לפעמים יצטרך להעשות לו דבר שהוא חוץ לטבע העולם. למשל כאשר יפלו עליו לסטים ושודדי לילה. או אם יברח לו אל ארץ אחרת ויצטרך לעבור הנהר וכדומה. לא ישתנה עליו סדרי בראשית לשדד מערכת השמים בשבילו. כי פרי מעלליו יאכל כאשר עשה הוא כן יעשה לו מדה כנגד מדה. ויש אשר ימלא אדם שיתנהג עלמו אף בפחות מדרך טבע העולם. ולא יעשה מצות הבורא כי אם כשיגיע לו המצוה בלי שום טרחא של כלום ואין יצרו משיב עליו. ואם המעט יחסר ממנו. וכשיזדמן לידו בקל עשיותו ולא יקשה לו אז יעשה. אבל אם יצטרך לטרוח בטרחות מה ובהוצאת ממון אף בדרך הבינוני אין יכול לעמוד בו ועוזב יעזוב התורה והמצוה מרוב אהבת גופו וממונו. ולבו חזק עליו ולא ירצה לנצח את יצרו אף במעט נלחון רק מפנק מנוער עבדו. שחיכף נפשו נוער מן התורה והמצות. ונקרא פורש מן הצבור. וכמו כן מתנהגין אתו מלמעלה בפחות מדרך הטבע וכשכל העולם בנחת אז הוא בלער. ובדד ישב מחוץ למחנה. ובשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל. וצרות רבות באין עליו ונגעי בני אדם. אמנם הירא וחרד לדבר ה׳ ורוצה בעבודת בוראו. לא כן הוא עושה. כי הוא אינו חושש לגופו וטבעו ורוחו ונפשו אליו יאסוף אל צור עולמים ב״ה. אשר ברא יש מאין והוא מהפך עצמו מהיש אל האין ואומר לנפשו שמי ונעכורס ומטריח עלמו בטרחה יתרה יותר מכחו להשיג איזה מצוה ממצות ה׳ לעשותה. ועוסק בתורה יותר מלימודו וכמסירת נפשו לה׳. ומכבד ה׳ מהונו יותר מהשגת ידו. וכשיגיע לידו ממצות היקרים כל אשר לו יתן בעד נשמתו לזכותה במצוה. ופושט את מלבושיו להלביש ערומים ולהשיא יתומים. וכשנותן לדקה לעני אינו מסביר כלל אם נשאר לו עוד בידו ליתן טרף לביתו או לא. וסכל עבור כי למאוס נפשו וכמה נשרו לאהבת ה׳ אלהיו. עד כי נכסוף ותפן בכלות נפשו לה׳. וכשעומד בתפלה נגד המקום נפשו אליו ישא והחיות שלו רלוא ושוב לדבק עלמו למקום שורשו מקום אשר לוקח משם בהשתוקקות רב ובתפילה ותשוקה גדולה. למול זה גם הקב״ה מתנהג עמו שלא כדרך טבע העולם. וכשרלה רבי פנחס בן יאיר לעבור הנהר תיכף נקרע לפניו. והי׳ לנגדו כמים עזים נתיבה ללכת לדרכו. ור״ח בן דוסא אמר מי שאמר לשמן וידליק יאמר לחומץ וידליק. וכן טוה. ועליו היו אומרים אוי לו לאדם שפגע בו ערוד ואוי לו לערוד שפגע בו רחב״ד. הרי כי אף שטבע העולם הוא להיות המים נמשכים והולכים. ושמן ידליק ולא חומץ. וכשיפגע ערוד באדם יפרגנו. ולהם עשה הקב״ה להנהיגם למעלה מטבע העולם. שיהיה הטבע נדחה מפניהם ואפילו בדורותינו כמה העין רואה כחום נשים שנעשו ללדיקי אמת שנתהפך הטבע בפניהם וכל רואיהם יכירום כי הם

פירוש לתורת אלהים

אַהֵיבּ נאַכט בּיז בּוֹקֶר אַז אִין דֶער פְרִיה בְּלוֹמַר מֶען זָאל אַזוֹי פִיל בּוֹימִיל אַרַיין גִיסְען אִין דֶעם רֶערְעל עֶס זָאל בְּרֶענֶען פוּן תְּחִלַּת הַלַּיְלָה בִּיז אִין דֶער פְרִיה לִפְנֵי יְיָ פַאר גָאט חוּקַּת עוֹלָם דָאס זָאל זַיין אַחֹק אוֹיף אֵייבִּיג לְדוֹרוֹתָם אוֹיף דוֹר דוֹרוֹת

לקוטים על התורה

אוּנ אִיצְט זָאגְסְטוּ אִיךְ זָאל אָנְצִינְדֶען אֲלֵיכֶם אוּנ זָאל דִיר לַייכְטִין, הָאט דֶער וֶועהְעגְדִיגֶער גִיזָאגְט צוּם בַּלִיגְדֶען אִיךְ דַארְף אִיצְט אוֹיךְ נִיט דַיין לִיכְטִיגְקַייט נָאר וְרִיבֶּער זָאג אִיךְ דִיר דוּ זָאלְסְט אִיצְט לַייכְטִין פַאר מִיר, דוּ זָאלְסְט צוּ מִיר קֶענֶען זָאגִין, פְרִיֶער הָאסְטוּ פַאר מִיר גֶעלוֹיכְטִין, נָאכְדֶעם הָאבּ אִיךְ פַאר דִיר גֶעלוֹיכְטִין, בַּיי גָאט מִיט דִיא יוּדִין אִיז אוֹיךְ אַזוֹי גִיוֶוען, פְרִיֶער הָאט גָאט גֶעלוֹיכְטִין פַאר דִי יוּדִין, וִוִיא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק גָאט אִיז גֶעגַאנְגֶען פַאר דִי יוּדִין מִיט אַפַייעֶרְדִיגֶען זַייל עֶר זָאל זֵייא לַייכְטִין בַּיי נַאכְט, אִיצְט הָאט גָאט גִיזָאגְט צוּ דִי יוּדִין אִיר זָאלְט לַייכְטִין פַאר מִיר אִין מִשְׁכָּן, נִיט וַוייל אִיךְ דַארְף אַייעֶר לִיכְטִיגְקַייט נָאר וַוייל אִיר זָאלְט קֶענֶען זָאגִין צוּ מִיר דוּ הָאסְט אוּנְז בַּלוֹיכְטִין, מִיר הָאבִּין פַאר דִיר בֶּעלוֹיכְטִין, דֶער זוֹהַר זָאגְט אִין דִיא סִדְרָה פִּנְחָס וַוייל מֹשֶׁה הָאט גִיזָאגְט פַאר גָאט מְחֵנִי נָא מִסִּפְרְךָ אֲשֶׁר כָּתָבְתָּ, דוּ זָאלְסְט מִיךְ אָפְּמֶעקִין פוּן דַיין סֵפֶר וָואס דוּ הָאסְט גֶעשְׁרִיבֶּען, דְרִיבֶּער אִיז אִין דִיא סִדְרָה נִיט דֶערְמַאנְט דֶער נָאמֶען פוּן

מצות השם

אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אוּנ הָאבִּין מְטַמֵּא גִיוֶוען אַלֶע בּוֹימְאֵייל וָואס זֶענֶען גִיוֶוען אִין מִקְדָּשׁ, אוּנ מֶען הָאט גֶעפוּנֶען אַיין קְרִיגֶעל בּוֹימְאֵייל וָואס זִיא אִיז גִיוֶוען גֶעחַתְמֶעט מִיט דִי חֲתִימָה פוּן כֹּהֵן גָּדוֹל אוּנ מֶען הָאט דִי בּוֹימְאֵייל אַרַיין גִיגָאסִין אִין דִי מְנוֹרָה, אִיז נִיט גִיוֶוען מֶער וִוי אוֹיף אַיין נַאכְט צוּ בְּרֶענֶען פוּן דֶעם בּוֹימְאֵייל, הָאט הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא גִיטָאהְן אַנֵס אוּנ עֶס הָאט גִיבְּרֶענְט אַכְט נֶעכְט, דְרִיבֶּער מַאכִין מִיר אַלֶע יָאהר חֲנוּכָּה אוּנ מִיר צִינְדֶען אוֹיךְ אָן לַאמְפִּין מִיט בּוֹימְאֵייל מִיר זָאלִין גֶעדֵיינְקֶען דֶעם נֵס וָואס אַמָאהְל אִיז גִיוֶוען׃

ואתה

ס כח א וְאַתָּה הַקְרֵב אֵלֶיךָ אֶת־אַהֲרֹן אָחִיךָ וְאֶת־בָּנָיו אִתּוֹ מִתּוֹךְ:

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: א וְאַתְּ קָרֵיב לְוָתָךְ יַת אַהֲרֹן אֲחוּךְ וְיַת בְּנוֹהִי עִמֵּיהּ מִגּוֹ בְּנֵי

בעל הטורים

(א) הקרב. ד' הכא. ואת תורת המנחה הקרב אותה בני אהרן וגם את אחיך וגו' הקרב הקרב את מטה לוי, הקרב אליך ואח"כ המנחה שאינו ראוי לכהונה עד שיתחנך הבגדים ורמז לו שיקרב אליו בני לוי דכתיב נתונים נתונים המה לי:

שפתי חכמים

ספתילות אלא לפי שיעור הזה רא"ס: י כלומר לא מעכשיו שהרי

רש"י

(א) ואתה הקרב אליך. לאחר שתגמור מלאכת י המשכן:

ענין הדלקת המנורה

זרע ברך ה' ושם ה' נקרא עליהם שמהוה לנגדם התהוות חדשות זמשדד כל מערכת השמים ומזלות הרקיע בשבילם והכל עבור כי עז לדקתם ואמתתם בדרך ה' שלא סטבע כחי גופו ואדרבה מסגף עלמו בסיגופים גדולים כדי לזכך ולטהר ולהחליש כח הגוף כדי שיהא כלי נכון מקודש ומזומן להשראת הקדושה. ובדרך אלהי ישראל יקרא שמו על אדם הזה. כמו אלהי אברהם וילחק ויעקב או אלהי ישראל. עבור הנסים ונוראות הנפלאים שנעשו לאבות העולם למעלה מהטבע. אברהם ניצול מכבשן האש וכדומה. וכמה נסים נעשו לאבותינו ביציאת מצרים וקיס סוף ונפלאות שהיה להם במדבר והכל ראו כי אין קדוש כה' ואשר לו הכח והממשלה בעליונים ובתחתונים לעשות בהם כרצונו. וזה פי' הפסוק ואהבת את ה' אלהיך וגו'. שתאהב את זאת שה' שמהוה את כל ומעלה אותם מטבעם הוא יהיה אלהיך שיהיה שמו נקרא עליך כמו אלהי אברהם ועל ידך יתגדל שמו ויודע גדולתו בעיני הבריות. ומפרש הקרא במה תוכל לזכות לזה. ואמר כשתעבוד אותו ותעשה תורותיו ומצותיו בכל לבבך ואמרו חז"ל בשני יצריך ביצר טוב וביצר רע. ואף אם היצר הרע יראה לך חלישות כח ושבירת הלב ע"י עשיית תורה ומצות לא תחוש על כוחי גופך ותעבדהו יותר מכחך וטבעך. ובכל נפשך אפילו הוא נוטל את נפשך תקיים בעצמך לימר לנפשי שחי ונעבורה. ומכ"ש בכל מאדך. בכל ממונך. וכל חפציך לא ישוו בה לעזוב את מצות ה' עבור קימוץ ממונך. אם כה תעשה אז ה' בחינת שויה המהוה את כל הוא יהיה אלהיך שהנהגתך יהיה ע"י. לא בבחינת אלהים שגי' הטבע רק בלמעלה מטבע ושמו הגדול יהא נקרא עליך כמבואר. ואחרי שבארנו כל זאת יתבארו כל הדקדוקים על נכון. כי הנה אמרו רז"ל על פסוק מחוץ לפרוכת העדות יערוך וגו' עדות היא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל. מאי עדותה. אמר רבא זה נר מערבי שנותנין בה שמן כמדת חברותיה וממנה היה מדליק ובה היה חסיים. והוא כי חפץ ה' להראות חיבתו על עם בני ישראל היינו בהיותם על אדמתם. וע"כ הפליא נפלאותיו הגדולים בנר מערבי שהיה נותן בה שמן כמדת חברותיה וממנה היה מדליק ובה היה מסיים כדי שידעו ויראו ויבינו שהשכינה שורה בהם. והיה מתנהג עמם למעלה מטבע העולם והנהגתם בשם ה' המהוה ומשדד את המערכות בשבילם. ושמו הגדול נקרא עליהם אלהי ישראל שמו. ולמען יתקיים בהם וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך. כי כיון שהנהגתם בשם המהוה את כל ובשידוד כל טבע העולם ומזלות השמים מי הוא אשר לא יירא ויפחד מהם. ואף להעשות להם דבר נפלא כזה לריכים המה מקודם לעשות מעשיהם בקדושה ובטהרה ובטרחא רבה ויתרה למעלה מטבע העולם ולהשוות מעשיהם למעשה משה רבינו ע"ה שאמרו רז"ל ע"פ וירד משה מן ההר אל העם. מלמד שלא היה משה פונה לעסקיו ולא היה יורד לתוך ביתו אלא מן ההר אל העם. וזה שאמר הקב"ה למשה אחרי שרצוני לעשות במצוה זו גם נפלא לישראל שיוכר חיבתם. לכן אתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך. שהקיחה שלהם יהיה בכחי' שלך שישוו מעשיהם ומעשיך בזה בקדושה ובטהרה וזיכוך המחשבה שיהיו ראוים לעשות להם נס. וגם להטריח עלמם בטרחא יתרה להיות כתית למאור לכותשו במכתשת ולגרגרו בראש הזית. ומזה השמן יהי' למאור. כדי שעי"ז אוכל לשום להם נמולם בראשם. להעלות נר תמיד. נר דייקא. שנר אחד יהיה דולק תמיד כל היום וכל הלילה כדי שידעו הכל כי יש ה' בישראל גדול שמו ולכן למאור ולא למנחות. כי דוקא בזה נלטוו לטרוח בטרחא יתרה למעלה מהטבע כדי שיעשה להם נס עי"ז. וע"כ אמר הכתוב הנה עוד חיבה יתרה נודעת להם בזה שלא יהיה נס הזה בהסתר לב"י לבד רק כל באי עולם. יעידין ויגידין בזה. וע"כ לויתי לקבוע מקום למנורה באהל מועד. מה שראוי היה לפי מעלת המנורה הטהורה שאל מול פני המנורה של מטה יאירו שבעת הנרות שעליונים כאשר נבאר לפנן להיות מקומה לפני ולפנים במקום ארון הקדש. אך שמם לא היה הנס נגלה ונראה לעין כל. כי אין רשות לבא שמה רק הכהן גדול לבד וביום הכפורים דוקא. ומאין היו כל באי עולם יודעין מחיבת ישראל. ואפשר גם מחוסרי אמנה מבני ישראל לא היו מאמינים בזה. לזה קבעתי מקום המנורה באהל מועד. ומחוץ לפרוכת מה שראוי היה להיות מבפנים לפרוכת. והטעם לזה כי הוא אשר על העדות כי הוא נעשה למען שיהיה עדות לכל באי עולם אף לא"ה שאינם מאמינים כלל לכן ניתנם במקום רבים וכולם ראו מפעלות ה'. הן הכהנים ששם מקום רגלי הכהנים והן כל הבאים לעזרה מעם ישראל או הנכרי שיבא מארץ רחוקה להתפלל אל הבית הזה כולם ראו אותם בפתחים המכוונים לאהל מועד. ע"כ אמר יערוך אותו אהרן ובניו מערב עד בקר לומר תן לה מדתה. פי' לא על מלת החסרון לבד הקפיד הקב"ה שלא יפחות משיעורה. אלא אף על מותר השמן הקפיד שחלילה לו ליתן באחד מהנרות יתר ממדת חברותיה ובבל תוסיף קאי בכדי שלא יאמרו אותם שאינם מאמינים בנסי ה' שאהרן נותן שמן יותר בנר מערבי וע"כ דולק יותר. וע"כ יערוך אותו הכונה על נר מערבי שגם אותו לא יערוך רק שיעור שיהיה דולק מערב ועד בקר כמדת חברותיה ואז יודע שמה שדולק יותר מהם הוא עבור שהוא לפני ה'. כמאמר רז"ל שנר מערבי נקרא לפני ה' בחי' המהוה את כל וע"כ היה דולק מעת לעת שלם שלא כטבעו. ולכן אמר אשר על העדות. ולא ארון העדות כי קאי על נר מערבי שהיה עדות לישראל שהשכינה שורה ביניהם ולכן היה דולק לילה ויום. ועתה חזר הקרא לכללות הענין להזהיר לבני ישראל שיתנהגו תמיד בדרך הזה. וממילא כן יתנהג עמם בלמעלה מהטבע. וע"כ אמר חקת עולם היא לדורותם. שבכל דור ודור אעשה להם למעלה מטבע המזלות. ורק שהחקה הזאת היא מאת בני ישראל כפי הנהגתם הטובה כן הנהגתי עמם לעשות שמהם טובות וברכות הן בהטבע והן למעלה מהטבע:

עניני בגדי הקודש

(א) ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך וגו'. כתב הכמ"ח לריך לדעת שינוי לשון הכתוב בזה לדבר בלשון הקרבה ולא בלשון לווי ואמירה כבשארי מקומות. והנראה כי בדבר של גדולה לריך האדם לסרב אף במקום שאסור לסרב כי לריך שידע שאינו ראוי

לקוטים על התורה

משה, אפילו גאט האט מוחל געוועזן דיא יודין דיא עבירה פון עגל, פון רעכטווענין וועגען די רייד פון משה מקוים געווארין, דער ספר באר מים חיים פרעגט ווי אזוי קען דאס זיין, ווייל משה איז אזוי געטרייא געוועזן די יודין אז ער האט געוואלט מען זאל זיין נאמען אפמעקין פאר דיא יודינס וועגין, דריבער זאל אים טאקי גאט שטראפין

פירוש לתורת אלהים

מאת פון דיא יודין: (א) וְאַתָּה אונ דו משה הַקְרֵב זאלסט גינעהנען אֶת אַהֲרֹן אָחִיךָ דיין ברודער אהרן וְאֶת בָּנָיו אונ זיינע קינדער אִתּוֹ מיט אים מִתּוֹךְ פון

משלי חכמים

(א) וְאַתָּה הַקְרֵב אֵלֶיךָ וגו'. דער מדרש זאגט ווען גאט האט געזאגט צו משה דו זאלסט גענעמען צו זיך דיין ברודער אהרן, איז משה'ן שלעכט געווען ווייל ער האט געמיינט ער וועט זיין אכהן גדול, האט גאט געזאגט צו משה דו געדיינקסט ווען דו ביזט געשטאנען ביא דעם סנה אונ זיבען טעג האב איך גערעדט צו דיר דו זאלסט גיין אין מצרים צו פרעה, אונ

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכַהֲנוֹ־לִי אַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר בְּנֵי אַהֲרֹן: ב וְעָשִׂיתָ בִגְדֵי־קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אָחִיךָ לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת: ג וְאַתָּה תְּדַבֵּר אֶל־כָּל־חַכְמֵי־לֵב אֲשֶׁר מִלֵּאתִיו רוּחַ חָכְמָה וְעָשׂוּ אֶת־בִּגְדֵי אַהֲרֹן לְקַדְּשׁוֹ לְכַהֲנוֹ־

יִשְׂרָאֵל לְשַׁמָּשָׁא קֳדָמַי אַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר בְּנֵי אַהֲרֹן: ב וְתַעְבֵּיד לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא לְאַהֲרֹן אֲחוּךְ לִיקָר וּלְתוּשְׁבְּחָא: ג וְאַתְּ תְּמַלֵּיל עִם כָּל חַכִּימֵי לִבָּא דִּי אַשְׁלֵמִית עִמְּהוֹן רוּחַ חוּכְמְתָא וְיַעְבְּדוּן יָת לְבוּשֵׁי אַהֲרֹן לְקַדָּשׁוּתֵיהּ לְשַׁמָּשָׁא

תו"א לכבוד. מגילה יב:

בעל הטורים

ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך. נ"פ אהרן בפסוק רמז לנ' כהנים שיצאו והם אהרן אלעזר ואיתמר. וג"פ לכהנו לי כפ' כנגד בית ראשון ובית שני ולעתיד: (ג) חכמי לב אשר. בגי' יראת מי שמלא יראת השם והיינו שנאמר ראשית חכמה יראת ה':

רש"י

(ג) לקדשו לכהנו לי. לקדשו להכניסו ב בכהונה ע"י הבגדים שיהא כהן לי ולשון כהונה שירות הוא

שפתי חכמים

הקרבתם לא היתה רק ע"י הבגדים והמשכן כדכתיב ועשו בגדי קדש לאהרן אחיך וגו'. רא"ם: ב לכהנו. אית ר"ל שיעשנו כהן רק להכניסו בכהונה ע"י לבישת הבגדים וכדי להדביקו עם מלת לי הוסיף שיהא כהן לי וכדי לפרש נ"כ מלת לקדשו לו' שפירושו לקדשו הוא לכהנו כאלו אמר ואיך יקדשנו כשיכניסנו

דעת זקנים מבעלי התוספות

(א) לכהנו לי. כל מקום שנאמר לי הוי לעולמים. כי לי כל בכור בבני ישראל עבדים. כי לי הארץ:

עיני בגדי הקודש

לגדולה זו. עד אחר שמפלירן בו מוכרח הוא לעשות את דבר המלך. וגם אהרן היה מסרב בדבר זה ושירותו היה שלא חפץ לקחת גדולה במקום אחיו. כי בשבעת ימי המלואים' שמש משה במשכן ואמר בלבו מאן דלביש מדא ילבוש מדא.. ולזה אחר אומרו למעלה ואתה תצוה את בני ישראל אומר הכתוב כי הנה שלבני ישראל ודאי די בצווי הזה ומעצמן יעשוהו באהבה. אך את אהרן אחיך אף שדבר מצוה אתה מצוה לו מ"מ ואתה הקרב וגו' אתה מוכרח לקרבו בידים שיעבוד העבודה. כמאמר חז"ל (ילקוט רמז תקכח) משלו משל למה הדבר דומה למלך ב"ו שנשא אשה והיתה מתביישת לפניו נכנסה אחותה אללה ואמרה לה הגיס דעתך כולי ושמשי את המלך וכו' כך אמר משה לאהרן הגים דעתך בא ועבוד העבודה וכו'. כי כ"כ גדולה היראה והבושה באהרן מלפני הקב"ה עד שלא היה אפשר לו לעשות כאשר לוהו מפני האימה והוכרח משה ללמדו דעת להגים דעתו לשמו ית' בכדי לעבוד עבודתו ע"כ אמר הקב"ה למשה ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך שאתה מוכרח לקרבו מלד שתי בחינות. א) אליך נוגע הדבר לפי שאינו רולה לקרב עבודך וע"כ אתה מוכרח לקרבו בידיך ולהראות לו שאין בלבך עליו. ב) את אהרן. כי אהרן ידוע מאז בירתתו ובושתו מלפני ואתה מוכרח להגישו אל המזבח בידיך. גם יתבאר הכתוב ע"ד מאמר חז"ל הלב ששמח בגדולת אחיו ילבש אורים ותומים. ברי זוכה אהרן לכל הגדולה־הזה עבור משה על ששמח עליו כלאתו לקראתו. וזה אומרו ואתה הקרב אליך את אהרן. כלומר בזכות מה שעשה אהרן אליך ששמח בלבו על גדולתך ולא נתקנא כך ואין אני מקפח שכר כל בריה לכן תקבבו לגדולה הזאת:

(ג) ואתה תדבר אל כל חכמי לב וגו'. כתב הרב כ"י הזכיר גם כאן שני נוכחיות „ואתה תדבר". לפי שכל חכמי לב שעשו הבגדים וכן כל עושי המלאכה אשר היו עם בצלאל קבלו שפע החכמה באמצעות משה. וע"כ אמר הקב"ה למשה ואתה

פירוש לתורה אלהים

דיא קינדער יִשְׂרָאֵל לְכַהֲנוֹ צו דינין לִי צו מיר בְּלוֹמַר דו זאלסט אים אן טאהן די בִּגְדֵי כְּהוּנָה וועט ער דארך דעם ווערין אכהן צו מיר אונ דו זאלסט גינעהנען אַהֲרֹן אונ נָדָב נַאֲבִיהוּא אונ אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר וואס זייא זענען בְּנֵי אַהֲרֹן דיא קינדער פון אהרן: (ב) וְעָשִׂיתָ אונ דו זאלסט מאכין בִּגְדֵי קוֹדֶשׁ הייליגע קליידער לְאַהֲרֹן אָחִיךָ צו דיין ברודער אהרן לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת צו הערליכקייט אונ צו שוינהייט: (ג) וְאַתָּה אונ דו תְּדַבֵּר זאלסט ריידין אֶל כָּל חַכְמֵי לֵב צו אלע חכמים אֲשֶׁר מִלֵּאתִיו רוּחַ חָכְמָה וואס איך האב זייא ער פולט מיט חכמה וְעָשׂוּ זייא זאלין מאכין אֶת בִּגְדֵי אַהֲרֹן דיא קליידער פון אהרן לְקַדְּשׁוֹ צו הייליגען אים לְכַהֲנוֹ

לקוטים על התורה

אונ אפטעקין זיין נאמען פון דיא גאנצע סדרה, ענטפערט דער באר מים חיים דאס ווארט וְאַתָּה איז גרעסער ווי דער ווארט משה, עס איז גלייך ווי נאט וואלט זאגין צו משה, איצט וועל איך דיך ניט רופין מיט דעם נאמען משה, נאר איך וועל דיך רופין מיט דעם נאמען פון דיין גרויסקייט, וְאַתָּה. אונ דו וועסט האבין צו שאפין אויף אלץ, תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. דו וועסט געביטען די יודין וואס זייא זאלין טאהן, וְאַתָּה הַקְרֵב אֵלֶיךָ אֶת אַהֲרֹן, דו

משלי חכמים

אונ רעם זיבעטין האט האסטו גיזאגט צו מיר שיק דורך ועמען דו וועסט שיקען, אונ דו האסט ניט גיוואלט גיין צו פרעה, האב איך דיר גיזאגט איך וועל דאס דיר איינבינדען אין די עק קלייד, איך וועל דאס דיר גדיינקען ווען מען האט אויפ־

מצות השם

[לט] (עשה מח) ללבוש בגדי כהונה לעבודה שנאמר ועשו בגדי קדש לאהרן אחיך ולבניו לכהנו לי:

(ב) וְעָשִׂיתָ בִגְדֵי קֹדֶשׁ וגו'. עס איז א מצוה דיא כהנים זאלין אנקליידין די הייליגע קליידער ווען זיי גייען אריין אין מקדש, דיא מצוה איז גיוועז ווען דער מקדש איז גיוועז געבאהט:

לי

לִי׃ ד וְאֵלֶּה הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ חֹשֶׁן וְאֵפוֹד וּמְעִיל וּכְתֹנֶת תַּשְׁבֵּץ מִצְנֶפֶת וְאַבְנֵט וְעָשׂוּ בִגְדֵי־קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אָחִיךָ וּלְבָנָיו לְכַהֲנוֹ־לִי׃

קֳדָמָי׃ ד וְאִלֵּין לְבוּשַׁיָּא דִּי יַעְבְּדוּן חוּשְׁנָא וְאֵיפוֹדָא וּמְעִילָא וְכִתּוּנָא מְרַמְּצָא מִצְנֶפְתָּא וְהֶמְיָנִין וְיַעְבְּדוּן לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא לְאַהֲרֹן אֲחוּךְ וְלִבְנוֹהִי לְשַׁמָּשָׁא קֳדָמָי׃

רשב"ם

(ד) ואלה הבגדים וגו'. כולם מפורשים לפנינו: חשן. לפי ענינו ופשוטו כעין נרתק וכיס שהרי כפול היה: אפוד. לשון מלבוש שמתקשט בו ומכוסה בו הארם למעלה מכל בגדיו: תשבץ. כעין גומות הוא עשוי: מצנפת. כובע בראש ברכתיב וצניף מלוכה: ואבנט. אזור. לפי הפשט. מכנסים לא הוצרך להזכיר כאן שאינו מזכיר אלא בגדים הנראים העשויים לכבוד:

בעל הטורים

(ד) ואלה הבגדים. ולא הזכיר מכנסים שלא היו לכבוד ולתפארת. ולא הזכיר ציץ לפי שלא היה מין בגד:

שפתי חכמים

לכהונה וכו' מש"ה לא פירש זה לעיל גבי לכהנו לי: ל ר"ל לצד רגליו ולא לצד הראש ומה שפי' רחבו כרוחב גב איש לאו דוקא דהא לקמן פי' שהיה ג"כ מעט מכאן ומכאן: מ ר"ל מלבוש: נ ר"ל על המעיל: ס ר"ל לכהן ודעת רש"י דכל אפוד הוא ל' קישוט וכל חשב שכתוב בבגדי כהונה פי' חגורה הוא: ע ומעילים בודאי לבוש הוא א"כ אף אפוד לבוש הוא: פ רש"י נקט מלת מעיל שכפ' ומפרש לה: צ דעת רש"י כזה שלא תפרש מצנפת מה שקורין בל"א הויבן שהוא שוכב על הראש שלזה אין לו כיפה אלא מצנפת דקרא כעין כובע שהוא קשה ויש בחללו כיפה: ק פי' שהמגבעות של כהנים הדיוטות ג"כ מצנפת הם כדאיתא בפרק הממונה נטל מצנפת של אחד מהן הרי שמצנפת קירין להם מגבעות גבי כהנים הדיוטים וכא מצנפת במקום מגבעות ומאחר שהמגבעות מתרגמינן כובעים לנדנו שמצנפת כמין כובעים הן ופעם נקראת מצנפת ע"ש שלוכף ראשו כצניף ופעם מגבעות ע"ש שמכסה ראשו ככובע רא"ם: ר דק"ל דבגדי קדש משמע דמשעת עשייתן הן קדש והא לא הוו קדש אלא לאחר לבישתן שהרי לשם אהרן ובניו נעשו ומתרץ מתרומה וכו':

רש"י

שנטדיא"ה בלעז (הויליגקייט): (ד) חשן. תכשיט כנגד הלב: אפוד. לא שמעתי (שהוא לבוש) ולא מצאתי בברייתא פי' תבניתו. ולבי אומר לי שהוא חגור' לו מאחוריו רחבו כרוחב גב איש כמין סינר שקורין פורציל"ש (שורץ) שחוגרת השרות כשרוכבות על הסוסים. כך מעשהו ל מלמטה שנאמר (ש"ב ו) ודוד חגור אפוד בד למדנו שהאפוד מ חגורה היא. וא"א לומר שאין בו אלא חגורה לבדה שהרי נאמר (ויקרא ח) נ ויתן עליו את האפוד ואח"כ ויחגור אותו בחשב האפוד ותרגום אונקלוס בהמיין אפודא למדנו שהחשב הוא החגור והאפוד שם תכשיט לבדו וא"א לומר שעל שם שתי הכתפות שבו הוא קרוי אפוד שהרי נאמר שתי כתפות האפוד למדנו שהאפוד שם לבד והכתפות שם לבד והחשב שם לבד לכך אני אומר שעל שם הסינר של מטה קרוי אפוד ע"ש ס שאופדו ומקשטו בו כמו שנאמר (שם) ויאפוד לו בו והחשב הוא חגור שלמעלה הימנו והכתפות קבועות בו. ועוד אומר לי לבי שיש ראיה שהוא מין לבוש שתרגום יונתן ודוד חגור אפוד בד כרדוט דבוץ. ותרגם כמו כן מעילים ע כרדוטין במעשה תמר אחות אבשלום (ש"ב יג) כי כן תלבשנה בנות המלך הבתולות מעילים: ומעיל. היא כמין פ חלוק וכן הכתונת אלא שהכתונת סמוך לבשרו ומעיל חלוק העליון: תשבץ. עשויין משבצות לנוי והמשבצות הם כמין גומות העשויות בתכשיטי זהב למושב קביעת אבנים טובות ומרגליות כמו שנאמ' באבני האפוד מוסבות משבצות זהב ובלעז קורין אותו קשטונ"ש (קאסטען): מצנפת. כמין כיפת צ כובע שקורין קופי"א שהרי במקום אחר קורא להם מגבעות ומתרגמינן ק כובעין (עי' יומא כה): ואבנט. היא חגורה על הכתונת והאפוד חגירה על המעיל כמו שמצינו בסדר לבישתן ויתן עליו את הכתנת ויחגור אותו באבנט וילבש אותו את המעיל ויתן עליו את האפוד: בגדי קדש. מתרומה המקודשת לשמי ר יעשו אותם:

עניני בגדי הקודש

תדבר אל כל חכמי לב. ואתה דייקא. כדי שיקבלו אצילות אור השכל ממך. ואמר אשר מלאתיו רוח חכמה. ר"ל אע"פ שבאמת אני מלאתיו רוח חכמה כי ה' יתן חכמה מ"מ מאחר שהשפע יגיע להם כאמצעותך יקרא הכל על שמך. לכך נאמר ואתה. ממהות עצמותך ותוספות חכמה שבך תדבר אל כל חכמי לב להשפיע עליהם. ומדאמר חכמי לב לשון רבים היה"ל אשר מלאתים רוח חכמה. נוכל לומר שמלאתיו חוזר כלפי משה. לפי שמלאתיו רוח חכמה ע"כ הוא יאציל מחכמתו על כל חכמי לב. וזה אינו מאמר הש"י למשה מדלא אמר אשר מלאתיך רוח חכמה. אלא שהפסוק מפרש לנו מהו זה שאמרתי למשה ואתה תדבר אל כל חכמי לב למה אני תולה הדבר במשה לפי שמלאתיו רוח חכמה. ואח"כ חזר הקדוש ברוך הוא ואמר למשה בנוכח ועשו את בגדי אהרן וגו' ומלת אשר משמש לשון דהא כמשמעו בכמה מקומות:

לקוטים על התורה

וועסט גינענען צו דיר דיין ברודער אהרן אונ וועסט אים מאכין פאר אכהן, וְאַתָּה תְּדַבֵּר אֶל כָּל חַכְמֵי לֵב, אונ דו וועסט ריידין צו די אלע קלוגע מענטשין זיי זאלין מאכין דיא קליידער, אלץ וועט גישעהן ווערין נאר דורך דיר:

פירוש לתורת אלהים

די כהנים זאל דינען צו מיר: (ד) וְאֵלֶּה הַבְּגָדִים אונ דאס זענען די קליידער וואס זיי זאלין מאכין חֹשֶׁן אפיר שפאן וְאֵפוֹד אונ איין אן גורט וּמְעִיל איין אייבערשט העמדיל וּכְתֹנֶת איין אונטערשטע העמד תַּשְׁבֵּץ גיקעסטילט וְאַבְנֵט אונ אגארטיל וְעָשׂוּ אונ זייא זאלין מאכין בִגְדֵי קֹדֶשׁ הייליגע קליידער לְאַהֲרֹן אָחִיךָ צו דיין ברודער אהרן וּלְבָנָיו אונ צו זיינע זון לְכַהֲנוֹ לִי זיי זאלין דינען צו מיר:

משלי חכמים

גישטעלט דעם משכן דיא ערשטע זיבען טעג האט משה מקריב גיווען קרבנות, האט משה געמיינט ער וועט זיין אכהן, אונ ווען איבינ מקריב זיין קרבנות, דעם זיבעטן טאג האט גאט געזאגט צו משה ניט דו וועסט זיין אכהן, נאר דיין ברודער

אתה

להמשיך מנ"ה רז"א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דהוד יְהֹוָה חיה
יחידה דנצח יְהֹוָה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה:

א אַתָּה בֶן־אָדָם הַגֵּד אֶת־בֵּית־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַבַּיִת
וְיִכָּלְמוּ מֵעֲוֺנוֹתֵיהֶם וּמָדְדוּ אֶת־תָּכְנִית׃
ב וְאִם־נִכְלְמוּ מִכֹּל אֲשֶׁר־עָשׂוּ צוּרַת הַבַּיִת וּתְכוּנָתוֹ
וּמוֹצָאָיו וּמוֹבָאָיו וְכָל־צוּרֹתָו וְאֵת כָּל־חֻקֹּתָיו וְכָל־
צוּרֹתָו וְכָל־תּוֹרֹתָו הוֹדַע אוֹתָם וּכְתֹב לְעֵינֵיהֶם
וְיִשְׁמְרוּ אֶת־כָּל־צוּרָתוֹ וְאֶת־כָּל־חֻקֹּתָיו וְעָשׂוּ
אוֹתָם׃ ג זֹאת תּוֹרַת הַבָּיִת עַל־רֹאשׁ הָהָר כָּל־
גְּבֻלוֹ סָבִיב ׀ סָבִיב קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִנֵּה־זֹאת תּוֹרַת
הַבָּיִת׃ ד וְאֵלֶּה מִדּוֹת הַמִּזְבֵּחַ בָּאַמּוֹת אַמָּה
אַמָּה וָטֹפַח וְחֵיק הָאַמָּה וְאַמָּה־רֹחַב וּגְבוּלָהּ אֶל־
שְׂפָתָהּ סָבִיב זֶרֶת הָאֶחָד וְזֶה גַּב הַמִּזְבֵּחַ׃ ה וּמֵחֵיק
הָאָרֶץ עַד־הָעֲזָרָה הַתַּחְתּוֹנָה שְׁתַּיִם אַמּוֹת וְרֹחַב
אַמָּה אֶחָת וּמֵהָעֲזָרָה הַקְּטַנָּה עַד־הָעֲזָרָה
הַגְּדוֹלָה אַרְבַּע אַמּוֹת וְרֹחַב הָאַמָּה׃ ו וְהַהַרְאֵל
אַרְבַּע אַמּוֹת וּמֵהָאֲרִאֵיל וּלְמַעְלָה הַקְּרָנוֹת אַרְבַּע׃

צורותיו קרי · צורותיו קרי · תורותיו קרי · ומהאריאל קרי

תרגום

א אַתְּ בַּר אָדָם חֲוִי יָת בֵּית
יִשְׂרָאֵל יָת בֵּיתָא וְיִתְכַּנְעוּן
מֵחוֹבֵיהוֹן וְיִמְשְׁחוּן יָת
תִּקוּסֵיהּ: ב וְאִם יִתְכַּנְעוּן מִכֹּל
דַּעֲבָרוּ בְּמִיחֲמֵיהוֹן צוּרַת בֵּיתָא
וְתִקוּסֵיהּ וּמַפְּקָנוֹהִי וּמַעֲלָנוֹהִי
וְכָל צוּרָתֵיהּ וְיָת כָּל גְּזֵירָתֵיהּ
וְכָל צוּרָתֵיהּ וְכָל דְּחָזֵי לֵיהּ
הוֹדַע יָתְהוֹן וּכְתוֹב לְעֵינֵיהוֹן
וְיִטְּרוּן יָת כָּל צוּרָתֵיהּ וְיָת כָּל
גְּזֵירָתֵיהּ וְיַעְבְּדוּן יָתְהוֹן: ג דָּא
אוֹרַיְיתָא דְּבֵיתָא עַל רֵישׁ
טוּרָא כָּל תְּחוּמֵיהּ סְחוֹר סְחוֹר
קוֹדֶשׁ קוּדְשַׁיָּא הָא דָּא
אוֹרַיְיתָא דְּבֵיתָא: ד וְאִלֵּין
מְשַׁחַת מַדְבְּחָא בְּאַמַּיָּא
בְּאַמְּתָא דְּהִיא אַמָּה וּפְשַׁךְ
וְהַשְׁוָיתָא אַמְּתָא וְאַמְּתָא
פּוּתְיָא וּגְדַנְפָּא מַקַּף לַהּ עַל
סִפְתַהּ סְחוֹר סְחוֹר זַרְתָּא
חֲדָא וְדֵין תִּקוּם מַדְבְּחָא:
ה וּמִמְשְׁוִית אַרְעָא עַד מַסְמַּתָּא אַרְעִיתָא תַּרְתֵּין אַמִּין וּפוּתְיָא אַמְּתָא חֲדָא וּמִמַּסְמַּתָּא זְעֵירְתָּא עַד
מַסְמַּתָּא רַבְּתָא אַרְבַּע אַמִּין וּפוּתְיָא אַמְּתָא: ו וּמַדְבְּחָא אַרְבַּע אַמִּין מִמַּדְבְּחָא וּלְעֵילָא קַרְנָתָא אַרְבַּע:

רש"י

(א) את תבנית. תוכן חשבון הבנין: (ב) הודע להם. את שאני עתיד לעשות להם: ותכונתו. תאיו ולשכותיו: צורותיו. כרובים ותמורים ואילים ואולמים: וישמרו. ילמדו ענייני המדות מפיך שידעום לעשותם לעת קץ: (ד) באמות וגו'. באמה בת ששה שהיא אמה וטופח באמת בת חמשה: וחיק האמה. זה היסוד: ואמה רוחב. זה הסובב: וגבולה וגו'. אלו הקרנות: גב. לשון גובה: (ה) ומחיק הארץ. מן היסוד מקרקע הארץ עד העזרה תחתונה: גב. מלבן הראשון: ורחב אמה אחת. מלבן השני שהיה מונח עליו היה קצר ממנו אמה אחת מכל צד והוא היסוד: ארבע אמות. בגובה: ורחב אמה. היא הסובב: (ו) וההראל. הוא גובה גב המזבח מן הסובב ולמעלה:

מצודת דוד

(א) את הבית. את מספר בנין הבית הראית: ויכלמו מעונותיהם. למען יהיה להם כלימה על העונות שעשו כי בעת תספר להם בנין בית שעתיד יזכרו בבנין ראשון שנחרב בעונם ויכלמו בזה: ומדדו את תכנית. ר"ל יחשבו בלבם מדידת הבנין המוכן ומתוקן: (ב) ואם נכלמו וגו'. ר"ל בתחלת הספור ראה בפניהם אם בעת ההיא כשיזכרו בבנין הראשון שנחרב בעונם יכלמו מכל המעשים הרעים אשר עשו אז צורת הבית וגו' הודע אותם ואם חזקו פניהם מהלא והכלם לא ידעו אל תוסף דבר עוד בזה: צורת הבית. זהו הצורה בכללה כאלו תאמר שיהיה בה היכל ואולם ובית קה"ק ומזרות ולשכות ולצפות ותאים: ותכונתו. מכון עמידת כ"א כאלו תאמר בית קה"ק במערב ואחריו ההיכל וכו' והלשכות והלצפות מ.ג ומזה וכדומה: מוצאיו ומובאיו. מדת הפתחים שיוצאים ובאים דרך בהן: וכל צורותיו. צורת כל חדר וחדר: ואת כל חוקותיו. מה הראוי להשתמש בכל חדר וחדר: וכל צורותיו. צורת הפתוחים שעל הקורות והם התמורים והכרובים: וכל תורותיו. מקום עמידת הכהנים והעם: וכתוב. כל הדברים האלה כתוב בפניהם למען ילמדו כן: וישמרו. והם ישמרו בלבם כל צורת הבית בכללו: ואת כל חוקותיו. מה הראוי להשתמש בכל חדר ואז יזכו לעמוד בתחיה ויעשו אותם לעתיד: (ג) זאת תורת הבית. ר"ל מה שנזכר במקרא שלפניו זאת הוא ענין למוד הבית: על ראש ההר. ר"ל וזה הבנין העומד על ראש ההר וכל גבולו מסביב הוא קה"ק ועל הר הבית יאמר כי כל אחוזת הכהנים והלוים יקרא קודש כמ"ש והיתה תרומת הקדש (לקמן מ"ח) והר הבית יקרא למולו ק"ק וכאשר יקרא הדביר ק"ק למול כל בנייני המקדש: הנה זאת תורת הבית. זאת היא למוד הבית לדעת שמקום הר הבית הוא ק"ק למול אחוזת הכהנים והלוים: (ד) ואלה מדות המזבח. זהו מזבח העולה שהראהו לו: באמות אמה וטופח. ר"ל באמות גדולות שבכל אמה יש אמה אחת של חול שהיא בת חמשה טפחים ועוד טפח אחד: וחיק האמה. אבל גובה עליית היסוד היה במדת האמה הפשוטה של חול בת ה' טפחים (וכ' הטפחים החסרים היו עודפים במדת גובה הסובב והגג ועל שלא היה אמה לא חשבה): ואמה רחב. וכן האמה מרוחב כניסת הסובב היה באמת ה' (והטפח החסר היה עודף במדת רוחב הגג ולא דק) וכן הקרנות שהיו בגבולה מסביב בארבעת המקצועות שהיו זרת אחד מאמצעית' לכל רוח והיו א"כ אמה על אמה היו ב"כ באמת ה' (והטפחיים החסרים היו עודפים במדת מקום המערכה ולא דק): וזה גב המזבח. כהאמה הזה הפשוט' בת ה' טפחים מדד שטח מזבח הזהב שהיא אמה על אמה כן דרז"ל (מנחות צ"ז): (ה) ומחיק הארץ. מהתחלת היסוד שכלפי הקרקע עד כלות גובה הדפוס התחתונה שהיא העשוי ליסוד היה שתים אמות: ורחב. ר"ל הניח רוחב אמה מסביב להכניס לפנים את הדפוס שעליה וזהו כניסת היסוד: מהעזרה הקטנה. מגג דפוס הראשון הקטנה כי לא היתה כ"א בגובה שתי אמות ומגגה עד גג הדפוס הגדולה היה ד' אמות והוא הסובב: ורוחב האמה. הניח מסביב רחב האמה הפשוטה בת ה' טפחים להכניס לפנים את הדפוס שעליה וזהו כניסת הסובב: (ו) וההראל. הוא גובה גג המזבח. מן הסובב ולמעלה: ארבע אמות. ארז"ל בפרק איזהו מקומן דרשות קרנות ד' קאמר ר"ל הדמים הניתנין בקרנות המזבח רבותייהו הוא מגג המזבח ולמטה ארבע אמות והוא עד כלות אמה העליונה מהסובב כי עד שם נקרא למעלה כי בכלות ד' מגג היה תוס' העיקרא שהוא באמצע המזבח כי הקרנות א' והגג שלשה והאמה העליונה מהסובב הרי חמש וכן שלשה הנשארים מהסובב ושנים של היסוד הם חמש: ומהאריאל ולמעלה. למעלה מגג המזבח היו ד' קרנות בארבע המקצעות:

לחמשיך מיסוד ומלכות דו"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמת דיסוד א אר
ארג אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חית יחידה דיסוד יְהֹוָה חיה יחידה
דמלכות אל שם ב"ן שבעשיה

א לֵ֣ב שָׂ֭מֵחַ יֵיטִ֣ב גֵּהָ֑ה וְר֥וּחַ נְ֝כֵאָ֗ה תְּֽיַבֶּשׁ־גָּֽרֶם׃ ב שֹׁ֣חַד
מֵ֭חֵק רָשָׁ֣ע יִקָּ֑ח לְ֝הַטּ֗וֹת אָרְח֥וֹת מִשְׁפָּֽט׃ ג אֶת־פְּנֵ֣י מֵבִ֣ין
חָכְמָ֑ה וְעֵינֵ֥י כְ֝סִ֗יל בִּקְצֵה־אָֽרֶץ׃ ד כַּ֣עַס לְ֭אָבִיו בֵּ֣ן כְּסִ֑יל
וּ֝מֶ֗מֶר לְיוֹלַדְתּֽוֹ׃ ה גַּ֤ם עֲנ֣וֹשׁ לַצַּדִּ֣יק לֹא־ט֑וֹב לְהַכּ֖וֹת נְדִיבִ֣ים
עַל־יֹֽשֶׁר׃ ו חוֹשֵׂ֣ךְ אֲ֭מָרָיו יוֹדֵ֣עַ דָּ֑עַת וְקַר־ר֝֗וּחַ אִ֣ישׁ תְּבוּנָֽה׃

סוקר קרי

א לִבָּא חַדְיָא מְשַׁפִּיר גּוּפָא
וְרוּחָא רְכִיכְתָּא מְיַבְּשָׁא
גַּרְמָא׃ ב שׁוֹחֲדָא מִן עוּבָא
נָסֵב רַשִׁיעָא לְמַצְלֵי אוּרְחָא
דְּדִינָא׃ ג אַפּוּ דְּסוּכְלְתָנָא
חָרְיָן בְּחָכְמְתָא וְעַיְנוֹי דְּסַכְלָא
בְּעוּמְקָא דְּאַרְעָא׃ ד בְּרָא
סַכְלָא מַכְבִּיד אֲבוּי וּמְמַרְמַים לְאִמֵּיהּ׃ ה לְמִתַּךְ לְצַדִּיקָא לָא שַׁפִּיר אַף לָא לְמִמְחֵי צַדִּיקַיָּא דְּאָמְרִין
תְּרִיצָתָא׃ ו דְּחָשִׂיךְ מִלּוֹי יָדִיעַ יְדִיעֲתָא וְדִמְכִיכָא רוּחֵיהּ גַּבְרָא דְּמִתְבַּיַּין׃

מצודת דוד

(א) ייטיב גהה. השמחה תטיב לגוף כדבר רפואה: שברון
דיה. תייבש מוח העלמות: (ב) שוחד וגו'. הרשע יקח
שוחד מחיק הנותן בסתר רב למען הטות ארחות משפט לזכותו
בדין: (ג) את פני. החכמה מצויה לפני המבין כי ילמד מכל
אדם אבל הכסיל ישוטטו עיניו בקלה הארץ כי יחשב אין מי
במקומו ללמוד ממנו כ"א מחכמים היושבים ממרחק: (ד) כעס.
בן כסיל הוא מכעיס לאביו וממרר לאמו אשר יולדתו: (ה) גם
ענוש וגו'. ר"ל מי שהוא לא טוב ימאס כ"כ בלדק עד אשר
גם יענש ללדיק על לדקו ויתמיד להכות נדיבים על מעשה היושר
כי בעיניו לרע תחשב: (ו) חושך אמריו. המונע דבריו בעלים
הוא יודע דעת: יקר. מי שרוח פיו הוא יקר וחשוב וימעט
כאשר הוא איש תבונה וכפל הדבר כמ"ש:

רש"י

(א) ייטיב גהה. פניו מאירין: (ב) שוחד מחיק
רשע יקח. הקב"ה כשעושה תשובה: להטות
וכו'. להפוך דינו מרעה לטובה: (ג) ועיני כסיל וגו'.
לומר החכמה רחוקה ממני איך אוכל ללמוד ולגמור הכל
ואינו לומד כלל אבל לחכם הוא דבר נקל ללמוד היום שני
פרקים וכן למחר: (ד) לאביו. הקב"ה: ליולדתו.
לכנסת ישראל: (ה) גם ענוש וכו'. לא טוב בעיני
הקב"ה הוא הלדיק לענוש כל ישראל ולהכות הטובים שבהם
שהיו נדיבים עלי יושר: (ו) חשך. מונע דבריו:

פירוש ע"ט

(א) לֵב שָׂמֵחַ יֵיטִיב גֵּהָה ווען די הארץ פון מענטש
איז פריילך, דיא פריילכקייט פאר-
בעסערט דיא כוחות פון קערפער, אונ עס
שטארקט דעם מענטש וְרוּחַ נְכֵאָה תְּיַבֶּשׁ גָּרֶם אונ
דער מענטש וואס האט אצובראכין געמיהט,
ער איז טרויעריג, דאס טרויעריגקייט טריקענט
דיא ביינער פון מענטש: (ב) שֹׁחַד מֵחֵיק רָשָׁע יִקָּח
לְהַטּוֹת אָרְחוֹת מִשְׁפָּט דער דיין וואס איז א רשע
נעמט שוחד אין דערשטיל פון דעם בוזעם פון
דעם מענטש וואס קומט צו אים צו דין תורה,
ער זאל אפנייגין פון דעם משפט, אונ זאל פאלש
פסקנן: (ג) אֶת פְּנֵי מֵבִין חָכְמָה ביי דעם פאר-
שטאנדיגען מענטש איז די חכמה נעבין אים,
יעדער זאך וואס ער טוהט איז מיט חכמה וְעֵינֵי
כְסִיל בִּקְצֵה אָרֶץ אבער דער נאר קוקט אויף דיא
חכמה גלייך וויא זיא וואלט געווען אין עק
וועלט דריבער איז ער ווייט פון די חכמה אונ
אלץ וואס ער טוהט איז נארעש: (ד) כַּעַס לְאָבִיו
בֵּן כְּסִיל דער נארעשער זוהן דערצערנט דעם
פאטער מיט זיינע נארעשקייט וּמֶמֶר לְיוֹלַדְתּוֹ אונ
ער פארביטערט זיין מוטער וואס זיא האט אים
געבארין: (ה) גַּם עֲנוֹשׁ לַצַּדִּיק לֹא טוֹב עס וועגען דא
מענטשין וואס זאגין הקב"ה טוהט ניט גוט וואס
ער שטראפט דעם צדיק לְהַכּוֹת נְדִיבִים עַל יֹשֶׁר צו
שלאגין גוטע מענטשין דאס איז איבער דעם
יושר, עס איז ניט גלייך פון הקב"ה וואס ער
שלאגט אונ שטראפט גוטע מענטשין: (ו) חוֹשֵׂךְ
אֲמָרָיו יוֹדֵעַ דָּעַת אבער דער מענטש וואס ווייס
דיא וויסענשאפט אונ דעם פירונג פון הקב"ה,
ער פארמיידט ער זאגט ניט אזעלכע זאכין
אויף הקב"ה וְקַר רוּחַ אִישׁ תְּבוּנָה דער פארשטאנ-
דיגער מענטש איז אין הארצין קאלט אונ ניט
צארענדיג אויף דעם פירונג פון הקב"ה, ווייל
ער ווייס געוויס איז הקב"ה גערעכט:

עיקר תוי"ט — משנה דמאי פרק ג — ברטנורא

פרק ג א מאכילין את העניים דמאי.

כלי אמלעי דחסד דמלכות דיצירה אל אל

פרק ג א מאכילין את העניים דמאי ואת האכסניא דמאי

(א) איכא מ"ד בירוש' ועיין

אפילו הם חברים וצריך
להודיען והרוצה לעשרן יעשרן: ואת האכסניא. חיל של מלך ישראל השובר ממקום למקום ומוטל
על בני המקום לפרנסם מאכילין אותם דמאי בזמן שהיא עובר'. אבל אם לנו שם בלילה חייבים לתקן (א):

פרק ג א מאכילין את העניים דמאי מען מעג געבין
עסין ארעמע לייט דמאי, אונ ווער עס ווערט וועלין מעשרין זאל מעשרין
ותבואה וואס איז געקויפט געווארן בייא אעם
הארץ) נאר ער דארף זיי זאגין אז דאס איז דמאי
ואת האכסניא דמאי אז אחיל פון אמלך ישראל גייען
פון

רבן גמליאל היה מאכיל את פועליו דמאי. גבאי צדקה בש"א נותנין את המעושר לשאינו מעשר. ואת שאינו מעושר למעשר נמצאו כל האדם אוכלין מתוקן. וחכמים אומרים גובין סתם. ומחלקין סתם. והרוצה לתקן יתקן: ב הרוצה לחזום עלי ירק להקל ממשאו לא ישליך עד שיעשר. הלוקח ירק מן השוק [א] ונמלך להחזיר לא יחזיר [ב] עד שיעשר שאינו (נ"א מעושר) מחוסר אלא מנין. היה עומד ולוקח וראה טוען אחר יפה ממנו מותר להחזיר מפני שלא משך:

בספ"ק דעירובין : (ב) מימרא אמר רב הונא תנא ב"ש אומרים אין מאכילין : (ג) ובקונטרס הרמב"ם נראה שחזר בו ואין לחלק בין אכילה אצל בעל הבית לאכילה בביתו וכן בת"ח מוכיח מהגמ' דב"ש דאמרינן מיגו דאי בעי מפקיר לנכסי' והוי בביתו זוכל אלא ע"כ דאין לחלק : (ד) מסיים הר"ש דתנן בפ"ק ומעשרות ירק הנאגד משיאגד וקודם לכן כי מוליך הדי מפקירו ופטור מן המעשרות : [א] ונמלך. חזר בעצתו מתרגם איפלך אמלכינך : (ה) לטעמיה אזיל שפסק כמ"ד פ"ק דקדושין שכל שדרכו בהגבה' אינו נקנה אלא בהגבהה ועיין בתוי"ט : [ב] עד שיעשר. בידו' אלא נמצא עושה תקלה לבאין אחריו פירוש שיסברו שהכל דמאי ויפרישו מה שתקן זה שהוא

רבי גמליאל היה מאכיל את פועליו דמאי. עניי' היו ואין הלכה כר"ג דכיון דחייב במזונותיהן נמצא פורע את חובו בדמאי : ואת שאינו מעושר למעשר. ונותנין לו ביותר מכדי מעשרותיו : נמצאו כל אדם אוכלין מתוקן. וב"ש לטעמייהו דאמרי אין מאכילין את העניים דמאי (ב) : והרוצה לתקן יתקן. שלא הותר הדמאי לעניים אלא כשאוכלין אכילה אחת אצל בעל הבית אבל הפירות שבאו לידם חייבין הם לעשרן דמאי דיקא נמי דקתני מאכילין את העניים דמאי ולא תני העניים אוכלין דמאי כ"כ הרמב"ם (ג) : ב לחזום. לכרות ולחתוך ואין לו דומה במשנה : להקל ממשאו. שלא יכבד עליו : לא ישליך עד שיעשר. שמא ימלאם עם הארץ ויאכל אותן כשאינם מתוקנים ונמצא נותן מכשול. והני מילי בירק הנאגד דאי בשלא נאגד אכתי לא אתחייב במעשר (ד) : הלוקח ירק מן השוק. ונוטל אגודות ירק בידו ששומתן ידוע כך וכך אגודות בפרוטה ולאחר שנטלן נמלך עליהם להחזירם למוכר : לא יחזיר עד שיעשר. ויתן לו דמי המעשר שהוא מפריש דמכי אגביהו (ה) נעשו שלו ונתחייב עליהן לעשרן : שאינו מעושר אלא מנין. האי מעושר הוי פרושא מחוסר כלו' כבר קנה אותם בהגבהה ולא היה מחוסר אלא למנותן שכבר היה ידוע כך וכך אגודות בפרוטה : היה עומד ולוקח. ולא נטלם בידו ולא הגביהם : טוען אחר. משאוי אחר של ירקות :

פון איין אָרט צום אַנדערין אונ די מענטשין פון
דעם אָרט מוזין זייא גֶעבִּין עסין מעג מען זייא
געבין עסין דמאי רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָיָה מַאֲכִיל אֶת פּוֹעֲלָיו
דְּמַאי רבן גמליאל פלעגט געבין עסין זיינע
אַרְבּייטערס דמאי גַּבָּאֵי צְדָקָה בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים נוֹתְנִין
אֶת הַמְעוּשָּׂר לְשֶׁאֵינוֹ מְעַשֵּׂר וְאֶת שֶׁאֵינוֹ מְעוּשָּׂר לִמְעַשֵּׂר
בית שמאי זאגין די גבאים פון צדקה גיבין דיא
געמעשרתע עסינוארג צו די ארעמע וואס גיבין
ניט מעשר, אונ די ניט געמעשרתע עסינווארג
גיבין זיי צו די ארעמע וואס גיבין מעשר וואר
מען דארף זיי געבין אביסול מער וויא פיל זייא
וועלין דארפין געבין מעשר] נִמְצְאוּ כָּל הָאָדָם אוֹכְלִין
מְתוּקָּן וועט אויס קומען אז אלע ארעמע לייט
וועלין עסין געמעשרתע וַחֲכָמִים אוֹמְרִים גּוֹבִין סְתָם
וּמְחַלְּקִין סְתָם וְהָרוֹצֶה לְתַקֵּן יְתַקֵּן אונ די חכמים זאגין
מען נעמט צו זאמען דאס עסינווארג פון דיא
בעלי בתים ואונ מען פרעגט ניט ביי זייא אויב
עס איז געמעשרת אונ מען צו טיילט דאס
עסינווארג צו די ארעמע לייט אונ מען פרעגט
ניט ווער גיט מעשר אונ ווער גיט אונ ווער עס
וועט וועלין זאל געבין מעשר, ווארום דאס וואס
עס שטייט אז א ארעם מאן עסט דמאי ניט
געמעשרת, דאס איז נאר אז ער עסט איין סעודה
ביי דעם בעל הבית, אבער אז מען גיט דעם
ארעם מאן אהיים צום עסין מוז ער אויך געבין
מעשר : ב הָרוֹצֶה לַחֲזוֹם עֲלֵי יָרָק לְהָקֵל מִמַּשָּׂאוֹ לֹא יַשְׁלִיךְ
עַד שֶׁיְּעַשֵּׂר אז איינער טראגט ירק גרינווארג אונ
דיא משא איז אים צו שווער וויל ער אפ שניידין
דיא בלעטער פון דיא ירק דיא משא זאל אים
גרינגער ווערין, טאר ער ניט אוועק ווארפין
די בלעטער סיידין ער זאל זיי מעשרין, ווארום
טאמער וועט זייא געפונען איין עם הארץ וועט
ער זייא עסין אום געמעשרת, האט דאך דער
בעל הבית גיברייננט דעם עם הארץ צו א עבירה]
הַלּוֹקֵחַ יָרָק מִן הַשּׁוּק וְנִמְלַךְ לְהַחֲזִיר לֹא יַחֲזִיר עַד שֶׁיְּעַשֵּׂר
שֶׁאֵינוֹ מְחוּסָּר אֶלָּא מִנְיָן ווען איינער קויפט ירק אין
גאס אונ ער האט גענומען אין האנט די בינטלאך
ירק אונ דעם מקח ווי טייער א בינטול ירק קאסט
האט מען געוואוסט, מען האט נאר געדארפט
איבער ציילין וויא פיל בינטלאך והאט ער דאך
שוין דיא ירק קונה גיוועזן, אונ דער נאך האט
ער חרטה אונ וויל ניט קויפין אונ ניט זיי אוועק
צוריק דעם פארקויפער, איז דער דין וויל ער
האט שוין די ירק קונה גיוועזן איז דאך דיא ירק
זיינע איז דאס גלייך וויא ער וויל איצט צוריק
פארקויפין די ירק צו דעם פארקויפער, דריבער
טאר ער ניט געבין די ירק צו דעם פארקויפער
סיידין ער זאל פריער מעשרין, ווארום ער טאר
ניט ארוים געבין פון האנט אום געמעשרתע
פירות, אונ דעם פארקויפער וועט ער דארפין
בצאהלין וויא פיל דיא מעשר איז ווערט ווארום
דער פארקויפער האט דאך גיקענט פארקויפין
מיט די מעשר וואלט דאך גיוועזן מער בינטלאך
וואלט ער מער געלט גענומען הָיָה עוֹמֵד וְלוֹקֵחַ
וְרָאָה טוֹעֵן אַחֵר יָפֶה מִמֶּנּוּ מוּתָּר לְהַחֲזִיר מִפְּנֵי שֶׁלֹּא מָשַׁךְ
אבער ווען ער איז גישטאנען ביי דעם קויפין אונ
ער האט נאך דיא ירק ניט גענומען אין האנט
האט ער דער זעהן ליגען בעסערע ירק וויא די
וואס ער דינגט אונ ער זאגט דיא ירק וואס איך
האב געטראכט צו קויפין וויל איך איצט ניט

קויפין

ג המוצא פירות [ג] בדרך ונטלן לאכלן. ונמלך [ד] להצניע לא יצניע [ה] עד שיעשר. ואם מתחלה נטלן בשביל שלא יאבדו פטור. כל דבר שאין אדם רשאי למכרו דמאי לא ישלח לחבירו דמאי רבי יוסי מתיר בודאי ובלבד [ו] שיודיענו: ד המוליך חטים לטוחן כותי. או לטוחן עם הארץ בחזקתן למעשרות ולשביעית. לטוחן נכרי דמאי. המפקיד פירותיו אצל הכותי או אצל עם הארץ בחזקתן למעשרות ולשביעית. אצל הנכרי

ג לא יצניע עד שיעשר. דאסור להוציא מידו דבר שאינו מתוקן: שלא יאבדו. ולא נתכוין לזכות בהם: שאין אדם רשאי למוכרן דמאי. כגון במדה דקה דאמרי' בפ' דלעיל: לא ישלח לחבירו דמאי. בדקה אבל שולח לו בגסה כיון שרשאי למוכרו בגסה: רבי יוסי מתיר. לשלוח לחבירו ואפי' בדקה: ובלבד שיודיעו ומודה ר"י שבדמאי אסור בדקה ואין הלכה כרבי יוסי: ד לטוחן כותי. לכותי שטוחן התבואה: הרי הן בחזקתן. דלא חשידי שמא החליפו אלו המתוקנים באחרים שאינם מתוקנים: לטוחן נכרי דמאי. דנכרי חשוד להחליף ולבתר דאשכחו יונה בראש הר גריזים להכותים שהיו עובדים אותה. כותי הרי הוא כנכרי: אצל הנכרי

פטור על השאר שהוא חייב ומשני עושה אותן לכור לפניו ויקבעם לתוך פירותיו: [ג] בדרך. ונקבעו למעשר: [ד] להצניע. לשמור ולגנוז כמו והצנע לכת: [ה] עד שיעשר. וכל שכן אם יאכלם בעצמו. שלא יאכל עד שיעשר דהא כשנקבעו למעשר עסקינן כמ"ש. אלא קמשמע לן דאף להוציא מת"י דבר שאינו מתוקן אסור: [ו] שיודיענו. כי הוא מותר לו לשלוח הכל ולהודיע למי שישלחנו שהוא הכל ואינו חושש ר"י שמא אם נתיר לו ישלח ולא יודיענו סר"מ. ומוס מוכן

קויפין איך וויל קויפין דיא אנדערע ירק, דארף ער ניט מעשרין דיא ירק וואס ער האט פריער גערונגען, טייל ער האט נאך דיא ירק ניט גענומען אין האנט האט ער זייא נאך ניט קונה גיוועזן: ג המוצא פירות בדרך ונטלן לאוכלן ונמלך להצניע לא יצניע עד שיעשר ווען איינער האט געפונען פירות אין וועג אונ ער האט זיי גענומען צום עסין אונ נאך דעם האט ער זיך גיטראכט ער זאל זייא בהאלטין, טאר ער זיי ניט בהאלטין סיידין ער זאל זיי מעשרין, ווארום ער טאר ניט אוועק לייגין אום געמעשרתע פירות ואם מתחלה נטלן בשביל שלא יאבדו פטור אונ אויב ער האט זייא גענומען זיי זאלין ניט פארלארין ווערין (אונ ניט ער זאל זייא זוכה זיין פאר זיך) מעג ער זייא בהאלטין אן געמעשרת ווארום זייא זענען דאך ניט זיינע כל דבר שאין אדם רשאי למכרו דמאי לא ישלח לחבירו דמאי אלע זאכין וואס דער מענטש טאר ניט פארקויפין דמאי ניט געמעשרת, דהיינו מיט אקליינע מאס וויא עס איז גישטאנען (פרק ב' משנה ה') טאר ער ניט שיקען זיין חבר דמאי ניט געמעשרת פאר אמתנה, אבער מיט אגרויסע מאס וואס ער מעג פארקויפין דמאי ניט געמעשרת מעג ער שיקען אמתנה אויך דמאי ניט געמעשרת רבי יוסי מתיר בודאי ובלבד שיודיענו איינער מעג שיקען צום אנדערין פירות וואס זענען געווים ניט געמעשרת גיווארין נאר ער זאל אים זאגין אז מען האט פון זיי ניט גענומען מעשר וועט דער חבר געבין מעשר פון דיא תבואה, אבער דמאי טאר ער ניט שיקען אום געמעשרת אפילו ער וועט אים זאגין אז עס איז ניט געמעשרת, טייל דמאי איז בייא אמענטש גרינג, האט רבי יוסי מורא טאמער וועט ער פארגעסין צו זאגין אז זיי זענען ניט געמעשרת אונ יענער וועט מיינען ווייל מען האט אים ניט גיזאגט אז זיי זענען ניט געמעשרת געווים האט מען זייא געמעשרת וועט ער דאך עסין אום געמעשרת: ד המוליך חטים לטוחן כותי או לטוחן עם הארץ בחזקתן למעשרות ולשביעית ווען איינער פירט ווייץ צו אמילנער וואס ער איז אכותי אדער איין עם הארץ, זענען דיא ווייץ אין זייער חזקה אזוי וויא זייא זענען גיוועזן פריער צו מעשר אונ צו שביעית, אויב זיי זענען גיוועזן געמעשרת אדער זייא זענען ניט גיוועזן פון שביעית רעכונט מען זייא איצט אויך אזוי, אונ איך האב ניט מורא טאמער האבין דער כותי אדער דר עם הארץ דיא ווייץ אוים געטאהשט אויף אנדערע ווייץ פון אנדערע מענטשין וואס האבין ניבראכט צו מאהלין אונ יענע זענען ניט גיוועזן געמעשרת אדער זיי זענען גיוועזן פון שביעית, ווארום דער כותי אונ דער עם הארץ וויסין אז אנדערע מענטשין געבין מעשר אונ אנדערע געבין ניט מעשר, דריבער היטען זייא מען זאל ניט פאר טאהשין איינעמס תבואה אויף דעם אנדערינס לטוחן עובד כוכבים דמאי אבער אז ער האט ניגעבין צו אמילנער וואס ער איז איין עובד כוכבים אפילו ער האט ניגעבין געמעשרתע תבואה, זענען איצט דיא תבואה דמאי אין ספק צו זייא זענען געמעשרת אדער ניין, ווארום מען ברייננט צו מאהלין געמעשרתע תבואה אונ ניט געמעשרתע, אונ דער עובד כוכבים ווייס ניט אאפטיילונג פון געמעשרת אונ ניט געמעשרת, דריבער שטעלט ער אלע תבואות צו זאמען געמעשרתע מיט ניט געמעשרתע, דריבער דארף יעדער מעשרין זיינע מעהל פון ספק טאמער האט ער גענומען די ניט געמעשרתע המפקיד פירותיו אצל הכותי או אצל עם הארץ בחזקתן למעשרות ולשביעית ווען איינער בהאלט זיינע פירות ביי אכותי אדער ביי איין עם הארץ זענען זייא אין זייער חזקה (אזוי ווי זיי זענען גיוועזן פריער) צו מעשר עני אונ צו שביעית, ווארום דער כותי אדער דער עם הארץ מישען ניט אוים די פירות פון אחבר מיט זייערע פירות אצל העובד כוכבים

בפירותיו. רבי שמעון אומר דמאי: ה הנותן לפונדקית מעשר את שהוא נותן לה ואת שהוא נוטל ממנה. מפני שחשודה לחלוף. אמר רבי יוסי אין אנו אחראין לרמאים אינו מעשר אלא מה שהוא נוטל ממנה בלבד: ו הנותן לחמותו מעשר את שהוא נותן לה ואת שהוא נוטל ממנה מפני שהיא חשודה לחלוף את [ז] המתקלקל. א"ר יהודה רוצה היא בתקנת בתה ובושה מחתנה

בפירותיו. ופירות של נכרי פטורים (ו) מן המעשר. ורישא מפני שדרך בני אדם להוליך קופות רבות של חטין ולהניחן אצל הטוחן חיישי' שמא נתחלפה קופה זו בקופות אחרות של ישראל שהן דמאי אבל פירות ליכא למימר שמא החליפן בפירות של ישראל אלא שמא החליפן הנכרי בפירותיו לפיכך הרי הן כפירותיו של נכרי ור"ש סבר דאף בפירותיו חיישי' שמא נתחלפו בבית הנכרי בפירו' של ישראל אחר שכשם שישראל זה הפקיד פירותיו ביד הנכרי כך יש לחוש שמא ישראל אחר מן החשודי' על המעשרות הפקיד נ"כ בידו ונתחלפו אלו באלו ואין הלכה כר"ש: ה לפונדקית. אשה שומרת הפונדק והולכי דרכים מתאכסנים אצלה: מעשר את שהוא נותן לה. דאין חבר מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן (ז): ואת שהוא נוטל ממנה. דאע"ג דע"ה אינו חשוד להחליף כדאמרן לעיל הפונדקית חשודה להחליף שהיא מתכוונת לטובה ונותנת מאלה שהוא יותר יפה לחבר ואומרת הלכה ראוי שאאכיל מאלו שהוא חם ויפה לחבר ואני אטול את שלו הקר והגרוע: אין אנו אחראין לרמאין. כלומר אין אחריות הרמאים עלינו לשומרם שלא יאכל דבר שאינו מעושר לפיכך אינו מעשר מה שהוא נותן לה ואם תקחנו הפונדקית לעצמה ותאכלנו כשאינו מתוקן אין לחבר מזה כלום. ואינו מעשר אלא מה שהוא נוטל בלבד. ורבי יוסי סבר דלגזול היא מתכוונת (ח) ואין הלכה כרבי יוסי: ו המתקלקל. פת או תבשיל שנתקלקל: אמר רבי יהודה. בירושלמי מפרש דקמייתא נמי מלתיה דרבי יהודה היא וה"ק מפני שהיא חשודה להחליף את המתקלקל דברי רבי יהודה שר"י אומר רוצה היא בתקנת בתה

בעסם שמודה ר"י שבדמאי אסור דמשום סקיל יש לחוש שלא יודיעו: (ו) מיירי במפקיד חולין מתוקנים: (ז) ול"ע דלעיל בטוחן עכו"ם שנחשד להחליף בשל ישראל נמי הוי לן למיחש כזה ואפשר כיון שיד העכו"ם באמצע והחבר אינו מוציא ליד ישראל לא הוי בכלל אין חבר כו'. תוי"ט: (ח) ובהא פליגי דרבנן סברי דלטובה מתכוונת אבל אי ידעינן דלגזול מתכוונת מודו רבנן: [ז] המתקלקל. וגבי פונדקית לא תני המתקלקל לפי שאכסניא תמיד סומך על הפונדקית לפיכך חושש ביותר רש"י:

בפירותיו אָבֶער אַז אַחָבֵר גִיט צוּ בַּהאַלְטִין פֵּירוֹת צוּ אַיין עוֹבֵד כּוֹכָבִים זֶענֶען דִי פֵּירוֹת ווִיא דִיא פֵּירוֹת פוּן עכו"ם. אוּנ מֶען דאַרְף פוּן זֵייא נִיט גֶעבִּין מַעֲשֵׂר. ווָארוּם פֵּירוֹת בְּרֵיינְגְט מֶען דאָך נִיט צוּ מְאהֲלִין הָאט דָאךְ דֶער עכו"ם נִיט פְרֶעמְדֶע פֵּירוֹת נָאר דִי פֵּירוֹת פוּן דֶעם אַיין יוּד ווָאס עֶר הָאט אִים גִיגֶעבִּין צוּ בַּהאַלְטִין. אוּנ עֶר הָאט זֵיי גֶעווִים פַאר טָאהְשְׁט אוֹיף זַיינֶע פֵּירוֹת ווָארוּם אַיין עוֹבֵד כּוֹכָבִים אִיז חָשׁוּד צוּ פַאר טָאהְשִׁין דֶעם יוּדִיגְם פֵּירוֹת אוֹיף זַיינֶע פֵּירוֹת. דְרִיבֶּער דאַרְף מֶען נִיט גֶעבִּין פוּן דִיא פֵּירוֹת מַעֲשֵׂר ווָארוּם פֵּירוֹת פוּן אַיין עכו"ם זֶענֶען פָּטוּר פוּן מַעֲשֵׂר) רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר דְמַאי אוּנ רַבִּי שִׁמְעוֹן זָאגְט אַזוֹי ווִיא דֶער יוּד הָאט אִים גִיגֶעבִּין צוּ בַּהאַלְטִין פֵּירוֹת אַזוֹי קֶען זַיין אַז נָאךְ אַיוּד הָאט אִים אוֹיךְ גִיגֶעבִּין צוּ בַּהאַלְטִין פֵּירוֹת אוּנ יֶענֶעמְס פֵּירוֹת זֶענֶען גִיווֶען דְמַאי אוּנ דֶער עכו"ם הָאט צוּ מִישְׁט דִי פֵּירוֹת פוּן דִי בֵּיידֶע יוּדִין צוּ זַאמֶען אִיז דָאךְ צוּ מִישְׁט גִיווָארִין מִיט דְמַאי. דְרִיבֶּער דאַרְף דֶער חָבֵר אָפּ שֵׁיידִין דְמַאי מַעֲשֵׂר פוּן סָפֵק ווֶעגִין: ה הַנּוֹתֵן לְפוּנְדְקִית מַעֲשֵׂר אֶת שֶׁהוּא נוֹתֵן לָהּ וְאֶת שֶׁהוּא נוֹטֵל מִמֶּנָּה מִפְּנֵי שֶׁחֲשׁוּדָה לַחֲלוֹף ווֶען אַיינֶער גִיט פֵּירוֹת צוּ אַאִשָּׁה ווָאס זִיא אִיז אַיין בַּעֲלַת אַכְסַנְיָא זִיא זָאל דִי פֵּירוֹת קָאכִין פוּן זַיינֶעטְווֶעגִין מוּז עֶר גֶעבִּין מַעֲשֵׂר פוּן דִי פֵּירוֹת ווָאס עֶר גִיט אִיר. ווָארוּם אַחָבֵר טָאר נִיט אַרוֹיס גֶעבִּין פֵּירוֹת ווָאס זֵייא זֶענֶען נִיט גֶעמַעֲשַׂרְתּ. אוּנ ווָאס עֶר גֶעמְט פוּן אִיר דִי גֶעקָאכְטֶע פֵּירוֹת דאַרְף עֶר נָאךְ אַמָאהֶל מְעַשְּׂרִין. ווָארוּם ווַייל זִיא אִיז אַבַּעֲלַת אַכְסַנְיָא ווַייל זִיא דֶער אוֹרֵחַ זָאל הֲנָאָה הָאבִּין פוּן עֶסִין. דְרִיבֶּער טָאהְשְׁט זִיא אוּם דִי עֶסִין פוּן אוֹרֵחַ אוֹיף אִירֶע עֶסִין. אוּנ אִירֶע עֶסִין זֶענֶען דָאךְ דְמַאי. דְרִיבֶּער דאַרְף דֶער אוֹרֵחַ מְעַשְּׂרִין ווָאס עֶר גֶעמְט פוּן אִיר פוּן סָפֵק ווֶעגִין אָמַר רַבִּי יוֹסֵי אֵין אָנוּ אַחְרָאִין לְרַמָּאִין אֵינוֹ מְעַשֵּׂר אֶלָּא מַה שֶּׁהוּא נוֹטֵל מִמֶּנָּה בִּלְבַד רַבִּי יוֹסֵי זָאגְט דָאס ווָאס דִי אִשָּׁה טָאהְשְׁט אוּם דָאס עֶסִין מֵיינְט זִיא נִיט דִי טוֹבָה פוּן אוֹרֵחַ נָאר זִיא מֵיינְט אִיר טוֹבָה ווַייל זִיא ווִיל דָאס עֶסִין פוּן אוֹרֵחַ. ווַייל זַיינֶע עֶסִין אִיז בֶּעסֶער מֵיינְט זִיא דָאךְ צוּ גַזְלִנֶן אוּנ פַאר אַגַזְלָן דאַרְף מֶען נִיט פַאר זָארְגִין עֶר זָאל נִיט עֶסִין אוּם גֶעמַעֲשַׂרְתֶּע. דְרִיבֶּער דאַרְף דֶער אוֹרֵחַ נִיט מְעַשְּׂרִין דָאס ווָאס עֶר גִיט אִיר. אוּנ דֶער אוֹרֵחַ הָאט נִיט אַעֲבֵירָה ווָאס דִי בַּעֲלַת אַכְסַנְיָא ווֶעט עֶסִין אוּם גֶעמַעֲשַׂרְתֶּע. ווָארוּם זָאל זִיא נִיט גַזְלִנֶן. נָאר ווָאס עֶר גֶעמְט פוּן אִיר דאַרְף עֶר מְעַשְּׂרִין עֶר זָאל נִיט עֶסִין אוּם גֶעמַעֲשַׂרְתּ: ו הַנּוֹתֵן לַחֲמוֹתוֹ מַעֲשֵׂר אֶת שֶׁהוּא נוֹתֵן לָהּ וְאֶת שֶׁהוּא נוֹטֵל מִמֶּנָּה מִפְּנֵי שֶׁהִיא חֲשׁוּדָה לַחֲלוֹף אֶת הַמִּתְקַלְקֵל ווֶען אַיינֶער הָאט אַשְׁווִיגֶער ווָאס זִיא אִיז אַיין עַם הָאָרֶץ אוּנ עֶר גִיט אִיר פֵּירוֹת צוּ קָאכִין פוּן זַיינֶעטְווֶעגִין. מוּז עֶר גֶעבִּין מַעֲשֵׂר פוּן דִי עֶסִינְגְווַארְג ווָאס עֶר גִיט אִיר אוּנ פוּן דִיא עֶסִינְגְווַארְג ווָאס עֶר גֶעמְט פוּן אִיר. ווַייל זִיא אִיז אַיין חָשֵׁד אוֹיב עֶס ווֶעט נִיט זַיין גוּט דָאס עֶסִין פוּן אִיר אֵיידִים ווֶעט זִיא אוּם טָאהְשִׁין אוֹיף אִיר עֶסִין אָמַר רַבִּי יְהוּדָה רוֹצָה הִיא בְּתַקָּנַת בִּתָּהּ וּבוֹשָׁה מֵחֲתָנָהּ זָאגְט רַבִּי יְהוּדָה פַאר ווָאס טָאהְשְׁט זִיא אוּם דָאס עֶסִין ווַייל זִיא ווִיל דֶער אֵיידִים זָאל נִיט זָאגִין אוֹיף אִיר טָאכְטֶער זִיא קֶען נִיט קָאכְעֶן

אוּנ

וכו׳: בנותן לחמותו שביעית. בנותן לה לאפות ולבשל בשנה השביעית: מודה רב יהודה בנותן לחמותו שביעית שאינה חשודה להחליף להאכיל את בתה שביעית:

שאינה חשודה להאכיל את בתה שביעית. דחמירא להו שביעית ואפי׳ אם יתקלקל לא תחליפנו בפירות שביעית. והלכה כר״י:

אונ זיא שעמט זיך פאר איר איידים מען זאל אים געבין שלעכטע עסין מודה רבי יהודה בנותן לחמותו שביעית שאינה חשודה להחליף להאכיל את בתה שביעית דאס איז רבי יהודה מודה ווען איינער גיט זיין שווינגער פירות צו קאכען, אין יאהר פון שביעית, אונ דיא פירות זענען ניט פון שביעית, איז די שווינגער ניט אין חשד טאמער איז דאס עסין שלעכט גיוועזן אונ זיא האט אוים געטאהשט אויף פירות פון שביעית. ווארום שביעית איז ביא איר אגרויסער איסור אויב זיא וואלט אוים געטאהשט אויף פירות שביעית וואלט זיא אים גיזאגט אז די פירות זענען שביעית ער זאל זיי עסין אזוי ווי דער דין איז צו עסין פירות שביעית:

רש״י

כל מי שלא אמר. ברכת אמת ויציב כמו שתקנוה וכן אמת ואמונה בערבית לא יצא: שנאמר להגיד בבקר חסדך. וברכת אמת ויציב כולה על חסד שעשה עם אבותינו הוא שהוציאם ממצרים ובקע להם הים והעבירם. וברכת אמת ואמונה מדבר בה אף על

גמרא ברכות דף י״ב ע״א

הלכה ה׳ כלה כלי החיצון דחסד דמלכות דבריאה אלף לומד

אמר רבה בר חיננא סבא משמיה דרב כל שלא אמר אמת ויציב שחרית ואמת ואמונה ערבית לא יצא י״ח שנא׳ להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות ואמר רבה בר חיננא משמי׳ דרב המתפלל כשהוא כורע כורע בברוך וכשהוא זוקף זוקף בשם אמר שמואל מ״ט דרב דכתיב ה׳ זוקף כפופים מיתיבי ומפני שמי נחת הוא מי כתיב בשמי מפני שמי כתיב א״ל שמואל לחייא בר רב בר אוריאן תא ואימא לך מילתא מעלייתא דאמר אבוך הכי אמר אבוך כשהוא כורע כורע בברוך וכשהוא זוקף זוקף בשם.

רש״י

העתידות שאנו מצפים שיקיים לנו הבטחתו ואמונתו לגאלנו מיד עריצים לשום נפשנו בחיים ולהדריכנו על במות אויבינו כל אלה הניסים התדירי׳ תמיד: כשהוא כורע. באבות ובהודאה׳ כורע בברוך וזוקף את עצמו כשהוא מזכיר את השם על שם ה׳ זוקף כפופים: נחת.

אמר רבה בר חיננא סבא משמיה דרב רבה בר חיננא האט גיזאגט פון רב׳ס וועגין כל שלא אמר אמת ויציב שחרית ואמת ואמונה ערבית לא יצא ידי חובתו דער מענטש וואס האט ניט גיזאגט אמת ויציב אין דער פריה, אדער ער האט ניט גיזאגט אמת ואמונה ביי נאכט, איז גלייך ווי ער וואלט נאר ניט געלייענט קריאת שמע שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק להגיד בבקר חסדך אין דער פריה דארף מען זאגין דיינע חסדים נדי חסדים וואס גאט האט גיטאהן מיט די יודין, אונ דאס שטייט אין אמת ויציב אונ עזרת ביז שמונה עשרה] ואמונתך בלילות אונ דיא אמונה אין גאט דארף מען זאגין ביי נאכט [אונ אין אמת ואמונה שטייט אז מיר גלויבין אין גאט אזוי ווי ער האט אונז פון מצרים אויסגעלייזט אזוי וועט ער אונז פון דעם גלות אויך אויסלייזין] ואמר רבה בר חיננא משמיה דרב נאך האט רבה בר חיננא גיזאגט פון רב׳ס וועגין המתפלל כשהוא כורע כורע בברוך דער וואס דאווינט שמונה עשרה ווען ער זאגט דעם ווארט ברוך זאל ער איינבייגין דיא קניה נאונ ווען ער זאגט דעם ווארט אתה בייגט ער איין דעם גאנצין גוף] וכשהוא זוקף זוקף בשם אונ איידער ער זאגט דעם שם זאל ער זיך אויפשטעלין אמר שמואל מאי טעמא דרב שמואל זאגט פאר וואס זאגט רב אז איידער ער זאגט דעם שם מוז ער זיך אויפשטעלין דכתיב ווארום עס שטייט אין פסוק ה׳ זוקף כפופים גאט שטעלט אויף די איינגעבויגענע. זאגט דיא גמרא מיתיבי איך וועל דיר פרעגין אקשיא עס שטייט אין פסוק ומפני שמי נחת הוא פאר מיין נאמען איז ער נידעריג גיווארין, ענטפערט דיא גמרא מי כתיב בשמי שטייט רען אין פסוק מיט מיין נאמען איז ער נידעריג גיווארין מפני שמי כתיב עס שטייט אין פסוק פאר מיין נאמען איז ער נידעריג גיווארין. איידער ער זאגט דעם נאמען פון גאט ווערט ער נידעריג, ווען ער זאגט דעם ווארט ברוך בייגט ער איין דיא קניה, אונ ווען ער זאגט אתה בייגט ער איין דעם גאנצין גוף אונ איידער ער זאגט דעם שם שטעלט ער זיך אויף אמר ליה שמואל לחייא בר רב שמואל האט גיזאגט צו חייא בר רב בר אוריאן דו למדן תא ואימא לך מילתא מעלייתא דאמר אבוך קום איך וועל דיר זאגין אגוטע זאך וואס דיין פאטער האט גיזאגט הכי אמר אבוך אזוי האט דיין פאטער גיזאגט כשהוא כורע כורע בברוך ווען מען זאגט דעם ווארט ברוך אין אנהייב שמונה עשרה זאל מען איינבייגין די קניה וכשהוא זוקף זוקף בשם אונ איידער ער זאגט דעם שם זאל ער זיך אויפ-

שטעלין

לשון הכנע׳ : בחזרא . שבט כ״ד אדם וחובטו כלפי מטה בבת אחת : זקוף כחויא . כנחש ראשו תחלה ואחר כך גופו שלא תראה כריעתו עליו כמשוי : כחויא . כנחש הזה כשהוא זוקף עצמו מגביה הראש

רב ששת כי כרע כרע כחיזרא כי זקיף זקיף כחויא ואמר רבה בר חיננא סבא משמיה דרב כל השנה כולה אדם מתפלל האל הקדוש מלך אוהב צדקה ומשפט חוץ מעשרה ימים שבין ראש השנה ויוה״כ שמתפלל המלך הקדוש והמלך המשפט ורבי אלעזר אמר אפילו אמר האל הקדוש יצא שנאמר ויגבה ה׳ צבאות במשפט והאל הקדוש נקדש בצדקה אימתי ויגבה ה׳ צבאות במשפט אלו עשרה ימים שמראש השנה ועד יום הכפורים וקאמר האל הקדוש . מאי הוי עלה אמר רב יוסף האל הקדוש ומלך אוהב צדקה ומשפט רבה אמר המלך הקדוש והמלך המשפט והלכתא כרבה :

תחלה וזוקף מעט מעט : המלך הקדוש . לפי שבימים הללו הוא מראה מלכותו לשפוט את העולם : המלך המשפט . כמו מלך המשפט כמו נושאי הארון הברית כמו ארון הברית וכו׳ :

שטעלין רב ששת כי כרע כרע בחיזרא ווען רב ששת האט זיך איינגעבויגין, האט ער זיך גינעבין א בייג איין מיט איין מאהל אזוי וויא מען בייגט איין א רוט כי זקיף זקיף כחויא ווען ער האט זיך אויפגישטעלט, האט ער זיך אויפגישטעלט ביסלאכווייז וויא א שלאנג ואמר רבה בר חיננא סבא משמיה דרב נאך האט רבה בר חיננא גיזאגט פון רב׳ס וועגין כל השנה כולה אדם מתפלל האל הקדוש מלך אוהב צדקה ומשפט דעם גאנצין יאהר דאווינט מען שמונה עשרה אונ מען זאגט האל הקדוש, אונ מען זאגט מלך אוהב צדקה ומשפט חוץ מעשרה ימים שבין ראש השנה ויום הכפורים נאר די צעהן טעג וואס פון ערשטין טאג ראש השנה ביז מוצאי יום כפור שמתפלל המלך הקדוש והמלך המשפט דיא ברכה פון אתה קדוש זאל ער אויס-לאזין המלך הקדוש, אונ דיא ברכה השיבה שופטינו זאל ער אויסלאזין המלך המשפט ורבי אלעזר אמר אפילו אמר האל הקדוש יצא רבי אלעזר זאגט אפילו ער האט אין דיא צעהן טעג פון ראש השנה ביז יום הכפורים אויסגילאזין דיא ברכה פון אתה קדוש מיט דיא ווערטער האל הקדוש, איז אויך גוט שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק ויגבה ה׳ צבאות במשפט והאל הקדוש נקדש בצדקה ה׳ צבאות איז גרויס גיווארין דורך משפט אונ דער הייליגער גאט איז געהייליגט גיווארין דורך צדקה אימתי ויגבה ה׳ צבאות במשפט ווען ווערט גאט גרויס דורך משפט אלו עשרה ימים שמראש השנה עד יום הכפורים דאס ווענען דיא צעהן טעג פון ראש השנה ביז מוצאי יום הכפורים, דאמאלס משפט גאט די וועלט וקאמר האל הקדוש אונ דער פסוק זאגט האל הקדוש, ניט המלך הקדוש, ווייזין מיר אז מען זאגט האל הקדוש איז אויך גוט. פרעגט די גמרא מאי הוי עלה וויא בלייבט וואס זאל מען זאגין אין ד צעהן טעג פון ראש השנה ביז מוצאי יום כפור אמר רב יוסף האט רב יוסף גיזאגט, אזוי וויא מען זאגט אגאנץ יאהר זאל מען אין דיא צעהן טעג אויך זאגין, האל הקדוש אונ מלך אוהב צדקה ומשפט רבה אמר רבה זאגט אין דיא צעהן טעג פון ראש השנה ביז מוצאי יום הכפורים זאל מען זאגין אין דיא שמונה עשרה המלך הקדוש אונ המלך המשפט והלכתא כרבה דער דין איז וויא רבה :

זוהר תצוה דף קע״ט ע״ב ת״ת דאלילות יוד הא ואו הא

ואתה תצוה את בני ישראל וגו׳ ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך וגו׳ אמר רבי חייא מאי שנא הכא מבכל אתר דכתיב ואתה הקרב אליך . ואתה תדבר אל כל חכמי לב . ואתה תצוה את בני ישראל ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור אלא כלא ברזא עלאה איהו לאכללא שכינתא בהדיה . אמר רבי יצחק נקודא עלאה ונהורא תתאה כליל כחדא והקרי ואתה כמה דאת אמר ואתה מחיה את כלם ועל דא לא כתיב והקרבת את אהרן אחיך וצוית את בני ישראל ודברת אל כל חכמי לב . בגין דההוא זמנא שריא שמשא בסיהרא ואשתתף כלא כחדא לשריא על אומנותא דעובדא . אמר רבי אלעזר מהכא אשר נתן ה׳ חכמה ותבונה בהמה . רבי שמעון אמר מהכא ואתה תדבר אל כל חכמי לב אשר מלאתיו רוח חכמה . אשר מלאתים מבעי ליה אלא אשר מלאתיו להאוא לבא מלאתיו רוח חכמה כד״א ונחה עליו רוח ה׳ רוח חכמה וגו׳ ועל דא אצטריך אשר מלאתיו רוח חכמה דשריא שמשא בסיהרא באשלמותא דכלא ועל דא אתרשים כלא בכל אתר . אמר רבי אלעזר אי הכי הני ואתה ואתה היאך מתיישבן בקראי אמר ליה כלהו מתיישבן ניהו . ואתה הקרב אליך ליחדא בהדיה ולקרבא בהדיה רזא דשמא קדישא כדקא יאות . ואתה תדבר אל כל חכמי לב . בגין דכלהו לא אתיין למעבד עבידתא עד דרוח קודשא ממללא בגווייהו ולחש לון בלחישו וכדין עבדי עבידתא :

מוסר

משערי קדושה ח"ב שער ד'

הקפדנות היא ענף מן הגאוה ומן הכעס וארז"ל מאן דקפיד קפדין ליה ואין מוחלין לו עונותיו שנאמר נושא עון ועובר על פשע למי נושא עון למי שעובר על פשע ומעביר על מדותיו אמרו רז"ל לעולם יבקש אדם רחמים שלא יכעום בכל יום ובכל עת יתן בעפר פיהו וכו' יתן למכהו לחי ישבע בחרפה אשרי מי ששומע חרפתו ואינו משיב וכן כתיב גוי נתתי למכים וכו' כך אמרו חכמים כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על

יוסף לחק

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ק"ש פ"ג

(א) צואת האדם וצואת כלבים וחזירים בזמן שיש בתוכן עורות וכל צואה שריחה רע כגון אלו אסור לקרות קריאת שמע כנגדן. וכן כנגד מי רגלים של אדם אבל מ"ר של בהמה קורין כנגדן. קטן שאינו יכול לאכול כזית דגן בכדי שיאכל הגדול בשלשת ביצי דגן אין מרחיקין לא מצואתו ולא ממי רגליו: (ב) היתה צואה יבשה כחרס אסור לקרו' כנגדה ואם היתה יבשה יותר מחרס עד שאם זרקה תתפרך הרי היא כעפר ומותר להרות כנגדה. מי רגלים שנבלעו בקרקע אם היו מרטיבין הרי אסור לקרות כנגדן ואם לאו מותר: (ג) כמה ירחיק אדם מצואה וממי רגלים ארבע אמות

הקפדנות הוא ענף מן הגאוה ומן הכעס וואס אמענטש איז מקפיד אויף יעדער זאך. אז איינער טוהט אים עפעס שלעכטס וועט ער אים ניט מוחל זיין ביז ער וועט נעמען פון אים אנקמה, דאס איז אצוויג פון גרויסקייט און פון כעס ואמרו רבותינו זכרונם לברכה און דיא רבנן האבין גיזאגט מאן דקפיד קפדין ליה דער מענטש וואס איז מקפיד און וויל ניט מוחל זיין אז מען טוהט אים ניט ווי ער וויל, איז מען אין הימעל מקפיד אויף אים ואין מוחלין לו עונותיו און מען איז אים ניט מוחל זיינע זינד שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק נושא עון ועובר על פשע גאט איז מוחל דיא עונות למי נושא עון צו וועמען איז גאט מוחל דיא זינד למי שעובר על פשע צו דעם מענטש וואס ער איז מוחל די זינד וואס מען זינדיגט געגין אים ומעביר על מדותיו און ער גייט אריבער וער איז מבטל זיינע מדות, אפילו זיין מדה און זיין נאטור איז ניט מוחל צו זיין פון רעסטוועגין איז ער מוחל אמרו רבותינו זכרונם לברכה די רבנן האבין גיזאגט לעולם יבקש אדם רחמים שלא יכעום בכל יום אלע טאג זאל אמענטש בעטין ביי הקדוש ברוך הוא ער זאל ניט קומען צו כעס ובכל עת יתן בעפר פיהו יתן למכהו לחי ישבע בחרפה און צו יעדער צייט זאל ער בעסער געבין זיין מויל אין ערד און זאל ניט ריידין מיט כעס, ער זאל געבין זיין באק צו דעם וואס וויל אים שלאגין און זאל ניט קריגען מיט אים, אפילו ער וועט זאט ווערין מיט חרפה זאל ער יענעם ניט ענפערין אשרי מי ששומע חרפתו ואינו משיב וואהל צו דעם מענטש וואס ער הערט זיין חרפה און ער קען יענעם צוריק פארשעמען און פארשעמט אים ניט וכן כתיב גוי נתתי למכים און דער נביא ישעיהו האט גיזאגט וועד גם האט מיך גיוואלט שלאגין האב איך אים גיגעבין מיין קערפער און מיינע באקין, אז איינער האט מיך גיוואלט פארשעמען אדער ער האט גיוואלט שפייען אויף מיין פנים, האב איך מיין פנים ניט בעהאלטין, נאר איך האב מיך גילאזט שפייען אין פנים. כך אמרו חכמים אזוי האבין דיא חכמים גיזאגט כל המעביר על מדותיו דער מענטש וואס גייט אריבער זיין נאטור, און אז איינער זינדיגט עפעס געגין אים איז ער אים מוחל מעבירין לו על

(א) צואת אדם וצואת כלבים וחזירים בזמן שיש בתוכן עורות די צואה פון אמענטש, און דיא צואה פון הינט אדער פון חזירים אויב אין דיא צואה ליגט פעל וכל צואה שריחו רע כמו אלו און אלע צואה וואס האבין אשלעכטין ריח וויא דיא צואה אסור לקרות קריאת שמע כנגדן טאר מען ניט לייענען קריאת שמע געגין דיא צואה וכן כנגד מי רגלים של אדם און געגין די השתנה פון אמענטש טאר מען אויך ניט לייענען קריאת שמע אבל מי רגלים של בהמה קורין כנגדן אבער געגין די השתנה פון אבהמה מעג מען לייענען קריאת שמע קטן שאינו יכול לאכול כזית דגן בכדי שיאכל הגדול כשלשת ביצי דגן אקינד וואס ער קען ניט אויף עסין אשטיקעל ברויט גרויס וויא אאייל בירט אין דיא צייט וואס אגרויסער מענטש וועט אויף עסין ברויט גרויס ווי דריי אייער אין מרחיקין לא מצואתו ולא ממי רגליו דארף מען זיך ניט דערווייטערין מיט קריאת שמע לייענען ניט פון זיינע צואה און ניט פון זיין השתנה: (ב) היתה צואה יבשה כחרס אויב עס איז גיוועזן צואה טרוקין וויא אשארבין אסור לקרות כנגדה טאר מען ניט לייענען קריאת שמע געגין דיא צואה ואם היתה יבשה יותר מחרס אויב דיא צואה איז גיוועזן טריקענער וויא אשארבין עד שאם זרקה תתפרך אויב ער וועט דיא צואה אנווארף געבין וועט זיא צוברעכן ווערין אוף קליינע שטיקלאך הרי היא כעפר איז דיא צואה אזוי וויא ערד ומותר לקרות כנגדה און מען מעג לייענען קריאת שמע געגין די צואה מי רגלים שנבלעו בקרקע השתנה וואס איז איינגעזאפט גיווארין אין די ערד אם היו מרטיבין אויב די ערד איז נאך פייכט פון דיא השתנה הרי אסור לקרות כנגדן טאר מען ניט לייענען קריאת שמע געגין דעם ארט ואם לאו מותר און אויב אויף דעם ארט איז שוין טרוקין, מעג מען אויף דעם ארט לייענען קריאת שמע: (ג) כמה ירחיק אדם מצואה וממי רגלים ארבע אמות וויא פיל זאל אמענטש זיך

פשעיו

ואחר כך יקרא במה דברים אמורים בזמן שהן מלאחוריו או מצדיו אבל אם היה כנגד פניו מרחיק מהן עד שלא יראה אותן ואחר כך יקרא :

פשעיו שנאמר נושא עון ועובר על פשע וכו' ואמרו בתוספת אליהו ז"ל שלשה הקב"ה אוהבן מי שאינו כועס ומי שאינו משתכר ומי שאינו עומד על מדותיו :

דערוויטערן פון צואה און פון השתנה, פיר אײלין ואחר כך יקרא נאכדעם וועט ער לייענען קריאת שמע במה דברים אמורים ווען זעגען די בייד געזאגט געווארין אז עס איז נענג מען זאל זיך דערווייטערן נאר פיר אײלין בזמן שהם מלאחוריו או מצדיו אז דיא צואה אדער דיא השתנה זענען אונטער אים אדער ביי דער זייט אבל אם היה כנגד פניו אבער אז דיא צואה איז געוועזן פארונט פאר זיין פנים מרחיק מהן עד שלא יראה אותן ואחר כך יקרא מוז ער זיך דערווייטערן פון די צואה אדער פון דיא השתנה ביז ער וועט זיי ניט זעהן נאכדעם וועט ער לייענען קריאת שמע :

פשעיו איז מען אין הימעל אים אויך מוחל אויף זיינע זינד שנאמר נושא עון ועובר על פשע ווארום עס שטייט אין פסוק נאמו איז מוחל די עבירות צו דעם מענטש וואס ער איז אויך מוחל די עבירות וואס מען זינדיגט צו אים ואמרו בתוספת אליהו זכרונו לברכה אין דעם ספר חופת אליהו האט מען געזאגט שלשה הקדוש ברוך הוא אוהבן דריי ערליי מענטשין ווענן דא וואס גאט האט זייא ליב מי שאינו כועס דער מענטש וואס ווערט ניט אין כעס ומי שאינו משתכר און דער מענטש וואס ווערט ניט שכור ומי שאינו עומד על מדותיו און דער מענטש וואס שוהט איבער זיין נאטור, אפילו זיין נאטור איז ניט מוחל צו זיין צו דעם מענטש וואס זינדיגט נעגין אים, פון דעסטוועגין שטארקט ער זיך איבער זיין נאטור און איז אים יא מוחל :

תצוה יום ב תורה

אונקלוס

להמשיך מת"ת הו"א יהוה נפש י יה יהו יהוה. רוח יוד הא ואו הא. נשמה יהוה חיה יהיהה ד' דמילוי יוד אל' שם ב"ן שבעשיה בניקוד חולד :

ה וְהֵם יִקְחוּ אֶת־הַזָּהָב וְאֶת־הַתְּכֵלֶת וְאֶת־הָאַרְגָּמָן וְאֶת־תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת־הַשֵּׁשׁ׃ פ

ו וְעָשׂוּ אֶת־הָאֵפֹד זָהָב תְּכֵלֶת

ה וְאִינוּן יִסְּבוּן יָת דַּהֲבָא וְיָת תִּכְלָא וְיָת אַרְגְּוָנָא וְיָת צְבַע זְהוֹרִי וְיָת בּוּצָא׃

ו וְיַעְבְּדוּן יָת אֵפוֹדָא דַּהֲבָא תִּכְלָא וְאַרְגְּוָנָא

תולדות אהרן

והם יקחו אם. בגמ' ח :

רשב"ם

(ו) ועשו את האפוד. אפוד וחשן זקני פירשם. אך אני אפרש בהם דברים שלא נתפרשו :

שפתי חכמים

ש פי' כמוי והם לא יבוא על אהרן ובניו המסוכים לו אלא על הכנוי לב האמור לתעלה ומפני שמלת יקחו המורה על קנין אינו נופל על האומנים כי הם אינם עושים אלא מלאכתן הוצרך לפרש שהלקיחה הוא לי קבלה שיקבלו מהם לעשות הבגדים ומפני שאין

רש"י

(ה) והם יקחו. אותם חכמי לב שיעשו הבגדים יקבלו מן ש המתנדבים את הזהב ואת התכלת לעשות מהן את הבגדים: (ו) ועשו את האפוד. אם באתי לפרש מעשה האפוד והחשן על סדר המקראות הרי פירושן פרקים ויטעה הקורא בצרופן לכך אני כותב מעשיהם כמות שהוא למען ירוץ הקורא בו ואחר כך אפרש על סדר המקראות. האפוד עשוי כמין סינר של נשים רוכבות סוסים וחוגר אותו מאחוריו כנגד לבו למטה מאציליו רחבו כמדת רחב גבו של אדם ויותר ומגיע עד עקביו והחשב מחובר בראשו על פני רחבו מעשה אורג ומאריך לכאן ולכאן כדי להקיף ולחגור בו והכתפות מחוברות בחשב אחת לימין ואחת לשמאל מאחורי הכהן לשני קצות רחבו של סינר וכשזוקפן עומדות לו על שני כתפיו והן כמין שתי רצועות עשויות ממין האפוד ארוכות כדי שיעור לזקפן אצל צוארו מכאן ומכאן ונקפלות לפניו למטה מכתפיו מעט ואבני השהם קבועות בהם אחת על כתף ימין ואחת על כתף שמאל והמשבצות נתונות

פירוש לתורת אלהים

(ה) וְהֵם און זיי דיא חכמים יִקְחוּ זאלין נעמען פון דיא מענטשין וואס האבין געשענקט צום משכן אֶת הַזָּהָב דאס גאלד וְאֶת הַתְּכֵלֶת און דאס בלאע וואל וְאֶת הָאַרְגָּמָן און דאס פערפיל וואל וְאֶת תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי און דעם רויטין פאדעם וְאֶת הַשֵּׁשׁ און דאס ליינען: (ו) וְעָשׂוּ און זיא זאלין מאכין אֶת הָאֵפוֹד

משלי חכמים

אהרן וועט זיין כהן, איז משה געווען כהן גאר זיבען טאג, גאר פון דעסטוועגין דיא גאנצע פערציג יאהר וואס משה איז געווען מיט דיא יודין אין דער מדבר ווען משה האט געוואלט מקריב זיין קרבנות האט ער געמעגט, גאר דיא קליידער פון אכתן

וְאַרְגָּמָן תּוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר
מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב: ז שְׁתֵּי כְתֵפֹת חֹבְרֹת
יִהְיֶה־לּוֹ אֶל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו וְחֻבָּר:
ח וְחֵשֶׁב אֲפֻדָּתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו

צְבַע זְהוֹרִי וּבוּץ שְׁזִיר עוֹבַד אוּמָן: ז תַּרְתֵּין כַּתְפִּין מְלַפְּפָן יְהוֹן לֵיהּ עַל תְּרֵין סִטְרוֹהִי וְיִתְלָפַף: ח וְהֶמְיַן תִּקּוּנֵיהּ דִּי עֲלוֹהִי

רשב"ם

(ז) שתי כתפות וגו'. האפוד עשוי לפי דעתי כמו חצי מלבוש ממתניו של אדם ולמטה ומכסהו בין מלפניו בין מלאחריו. וזהו שכתוב ויחגור אותו בחשב האפוד ויאפוד לו בו. שהחשב עשוי כמין אזור עשוי בתוך שפת האפוד בגוף האפוד והכתפות הללו שתיהם חוברות ממש מכל וכל ומכסים את כל הגוף של אדם. ואחריו ממתניו ולמעלה. וזהו שכתוב פעם שנית וחובר שמלבד שהיו הכתפות אשה אל אחותה עד כתפי האדם מלמעלה. חוזר ומחבר אותם מלמטה אל האפוד. והחשן לפניו על לבו זרת ארכו וזרת רחבו מחובר למעלה בכתפות ומלמטה באפוד נמצא הכל מלבוש אחד. תמצא כל גוף הכהן מכוסה באפוד המחובר לחשן ולכתפות האפוד. שאם לא היו חוברות הכתפות יחד אלא באו שתים רצועות עולות על צוארו ומתחברות לשרשרות החשן מלפניו. א"כ בשתכהן עסוק בעבודה וכופף את צוארו למטה יהיו נופלות הכתפות ומתפרדות והחשן נופל: אל שני קצותיו. שמחוברין לאחריו של כהן אל קצות האפוד העליונות מעל החשב: (ח) וחשב אפדתו. שבחשב הי' חוגרו ומחברו. כדכתיב ויחגור אותו בחשב האפוד ויאפוד לו בו:

בעל הטורים

(ו) ושש משזר. בגימטריא שלשים ושנים חוטים וכנגד התורה המתחלת בבי"ת ומסיימת בלמ"ד: (ז) אל שני. ג' הכא ואידך לך לאות אשר יבא אל שני בניך בעלי. ויקר שני לכרים וגו' ויתן אל שני נעריו בנעמן. בני עלי היו מבזין הכהונה שנאמר כה אל שני לכך נענשו ונהרגו אבל נעמן היה מכבדם שביקש אדמה לעשות מזבח נתקרב תחת כנפי השכינה וזכו בניו למדו תורה ברבים:

שפתי חכמים

מקבל כלתי נותן הנותן לו הוסיף מן המתנדבים את הזהב וכו': ת פי' המשבצות היו נתונות בכתפות במקום שהיו קבועות אבני השהם: א פי' הן העבותות הזהב ובשתוחבן בטבעות נמלא שיש לכל אחד שני ראשין והוא כפול במשבצות האפוד פירוש במשבצות שבכתפות לפי שכל מה שמחובר לאפוד קרוי אפוד והכתפות גם הם מחוברין לחשב האפוד: ב פירוש הטבעות שבכתפות היו לצד חוץ והטבעות שבחשן היו לצד פנים ואח"כ מרכסן פי' מחברן בפתיל תכלת כדי שלא יהא נד ונבדל:

רש"י

ברחשיהם לפני ת כתפיו ושתי עבותות הזהב תחובות בשתי טבעות שבחושן בשני קצות רחבו העליון אחת לימין ואחת לשמאל ושני ראשי השרשרות תקועי' במשבצות לימין וכן שני ראשי א השרשרות השמאלית תקועין במשבצות שבכתף שמאל נמצא החושן תלוי במשבצות האפוד על לבו מלפניו ועוד שתי טבעות בשני קצות החשן בתחתיתו וכנגדם שתי טבעות בשתי כתפות האפוד מלמטה ברחבו התחתון המחובר בחשב טבעות החשן אל מול טבעות האפוד שוכבים זה על ב זה ומרכסן בפתיל תכלת תחוב בטבעות האפוד והחשן שיהא תחתית החשן דבוק לחשב האפוד ולא יהא נד ונבדל הולך וחוזר: זהב תכלת וארגמן תולעת שני ושש משזר. חמשת מינים הללו שזורין בכל חוט וחוט היו מרדדין את הזהב כמין טסים דקים וקוצצין פתילים מהם וטוין אותן חוט של זהב עם שש חוטין של תכלת וחוט של זהב עם שש חוטין של ארגמן וכן בתולעת שני וכן בשש שכל המינין חוטן כפול ששה וחוט של זהב עם כל אחד וא' ואחר כך שוזר את כולם כאחד נמלא חוטן כפול כ"ח וכן מפורש במס' יומא ולמד מן המקרא הזה וירקעו את פחי הזהב וקצץ פתילים לעשות את פתילי הזהב בתוך התכלת ובתוך הארגמן וגו'. למדנו שחוט של זהב שזור עם כל מין ומין: מעשה חשב. כבר פירשתי שהיא אריגת שתי קירות שאין צורת שני עבריה דומות זו לזו: (ז) שתי כתפות וגו'. הסינר מלמטה וחשב האפוד היא החגורה ומודה לו מלמעלה דוגמת סינר הנשים ומגבו של כהן היו מחוברות בחשב שתי חתיכות כמין שתי רצועות רחבות אחת כנגד כל כתף וכתף ווזקפן על שתי כתפותיו עד שנקפלות לפניו כנגד החזה ועל ידי חבורן לטבעות החשן נאחזין מלפניו כנגד לבו שאין נופלות כמו שמפורש בענין והיו זקופות והולכות כנגד כתפיו ושתי אבני שהם קבועות בהן אחת בכל אחת: אל שני קצותיו. אל רחבו של אפוד שלא היה רחבו אלא כנגד גבו של כהן וגובהו עד כנגד האצילים שקורין קודי"ש שנא' (יחזקאל מד) לא יחגרו ביזע אין חוגרין במקום זיעה לא למעלה מאציליהם ולא למטה ממתניהם אלא כנגד אציליהם: וחבר. האפוד עם אותן שתי כתפות האפוד יחבור אותם במחט למטה בחשב ולא יארגם עמו אלא אורגם לבד ואח"כ מחברם: (ח) וחשב אפודתו. וחגור שעל ידו הוא מאפדו ומתקנהו לכהן ומקשטו: אשר עליו.

פירוש לתורת אלהים

דעם אפוד זָהָב פון גאלד תְּכֵלֶת וכו' מָשְׁזָר די אלע פינף מינים זאלין זיין צו נוף גידרייט מַעֲשֵׂה חוֹשֵׁב מייגסטער שאפט: (ז) שְׁתֵּי צוועיא כְּתֵפוֹת אַקסיל בענדער חוֹבְרוֹת בהעפטט יִהְיֶה זאל זיין לוֹ. צום אפוד אֶל שְׁנֵי קְצוֹתָיו צו זיינע ביידע עקין פון דער

בריים וְחֻבָּר מען זאל בהעפטין כלומר מען זאל אוים וועבין די אקסעל בענדר בזונדער אונ מען זאל זיי צו נייאן צום אפוד אין די עקין פון דער בריים: (ח) וְחֵשֶׁב אונ דער גארטיל אֲפֻדָּתוֹ פון דעם אפוד אֲשֶׁר עָלָיו וואס אויף אים בְּמַעֲשֵׂהוּ אזוי

משלי חכמים

אכהן האט משה נים געהאט, דארפין מיר וויסען וואס איז גיוועז דער אונטערשייד צו מקריב זיין קרבנות מיט די קליידער פון אכהן אדער אן דיא קליידער פון אכהן, נאר מיר וועלין

זעהן למשל וויא עס ווערט געפירט ביא מלכים אויף דער ערד, וועלין מיר וויסען דעם פירונג פון הקדוש ברוך הוא אין הימעל, יעדער מלך האט פיל שרים, אטייל האבין צו שאפין

בעובדיה מניה יהי דהבא תכלא וארגונא וצבע זהורי ובוץ שזיר:

במעשהו ממנו יהיה זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר:

רש"י

למעלה בשפת הסינר היא החגורה: במעשהו. החשב מעשה חושב ומאמשת המינים: ממנו יהיה. כאריגת הסינר מעשה חושב ומחמשת מינים כך אריגת עמו יהיה ארוג ולא יארגנו לבד ויחברנו:

פירוש לתורת אלהים

וויא זיין ארבעט כמו יהיה פון אים זאל ער זיין ער זאל געוועבט ווערין מיטין אפוד אין איינעם:

תרגום — נביאים יחזקאל מ"ג

להמשיך מנ"ה ה"א צבאות גפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דהוד יהוה חיה יחידה דנצח יהוה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה:

א והאראיל שתים עשרה ארך בשתים עשרה
רחב רבוע אל ארבעת רבעיו: ב והעזרה
ארבע עשרה ארך בארבע עשרה רחב אל
ארבעת רבעיה והגבול סביב אותה חצי
האמה והחיק־לה אמה סביב ומעלתהו פנות
קדים: ג ויאמר אלי בן־אדם כה אמר אדני
יהוה אלה חקות המזבח ביום העשותו להעלות
עליו עולה ולזרק עליו דם: ד ונתתה אל־הכהנים
הלוים אשר הם מזרע צדוק הקרבים אלי נאם
אדני יהוה לשרתני פר בן־בקר לחטאת:

סוהאריאל קרי

א ומדבחא תרתא עסרי
אורכא בתרתא עסרי
פותיא מרבע על ארבעא
סטרוהי: ב וסטמתא ארבע
עסרי אורכא בארבע עסרי
פותיא על ארבע סטרהא
וגדנפא מקיף לה סחור סחור
פלגות אמתא והשויתא לה
אמתא סחור סחור ודרגין
דסלקין לה מתפנן למדינחא:
ג ואמר לי בר אדם כדנן
אמר יי אלהים אלין גזירת
מדבחא ביום אתעבדותיה
לאסקא עלוהי עלתא ולמזרק
עלוהי דם נכסת קודשיא:
ד ותתן לכהניא ליואי די אינון מזרעא דצדוק דקריבין לפולחני אמר יי אלהים
לשמשא קדמי תור בר תורי לחטאתא:

רש"י

(א) והאריאל. מקום המערכה היה כ"ד על כ"ד: אל ארבעת רבעיו. שמאמצעיתו היה נמדד י"ב לכל רוח: (ב) והעזרה. גג המזבח עם הקרנות ועם מקום רגלי הכהנים כ"ח על כ"ח: והגבול. הוא הקרנות חצי האמה מאמצעותו והוא אמה על אמה: והחיק לה אמה. זו כניסת היסוד: ומעלותיהו. וכבש שהיה בו היה בדרום כדי שיהא העולה בו פונה פונת קדי' למזרח: (ד) הכהנים הלוים. אשר משבט לוי:

מצודת דוד

(א) והאריאל. שטח המזבח הוא מקום המערכ' שיה י"ב אמות על י"ב וזהו מאמצעיתו לכל רוח והי' א"כ כ"ד על כ"ד: רבוע. היה מרובע בארבעת לצדדיו: (ב) והעזרה. הוא דפוס גג המזבח מקום המערכ' עם מקום הלוך רגלי הכהנים עם מקום הקרנות שי' י"ד אמות על י"ד אמות כן הי' מאמצעית' אל כל ארבעה לצדדים והית' א"כ כ"ח על כ"ח: והגבול. הקרנות שהיו כגבול' מסביב לה בארבעת המקצעות היו חצי האמ' מאמצעית' לכל רוח והיו א"כ אמה על אמה: והחיק לה. החיק אשר לה הוא יסוד המזבח בלשה אמה מסביב (ויחפן שבא לומר לפי שמאז לא בלשה היסוד בכל סביבו כי במקום שהי' מנחלת יהודה לא הי' יסוד כן ארז"ל (מדות פ"ג) לכן אמר לעתיד יהי' היסוד מסביב כי אז לא תהי' מקום המקדש והמזבח מיוחד לשום שבט וכאשר נרא' בצורת חלוקת הארץ): ומעלותהו. לא שהיו בו מעלות כי התורה אמר' ולא תעלה במעלות על מזבחי (שמות כ') אלא אמר ומעלותיהו לשון רבים כי שלש' היו אחד כבש הגדול ואחד פנה ליסוד ואחד פנה לסובב כן ארז"ל (זבחים ס"ב) ואמר שהיו פונות קדים ר"ל היו נתונות ברוח אשר העולה בהם יפני אל המזרח כי כל הפנות הוא דרך ימין והבא ברוח דרום ימינו הוא כלפי המזרח א"כ כשיהיו הכבשים בדרום יפנה העול' בהם אל המזרח כן ארז"ל (שם) (וכן יהי' בנין המזבח דפוס התחתון יהי' ל"ב על ל"ב ושתי אמות קומתו ועליו יניחו דפוס ל' על ל' וארבע אמות קומתו ויהיה אם כן משוך לפנים אמה בכל לד וזהו כניסת היסוד ועליו ינוחו דפוס כ"ח על כ"ח ושלש אמות קומתו ויהי' אם כן משוך לפנים אמה בכל לד וזהו כניסת הסובב ובארבעת המקצעות יניחו דפוס אמה על אמה בגוב' אמה והם הקרנות וימלאו כל הדפוסים באבנים ועפר וסיד ויהי' נעש' הכל מקש' אחת וישמטו לוחות הדפוסים ובין הקרנות יהי' מקום הילוך לרגלי הכהנים ועוד אמה לפנים נמלא מקום המערכ' כ"ד על כ"ד ועיין בקונטרס בנין הבית): (ג) אלה חקות המזבח. אלה הם משפט המזבח לחנכו עמהם ביום השלמת עשייתו למען יהא הגון וראוי להעלות עליו עולה ולזרוק עליו דם: (ד) ונתתה וגו'. בשרו שיעמוד בתחי' ויהי' החנוך נעשה על ידו כי הוא הי' כהן: אל הכהנים הלוים. הכהנים הבאים משבט לוי: אשר הם מזרע צדוק וגו'. כי הם יהיו נבחרים לעתיד לעשות עבודת המזבח וכמ"ש והכהנים הלוים בני צדוק כו' המה יקרבו אלי לשרתני (לקמן מ"ד): לשרתני. מוסב על הקרובים אלי: פר בן בקר. מוסב על ונתתה וכו':

דעם פירוש עברי טייטש געפינט מען בייא דער הפטורה פון דער וואך:

להמשיך מיסוד ומלכות דז"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אר
ארנ ארני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד יְהֹוָה חיה יחידה דמלכות
אל שם ב"ן שבעשיה:

א גַּם אֱוִיל מַחֲרִישׁ חָכָם יֵחָשֵׁב אֹטֵם שְׂפָתָיו נָבוֹן׃ ב לְתַאֲוָה יְבַקֵּשׁ נִפְרָד בְּכָל־תּוּשִׁיָּה יִתְגַּלָּע׃ ג לֹא־יַחְפֹּץ כְּסִיל בִּתְבוּנָה כִּי אִם־בְּהִתְגַּלּוֹת לִבּוֹ׃ ד בְּבוֹא רָשָׁע בָּא גַם־בּוּז וְעִם־קָלוֹן חֶרְפָּה׃

א ואף שטיא דשתיק חכימא הוא מתחשיב ודכלי ספוותיה מתביין: ב רינתא בעי פהיא ובכל מילכנא מצטדי: ג לא צבא סכלא בסוכלתנא אלא בשטיותא פהי לביה: ד כד אתי רשיעא בשטיותא ייתי ובצערא ובחסודא:

מצודת דוד

(א) גם אויל מחריש. מי שיוכל להשתיק גם את האויל שלא יוסיף לדבר אולתו שמחריש הזה לחכם יחשב כי דבר גדול עשה: אוטם. סותם שפתי האויל ר"ל המחדיל אותו ממאמריו יקרא נבון וכפל הדבר במ"ש: (ב) לתאוות וכו'. ת"א הנפרד לפרוש מן התורה כי יבקש ללכת אחר תאות הלב הנה בכ"מ שעוסקים בתורה תגלה חרפתו על כי מאז היה עמהם ופירש מהם: (ג) בתבונה. להוסיף בינה על מה שבידו: בהתגלות. להשמיע לרבים מעט חכמה שבידו להתפאר בה: (ד) בא גם בוז. כי דרכו לבזות בני אדם: ועם קלון. עם אדם שיש בו קלון רב יבא עמו חרפה כי דרכו לחרף בקלונו ולפסול במומו:

רש"י

(א) אוטם. סותם: (ב) לתאוה וכו'. לתאות לבו וילרו הרע עושה מי שנפרד מהקב"ה וסופו: בכל תושיה. בין חכמים יתגלה חרפתו: (ג) כי אם בהתגלות. הוא חפץ לגלות מה שבלבו: (ד) ועם. שמבקש קלון והאוף עמו תבא חרפה:

פירוש ע"ט

(א) גם אויל מחריש חכם יחשב אפילו דער נאר וואס פארשטייט ניט מיט זיין שכל דעם פירונג פון הקב"ה, נאר ער שווייגט אונ רעדט ניט אויף הקב"ה, ער טראכט געוויס ווייס הקב"ה וואס ער טוהט, ווערט ער גערעכונט פאר אחכם אוטם שפתיו נבון אויב ער פארמאכט זיינע לעפצין, דער וואס פארמאכט די לעפצין פון די מענטשין וואס ווילען ביידין וועגין דעם פירונג פון הקב"ה, אונ ער לאזט זייא ניט ביידין, איז ער אפארשטאנדיגער מענטש: (ב) לתאוה יבקש נפרד דער מענטש וואס מיט זיין נאטור איז שוין אפ געשיידט פון דיא תאות, ער איז שוין אלט, אונ ער זוכט זיך צו שטארקין ער זאל נאך האבין תאות בכל תושיה יתגלע דער מענטש שוואכט אפ זיינע כוחות אונ דיא שוואכקייט וועט זיך פארשפרייטין אויף זיין גאנצין קערפער: (ג) לא יחפוץ כסיל בתבונה דער נאר וויל ניט דיא פארשטאנדיגקייט, ער וויל ניט דיא חכמה ווייל זיא איז אחכמה כי אם בהתגלות לבו. ער וויל נאר וויסען חכמה ער זאל קענען ווייזין פאר מענטשין אז זיין הארץ איז אויך קלוג, ער איז אויך אחכם, עס זענען דא מענטשין וואס לערנען תורה ווייל זיי ווילען לערנען תורה, אונ עס זענען דא מענטשין וואס לערנען תורה, ער זאל קענען ווייזין פאר מענטשין ער איז אויך אלמדן (ד) בבוא רשע בא גם בוז ווען דער רשע קומט צווישן מענטשן קומט מיט אים אשענדליכקייט, ער פארשעמט די מענטשין וואס ער שמועסט מיט זיי ועם קלון חרפה, אז אשענדליכער מענטש קומט צווישען מענטשן פארשעמט ער די מענטשן וועם ער שמועסט מיט זיי:

משנה שבת פרק ב

כלי אמלעי דגבורה דמלכות דיליה אלהים

פרק ב א רבי אליעזר אומר תולין את המשמרת ביום טוב ונותנין לתליה בשבת. וחכ"א אין תולין את המשמרת ביום טוב. ואין נותנין לתלויה בשבת. אבל נותנין לתלויה ביום טוב:

ברטנורא

פרק ב א ר' אליעזר אומר תולין את המשמרת. שמסננין בה שמרי יין ומותח את פיה לכל צד בעגול ונעשה כאהל על חלל הכלי ואף ע"ג דעביד אהל שרי בי"ט דס"ל לר"א מכשירי אוכל נפש שאפשר לעשותן מעי"ט מותר לעשותן בי"ט. אבל בשבת תולה לכתחלה לא אבל אם תלוי' היא נותנין לתוכה שמרים ומסננין דליכא דרך בורר בכך: אין תולין את המשמרת. דעביד אוהל ערא' ומחזי כמעשה חול: ואין נותנים לתלויה בשבת. דהוי תולדו' בורר

פרק ב א רבי אליעזר אומר רבי אליעזר זאגט תולין את המשמרת ביום טוב מען מעג בדעקין אטיכול אויף אכלי אום יום טוב דורך צו זייען משקה ונותנין לתליה בשבת אונ אום שבת טאר מען ניט בדעקין אטיכול אויף אכלי, נאר אויב דיא כלי איז בדעקט מיט אטיכול פון ערב שבת מעג מען דורך זייען דיא משקה דורך דיא טיכול אום שבת וחכמים אומרים אונ דיא חכמים זאגין אין תולין את המשמרת ביום טוב מען טאר ניט בדעקין אטיכול אויף אכלי אום יום טוב ואין נותנין לתלויה בשבת אונ אום שבת טאר מען ניט זייען דורך אטיכול אפילו די טיכול איז גידעקט גיווארין אויף די כלי ערב שבת אבל נותנין לתלויה ביום טוב אבער אז דיא טיכול איז גידעקט גיווארין אויף די כלי

ערב

ב נותנין מים על גבי השמרים בשביל שיצלו. ומסננין את היין בסודרין ובכפיפה מצרית ונותנין ביצה במסננת של חרדל. ועושין אנומלין בשבת. ר' יהודה אומר בשבת בכוס. ביום טוב בלגין ובמועד בחבית. ר' צדוק אומר הכל לפי האורחין: ג אין שורין את החילתית בפושרין. אבל נותן לתוך החומץ. ואין שורין את הכרשינין. ולא [א] שפין אותן. אבל נותן לתוך הכברה או לתוך הכלכלה. אין כוברין את התבן בכברה. ולא יתננו ע"ג מקום גבוה בשביל שירד המוץ. אבל נוטל הוא בכברה ונותן לתוך האבוס: ד גורפין מלפני הפטם

(א) נפ"ו לי שיצלו מלי צללו כעופרת. ולדבריהם צללת במים אדירים. כלומר שהיין יהיה נכער ויפול וימשך לתוך המים: (ב) רש"י והר"מ. וכתב הר"מ דה"כ אפי' מסננן בסודרין נמי נימא הכי אלא ודאי משום שינוי הוא והתם כיון דאיכא שינוי אחרינ' דלא עביד גומא ש"ד. ול"נ דהה"נ דס"ל לרש"י והר"מ שהיו הסודרים מתוחים ונתונים ע"ג הכלי מבע"י ותדע דבכפיפה ע"כ בהכי מיירי כו' תוי"ט וע"ע: [א] שפין. כמו מקנחין או

או מרקד. והלכה כחכמים: ב נותנים מים. בשבת: על גבי שמרים. הנתונים במשמרת מבעוד יום: כדי שיצלו. שיהיו השמרים צלולים ויזוב כל יינם. פי' אחר על גבי שמרים שנשארו בחביות וקולטין המים טעם היין (א) ומוליכין אותן בשבת ושותים אותן ואין בזה משום בורר: את היין. מפני הקמשים לבנים שמתהוים בו: בסודרין. המיוחדין לכך וליכא למגזר דלמא סחיט להו הואיל ועשוין למלאכה זו. והוא שלא יעשה כידו בסודר כמין גומא כפי הכלי כדי שירד היין במדרון שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול: ובכפיפה מצרית. של העשוי מלולבי הדקל. והוא שלא תהיה הכפיפה גבוה מקרקעי' הכלי התחתון טפח שלא יעשה אהל ערא' (ב): ונותנים ביצה במסננת. שנותנים בה חרדל להסתנן שרגילין ליתן ביצה טרופה בדברים העכורים והן מתלבנים ומזדככים על ידה: אנומלין. יין ודבש ופלפלין: בלגין. גדול מכוס וקטן מחבית: הכל לפי האורחין. אם יש לו אורחים מרובים עושה הרבה בין בשבת בין ביום טוב בין במועד. והלכה כת"ק שעושין אנומלין בשבת כפי מה שהן רוצים: ג חלתית. כך שמה בערבי והיא חמה ונוהגין לאכלה במקומו' הקרים ואין שורין אותה בשבת דמחזי כמעשה חול: את הכרשינין. מציף עליהם מים בכלי לברור פסולתן שהפסולת צף למעלה: ולא שפין אותן ביד להסיר פסולתן דהוה ליה בורר: אבל נותן לתוך הכברה. ואע"פ שפסולתן נופל לפעמים דרך נקבי הכברה ונמצא מתברר מאליו: התבן. שהיו עושים מן הקשין שמחתכין אותו במוריגים ונעשה כל זנב השבולין תבן: מוץ. הוא מוקן השבולת העליון ואינו ראוי למאכל בהמה וכוברים אותו בכברה שיפול המוץ: אבל נוטל בכברה ונותן לתוך האבוס. ואע"פ שהמוץ נופל מאליו דדבר שאינו מתכוין מותר כר' שמעון: ד גורפין. בשבת אבוס שלפני השור שמפטמים אותו שלא יתערב העפרורית שבאבוס בתבן ובשעורים שנותנין לפניו ויקוץ

ערב יום טוב מעג מען זייען דורך די מיכול אום יום טוב: ב נותנין מים על גבי השמרים מען מעג ארייו גיסען וואסער אין הייווין בשביל שיצלו דיא הייווין זאל שיטער ווערין וועט זיך בעסער דורך זייען ומסננין את היין בסודרין מען מעג זייען ווין דורך דער טוך וואס איז געמאכט נאר צום זייען ובכפיפה מצרית אונ מען מעג זייען דורך דער קארב וואס איז געמאכט פון דיא רישער פון בוימער וצום זייען ונותנין ביצה במסננת של חרדל מען מעג ארייו גיסען ארויע איי אין אזייער וואס ליגט איגווייניג חרדל (ועניפט) די איי זאל זיך דורך זייען מיט די חרדל ועושין אנומלין בשבת מען מעג צו זאמען מישען וויין מיט האניג מיט פעפער אום שבת צו מאכין דער פון א משקה צום טרינקען רבי יהודה אומר בשבת בכוס רבי יהודה זאגט אום שבת מעג מען נאר מאכין די משקה אביסול אין אגלאז ביום טוב בלגין אונ אום יום טוב מעג מען מאכין דיא משקה אין אקרוג ובמועד בחבית אונ אום חול המועד מעג מען מאכין דיא משקה אפולע פאס רבי צדוק אומר הכל לפי האורחים רבי צדוק זאגט עס איז קיין חילוק שבת צו יום טוב צו חול המועד נאר ווי פיל אורחים ער האט אזוי פיל משקה מעג ער מאכין: ג אין שורין את החילתית בפושרין מען טאר ניט ווייקן חילתית (דאס איז אמין עסיגוואר(ג) אין ווארעמע וואסער אום שבת אבל נותן לתוך החומץ אבער מען מעג ווייקן דיא חילתית אין עסיג אום שבת ואין שורין את הכרשינין מען טאר ניט ווייקן כרשינים אין וואסער אום שבת דיא שאלאכץ זאל ארויף שווימען פון אויבין מען זאל זיא קענען ארויס נעמען פון די כרשינים ולא שפין אותן מען טאר ניט רייבין דיא כרשינים מיט דיא הענט אום שבת אראפ צו נעמען דיא שאלאכץ אבל נותן לתוך הכברה אבער מען מעג ארייו לייגין דיא כרשינים אין אזיפ או לתוך הכלכלה אדער אין אקארב אום שבת. אפילו דיא שאלאכץ וועט דורך פאלין דורך די לעכער פון דער זיפ אדער פון די קארב פון דעסטוועגין מעג מען אין כוברין את התבן בכברה מען טאר ניט זיפען אום שבת תבן (געשניטענע שטרוי שעצקעו) דורך אזיפ ולא יתננו על גבי מקום גבוה מען טאר ניט לייגין אום שבת דיא געשניטענע שטרוי אויף אהויכין ארט בשביל שירד המוץ דורך דעם ווינט זאל ארויס גיין דיא פלעווס אבל נוטל הוא בכברה אבער מען מעג ארייו לייגין דיא געשניטענע שטרוי אין אזיפ ונותן לתוך האבוס אונ טראגין דיא זיפ מיט דיא שטרוי צו דער קארעטע וואס דיא בהמה עסט דארט. אפילו דער טייל בלאזט ארויס דער ווינט דיא פלעווס: ד גורפין מלפני הפטם מען מעג אויס ראמען דיא קארעטע אום שבת מען זאל אין איר ארייו לייגין עסין פאר אבהמה וואס מען אדעוועט איר זיא זאל פעט ווערין, ווארום אז דיא קארעטע וועט ניט ריין

זיין

במאכלו: ומסלקין. תבן שלפניו: לצדדין. כשהוא רב כדי שלא ידרסנו ברגלו ויתלכלך ברעי: וחכמים אוסרים. אתרווייהו קאי אחד גריפת האבוס ואחד תבן שלפניו לא יסלקנו לצדדים ולא נחלקו רבי דוסא וחכמים אלא באבוס של כלי אבל באבוס של קרקע הכל מודים שאין גורפים דלמא אתי לאשויי גומו' ורבנן גזרו אבוס של כלי אטו אבוס של קרקע והלכה כחכמים: נוטלים מלפני בהמה זו ונותנין לפני בהמה זו. ולא אמרי' טלטול דלא חזי הוה אלא ודאי חזי דאין בהמה קלה במאכל הניטל מלפני חברתה. ודוקא מלפני החמור ונותנין לפני השור וכיוצא בזה אבל לא מלפני השור ונותנים לפני החמור שמאכל השור מאוס בירין היוצאים מפיו ואין החמור אוכל ממנו: ה הקש שעל המטה. סתמא

ומסלקין לצדדין מפני הרעי. דברי רבי דוסא. וחכמים אוסרים. נוטלין מלפני בהמה זו ונותנין לפני בהמה זו בשבת: ה הקש שעל גבי המטה לא ינענענו בידו. אבל מנענעו בגופו. ואם היה מאכל בהמה או שהיה עליו כר או סדין. מנענעו בידו. מכבש של בעלי בתים מתירין. אבל לא כובשין. ושל כובסין לא יגע בו. ר' יהודה אומר אם היה מותר מערב שבת. מתיר את כולו ושומטו (נ"א כליו ושומטן):

ממרחין ר"מ: (ג) ע"י יתידות שיש עמודים מנוקבים קבועים בארבע הפאות של התחתונות והעליונות מנוקבות כד' זויתים ועולה ויורדת בעמודים ובכל מה שהוא רוצה לכבוש מוריד' ותוחב יתד בנקב העמוד ואינה יכולה לעלות. רש"י:

להסקה ומוקצה הוא ובא לשכב עליו ומנענעו כדי שיהא רך ולף לשכוב עליו: לא ינענעו בידו. דמוקצה הוא: אבל מנענעו בגופו. בכתפיו דטלטול מן הצד הוא ולאו שמיה טלטול: או שהיה עליו כר או סדין. דגלי דעתי' דאקצייהו לשכיבה מעתה תורת כלי עליו: מכבש. שני לוחו' שמשימין ביניהם הבגדים לאחר כביסתן ומהדקין הלוח העליון על הבגדים המונחים בלוח התחתון כדי (ג) שיהא קפולן נאה: מתירין. דהיינו לצורך שבת ליטול את הבגדים: אבל לא כובשים. דהיינו לצורך חול: ושל כובסים לא יגע בו. מפני שהוא עשוי לתקן בגדים ומהדק טפי והתרתו דומה לסתירה ואין הלכה כר' יהודה:

זיין אונ דיא מיסט וועט זיך אויס מישען מיט די עסין וועט דיא בהמה ניט וועלין עסין ומסלקין לצדדין מפני הרעי דער נאך וויא די בהמה האט אפ גיגעסין מעג מען אום שבת אפ שארין די עסין אן אזייט דיא בהמה זאל ניט איין טרעטין דיא עסין אין מיסט דברי רבי דוסא אזוי זאגט רבי דוסא וחכמים אוסרין אונ דיא חכמים זאגין די ביידע זאכין טאר מען ניט טאהן אום שבת נוטלין מלפני בהמה זו ונותנין לפני בהמה זו בשבת מען מעג נעמען עסין פון די בהמה אונ לייגין פאר די אנדערע בהמה אום שבת: ה הקש שעל גבי המטה אויב עס איז גילעגין אויף אבעט אזעלכע שטרוי וואס מען האט דאס געהאלטין צום פאר ברענען אונ אום שבת וויל ער זיך לייגין אויף די שטרוי לא ינענעו בידו טאר ער ניט אויף שאקלען דיא שטרוי מיט דיא הענט אלא מנענעו בגופו נאר ווען ער ליגט אויפין בעט מיט זיינע פלייצעס צו שאקעלט ער דיא שטדוי ואם היה מאכל בהמה אויב דיא שטרוי האט מען געהאלטין פאר אבהמה צום עסין או שהיה עליו כר או סדין אדער עס איז גילעגין אויף דיא שטרוי אקישען אדער אליילאך מנענעו בידו מעג ער אויף שאקלען דיא שטרוי מיט די הענט אויך מכבש של בעלי בתים אמאנגיל פון בעלי בתים וואס ליגט אינוויינינג וועש מתירין מעג מען אויפ־הייבין דיא ברעטער פון דעם מאנגיל אום שבת ארויס צו נעמען דיא וועש וואס מען דארף אויף שבת אבל לא כובשין אבער צוריק צו זאמען שטעלין דיא ברעטער אום שבת טאר מען ניט ושל כובסין לא יגע בו דעם מאנגיל פון די וועשערס טאר מען ניט אן רירען אום שבת רבי יהודה אומר אם היה מותר מערב שבת רבי יהודה זאגט אויב דער מאנגיל פון דיא וועשערס איז גיוועזן אביסול אויפגעהויבין דיא ברעטער פאר שבת מתיר את כולו ושומטו מעג מען אויפהייבין דיא ברעטער אין גאנצין אום שבת אונ ארויס נעמען פון אים דיא וועש:

רש"י | גמרא שבת דף ק"מ ע"ב | רש"י

באמצע המטה. שאיש ואשתו רגילין בה. הלכה ס' כלה כלי החילון דגבורה דמלכות דכריאה אבדטם. ליטן: כאלו עומד וכו'. דמהרהר: לא ליכול ירקא

אמר רב קטינא העומד באמצע המטה כאלו עומד בבריסה של אשה. ואמר רב חסדא בר בי רב דלא נפישא ליה ריפתא לא ליכול ירקא

אמר רב קטינא העומד באמצע המטה רב קטינא האט גיזאגט דער מענטש וואס שטייט אין מיטען בעט וואס אאשה איז אין איד גישלאפין מיט איר מאן כאלו עומד בבריסה של אשה איז גלייך וויא ער וואלט גישטאנען אויף דעם בויך פון די אשה, דריבער טאר מען ניט שטיין אין די בעט וואס מאן אונ ווייב שלאפין אין איר, ער זאל ניט טראכטין וועגין זיי, ער זאל ניט קומען צו זרע לבטלה ואמר רב חסדא נאך האט רב חסדא גיזאגט בר בי רב דלא נפישא ליה ריפתא דער תלמיד וואס האט ניט פיל ברויט לא ליכול ירקא זאל ער ניט עסין רעטטיך, ציבעלעס, אונ נאך אזעלכע

שארפע

רש"י

ירק חי כרישין נירפו"ל ושחליים: משום דגריר. ליבא ומאכילו לחס הרבה ואין לו: אונקא. נוחר: תלתא מיני בשרא. יטעום בו ג' מיני מטעמים שמן וכחוש יגיד הנוחר: אציפתא חדתא. מחללת חדשה של גמי לא ולהלוחית הגמי מגלה הבגדי': לאושפיזיה. לפונדקי' שלו לא ישלח חלוקו

גמרא

משום דגריר. וא"ר חסדא אנא לא בעניותי אכלא ירקא ולא בעתירותי אכלא ירקא. בעניותי משום דגריר בעתירותי דאמינא היכא דעייל ירקא ליעול בשרא וכוורי וא"ר חסדא האי מאן דאפשר ליה למיכל נהמא דשערי ואכל דחיטי קעבר משום בל תשחית ואמר רב פפא האי מאן דאפשר למשתי שיכרא ושתי חמרא עובר משום בל תשחית ולאו מלתא היא בל תשחית דגופא עדיף. ואמר רב חסדא בר בי רב דזבין אומצא ליזבין אונקא דאית ביה תלתא מיני בישרא ואמר רב חסדא בר בי רב לא ליתיב אציפתא חדתא דמכליא מאניה וא"ר חסדא בר בי רב לא לישדר מאניה לאושפיזי' לחוורי' ליה דלאו אורח ארעא דלמא חזי ביה מידי ואתי למנגיה אמר להו רב חסדא לבנתיה תיהוין צניעתן באפי גברייכו לא תיכלון נהמא באפי גברייכו לא תיכלון ירקא בליליא לא תיכלון תמרי בליליא ולא תשתין שיכרא בליליא ולא תפנין היכא דמפנו גברייכו

רש"י

ללכן: דילמא חזיא בהן. קרי ומנני עליה: לא תיכלון נהמא באפי גברייכו. פעמים תאכלו הרבה ותתגנו עליו: לא תיכלון ירקא בלילא. מפני ריח הפה: שיכרא והתמרי. מקלקלין ומביאין לידי הפחה: היכא דמפני גברייכו. כגילוי בפניהם בשדות ואפילו שלא בפניהם שמכיר מקומו ומקומכם

שארפע זאכין משום דגריר ווייל דאס מאכט אפעטיט צום עסין און ער האט נים וואס צו עסין ואמר רב חסדא נאך האט רב חסדא גיזאגט אנא לא בעניותי אכלא ירקא ווען איך בין ארעם גיוועו האב איך נים גיגעסין גרינוואָרג ולא בעתירותי אכלא ירקא און ווען איך בין רייך גיווארין האב איך נים גיגעסין גרינוואָרג בעניותי משום דגריר ווען איך בין ארעם גיוועזן האב איך נים גיגעסין גרינוואָרג ווייל דאס מאכט אפעטיט צום עסין און איך האב נים געהאט וואס צו עסין בעתירותי ווען איך בין רייך גיווארין האב איך. אויך נים גיוואלט עסין דאס גרינוואָרג דאמינא היכא דעייל ירקא ליעול בשרא וכוורי ווארום איך האב גיזאגט אויף דעם ארט וואס גייט אריין גרינוואָרג וועט בעסער אריין גיין פלייש און פיש, צו וואס זאל איך אריין לייגין אין בויך גרינוואָרג בעסער וועל איך אריין לייגין אין בויך פלייש און פיש ואמר רב חסדא נאך האט רב חסדא גיזאגט האי מאן דאפשר ליה למיכל נהמא דשערי ואכיל דחיטי דער מענטש וואס קען עסין ברויט פון גערשטין מעהל און ער עסט ברויט פון ווייצין מעהל קעבר משום בל תשחית איז ער עובר אויף אלאו, בל תשחית. זאלסט נים פארדארבין, זאלסט נים קאליע מאכין אמר רב פפא האי מאן דאפשר ליה למשתי שכרא ושתי חמרא רב פפא זאגט דער מענטש וואס קען טרינקען ביר און ער טרינקט וויין עובר משום בל תשחית איז ער עובר אויף אלאו, בל תשחית. זאלסט נים פארדארבין, זאלסט נים קאליע מאכין, זאגט די גמרא ולאו מילתא היא דיא רייד איז גאר נישט בל תשחית דגופא עדיף מען זאל נישט פארדארבין דעם גוף איז בעסער ווי מען זאל נישט פארדארבין די ווייצין ברויט אדער די וויין ואמר רב חסדא נאך האט רב חסדא גיזאגט בר בי רב דזבין אומצא אז אתלמיד וויל קויפין פלייש ליזבין אונקא זאל ער קויפין די האלדז פון די בהמה דאית ביה תלתא מיני בשרא ווייל אין די האלדז איז דא דער טעם פון דרייערליי פלייש ופון טאנער און פעטע און דער אדער פון האלדז) ואמר רב חסדא נאך האט רב חסדא גיזאגט בר בי רב לא ליתיב אציפתא חדתא אתלמיד זאל נים זיצען אויף אנייע ראגאזע דמכליא מאניה ווייל ער מאכט קאליע זיינע קליידער ואמר רב חסדא נאך האט רב חסדא גיזאגט בר בי רב לא לישדר מאניה לאושפיזיה לחוורי ליה אתלמיד זאל נים געבין זיינע העמדער צו זיין בעל הביתטע וואו ער וואהנט ביי איר זיא זאל וואשין זיינע העמדער דלאו אורח ארעא ווייל דאס איז קיין דרך ארץ. דאס איז נים שיין דלמא חזי ביה מידי ואתי למנגיה טאמער וועט זיא זעהן אמיאוסה זאך אויף זיינע העמדער וועט ער פאר־מיאוסט ווערין אין שטוב אמר להו רב חסדא לבנתיה רב חסדא האט גיזאגט צו זיינע טעכטער תיהוין צניעתן באפי גברייכו איר זאלט זיין בעהאלטין פון אייערע מאנען לא תיכלין נהמא באפי גברייכו איר זאלט נים עסין ברוים ווען אייערע מאנען וועלין זעהן, טאמער וועלין די מאנען זיין קארגע און איר וועט צו פיל עסין, וועלין די מאנען זיין ביים אויף אייך לא תיכלין ירקא בליליא איר זאלט נים עסין גרינוואָרג ביי נאכט, ווייל עס איז אשלעכטער ריח פון מויל לא תיכלין תמרי בליליא איר זאלט נים עסין טייטלען ביי נאכט ולא תשתין שכרא בליליא און איר זאלט נים טרינקען ביר ביי נאכט, ווייל פון טייטלען און פון ביר בעקומט מען אלוזין מאגען, וועט איר דארפין ביי נאכט ארויס גיין פון שטוב ווערין דאס מענטשליכע בדערפעניש, וועט איר מיט דעם אונרוהיג מאכין אייערע מאנען ביי נאכט ולא תפנין היכא דמפני גברייכו און איר זאלט נים ארויס גיין אויף דעם ארט וואו אייערע מאנען גייען ארויס, זיא זאלין אייך נים טרעפין ארויסגייענדיג, ווארום אז דיא מאנען וועלין אייך טרעפין ארויסגייענדיג

ונמאסתם לו בזוכרו: **לא וכי קרי אינש אבבא לא תימרון מנו אלא** זכר לא תרגילו לשונכם לדבר **תימרון מנו**. מנו הוא לשון **מני**: עם זכרים אלא מני מי היא:

וועט איר אויף זייא פארמיאוסט ווערין וכי קרי איניש אבבא אונ אז א מענטש וועט רופין פייא דיא טיר ארייון צו גיין אין שטוב לא תימרון מני אלא מני זאלט איר ניט זאגין ווער איז דער מענטש וואס רופט. נאר איר זאלט זאגין ווער איז דא:

זוהר תצוה דף קפ״א ע״א ת״ת דאצילות יוד הא ואו הא

ואתה הקרב אליך וגומר. אמר רבי שמעון לא שמש משה (נ״א דאיהו שמשא) נ״א דאיהו שמשא בסיהרא עד דאתכליל בכל ספרי ברזא דו׳ כמה דאוקימנא. תא חזי מה כתיב מתוך בני ישראל לכהנו לי לכהן לי לא כתיב אלא לכהנו לי לשמושא דיליה לשמושא דאת דא לשמושא דיליה ודאי. לי דא את ה׳ לאעלא ולשמשא ו׳ בה׳ למהוי כלא חד וכאין אינון ישראל דעאלו ונפקו וידעו ברזא דארחי דאורייתא למהך בארח קשוט. מתוך בני ישראל אמאי מתוך בני ישראל אלא כלא לא אתקריב למהוי חד כדקא יאות אלא מתוך בני ישראל. דהא בני ישראל קיימין לתתא לאפתחא ארחין ולאנהרא שבילין ולאדלקא בוצינין ולקרבא כלא מתתא לעילא למהוי כלא חד ובגיני כך כתיב ואתם הדבקים בה׳ וגו׳. אר״ש כלא איהו קריבה למען דידע ליחדא יחודא ולמפלח למאריה דהא בזמנא דאשתכח קרבנא כדקא יאות כדין אתקרב כלא כחדא (נ״א דרגין כלהו כחד) ונהירו דאנפין אשתכח בעלמא בבי מקדשא ואתכפיא ואתכסיא סטרא אחרא ושליט סטרא דקדושה בנהירו וחידו. וכד קרבנא לא אשתכח כדקא יאות או יחודא לא הוי כדקא יאות כדין אנפין עציבין ונהור לא אשתכח ואתכסיא סיהרא ושלטא סטרא אחרא בעלמא (נ״א דלא אתחריב בי מקדשא אלא בגין וכו׳) בגין דלא אית מאן דידע ליחדא שמא קדישא כדקא יאות. אר״ש קב״ה לא נסי לאיוב ולא אתא עמי׳ בנסיונא כנסיונא דשאר צדיקיא דהא לא כתיב ביה והאלהים נסה את איוב כמה דכתיב באברהם והאלהים נסה את אברהם דאיהו בידיה אקריב לבריה יחידאי לגביה. ואיוב לא יהב ליה ולא מסר ליה כלום ולא אתמסר ליה אבל אתמסר בידא דמקטרגא בדינא דקב״ה דאיהו לא בעא דהא בכל זמנא אתא ההוא מקטרגא לאתערא על בני נשא והכא קב״ה אתער לגביה דכתיב השמת לבך על עבדי איוב אבל רזא עמיק׳ איהו:

יוסף לחק

מוסר

משערי קדושה ח״ב ש״ר

שאל ר׳ עקיבא לרבי נחוניא הגדול במה הארכת ימים אמר לו מימי לא קבלתי מתנות ולא עמדתי על מדותי ואמרו רבותינו ז״ל רב הונא בר יהושע חלש וכו׳ וא״ל מאי חזית א״ל הכי אמר קודשא בריך הוא הואיל ולא מוקי במלתא לא תקימו כהדיס

הלכה פסוקה

הרמב״ם הלכות ק״ש פ״ב

(א) אם היה מקום גבוה מהן (מצואה ומי רגלים) עשרה טפחים או נמוך מהם עשרה טפחים יושב בצד המקום וקורא שהרי נפסק ביניהון והוא שלא יגיע לו ריח רע. וכן אם כפה כלי על הצואה או על מימי רגלים אף על פי שהן עמו בבית הרי אלו כקבורין ומותר לקרות כנגדן:

שאל רבי עקיבא לרבי נחוניא הגדול רבי עקיבא האט גיפרעגט ביי דעם גרויסין רבי נחוניא במה הארכת ימים דורך וועלכין זכות לעבסטו אזוי לאנג אמר האט רבי נחוניא גיזאגט מימי לא קבלתי מתנות איך האב קיין מאהל ניט גענומען אמתנה פון אמענטש ולא עמדתי על מדותי אונ איך בין ניט געשטאנען אויף מיינע מדות (איך האב אייביג מבטל גיוועזן מיין דעה געגין דיא דעה פון אנדערע מענטשין) ואמרו רבותינו זכרונם לברכה די רבנן האבין גיזאגט רב הונא בר יהושע איז אמאהל קראנק גיוועזן נאכדעם וויא ער איז געזונד גיווארין ואמרו לו מאי חזית האט מען גיזאגט צו אים וואס האסטו גיזעהן אין דיין קראנקייט אמר להו האט ער גיזאגט צו די מענטשין הכי אמר קודשא בריך הוא אזוי האט גאט גיזאגט צו דיא מקטריגים הואיל ולא מוקי במילתיה לא תקימו בהדיה וויל רב הונא שטעלט זיך ניט עס זאל בלייבין אויף זיינע רייד (נאר ער איז מבטל זיינע רייד געגין דיא רייד פון אנדערע מענטשין), זאלט איר אייך ניט שטעלין מיט אים, נאר איר זאלט מבטל זיין אייערע רייד געגין דיא רייד פון דיא מלאכים וואס זאגין גוטס אויף אים אונ ער זאל

(א) אם היה מקום גבוה מהן (מצואה ומי רגלים) עשרה טפחים או נמוך מהן עשרה טפחים אויב דיא צואה אדער דיא השתנה איז גיוועזן אויף אארט וואס איז הויך צעהן טפחים, אדער דיא צואה אונ דיא השתנה איז גיוועזן אין אארט וואס איז טיף צעהן טפחים יושב בצד המקום וקורא מעג דער מענטש זיצען נעבין דעם ארט אונ לייענען קריאת שמע שהרי נפסק ביניהן ווארום עס איז דאך אפגעטיילט צווישען דעם מענטש אונ דיא צואה והוא שלא יגיע לו ריח רע דאס איז נאר עס זאל ניט קומען צו אמענטש אשלעכטער ריח פון די צואה אדער פון השתנה וכן אם כפה כלי על הצואה או על מימי רגלים אונ אויב ער האט אריבער גירעקט אכלי אויף צואה אדער אויף השתנה אף על פי שהן עמו בבית אפילו דיא צואה אדער די השתנה איז מיט אים אין שטוב, פון דעסטוועגין הרי אלו כקבורין ומותר לקרות כנגדן איז גלייך וויא די צואה אדער די השתנה וואלטין גיוועזן בגראבין אונ מען מעג לייענען קריאת שמע געגין זייא:

בלייבן

(ם) היה בינו ובין הצואה מחיצה של זכוכית אף על פי שהוא רואה אותה מאחרי הזכוכית מותר לקרות בצירה. נתן רביעית מים לתוך מי רגלים של פעם אחת מותר לקרות עמהן בתוך ארבע אמות :

שנאמר נושא עון ועובר על פשע וכו' אמרו רבותינו ז"ל רב נחמן חפר תל אחד והיה רב אחא בר יאשיה קבור שם וראהו קיים בעצמותיו אמר ליה מאי האי א"ל מימי לא עמדתי על מדותי ולא תפסתי בלבי קנאת חבירי וכו' שנאמר ורקב עצמות קנאה. ואחז"ל מעשה ברבי אליעזר שירד לפני התיבה ולא נענה וכו' וירד ר' עקיבא ונענה ויצאת בת קול ואמר מפני שזה מעביר על מדותיו :

(נב) היה בינו ובין הצואה מחיצה של זכוכית אויב צווישען דעם מענטש, אונ דיא צואה איז געוועזען אוואנט פון גלאז אף על פי שהוא רואה אותה מאחרי הזכוכית אפילו ער זעהט די צואה דורך די גלאז, פון דעסטוועגען מותר לקרות בצדה מעג ער שטיין נעבין דיא גלעזערנע וואנט אונ לייענען קריאת שמע נתן רביעית מים לתוך מי רגלים של פעם אחת אויב ער האט אריין גיגאסען אקווארטירול וואסער אין די השתנה פון איין מאהל משתן זיין מותר לקרות עמהן בתוך ארבע אמות מעג ער לייענען קריאת שמע אין די שטוב ווא דיא השתנה שטייט, ער זאל זיך נאך דערווייטערין פיר איילין פון דיא השתנה :

בלייבען לעבין שנאמר נושא עון ועובר על פשע ווארום עס שטייט אין פסוק גאט איז מוחל דיא עבירות פון דעם מענטש וואס ער איז אויך מוחל דיא עבירות וואס מען טוהט צו איהם ואמרו רבותינו זכרונם לברכה דיא רבנן האבין גיזאגט רב נחמן חפר תל אחד רב נחמן האט גיגראבין אבארג והיה רב אחא בר יאשיה קבור שם איז אין דעם בארג גיוועזען בגראבין רבי אחא בר יאשיה וראהו קיים בעצמותיו האט רב נחמן גיזעהן ווי רבי אחא ליגט אין גאנצין אזוי ווי מען וואלט איהם איצט אריין געלייגט אין קבר אמר ליה האט רב נחמן גיזאגט צו רב אחא מאי האי פאר וואס דאס איז אזוי אמר ליה האט רב אחא גיזאגט צו רב נחמן מימי לא עמדתי על מדותי איך האב קיין מאהל גישטעלט אויף מיינע מדות, איך האב אייביג מבטל גיוועזען מיינע רייד געגען דיא רייד פון אנדערע מענטשין לא תפסתי בלבי קנאת חבירי איך האב קיין מאהל געהאלטין אין הארצין די קנאה אויף מיין חבר איך האב קיינעם מקנא גיוועזען שנאמר ורקב עצמות קנאה ווארום עס שטייט אין פסוק פון קנאה פוילין דיא ביינער: ואמרו רבותינו זכרונם לברכה דיא רבנן האבין גיזאגט מעשה ברבי אליעזר שירד לפני התיבה ולא נענה עס האט אמאהל גיטראפין רבי אליעזר האט זיך גישטעלט בייא דעם עמוד בעטין אויף רעגין אונ ער איז ניט גיענטפערט גיווארין ירד רבי עקיבא נענה נאכדעם איז רבי עקיבא געגאנגען צום עמוד בעטין אויף רעגין איז ער גיענטפערט גיווארין ויצאת בת קול ואמרה איז גיהערט גיווארין אשטומטע פון הימעל וואס האט גיזאגט, ניט ווייל רבי עקיבא איז גרעסער פון רבי אליעזר דריבער איז אנגענומען געווארין זיין תפלה, זייא זענען ביידע גלייכע צדיקים מפני שזה מעביר על מדותיו נאר ווייל רבי עקיבא איז מבטל זיין דעה אונ ער איז בייא זיך נידעריג, דריבער איז אנגענומען גיווארין זיין תפלה :

תצוה יום ג תורה

אונקלוס

להמשיך מת"ת ודא יהוה נפש י יה יהו יהוה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהוה חיה יהוה ה' רשולי הו"ה אל שם ב"ן שבעשיה בניקוד חולם :

ט וְלָקַחְתָּ אֶת־שְׁתֵּי אַבְנֵי־שֹׁהַם וּפִתַּחְתָּ עֲלֵיהֶם שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

ט וְתִיסַּב יָת תַּרְתֵּין אַבְנֵי בּוּרְלָא וְתִגְלוֹף עֲלֵיהוֹן שְׁמָהַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל :

בעל הטורים

(ט) שתי אבני שהם. כנגד ב' לוחות שהם כמילוי סי"ן ס"י מ"ם בגימטריא הלוחות :

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ט) ופתחת עליהם. ולקמן כתיב והאבנים תהיינה על שמות בני ישראל וגו' א"כ קשו קראי אהדדי אלא מלמד שלא היו האותיות בולטות כי אם שקועות בתוך האבנים ונמצא בולטות מבפנים למעלה מן השמות הילך והילך מן האותיות לפי זה תמצא השמות על האבנים והאבנים על השמות :

פירוש לתורת אלהים

(ט) וְלָקַחְתָּ אונ דו זאלסט נעמען אֶת שְׁתֵּי די צוויא אַבְנֵי שֹׁהַם שטיינער שוהם וּפִתַּחְתָּ אונ דו זאלסט

משלי חכמים

אלצטע אויף נאך מער זעלנער, יעדער אלצטער האט איין אויף דעם מילישער, זענען דא אלצטע וואס האבין צו בעפעלין אויף הונדערט זעלנער, אלצטע אויף טויזענד זעלנער, אונ אנדער נאמען, אונ יעדער אלצטער איז בעצייכנט מיט זיינע קליידער

י שִׁשָּׁה מִשְּׁמֹתָם עַל הָאֶבֶן הָאֶחָת
וְאֶת־שְׁמוֹת הַשִּׁשָּׁה הַנּוֹתָרִים
עַל־הָאֶבֶן הַשֵּׁנִית כְּתוֹלְדֹתָם׃
יא מַעֲשֵׂה חָרַשׁ אֶבֶן פִּתּוּחֵי
חֹתָם תְּפַתַּח אֶת־שְׁתֵּי הָאֲבָנִים
עַל־שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֻסַבֹּת
מִשְׁבְּצוֹת זָהָב תַּעֲשֶׂה אֹתָם׃

אונקלוס

י שִׁתָּא מִשְּׁמָהָתְהוֹן עַל
אַבְנָא חֲדָא וְיָת שְׁמָהַת
שִׁתָּא דְאִשְׁתַּאֲרוּ עַל
אַבְנָא תִּנְיֵתָא
כְּתוֹלְדָתְהוֹן׃ יא עוֹבַד אוּמַן
אֲבַן טָבָא כְּתַב מְפָרַשׁ
כִּגְלָף דְעִיזְקָא תִּגְלוֹף יָת
תַּרְתֵּין אַבְנַיָא עַל שְׁמָהַת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְשַׁקְּעָן
מְרַמְצָן דִּדְהַב תַּעְבֵּיד

תולדות אהרן

ששה משמותם. סוטה לו: כתולדותם. שם: פתוחי חותם. שם מח:

רשבים

(יא) מעשה חרש אבן. דבוק הוא לכך הרי"ש פתח חרש של אבן. אומן לפחח ומשקל דגש הוא כמו גנב לכן החי"ת קמוצה ולא חטופה: פתוחי חותם. כעין פתוחי אותיות של חותמות שעושים בטבעות:

בעל הטורים

(י) ששה משמותם על. ר"ת שמע שאמרו שמע ישראל וגו':

שפתי חכמים

ג תקן כוה שלא תפרש כתולדותם מי שהעמיד תולדות תחלה או כמספרם ככל תולדות שבמקרא לכן פי' כסדר שנולדו והוה פי' כתולדותם כהולדם: ד תקן כזה שחרש הוא סמוך לאבן שפירושו אומן של אבן ואמר של אבנים במקום של אבן להורות שמלת אבן הוא שם המין לא של אבן אחת כי האומן לא נקרא אומן בעבור אבן אחת: ה ופי' כגלף כחקיקה. ופי' עזקא טבעת והודיענו בזה שפירושו פתוחי הטבעות שבהם נעשו החותמות שהתקיקה אינה אלא על הטבעת ולא על החותם והוסיף כ"ף הדמיון שלא תאמר שתחתום על האבני' פתוחי טבעות החותם ואין הדבר כן אלא הדמיון הוא כ' מפורש היכר האותיות כמו האותיות החרוצות בטבעות הם ניכר ומפורש כך האותיות החרוצות על בתי האבנים בשמות בני ישראל יהיה ניכר ומפורש: ו פי' שתפתח האבנים עם השמות שהרי אין האבנים חקיקין על השמות: ז פי' כאלו אמר מוקפות המשבצות לא שהאבנים מסבות המשבצות:

רש"י

(י) כתולדותם. כסדר שנולדו ג ראובן שמעון לוי יהודה דן ונפתלי על האחת. ועל השניה גד ואשר יששכר זבולן יוסף ובנימין מלא שכן הוא כתוב במקום תולדתו כ"ה אותיות בכל אחת ואחת: (יא) מעשה חרש אבן. מעשה אומן של ד אבנים. חרש זה דבוק הוא לתיבה שלאחריו ולפיכך הוא נקוד פתח בסופו. וכן (ישעיה מד) חרש עצים נטה קו חרש של עצים. וכן (שם יב) חרש ברזל מעצד כל אלה דבוקים ופתוחים: פתוחי חותם. כתרגומו כתב מפרש ה כגלף דעזקא חרוצות האותיות בתוכן כמו שחורצין חותמי טבעות שהם לחתום אגרות כתב ניכר ומפירש: על שמות. כמו ו בשמות: מסבת משבצות. מוקפות האבנים במשבצות זהב ז שעושה מושב האבן בזהב כמין גומא למדת האבן ומשקעה במשבצות נמלאת המשבצות סובבות את האבן סביב ומחבר

דעת זקנים מבעלי התוספות

(י) כתולדותם. פירש"י כסדר שנולדו א'ד'ב לראובן ישפדה לשמעון וכן לכלם ואין זה נראה לדבי' הב שהרי לסדר לידתן לא יהיה לשם דן כי דן הוא בן החמישי ליעקב ובספר יהושע ויקראו שם העיר לשם על שם דן אביהם תראה לפרש דכסדר תולדותם כסדר לידת האמהות כל בני לאה תחלה ובני בלהה אחריהן ובני זלפה אחריהן ואח"כ בני רחל ואז המצא לשב לדן וישפה לבנימין כמו שייסד הפיים בקרובץ של פורים גלף מישפה תבנית יוסף ובסוטה מצאתי דמסיק בענין אחר דמסיק בפ' ואלו נאמרין אמר רב כהנא כדרך שחלוקין כאן פירש בהר גריזים ובהר עיבל כך חלוקין באבני אפוד כי שתי אבני אפוד היו לו לכהן גדול על כתפיו א' מכאן וא' מכאן ושמות של י"ב שבטים כתובים עליהם ששה על אבן זו וששה על אבן זו דכתיב ששה משמותם וגו' ואין ראשונה כתולדותם לפי שיהודה

פירוש לתורת אלהים

אום קְרִיצְען עֲלֵיהֶם אויף זייא שְׁמוֹת דיא נֶעמֶען בְּנֵי יִשְׂרָאֵל פון דיא שְׁבָטִים: (י) שִׁשָּׁה זעקס מִשְּׁמוֹתָם פון זייערע נעמען עַל הָאֶבֶן הָאֶחָת אויף איין שְׁטיין וְאֶת שְׁמוֹת אונ דיא נעמען הַשִּׁשָּׁה די זעקס הַנּוֹתָרִים וואס זייא וועלין בְּלייבִּין עַל הָאֶבֶן הַשֵּׁנִית אויף דעם אַנְדערין שְׁטיין כְּתוֹלְדוֹתָם אזוי ווי זיי זענען גיבארין גיוואָרין אזוי זאל ער אום קריצען כְּסֵדֶר ראוּבן שִׁמְעוֹן וכו׳: (יא) מַעֲשֵׂה דאס זאל מאכין חָרַשׁ אֶבֶן אַשְׁטיין קריצער פִּתּוּחֵי אום געקריצט חוֹתָם אזוי וויא מען מאכט אותיות אויף אַחְתִימָה תְּפַתַּח זאלסטו אום קריצען אֶת שְׁתֵּי הָאֲבָנִים דיא צְווייא שְׁטיינער עַל שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אויף דיא שְׁטיינער זאלין זיין אום געקריצט דיא נעמען פון דיא שְׁבָטִים מוּסַבּוֹת ארום גערינגעלט מִשְׁבְּצוֹת זָהָב

משלי חכמים

קבֵייד־ר, אז ער גייט אין גאס זאל בען אים דערקענען ווער ער איז אונ וועלכע גרויסקייט ער האט ביי דעם מלך, אַבּייל שרים זענען דא וואס האבין צו בעפעלין אויף דיא מענטשין פון דיא מדינה, אין יעדער שטאט בעזונדער, אבייל שרים זענען דא וואס משפטין צו בעשטראפין אויף אלע אומרעכט וואס ווערט געטאהן צווישען מענטשין, יעדער שר האט זיינע עהליי קליידונג אונ זיין נאמען, אויסער די אלע שרים איז דא נאך איין מענטש ביי דעם מלך, וואס ער איז געקליידט ווי אלע מענטשין פון דער מדינה, אונ האט קיין אנדער נאמען נאר דעם נאמען וואס זיין פאטער אונ מוטער האבין אים גערופין ווען ער איז גיבארין גיוואָרין

יב וְשַׂמְתָּ אֶת־שְׁתֵּי הָאֲבָנִים עַל כִּתְפֹת הָאֵפֹד אַבְנֵי זִכָּרֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת־שְׁמוֹתָם לִפְנֵי יְהוָה עַל־שְׁתֵּי כְתֵפָיו לְזִכָּרֹן׃ שני ס יג וְעָשִׂיתָ מִשְׁבְּצֹת זָהָב׃

יב וּתְשַׁוֵּי יָת תַּרְתֵּין אַבְנַיָּא עַל כַּתְפֵּי אֵפוֹדָא אַבְנֵי דָכְרָנָא לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִטּוֹל אַהֲרֹן יָת שְׁמָהַתְהוֹן קֳדָם יְיָ עַל תַּרְתֵּין כַּתְפוֹהִי לְדָכְרָנָא׃ יג וְתַעְבֵּיד מְרַמְצָן דִּדְהַב׃

תו"א ומנים. יומא פא׃

בעל הטורים

(יב) שמותם. ב' במסורה דין ואידך ואלה שמותם במרגלים מלמד שהיו המרגלים כולם כשרים ומשה בירכם ע"פ השם׃

רשבים

(יב) על כתפות האפוד, כתפות האפוד באים עד צוארו מכאן ומכאן ונקפלות לפניו ושם קבועים שתי אבנים בראשי הכתפות ויש בהן שרשרות שמגיעות עד החשן שכנגד לבו והוא תלוי בהן׃ אבני זכרון. כמו שמפרש לפנינו אצל ציץ שכתוב בו קודש לה'׃ (יג) ועשית משבצות זהב (טהור). כעין טס של זהב שיש גומות באמצעותיו להכניס בו ראשי השרשרות לחתיכה אחת גסה שדומה לגבול לסוף, כעין גומין שעושין בראשי החגורו' של משי כדי שתכנס במשבצות׃

רש"י

המשבצות בכתפות האפוד׃ (יב) לזכרון. שיהא רואה הקב"ה השבטים כתובים לפניו ח ויזכור צדקתם׃ (יג) ועשית משבצות. מיעוט משבצות שתים ולא פי' לך עתה בפ' זו אלא מקצת צרכן ט ובפ' החשן גומר לך פירושן׃

שפתי חכמים

ח לא שיהא אהרן נושא כדי שיזכור את השם תמיד כי פתוחי השמות הם סבה שיהיו נזכרים ולא שיהיה השם זכור. (נח"י) והא דלא פי' כן על אבני זכרון לבני ישראל משום דהתם י"ל דזכרון קאי אאבני אבל הכא כתיב שמותם לפני ה' וגו' לזכרון משמע שפיר שיהא הקב"ה וכו'׃ ט והוא שיהיו השרשרות תקועות בהן אבל לא פי' שיהיו ראשי השרשרות תקועות במשבצות שעל שתי כתפות האפוד מלמעלה ותחיינה תקועות על טבעות החשן מלמטה כדי שלא יזח החשן מן האפוד כו' רא"ם׃

דעת זקנים מבעלי התוספות

מוקדם ונ"ל דבהם כתיב הנותרי' מכלל דהראשונים לא היו בסדר תולדותם. ועוד מסיק התם וחמשים אותיות היו כ"ה על אבן אחת וכ"ה על אבן השני' רבי חנינא בן גמליאל אומר לא כדרך חלוקין כאן חלוקין באפוד אלא כדרך שחלוקין בואלה שמות בני לאה כסדרן בני רחל כסדרן א' מכאן וא' מכאן ובני השפחות באמצע אלא מה אני מקיים כתולדותם כשמות שקרא להם אביהן ולא כשמות שקרא להן משה ראובן ולא ראובני וכן דכתולדותם לא קאי אלא אאבני אפוד ולא אאבני חשן ולאבן ראשונה דוקא ולא לשנייה כדפרישית תן לחכם ויחכם עוד׃

עניני בגדי הקודש

(יב) ושמת את שתי האבנים וגו' אבני זכרון וגו' לפני ה' על שתי כתפיו לזכרון. כתב הרב במ"ח מה שזכר כאן שתי זכרונות אבני זכרון ועל שתי כתפיו לזכרון. נראה כי שתי זכרונות היה בדבר. אחת שזכרון אשר לפני ה' וכמחז"ל שיהא רואה הקב"ה השבטים כתובים לפניו ויזכור צדקתם לכניסם לכפר על עונות בני ישראל לכל פשעיהם וחטאתם כמחז"ל אפוד מכפר על עון ע"ז וכו'. והשנית הוא מה שהיה הכהן גדול בעצמו מגין עליהם ע"י ונשא אותם עליו כאב הנושא את בנו על כתפיו לשלילו מכל מכשול רע בירתתו שלא תנוף באבן רגלו. והוא לסגן עליהם גם מן היסורי' ומכל דבר רע וכמחז"ל בפסוק ונשוא פנים. זה שנושאין פנים לדורו בעבורו למעלה כגון רבי חנינא בן דוסא וכו'. פי' אף שהיה האפוד מכפר על עון ע"ז מ"מ לא למחות העון מכל וכל ולהציל אף מהיסורין בעון גדול ושמור כזה. ולזה היה הכהן גדול נושא אותם כאב את בנו לסגן עליהם בכחו וזכותו ובבקשת רחמים עליהם תמיד להמתיק הדין מעליהם מכל וכל לסגן אף מן היסורים. והוא אומרו אבני זכרון לבני ישראל ונשא אהרן את שמותם לפני ה' שזה היה הזכרון האחד לבני ישראל כמה שנשא את שמותם לפני ה' שיזכור ה' זכות השבטים לזרעם אחריהם שלא יכלה זרעם ח"ו מעון ע"ז ואף לא מהיסורים. ולזה היה זכרון השני מסוגל על שתי כתפיו לזכרון דוקא על כתפיו ולא במקום אחר להורות הדמיון הזה שצריך לישא את ישראל על כתפיו כאדם שמרכיב את בנו על כתפיו להגן עליו ולהצילו מכל רע מחיה רעה ומהמכשול בבור וכאבן. וכן לדורי דורות הנה הכהן גדול היה מוכרח לסגן עליהם מכל וכל בזכותו ובאופן שיהיה ראוי להיות ה' ית' נושא פנים לדורו בעבורו׃

פירוש לתורת אלהים

גיקעסטילט פון גאלד תַּעֲשֶׂה אוֹתָם זאלסטו זייא מאכין׃ (יב) וְשַׂמְתָּ אונ דו זאלסט מאהן אֶת שְׁתֵּי הָאֲבָנִים דיא צווייא שטיינער עַל כִּתְפֹת הָאֵפֹד אויף דיא אקסיל בענדער פון דעם אפוד אַבְנֵי זִכָּרֹן שטיינער גידעכעניש לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל צו דיא קינדער ישראל כלומר הקדוש ברוך הוא ווערט זעהן דיא שבטים זענען געשריבען פאר אים ווערט הקב"ה גידענקען זייער זכות אונ ווערט מאהן גוטס צו דיא ישראל׃ (יג) וְעָשִׂיתָ אונ דו זאלסט מאכין מִשְׁבְּצוֹת זָהָב קעסטלעך פון גאלד׃

משלי חכמים

געוואוין, אונ מען זאגט אים שטענדיג אריין גיין צום מלך, אויב דו ווילסט וויסען ווער איז דער מענטש, וועל איך דיר זאגין, דער מלך האט אויסגעזוכט פון זיין גאנצע מדינה דעם גרעסטין חכם אונ דעם ערליכסטען מענטש, אונ האט אים גענומען צו זיך ביי אים זאל ער פרעגין עצות אויף אלע זאכין וואס דארף גימאכט ווערין אין די מדינה, פארשטייען מיר אז ער איז דער גרעסטער פון די גאנצע מדינה, איבער אלע שרים, דריבער איז פון זיינעטוועגין ניטא קיין קליידונג אונ קיין געצאן, נאר ער איז דער עצה געבער פון די גאנצע מדינה וואס אן אים ווערט קיין זאך גימאכט, אונ אזוי זיי עס איז אונ־ טערשייד פון דעם מענטש צו אלע שרים אין די קליידונג, אזוי איז אאונטערשייד אין דיא צייט, יעדער שר קען נים אריין קומען צום מלך ווען ער וויל, אונ אין וועלכע שטוב ער וויל אריין גיין, נאר עס איז אויס גיזעצטע צייטין, ווען ער זאל אריין קומען צום מלך, אונ אין וועלכע שטוב ער זאל אריין גיין אונ אין וועלכע קליידער ער זאל גיין אנגיטאהן ווען ער וועט רייד־ין מיט דעם מלך, אבער דער פריינד פון מלך, גייט אריין צום מלך ווען ער וויל, אונ גייט אריין אין וועלכע שטוב ער וויל אונ אין וועלכע קליידער ער וויל, דאס זעלביגע איז גיוועזן ביי הקדוש ברוך הוא, ער האט געהאט אנגעדינגונג צו געבין, דאס אין די

ולקחת

להמשיך מנ"ת וז"א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דהוד יְהֹוָה חיה יחידה דנצח יְהֹוָה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה:

א ולקחת מדמו ונתתה על־ארבע קרנותיו ואל־
ארבע פנות העזרה ואל־הגבול סביב וחטאת
אותו וכפרתהו: ב ולקחת את־הפר החטאת
ושרפו במפקד הבית מחוץ למקדש: ג וביום
השני תקריב שעיר־עזים תמים לחטאת וחטאו
את־המזבח כאשר חטאו בפר: ד בכלותך
מחטא תקריב פר בן־בקר תמים ואיל מן־
הצאן תמים: ה והקרבתם לפני יהוה והשליכו
הכהנים עליהם מלח והעלו אותם עלה ליהוה:

א ותסב מדמיה ותתן על ארבע קרנתיה ועל ארבע זוית מסמתא ועל תחומא סחור סחור ותדכי יתיה ותכפר עלוהי: ב ותסב ית תורא דחטאתא ויוקדיניה באתר דחזי לביתא מברא למקדשא: ג וביומא תנינא תקריב צפיר בר עזי שלים לחטאתא ותדכי ית מדבחא כמא דדכיאו בתורא: ד בשיציותך מלדכאה תקריב תור בר תורי שלים ודכר מן ענא שלים: ה ותקרבינון קדם יי ויתנון כהניא עליהון מלחא ויסקון יתהון עלתא קדם יי:

רש"י

(א) פנות העזרה. גג המזבח: ובפרתהו. תקנהו להיות ראוי לכפר עליו: (ב) במפקד הבית. במקום הראוי כלו' במקום קדש: (ד) מחטא. מלטהר:

מצודת דוד

(א) ונתתה וגו'. יתן הדם על ארבע קרנות המזבח ועל ארבע זויות של בנין גג המזבח: ואל הגבול סביב. יתכן שעל היסוד נאמר שהוא כגבול המזבח: וחטאת וגו'. בזה תטהר את המזבח ותקנהו להעביר ממנו דרך חול להכניסו בקדושה: (ב) ושרפו. למי אשר תמסור אותו הוא ישרפו: במפקד הבית. בתכלית הבית מקום שהבית כלה ולתוספ' ביאור אמר מחוץ למקדש: (ג) וחטאו. זורקי הדם יטהרו את המזבח בזריקת דם השעיר כאשר טהרו אותו ביום הראשון בזריקת דם הפר: (ד) בכלותך מחטא. כאשר תשלים לטהר את המזבח בזריקת דם השעיר תקריב. זהו ההכאה אל העזר': תמים. מבלי מום: (ה) והקרבתם. זהו ההקטר' שעל המזבח: והשליכו וגו' מלח. כמ"ש על כל קרבנך תקריב מלח (ויקרא ב): עולה לה'. שיהיו כליל לאישים:

כתובים משלי יח תרגום

להמשיך מיסוד ומלכות דז"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמת דיסוד א אד אדנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד יְהֹוָה חיה יחידה דמלכות אל שם ב"ן שבעשיה:

א מים עמקים דברי פי־איש נחל נבע מקור חכמה:
ב שאת פני־רשע לא־טוב להטות צדיק במשפט:
ג שפתי כסיל יבאו בריב ופיו למהלמות יקרא: ד פי

א מיא עמיקי פומיה דגברא נחלא דנביע מבוע דחכמתא: ב למסב אפי לרשיעא לא שפיר אף לא למצלי דינא לצדיקא: ג שפוותיה דסיכלא מיתן ליה לדינא ופומיה מסטי ליה לחרתא: ד פומיה

רש"י

(א) מקור חכמה. כנחל נובע: (ב) שאת פני רשע. שנושאין להם פנים בעוה"ז: לא טוב. להם שנפרעין מהן לעוה"ב ומה טוב: להטות צדיק במשפט. בעוה"ז כדי שיזכו לעוה"ב: (ג) למהלומות.

מצודת דוד

(א) מים עמוקים וכו'. ר"ל דברי איש מיתר הדברים שאינ' מחכמת התור' המה כמים עמוקים אשר הדולה לשתות מהם יטרית לדלות' בכלי כי המים לא יבואו מעצמו אל פי השותה וכן יתר הדברים שאינם מחכמת התור' ע"כ מעצמו יטרח להכינס כי המה לא יגיעו לו אבל חכמת התור' היא כנחל הנובע אשר מעצמ' תמשך אל פי השות' אם יתקרב לו וכן חכמת התור' תשכיל את העוסקים בה: (ב) שאת. הנושא פני הרשע לזכותו במשפט הנה כפול' חטאתו כי נשא פני רשע והטה משפט הצדיק אשר שניהם לא טובים ומלת לא טוב חוזר למעלה ולמטה: (ג) יבואו בריב. לא ידבר בנחת ובשלום כי אם במריב' והרמת

פירוש ע"ט

(א) מים עמקים דברי פי איש דיא רייד וואס גייען ארויס פון דעם מענטשינס מויל דארפין זיין וויא טיפע וואסער וואס מען זעהט ניט דעם גרונד, אזוי דארף מען ניט וויסען דעם גרונד פון זיינע רייד, וייל זיי דארפין געראטע ווערין מיט גרויס חכמה נחל נובע מקור חכמה דיא הארץ פון מענטש דארף זיין וויא אטייך וואס פון אים פליסט וואסער אזוי זאל פליסען פון זיין הארץ חכמה: (ב) שאת פני רשע לא טוב געבין כבוד צו א רשע איז ניט גוט להטות צדיק במשפט ווארום אז א רשע האט אדין תורה מיט אצדיק אונ דער דיין גיט כבוד דעם רשע, ווערט דער צדיק פאר־מישפט אונ וייס ניט וואס צו טענן ווערט אוועק געניינגט דער צדיק פון דעם משפט, אונ אפילו ער איז גערעכט פון דעסטוועגן בלייבט ער אומגערעכט: (ג) שפתי כסיל יבואו בריב דיא לעפצין פון דעם נאר קומען מיט קריג, דער נאר רעט ניט פאמעלאך אונ מיט פרידען, נאר ער רעט מיט בייזין ופיו למהלומות יקרא אונ זיין מויל רופט באלד צום שלאגין: (ד) פי כסיל מחתה לו דיא מויל

בְּסִיל מְחִתָּה־לוֹ וּשְׂפָתָיו מוֹקֵשׁ נַפְשׁוֹ׃ ה דִּבְרֵי נִרְגָּן כְּמִתְלַהֲמִים וְהֵם יָרְדוּ חַדְרֵי־בָטֶן׃

תרגום

דסכלא שציא הוא ליה ושפותיה פחא אינון לנפשיה׃ ה מלוי דחבינגא מראבנן ליה ומחתן ליה לעומק דשיול׃

רש"י

גיסורין יקרא שיבואו עליו׃ (ה) כמתלהמים. מהלומות. חדרי בטן. לעמקי שאול׃

מצודת דוד

קול ופיו יקרא לעצמו הכאו' גדולות המשברו' כי בעבור אמרים כאלה יוכה מאנשים׃ (ז) מחתה לו. מביא על עצמו מתחת ושבר׃ מוקש נפשו. מביאים מוקש לנפשו׃ (ה) דברי נרגן. דברי מתלונן המה קשים כמכות המשברות ועוד הם יורדים חדרי בטן אבל המכו' המה ממעל על הגוף ואחז בדרך מליצ' כאומר הנה המכות אשר הם ממעל נוח לרפאותם משא"כ מכות בחדרי בטן וכן קשה לרפאות דברי המתלונן׃

פירוש ע"ט

פון דעם נאר, זיינע נארעשע רייד, ברייגגען אויף אים אבראך, אאומגליק ושפתיו מוקש נפשו אונ זיינע לעפצין, זיינע נארעשע רייד, ברייגגען אויף אים אשטרויכלונג׃ (ה) דברי נרגן כמתלהמים די רייד פון דעם מענטש וואס קרינקט שטענדיג, שלאגין דעם חבר ווי מיט האמערס והם ירדו חדרי בטן אונ זיי נידערין צו זיין חבר טיף אין בויך, אונ דיא רייד מאכין קריינקונג צו זיין חבר׃

משנה כתובות פרק ג

כלי אמלטי דת"ת דמלכות דילירה צבאות

פרק ד א נערה שנתפתתה בושתה ופגמה וקנסה של אביה והצער[א] בתפוסה. עמדה בדין עד שלא מת האב. הרי הן של אב. מת האב הרי הן של אחין. לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב. הרי הן [ב] של עצמה (נ"א ר"ש אומר אם לא הספיקה לגבות עד שמת האב הרי הן של עצמה). עמדה בדין עד שלא בגרה. הרי הן של אב. מת האב הרי הן של אחין.

עיקר תוי"ט

[א] בתפוסה. בגמ' מאי קמ"ל תניא המפתה נותן ג' דברים (ומידי הוא טעמא דלאבי' משום דאי בעי מסר לה למנוול כו' ממילא ידעינן נמי דהצער בתפוס' לאבי' מה"ט גופי' דאי בעי כו' שנבעל' לו בע"כ ומצער') עמדה בדין איצטריך לי' פלוגתא דר"ש ורבנן ועתוי"ט וסל' בתפוסה ליפגא דקרא ותפס' ושכב עמה׃ (א) דאין אדם מורים לבנו זכות שזכת' לו תורה בבתו ויליף לה בגמרא מקרא׃ [ב] של עצמה. תימה תינח קנס אלא בושת ופגם דממונ' הוא דאחין בעי למהוי וסמא מקראי דלעיל דנפקי בושת

ברטנורא

פרק ד א נערה. והצער בתפוסה. והצער נמי לאביה באנוסה׃ מת האב. משעמדה בדין בנערותיה בין בגרה קודם מיתה בין לא בגרה׃ הרי הן של אחין. דכיון דעמד' בדין זכה בהן האב׃ לא הספיקה לעמוד בדין וכו'. כיון דלא עמדה בדין לאו ממון הוא להורישו לבניו (א)׃ ר"ש אומר. אע"פ שעמדה בדין לא הוי ממון דאב להורישו לבניו עד דמטי לידי' דכ' ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף לא זכתה תורה לאב אלא

פרק ד א נערה שנתפתתה א נערה וואס איז איבער גירעט גיווארין אונ מען האט מיט איר מזנה גיוועזן בושתה וואס מען בצאהלט פאר איר חרפה ופגמה אונ וואס מען בצאהלט וייל זיא איז וועלוועלער גיווארין וקנסה אונ דער קנס די פופציג טאלער של אביה דאס אלץ גיהער צו איר פאטער והצער אונ וואס מען בצאהלט פאר איר צער וואס זיא האט געהאט ווען מען האט איר בועל גיוועזן גיהער אויך צום פאטער בתפוסה צער צאהלט מען נאר אז זיא איז בצוואונגען גיווארין, מען האט איר גענייט אונ מען האט מיט איר מזנה גיוועזן, אבער המפותה אז זיא איז איבער גירעט גיווארין אונ האט אליין איינגעוויליגט מען זאל מיט איר מזנה זיין קומט גיט פון אים מען זאל איר בצאהלין פאר דעם צער ואזוי וויא עס שטייט פרק ג משנה ד] עמדה בדין אז די נערה איז גישטאנען ביי בית דין מיט דעם מענטש וואס האט מיט איר מזנה גיוועזן עד שלא מת האב איידער דער פאטער איז גישטארבין הרי הן של אב גיהער דאס געלט פון בושת ופגם וקנס .צום פאטער מת האב דער נאך איז דער פאטער גישטארבין, אפילו דער פאטער איז גישטארבין איידער דאס געלט איז געקומען אין זיין האנט פון דעמסטוועגין האט ער זוכה גיוועזן דאס געלט אונ אז ער שטארבט הרי הן של אחין גיהער דאס געלט צו אירע ברידער, זייא ירשנן דעם פאטער לא הספיקה לעמוד בדין אז עס איז גיט גיוועזן צייט צו שטיין בייא בית דין עד שמת האב ביז דער פאטער איז גישטארבין, אונ דער נאך וויא דער פאטער איז גישטארבין איז מען גישטאנען ביי בית דין הרי הן של עצמה גיהער דער בושת ופגם וקנס צו איר עמדה בדין אז דיא נערה איז גישטאנען בייא בית דין מיט דעם מענטש וואס האט מיט איר מזנה גיוועזן עד שלא בגרה איידער זיא איז גיווארין אבוגרת ואז אנערה ווערט אלט צוועלף יאהר מיט זעקס חדשים מיט א טאג אונ ווייטער הייסט זיא אבוגרת), אפילו איידער מען האט בצאהלט איז זיא גיווארין אבוגרת פון דעסטוועגין הרי הן של אב גיהער דער בושת ופגם וקנס צום פאטער מת האב אז דער פאטער איז גישטארבין הרי הן של אחין גיהער דאס געלט צו אירע ברידער זייא ירשנן דעם

פאטער

לא הספיקה לעמוד בדין עד שבגרה. הרי הן של עצמה. רבי שמעון אומר אם לא הספיקה לגבות עד (נ"א שבגרה) שמת האב הרי הן של עצמה מעשה ידיה ומציאתה אע"פ שלא גבתה מת האב הרי הן של אחין: **ב** המארס את בתו [ג] וגירשה. אירסה ונתארמלה. כתובתה שלו. השיאה וגירשה השיאה ונתארמלה, כתובתה שלה. ר' יהודה אומר הראשונה של אב. אמרו לו משהשיאה אין לאביה רשות בה: **ג** הגיורת שנתגיירה [ד] בתה עמה וזנתה. הרי זו בחנק.

משעת נתינה ואין הלכה כר"ש: **מעשה ידיה.** שעשתה בחיי אביה: **אע"פ שלא גבתה.** כגון שכר פעולה: **ומציאתה.** בגמרא פריך ממאן גביא ומשני הכי קאמר מעשה ידיה כמציאתה מה מציאתה בחיי האב לאב. אחר מיתת האב לעצמה (ב) כלומר שאין האחים זוכים במה שמוצאה הבת לאחר מיתת האב כך מעשה ידיה בחיי האב לאב וזכו בהן האחים אע"פ שלא גבתה שכר פעולתה. אבל מעשה ידיה שלאחר מיתת האב לעצמ' (ג) ואין לאחין זכות במעשה ידי הבת שעושה לאחר מיתת האב: **ב כתובתה של אב.** כתובתה שהיא גובה משני ארוסין הללו וקסבר יש כתובה לארוסה (ד) וכימי נערו וקטנו' קאמר: **כתובתה שלה.** דמשהשיאה פקע רשותו ובתר גוביינא אזלי' וגוביינא בתר הכי הוא ולא אזלי' בתר כתיבה לומר הואיל וראשונה נכתבה בעודה ברשו' האב תהוי לאב: **הראשונה של אב.** דקסבר ר' יהודה בתר כתיבה אזלי' והואיל וכתובה ראשונה נכתבה לפני הנשואים בעוד שהבת ברשו' האב הוי לאב. ואין הלכה כרבי יהודה: **ג וזנתה.** מן האירוסין והיא נערה: **הרי זו בחנק.** אפי' נתגיירה פחות מבת שלש שנים דבחזק' בתולה היא דכי כתיבא

ופגם אתקוש אהדדי תו' ועתוי"ט: (ב) דפשיטא לן דלעצמ' דהא אפי' בחיי האב לא זכה בהן אב אא"כ ס מוכ' על שולחנו משום איבה דאי אמרת מציאת' לעצמה לא יהיב לה מזונות אבל אחין על כרחייהו מיתזנן מנכסי האב: (ג) וטעמא יליף בגמ' מקרא: [ג] וגירשה כו'. ולא קתני ונתארמל' כתרווייהו. דאגב אורחי' דק בנוילתי' דלא נקט כדרך פורענות וסת' לן כרבי דאמר נשאת לא' ומת לב' ומת לשלישי לא תנשא דבתרי הוי חזקה למהוי קטלנית ול"ד נשאת אלא ה"ה נתארס' ונתארמל' כ"פ עתוי"ט: (ד) רש"י א"נ בשכת' לה הר"ן: [ד] בתה. הא דלא נקט שנתגייר' סתמא משום דאיירי בפחות מבת ג' דאין דרכה להתגייר אלא עם אמה כו' ועוד משום דבעי למיתני סורתס שלא בקדוש' כו' תו':

פאטער לא הספיקה לעמוד בדין אז עס איז ניט גיוועזן צייט צו שטיין ביי בית דין עד שבגרה ביז זיא איז גיווארין אבוגרת הרי הן של עצמה גיהער דער בושת ופגם וקנס צו איר רבי שמעון אומר רבי שמעון זאגט אפילו מען איז שוין גישטאנען ביי בית דין וועז דער פאטער האט גילעבט, נאר אם לא הספיקה לגבות אויב עס איז ניט צייט גיוועזן אפ צו נעמען דעם בושת ופגם וקנס פון דעם מענטש וואס האט מיט איר מזנה גיוועזן עד שמת האב ביז דער פאטער איז גישטארבין אונ נאך דעם פאטערס שטארבין וויל ער בצאהלין הרי הן של עצמה גיהער דאס געלט צו איר, ווארום אזוי לאנג וויא דער פאטער האט ניט אפ גענומען דאס געלט איז דאס ניט זיינע מעשה ידיה ומציאתה דאס וואס זיא פארדינט פון אירע ארבעט איז גלייך וויא דאס וואס זיא געפינט, אזוי ווי דאס וואס זיא געפינט ווען דער פאטער לעבט גיהער צום פאטער, אזוי וואס זיא האט פארדינט ווען דער פאטער האט גילעבט אף על פי שלא גבתה אפילו זיא האט נאך ניט אפ גענומען וואס זיא האט פארדינט פון דעסטוועגין גיהער צום פאטער מת האב אונ אויב דער פאטער איז גישטארבין הרי הן של אחין גיהער דאס צו דיא ברידער, זייא ירשנן דעם פאטער, אבער וואס זיא פארדינט נאך דעם פאטערס שטארבין גיהער צו איר: **ב** המארס את בתו ווען א פאטער האט צו גענומען קידושין פון זיין טאכטערס וועגין וגירשה אונ דער מענטש וואס האט איר מקדש גיוועזן האט איר גיגט אירסה דער נאך האט דער פאטער נאך אמאהל צו גענומען קידושין פון איינעם פון זיין טאכטערס וועגין ונתארמלה אונ זיא איז איין אלמנה גיווארין דער אנדערער וואס האט איר מקדש גיוועזן איז גישטארבין כתובתה איר כתובה וואס זיא נעמט פון דיא ביידע מאנען שלו וועט זיינע, דעם פאטערס השיאה אז דער פאטער האט איר חתונה געמאכט וגירשה אונ דער מאן האט איר גיגט השיאה דער נאך האט ער איר נאך אמאהל חתונה געמאכט ונתארמלה אונ זיא איז איין אלמנה גיווארין דער אנדערער מאן איז גישטארבין כתובתה איר כתובה וואס זיא נעמט פון די ביידע מאנען שלה גיהער צו איר, ווארום נאך דער חתונה איז זיא ניט אין פאטערס רשות רבי יהודה אומר רבי יהודה זאגט הראשונה די ערשטע כתובה וואס איז געשריבען גיווארין ווען זיא איז גיוועזן אין פאטערס רשות פאר די ערשטע חתונה של אב גיהער צום פאטער אמרו לו האבין די חכמים גיזאגט צו רבי יהודה משהשיאה אין לאביה רשות בה ווי דער פאטער האט איר חתונה געמאכט האט ער שוין מער קיין רשות אין איר, אונ מען רעכונט ניט נאך דעם שרייבין ווען מען האט געשריבען די כתובה נאר נאך דעם אפ נעמען ווען מען נעמט אפ די כתובה אונ ווען זיא נעמט אפ די ביידע כתובות איז דאך נאך דער חתונה: **ג** הגיורת שנתגיירה בתה עמה א אשה האט זיך מגייר גיוועזן אונ אירע א טאכטער וואס איז אלט גיוועזן ווייניגער ווי דריי יאהר מיט א טאג האט זיך אויך מגייר גיוועזן מיט איר וזנתה אונ דער נאך ווי זיא איז גרויס גיווארין אונ מען האט איר מקדש גיוועזן האט זיא מזנה גיוועזן הרי זו בחנק איז איר מיתה דורך חנק, מען זאל איר דער ווערגען

[ה] אין לה לא פתח בית האב. ולא מאה סלע. היתה הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה הרי זו בסקילה. אין לה לא פתח בית האב ולא מאה סלע. היתה הורתה ולידתה בקדושה הרי היא כבת ישראל לכל דבר. יש לה אב ואין לה פתח בית האב. יש לה פתח בית האב. ואין לה אב. הרי זו בסקילה. לא נאמר פתח בית אביה אלא למצוה:

ד האב זכאי בבתו בקדושיה בכסף בשטר [ו] ובביאה. וזכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה ומקבל [ז] את גיטה.

סקילה בנערה מאורסה בבת ישראל כתיבה דכתיב כי עשתה נבלה בישראל: ולא מאה סלע. אם נמצא הבעל שקרן דכול' פ' בישראל כתיבה: ולידתה בקדושה הרי זו בסקילה. דאמר קרא וסקלוה באבנים ומתה שאנ"ל ומתה אלא לרבות הורתה שלא בקדושה (ה) ומיהו לקנס לא מרבינן לה דלמיתה נתרבית ולא לקנס: יש לה אב. בישראלית קא מיירי: ואין לה פתח בית אב. כגון שאין לאב בית: ד האב זכאי. בבתו בקטנותה ובנערותה (ו): בקדושיה בכסף. שכסף קדושיה שלו דכתיב באמה העבריה ויצאה חנם אין כסף ודרשינן אין כסף לאדון זה כלומר לאדון שקנאה שיצאה מאתו חנם בסימני נערות אבל יש כסף לאדון אחר (ז) ומנו אב שכסף קדושיה שלו אפי' כשהיא נערה עד שתבגר: בשטר ובביאה. שמקבל שטר קדושין עליה ומוסרה לביאה לשם קדושין למי שירצה. דכתיב והיתה אתקים הויות להדדי מה כסף שהוא א' מן הויות ברשות אביה אף קדושי שטר וביאה ברשות אביה: במציאת'. משום איבה: ובמעשה ידיה. דכתיב וכי ימכור איש את בתו לאמה מה אמה מעשה ידיה לרבה אף בת מעשה ידיה לאביה (ח): ובהפרת נדריה. דכתיב בנעוריה בית אביה (ט): ומקבל גיטה. דכתיב ויצאה והיתה

[ה] אין לה כו' א"נ להוציאה אל פתח בית אביה רש"י: (ה) ואימ' לרבות הורתה ולידת' בקדוש' אלי ישראלית מעלית' היא ואימ' לרבות הורתה ולידתה שלא בקדושה הא כתיב בישראל. גמ': (ו) ולענין ביאה אינ' מתקדש' עד שתהיה בת ג' שנים ויום א' כדתנן פ"ה דנד' מ"ד ולענין כסף ושטר עמ"ה פ"ג דקדושין: (ז) בשיוצא' מרשותו ומנו האב שאין אדון לבת ישראל אלא אבי' חוץ מזה שבמכרה לו רש"י: [ו] ובביאה. ירושלמי ניחא בכסף ובשטר דזכות הוא לו כשמקבל הכסף והשט' לעצמו לגור על פי גלותיו בביא' מאי זכאי שייך בזה תפתו שאמר ליה לכשתקני' לי בתך יהי' לך כסף זה: (ח) גמרא ומסיק דלקטנ' לא צריכא קרא דהשתא זכיי מזכן לה מעשה ידיה מבעיא כי איצטריך קרא לנער' דלא מצי מזבין לה. ועתוי"ט: (ט) גמ' פירש רש"י דה"ק בנעוריה ברשות אבי' היא דכי הניא אביה אות'. ה"א דקטנ' משתעי: [ז] את גיטה. וזכות יש לו בגט כמו בשטר הקידושין לגור כו' וכתב רש"י מן האירוסין כדתנן לעיל מ"ב והמ"ל דזכאי בכתובת' ואולי ס"ל להאי תנא דאין כתוב'

אֵין לָהּ לֹא פֶּתַח בֵּית הָאָב מען דארף איר ניט פירען צום פאטערס הויז מען זאל איר דארטין הרגנן וְלֹא מֵאָה סֶלַע אויב איר מאן האט אויף איר אויס געטראכט אפאלשע זאך אז זיא האט מזנה גיוועזן, אונ עס איז דערוואוסט געווארן אז עס איז ליגען דארף ער ניט בצאהלין הונדערט טאלער קנס הָיְתָה הוֹרָתָהּ שֶׁלֹּא בִקְדֻשָּׁה אז איר טראגין איז ניט געוועזן מיט היילינקייט וְלֵידָתָהּ בִּקְדֻשָּׁה אונ איר געבארין איז געוועזן מיט קדושה, דהיינו ווען די מוטער איז מעוברת געווארן מיט איר איז זיא נאך געוועזן אגויה אונ איידער זיא האט איר געבארין האט זיא זיך מגייר געוועזן, אונ זיא איז גרויס געווארן אונ מען האט איר מקדש געוועזן אונ זיא האט מזנה געוועזן הֲרֵי זוֹ בִּסְקִילָה דארף מען איר הרגנן מיט שטיינער [עיין בהרע"ב] אֵין לָהּ לֹא פֶּתַח בֵּית הָאָב מען דארף איר ניט פירען צום פאטערס הויז מען זאל איר דארט הרגנן וְלֹא מֵאָה סֶלַע אונ אז דער מאן האט אויף איר אויס געטראכט זיא האט מזנה געוועזן אונ עס איז געוועזן ליגען דארף ער ניט בצאהלין הונדערט טאלער קנס הָיְתָה הוֹרָתָהּ וְלֵידָתָהּ בִּקְדֻשָּׁה אבער אז איר טראגין אונ מיט איר געבארין איז געוועזן מיט היילינקייט, דיא מוטער האט זיך מגייר געוועזן איידר זי איז מיט איר מעוברת געווארין הֲרֵי הִיא כְּבַת יִשְׂרָאֵל לְכָל דָּבָר האט זיא דעם דין ווי א אידעשע טאכטער צו אלע זאכין יֵשׁ לָהּ אָב אנערה וואס מען האט איר מקדש געוועזן אונ זיא האט מזנה געוועזן אונ זיא איז אאידעשע טאכטער אונ זיא האט אפאטער וְאֵין לָהּ פֶּתַח בֵּית הָאָב אונ זיא האט ניט אטיר פון איר פאטערס הויז, דאס הייסט דער פאטער האט קיין הויז, אדער יֵשׁ לָהּ פֶּתַח בֵּית הָאָב זיא האט אטיר פון איר פאטערס הויז, איר פאטער האט אהויז וְאֵין לָהּ אָב נאר זיא האט קיין פאטער דער פאטער איז געשטארבין אדער ער איז אוועק פון די שטאט הֲרֵי זוֹ בִּסְקִילָה פון דעסטוועגן דארף מען איר בעווארפין מיט שטיינער לֹא נֶאֱמַר פֶּתַח בֵּית אָבִיהָ אֶלָּא לְמִצְוָה וואס עס שטייט אין דער תורה מען זאל איר בעווארפין מיט שטיינער בייא דער טיר פון איר פאטערס הויז דאס איז נאר די מצוה אזוי, אבער אז זיא האט קיין פאטער אדער דער פאטער האט קיין הויז קומט איר אויך סקילה:

ד הָאָב זַכַּאי בְּבִתּוֹ דער פאטער איז זוכה אין זיין טאכטער ווען זיא איז אקטנה אדער אנערה בְּקִדּוּשֶׁיהָ אין אירע קידושין בְּכֶסֶף אז מען איז איר מקדש מיט געלט גיהער דיא געלט צום פאטער בִּשְׁטָר אז מען איז איר מקדש מיט אשטר נעמט דער פאטער צו דעם שטר אונ זיא גיהער שוין צו איר מאן וּבְבִיאָה אז מען איז איר מקדש מיט ביאה, קען דער פאטער איר איבער געבין צו וועמען ער וויל מען זאל איר מקדש זיין מיט ביאה וְזַכַּאי בִּמְצִיאָתָהּ דער פאטער איז זוכה איר מציאה וּבְמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ אונ אין אירע ארבייט, וואס זיא געפינט אונ פאר דינט גיהער צום פאטער וּבְהַפָרַת נְדָרֶיהָ אונ ער קען שטערין אירע נדרים אויב זיא האט גיטאהן אנדר קען דער פאטער זאגין ער וויל ניט איר נדר וּמְקַבֵּל אֶת גִּיטָּהּ אונ אויב דער מאן וויל איר גטין קען דער

פאטער

ואינו אוכל [ח] פירות בחייה. נשאת יתר עליו הבעל שאוכל פירות בחייה. וחייב [ט] במזונותיה [י] ובפרקונה ובקבורתה ר"י אומר אפי' עני שבישראל [יא] לא יפחות משני חלילים ומקוננות: ה לעולם היא ברשות האב עד שתכנס לרשות הבעל [יב] לנשואין מסר האב לשלוחי הבעל הרי היא ברשות הבעל הלך האב עם שלוחי הבעל או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל, הרי היא ברשות האב. מסרו שלוחי האב לשלוחי הבעל הרי היא ברשות הבעל: ו האב אינו חייב במזונות בתו.

אתקיש יציאה להויה כשם שהאב מקבל קדושיה בקטנותה ונערותה כך מקבל גיטה: ואינו אוכל פירות בחייה. אם נפלו לה קרקעות מבית אבי אמה אין אביה אוכל פירותיהן בחייה (י) אא"כ מתה והוא יורשה: יתר עליו הבעל. שהוא זוכה בכל השוים למעלה שהאב זכאי בבתו: ואוכל פירות. הנכסים שנפלו לה בירושה משנשאת לו: ובפרקונה. אם נשבית חייב לפדותה: ובקבורתה. שחכמים תקנו קבורתה תחת ירושתה שהוא יורשה אם מתה: משני חלילים. להספד: ה לעול' היא ברשות האב. אם בת ישראל מאורסת לכהן היא אינה אוכלת בתרומה (יא) ואפילו הגיע הזמן שקבעו לנשואין ולא נשאת שהבעל חייב במזונותיה אינה אוכל' בתרומה (יב): עד שתכנס לחופה. לשם נשואין שתהא מסורה לרשות הבעל: מסרו שלוחי האב. שפגעו שלוחי האב בשלוחי הבעל ומסרוה להם: ו האב אינו חייב במזונות בתו. בחייו. דאלו לאחר מיתה נזונות הבנות מנכסיו מתנאי כתובה ובתו לאו דוקא דהוא הדין בנו שאין האב חייב לזון לא בניו ולא בנותיו כשהן קטנים אלא אם הוא גברא דאמיד כלומר שהוא איש עשיר בית דין נוטלים ממנו בעל כרחו כדרך שכופין כל אחד בני העיר על הצדקה ומפרנסים בה בניו ובנותיו הקטנים. ואם אינו גבר' דאמיד בית דין מחרפים אותו ומודיעים אותו באכזריות היא לו אם לא יפרנס את בניו ושהוא פחות מן החיות מדבריות שהם מרחמין על בניהם אבל אין יכולין לכופו על זה בין שהבנים זכרים בין נקבות ודוקא שהבנים קטנים אבל קטני קטנים והם הפחותי' מבני שש ב"ד כופין את האב ומוציאים מידו בעל כרחו (יג) כדי לפרנס בניו שהם קטני קטנים א' זכרים וא' נקבות:

לארוס' ועתוי"ט: (י) אלא עיש' לה סגולה: [ח] פירות. טעמא כי היכי דלפרקה והאב אינו אוכל פירות דבלאו הכי פריק לה. גמרא. ומזה כ"ש שהבעל יורש את אשתו. ועתוי"ט: [ט] במזונותיה. דתניא שאר' אלו מזונות רא"א עונת' זו מ:י:ו' וכה"א ויענך וירעיבך ושייר עונה וכסותה. ותנאי כתוב' תני להו לק'. ועתוי"ט: [י] ובפרקונה. תקנו תחת פירות. גמ': [יא] לא יפחות. מפר' בגמר' דפלוגתייהו כגון דאורחייהו דבני משפחתו להספיד בחלילין ולא אורחייהו דבני משפחתה תנא קמא סבר כי אמרינן עול' עמו ס"מ בחיי' אבל לאחר מית' לא. ור"י סבר אפי' לאחר מית' ואפסיק הלכתא כר"י: (יא) וזכאי בה בכל זכות אב בבתו. רש"י: (יב) היינו דתני לעולם וכמש' אחרונ' דפ"ה מ"ג. גמרא: [יב] לנשואין. ה"ג רש"י ומפ' כלומר שתכנס לתופ' וג"א גרס בהדיא עד שתכנס לחופ' וכר"ב דאמר אסיפ' מסירת' לכל חוץ מתרומ' דהא ברישא תנן עד שתכנס כו'. וכ"כ גי' הר"ב כנ"א ואף על פי כן מפרש' לה כרב אסי דאמר גם בסיפא אף בתרומ' ומסירת' היינו כניסת' וגרא' בעיני שיש ט"ס בדבריו וצ"ל כגירסת רש"י ופירושו. ועתוי"ט: (יג) וא"ת ואי איתו

פאטער צו נעמען פון אירעט וועגין איר גט ואינו אוכל פירות בחייה אויב עס איז איר געפאלין אירושה פון איר מוטערס פאטער פעלדער טאר ניט דער פאטער עסין די פירות פון אירע פעלדער אזוי לאנג וויא זיא לעבט נשאת אז זיא איז גענומען גיווארין צו אמאן איז זיא ארויס געגאנגען פון פאטערס רשות אין מאנס רשות יתר עליו הבעל איז דער מאן מער וויא דער פאטער, דער מאן איז זוכה אין דיא אלע זאכין וואס דא שטייט פריער אונ שאוכל פירות בחייה ער עסט די פירות פון אירע פעלדער ווען זיא לעבט וחייב במזונותיה אונ דער מאן מוז איר געבין עסין ובפרקונה אונ ער מוז איר אויס לייזין אז זיא ווערט געפאנגען ובקבורתה אונ ער מוז געבין אלץ וואס מען דארף צו איר קבורה אז זיא שטארבט רבי יהודה אומר אפילו עני שבישראל רבי יהודה זאגט אפילו דער ארעמסטער יוד לא יפחות משני חלילים ומקוננת זאל ניט נעמען ווייניגער פון צווייא פייפלאך אונ איין אשה זאל זינגען קלאג לידער צו זיין ווייבס שטארבין ואזוי איז גיוועין דער מנהג פאר צייטין: ה לעולם היא ברשות האב אנערה אבתולה איז אייביג אין רשות פון פאטער עד שתכנס לרשות הבעל לנשואין ביז זיא גייט אריין אין רשות פון מאן חתונה צו האבין מיט אים, אונ אויב זיא איז אטאכטער פון אישראל אונ אכהן האט איר מקדש גיוועין טאר זיא ניט עסין תרומה ביז נאך דער חופה מסר האב לשלוחי הבעל אויב דער פאטער האט איבער גיגעבין די טאכטער צו די שלוחים וואס דער מאן האט געשיקט מען זאל איר ברייננען צו אים הרי היא ברשות הבעל איז זיא שוין אין מאנס רשות הלך האב עם שלוחי הבעל אויב דער פאטער איז מיט געגאנגען ומיט דער טאכטער אונז מיט דיא שלוחים פון מאן או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל אדער דער פאטער האט געשיקט זיין טאכטער מיט זיינע שלוחים צו זאמען מיט די שלוחים פון מאן הרי היא ברשות האב איז זיא נאך אין רשות פון פאטער מסרו שלוחי האב לשלוחי הבעל אויב דיא שלוחים פון פאטער האבין זיך בגעגינט מיט דיא שלוחים פין מאן אונ דיא. שלוחים פון פאטער האבין איר איבער גיגעבין צו דיא שלוחים פון מאן אונ זייא זענען צוריק גינאנגען הרי היא ברשות הבעל איז זיא שוין אין רשות פון מאן: ו האב אינו חייב במזונות בתו אפאטער איז ניט מחויב צו שפייזין זיין טאכטער נאר ער זיין זוהן אז זייא זענען עלטער ווי זעקס יאהר נאר אויב דער פאטער איז רייך זאל בית דין אים זאגין מוסר אז עס איז אומרעכט ער זאל ארויף ווארפין זיינע קינדער אויף צדקה אונ ער זאל ניט רחמנות האבין אויף זיי ואונ נאך אנדערע מוסר ווערטער זאגט מען אים) אונ אז ער וויל

בכרם. ע"ש שהיו יושבים שורות שורות ככרם (יד): הבנים יירשו והבנות יזונו. מתנאי כתובה שהבנים זכרים יירשו כתובת אמן והבנו' נקבות יזונו מנכסיו: מה הבנים. זכרים: אינן יורשין. כתובת אמן אלא לאחר מיתת אביהן כך הבנו' אינן נזונו' מנכסי האב מכח תנאי כתובה אלא לאחר מיתת אביהן: ז ולא כתב לה כל נכסיו כו' חייב. לגבות כל נכסיו אחראין לה (טו) ולא יכול למימר אין ליך אלא שדה הכתובה ליך בכתובתיך: ח ובכהנת. שאינו יכול לקיימה משנשבי' שאשת כהן אסורה לבעלה משנאנס' כותב לה אפרקינך ואהדרינך למדינתיך וחייב לתת לה כתובתה ואע"פ שבע"כ צריך לגרשה: ט אינו רשאי. שכבר נתחייב בפרקונ' משנשבי': חייב לרפאותה. שהרפוא' כמזונות: רשאי. שאין חייב לזון גרושתו (טז):

זה מדרש דרש ר' אלעזר בן עזריה לפני חכמים בכרם ביבנה. הבנים יירשו והבנות יזונו מה הבנים אינם יורשין אלא לאחר מיתת אביהם אף הבנות אינן נזונות אלא לאחר מיתת אביהן: ז לא כתב לה כתובה. בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה. מפני שהוא תנאי ב"ד, כתב לה שדה שוה מנה תחת מאתים זוז ולא כתב לה כל נכסים דאית לי אחראין לכתובתיך חייב. שהוא תנאי ב"ד: ח לא כתב לה אם תשתבאי אפרקינך ואותבינך לי לאינתו. ובכהנת אהדרינך למדינתיך חייב שהוא תנאי ב"ד: ט נשבית חייב לפדותה ואם אמר הרי גיטה וכתובתה תפדה את עצמה אינו רשאי. לקתה חייב לרפאותה אמר הרי גיטה וכתובתה תרפא את עצמה רשאי: י לא כתב לה בנין דכרין דיהוו ליכי מינאי

אמיד מה מוציאים מידו וי"ל כמו כתיב הא"ש דאפי' לית לי' אלא מזוני דחד יומא חייב למיזנא מינייהו או למיכל בכד' במאי דאכיל כמ"ש הטור סי' ע'. אבל ודאי אינו חייב להשכיר עצמו כפועל לפרנס' אפי' למאן דסבר דבא"ש חייב הי"ט דמספר כתובות' נלמד אנא אפלח: (יד) והש"י קרא כנסת ישראל כרם שנאמר כרם הי' לידידי הר"מ: (טו) והיא תטרוף כל מה שימכור אי יתן הר"ן. ופתוי"ט: (טז) וק' לי אם כן פדיונ' נמי כו' והרי אפי' מה

ניט פאלגין קען מען אים ניט גייטין זה מדרש דרש דעם דרש האט געדרשט רבי אלעזר בן עזריה לפני חכמים פאר דיא חכמים בכרם ביבנה אין בית המדרש אין דער שטאט יבנה הבנים ירשו והבנות יזונו אין דער כתובה שטייט די זיהן זאלין ירשנן דיא כתובה פון זייער מוטער אונ דיא טעכטער זאלין געשפייזט ווערין פון פאטערס פארמעגין מה הבנים אינם יורשין אלא לאחר מיתת האב אזוי וויא דיא זיהן ירשנן ניט ביז נאך דעם פאטערס טויט אף הבנות אינן ניזונות אזוי ווערין דיא טעכטער ניט געשפייזט פון פאטערס פארמעגין אלא לאחר מיתת אביהן נאר נאך זייער פאטערס טויט: ז לא כתב לה כתובה אז ער האט ניט געשריבין דעם ווייב אכתובה, אונ ער איז געשטארבין אדער ער האט איר גיגט בתולה אויב זיא איז גענומען גיווארין צו אים פאר אווייב ווען זיא איז גיוועזן אבתולה גובה מאתים נעמט זיא אפ איר כתובה צווייא הונדערט גילדין ואלמנה אונ אויב זיא איז גענומען גיווארין צו אים פאר אווייב ווען זיא איז גיוועזן אאלמנה מנה נעמט זיא איר כתובה הונדערט גילדין מפני שהוא תנאי בית דין ווייל בית דין האבין געמאכט אתקנה אבתולה זאל נעמען צוויי הונדערט גילדין אונ אאלמנה הונדערט כתב לה שדה שוה מנה תחת מאתים זוז אויב דער מאן האט נעשריבען אין דער כתובה צו זיין ווייב פון דער פעלד וואס ער האט איר בעצייכונט זאלסטו אפ נעמען דיין כתובה, אונ דיא פעלד איז נאר ווערט הונדערט גילדין, אונ איר כתובה איז צווייא הונדערט גילדין ולא כתב לה כל נכסים דאית לי אחראין לכתובתיך אונ ער האט ניט גישריבען מיין גאנץ פער מעגין וואס איך האב גיהער צו דיר אפ צו נעמען פון זייא דיין כתובה, פון דעססטוועגין חייב מוז ער בצאהלין דיא כתובה צוויי הונדערט גילדין אונ ער קען ניט זאגין איך האב דיר ניט מער צו גיזאגט אין דיין כתובה נאר דיא פעלד נעם דיר דיא פעלד פאר דיין כתובה שהוא תנאי בית דין ווארום עס איז אתקנה פון בית דין אז אבתולה זאל נעמען צווייא הונדערט גילדין: ח לא כתב לה אז דער מאן האט ניט נעשריבען צו זיין ווייב אין דיא כתובה אם תשתבאי אפרקינך אויב דו וועסט גיפאנגען ווערין וועל איך דיך אויס לייזען ואותבינך לי לאנתו אונ וועל דיך צוריק נעמען פאר אווייב ובכהנת אונ אויב זיא איז אווייב פון אכהן וואס ער טאר איר ניט צוריק נעמען אז זיא ווערט געפאנגען טאמער האט מען זיא גענייט אונ מען האט מיט איר מזנה גיוועזן דארף ער שרייבין איך זאל דיך אויס לייזין אונ גטין אונ געבין כתובה אונ אהדרינך למדינתיך איך זאל דיך צוריק שיקען אין דיין מדינה אהיים פון וואנען דו ביזט. אויב מען האט דאס ניט נעשריבען, פון דעסטוועגין חייב מוז ער אזוי טאהן מפני שהוא תנאי בית דין ווייל דאס איז אתקנה פון בית דין: ט נשבית אז דאס ווייב ווערט געפאנגען חייב לפדותה מוז דער מאן איר אויסלייזין ואם אמר הרי גטה וכתובתה אויב דער מאן זאגט דא איז איר גט אונ איר כתובה תפדה את עצמה זאל זיא זיך אליין לייזין אינו רשאי טאר ער ניט נאר פריער מוז ער זיא לייזין פאר זיין געלט נאכדעם אויב ער וועט וועלין וועט ער איר געבין גט לקתה אויב זיא איז קראנק גיווארין חייב לרפאותה מוז ער איר היילין אמר הרי גטה וכתובתה אז ער זאגט דא איז איר גט אונ איר כתובה תרפא את עצמה זאל זיא זיך אליין היילין רשאי מעג ער אזוי טאהן: י לא כתב לה אז דער מאן האט ניט נעשריבען אין דיא כתובה בנין דכרין די זכרים דיהוו ליכי מינאי וואס דו וועסט

האבין

אינון ירתון כסף כתובתיך יתר על חולקיהון דעם אחוהון [יג] חייב שהוא תנאי ב"ד: יא [יד] בנן נוקבן דיהוין ליכי מינאי יהוין יתבן בביתי [טו] ומתזנן מנכסי עד דינסבן לגוברין [טז] חייב שהוא תנאי ב"ד: יב את תהא יתבי [יז] בביתי ומתזנא מנכסי כל ימי (תוי"ט מיגד) מיגר אלמנותיך בביתי חייב. שהוא תנאי ב"ד. כך היו אנשי ירושלים כותבין. ואנשי גליל היו כותבין באנשי ירושלים. אנשי יהודה היו כותבין עד שירצו היורשין ליתן ליך כתובתיך.

י יתר על חולקיהון דעם אחיהון. אם תמות בחייו ואירשך יטלו בניך כתובתיך אחרי מותי כשיבאו להלוק בנכסי עם בנים שיהיו לי מאשה אחרת. ונפקא מינ' כגון שכתובת' של זו מרובה משל אחרת או שבני האשה אחרת מרובים מבניה של זאת וטוב לאלו שיטלו כתובת אמן ואפי' הכתובות שוות ואין כתובת בנין דכרין נגבית אפי' בזמן הזה (יז) אלא ממקרקעי אבל לא ממטלטלי. ודוקא כשהניח אב שיעור שתי הכתובות ודינר יותר או יורשין הבנים כתובת בנין דכרין הואיל ונשאר מקום לירושה של תורה שאחר שיטול כ"א מהבני' כתוב' אמו נשאר דינר לחלוק ולירש בנכסי אביהן. אבל אם לא הניח האב אלא כשיעור שתי הכתובו' או פחות מזה חולקים הנכסים בשוה ואין כתובת בנין דכרין נוהגת בהם: יא עד דתנסבן. עד שיתארסו ואם בגרו אע"פ שלא נתארסו אין להם מזונות דקי"ל בוגרת אין לה מזונות: יב מיגר אלמנותיך. משך אלמנותיך (יח): אנשי יהודה כותבין כו'. ואין הלכה כאנשי יהודה אלא כ"ו שלא

קודם שנפדית אין היורש' חייבין לפדות' כדמסיק בגמרא וי"ל דהתם כדמפר' בברייתא שאין אני קורא בה ואותביניך לי לאנתו אבל הכא אע"פ שגירשה יכול לקיים בה ואותביניך לי לאנתו. ועתוי"ט: [יג] חייב כו'. טעמא בגמרא כדי שיקפוץ אדם ויכתוב לבתו כבנו שכן וזה אומר קחו נשים וגומר ואת בנותיכם תנו לאנשים בשלמא בני' בדידים קיימי' מ' אלא בנתיה מי קיימן בידיה וכי דרך אשה לחזור אחר איש אלא הא קמ"ל דנילבש' ונכס' וניסב לה מידי כי היכי דקפלי עלה ונסבי לה ואי לא תיקנו דלירות אלא הנדוניא אבל מנה ומאתים יתוספת לא לירות. אכתי ממנע אב ולא כתב אחרי שזה מקפיד על שלו מלהוריש להם נדוניא שילכך הוצרך לתקן לירת כסף כתובתה. ולא פלוג רבנן בין יהיב האב נדוניא בין לא יהיב. ולא תקנו אלא בנין דכרין אבל בת אפי' בין הבנות לא:

(יז) דכתובה עצמה נגבית ממטלטלי וטעמא דכתובת בנין דכרין אינו פשוט בכל הישיבות לפיכך העמידוה על דין הגמ'. הר"מ: [יד] בנן. תרגום ויולד בנים ובנות בנין ובנן ואפ"ה תנן נוקבין אע"ג דלא צריכא. איידי דתנן בנין דכרין דהתם צריך למתני דכרין דבנין שם לאפוקי חלוי האיש בין זכרים בין נקבות כמ"ש בנים אתם וגו': [טו] ומתזנן כו'. אחר מותו הר"מ דאי בחייו התנן כמ"ו האב אינו חייב במזונות בתו. [טז] חייב. פי' אפי' לא כתב לה. ועל לא כתב דלעיל קאי: (יח) והגי' בדל"ת וימשכו ויעלו את יוסף תרגומו וגגידו: [יז] בביתי. יתירה הוא. אמרינן בגמרא למדרש כביתי ולא כביקתי (פי' בית צר וקטן דיכולין היורשים לדחותה מהם כשאין

האבין פון מיר אינון ירתון זייא זאלין ירשנן כסף כתובתיך דיא געלט פון דיין כתובה יתר על חולקיהון דעם אחוהון מער וויא זייער חלק וואס זייא וועלין נעמען מיט זייערע ברידער, אפילו מען האט אזוי ניט געשריבען פון דעסטוועגין חייב מוז אזוי זיין שהוא תנאי בית דין ווארום דאס איז אתקנה פון בית דין אז איינער האט גענומען אוייב אונ האט ביי איר גענומען נדן למשל טויזענד רובל אונ זיא איז געשטארבין אונ האט גילאזין למשל צוויי זיהן האט דער מאן גע־ירשט דיא טויזענד רובל, דער נאך האט ער גענומען א אנדער ווייב מיט פינף הונדערט רובל אונ זיא איז אויך גישטארבין אונ האט אויך גילאזין למשל צוויי זיהן, דעם נדן האט אויך דער מאן גע־ירשט, דער נאך איז דער מאן דיא קינדערם פאטער גישטארבין, אונ די קינדער קומען ירשנן דעם פאטער, איז דער דין אויב עס איז געבליבען פון פאטער מער ווי פופצעהן הונדערט רובל אפילו נאר מיט איין גילדען מער, נעמען די צוויי זיהן פון דיא ערשטע ווייב זייער מוטערס כתובה טויזענד רובל, דיא צוויי זיהן פון דיא אנדערע ווייב נעמען זייער מוטערס כתובה פינף הונדערט רובל, אונ מיט דיא איבעריגע פאר־מעגין טיילען זיך אלע קינדער גלייך, נאר אויב עס איז ניט דא איבעריגע פארמעגין נאר גלייך פופצעהן הונדערט רובל, אדער נאך ווייניגער, נעמען זייא ניט זייער מוטערס כתובות נאר דיא פיר זיהן טיילען זיך גלייך מיט דעם פאטערס פארמעגין (עיין בהרע"ב: יא בנן נוקבין דיהוין ליכי מינאי אין דער כתובה דארף צו זיין אזוי געשריבען, דער מאן זאגט צו זיין ווייב דיא נקבות (טעכטער) וואס דו וועסט האבין פון מיר יהוין יתבן בביתי ומתזנן מנכסי זאלין זיצען אין מיין שטוב אונ זאלין גישפייזט ווערין פון מיין פערמעגין עד דתנסבן לגוברין ביז זייא וועלין גענומען ווערין צו מאנען, אויב מען האט אזוי ניט גישריבען פון דעסטוועגין חייב מוז אזוי זיין שהוא תנאי בית דין ווארום דאס איז אתקנה פון בית דין: יב נאך דארף שטיין אין דער כתובה דער מאן שרייבט צו זיין ווייב את תהא יתבא בביתי דו זאלסט זיצען אין מיין שטוב ומיתזנא מנכסי אונ זאלסט געשפייזט ווערין פון מיין פארמעגין כל ימי מיגר אלמנותיך בביתי וויא לאנג עס וועט זיך ציהען דיין אלמנה זיין ביז וויא לאנג דיא וועסט ניט נעמען איין אנדער מאן זאלסטו זיין אין מיין שטוב, אז מען האט אזוי ניט געשריבען פון דעסטוועגין חייב מוז אזוי זיין שהוא תנאי בית דין וויל דאס איז אתקנה פון בית דין כך היו אנשי ירושלים כותבין אזוי פלעגין דיא מענטשין פון ירושלים שרייבין צו זייערע ווייבער אנשי גליל היו כותבין באנשי ירושלים דיא מענטשין פון גליל פלעגין אויך שרייבין ווי דיא פון ירושלים אנשי יהודה היו כותבין דיא מענטשין פון יהודה פלעגין שרייבין עד שירצו היורשין ליתן ליך כתובתיך ביז דיא יורשין וועלין דיר געבין די כתובה זאלסטו זיצען אין מיין שטוב אונ

עיקר תוי"ט

לאו אלא ביקה) ולא קאי דיוק' דכביתי אמזוני דלפי ברכת הבית איפוא יש לה כמ"ש במ"ג פי"ב:

משנה

לפיכך אם רצו יורשין נותנין לה כתובתה ופוטרין אותה:

ברטנורא

נשאת ושלא תבעה כתובתה בב"ד נזונת משל בעלה ודרה בבית שהיתה דרה בחיי בעלה ומשתמשה בכל הכלים שהיתה משתמשת בהן בחיי בעלה:

גישפייזט ווערין פון זיין פארמעגין לפיכך אם רצו היורשין דאריבער אויב דיא יורשים ווילען נותנין לה כתובה געבין זייא איר די כתובה ופוטרין אותה אונ פטרין איר באלד:

רש"י

המבזבז. לעניים: מחומש. שבנכסיו שלא יצטרך לבריות: עשר אעשרנו. שני עישורין הוו להו חומש: והא לא דמי בתרא לקמא. דכי שקל' לקמא פשו להו תשע וכי הדרת מדלי' מעשר דידהו לאו כי קמא הוא ואין כאן חומש בשניהם: אעשרנו. מדלא כתיב עשר אעשר לך הכי קאמר אעשרנו לראשון כלומר מעשר שני יהא כראשון: מגלגל עם בנו. אם מסרב מללמוד יגלגל עמו בנחת ובדברים רכים: יורד עמו לחייו. לרדותו ברצועה ובמוסר לחם: רב שמואל בר שילת. מלמד תנוקות

גמרא כתובות דף נ ע"א

הלכה ה' כלה כלי החילון דת"ת דמלכות דבריתא השתפא

אמר רבי אילעא באושא התקינו המבזבז אל יבזבז יותר מחומש תניא נמי הכי המבזבז אל יבזבז יותר מחומש שמא יצטרך לבריות ומעשה באחד שבקש לבזבז יותר מחומש ולא הניח לו חברו ומנו רבי ישבב ואמרי לה רבי ישבב ולא הניחו חבירו ומנו רבי עקיבא אמר רב נחמן ואי תימא רב אחא בר יעקב מאי קראה וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך. והא לא דמי עישורא בתרא לעישורא קמא א"ר אשי אעשרנו לבתרא כי קמא. א"ר יצחק באושא התקינו שיהא אדם מתגלגל עם בנו עד שתים עשרה שנה מכאן ואילך יורד עמו לחייו. איני והא א"ל רב לרב שמואל בר שילת

תוספות

אל יבזבז יותר מחומש. מפרש בירושלמי ספעס ראשונה יכול לבזבז חומש ומכאן ואילך בכל שנה ושנ' יתן חומש הריוח: שיהא אדם מגלגל עם בנו עד י"ב שנה. והא דתנן במס' אבות (פ"ה) בן עשר למשנ' לא שירד עמו לחייו אלא לגלגל וספי לי' כתורה. ולא ירד עמו לחייו עד י"ב שנה והא דתנן במסכת אבות בן חמש שנים למקרא היינו לגלגל ולא למיספי לוס:

אמר רבי אילעא באושא התקינו המבזבז אל יבזבז יותר מחומש רבי אילעא זאגט אין דיא שטאט אושא האט מען געמאכט א תקנה דער מענטש וואס וויל געבין פיל צדקה, זאל ער גישט געבין מער וויא אפינפטיל פון זיין פארמעגין תניא נמי הכי מיר האבין אויך אזוי גילערנט המבזבז אל יבזבז יותר מחומש דער מענטש וואס וויל געבין פיל צדקה, זאל ער ניט געבין מער ווי אפינפטיל פון זיין פארמעגין שמא יצטרך לבריה טאמער וועט ער ווערין אארעם מאן אונ וועט נאכרעם דארפין אליין נעמען צדקה ומעשה באחד שבקש לבזבז יותר מחומש עס האט אמאהל גיטראפין ביי איינעם וואס ער האט גיוואלט צו טיילין אויף צדקה מער וויא אפינפטיל פון זיין פארמעגין ולא הניח לו חבירו האט דער חבר אים ניט גילאזין ומנו רבי ישבב דער חבר איז גיוועזן רבי ישבב ואמרי לה רבי ישבב אנדערע זאגין רבי ישבב האט גיוואלט צו טיילין אויף צדקה מער ווי אפינפטיל פון זיין פארמעגין ולא הניחו חבירו האט זיין חבר אים ניט גילאזין ומנו רבי עקיבא דער חבר איז גיוועזן רבי עקיבא אמר רב נחמן ואי תימא רב אחא בר יעקב רב נחמן האט גיזאגט אנדערע זאגין רבי אחא בר יעקב האט גיזאגט מאי קראה פון וועלכין פסוק ווייסין מיר דאס אז מען זאל ניט געבין אויף צדקה מער ווי אפינפטיל פארמעגין, ווארום יעקב אבינו האט גיזאגט פאר גאט וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך אלין וואס דו וועסט מיר געבין וועל איך פון דעם געבין צוויי צעהנ־דלינגען (דאס איז אפינפטיל) צו גאט. פרעגט די גמרא והא לא דמי עישורא בתרא לעישורא קמא דער אנדערער צעהנדלינג איז דאך ניט גליך צום ערשטין צעהנדלינג (למשל איינער נעמט אראפ אצעהנדלינג פון הונדערט איז צעהן, בלייבט ניינציג. אז ער נעמט נאך אמאהל אצעהנדלינג פון ניינציג, איז ניין) אמר רב אשי האט רב אשי גיזאגט אעשרנו לבתרא כי קמא יעקב האט גיזאגט איך וועל געבין דעם אנדערין צעהנדלינג אזוי וויא דעם ערשטין צעהנדלינג, צו זאמען וועט זיין צוואנציג פון הונדערט, דאס איז אפינפטול אמר רבי יצחק באושא התקינו שיהא אדם מתגלגל עם בנו עד שתים עשרה שנה רבי יצחק זאגט אין די שטאט אושא האט מען געמאכט א תקנה אז איינער האט אזהן וואס וויל ניט לערנען תורה, ביז צוועלף יאהר זאל דער פאטער מיט אים ריידין מיט גוטע רייד אונ זאל ביי אים בעטין ער זאל לערנען מכאן ואילך אבער אז ער איז שוין עלטער ווי צוועלף יאהר אונ ער וויל ניט לערנען תורה יורד עמו לחייו זאל דער פאטער צו נעמען פון אים זיינע לעבונגס מיטלען, ער זאל אים ניט געבין עסין אונ זאל אים שלאגין, ביז ער וועט מוזין לערנען. פרעגט דיא גמרא איני עס איז דאך ניט אזוי והא אמר ליה רב לרב שמואל בר שילת רב האט דאך גיזאגט צו רב שמואל בר שילת וואס ער איז גיוועזן מלמד פון קליינע קינדער

בציר

בציר מבר שית לא תקבל בר שית קביל וספי ליה כתורא. אין ספי ליה בתורא מיהו אינו יורד עמו לחייו עד לאחר י"ב שנה. ואי בעית אימא לא קשיא הא למקרא הא למשנה דאמר אביי אמרה לי אם בר שית למקרא בר עשר למשנה בר תליסר לתעניתא מעת לעת ובתינוקות בת תריסר אמר רב קטינא כל המכנים את בנו פחות מבן שש רץ אחריו ואינו מגיעו איכא דאמרי חביריו רצין אחריו ואין מגיעין אותו ותרווייהו איתנהו חליש וגמור איבעית אימא הא דכחיש הא דבריא. אשרי שומרי משפט עושה צדקה בכל עת וכי אפשר לו לאדם לעשות צדקה בכל עת דרשו רבותינו שביבנה ואמרי לה רבי אליעזר זה הזן בניו ובנותיו כשהן קטנים רבי שמואל בר נחמני אמר זה המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו ומשיאן.

ובת תריסר לתעניתא. פירש בקונטרס שנת י"ב ומשום חינוך ולר"י נראה דבת י"ב שנה ויום אחד קאמר דומיא דבר עשר דפריסית ואשמעינן דלית לן שמה' דרבנן כרבי יוחנן בפרק בתרא דיומא (דף פב) והא דפי' נמי בקונטרס בתינוקת שהיא ממהר' להביא כח לא הוי צריך לפרש כן אלא שחינוך שלא שנה לפני גדלות' דהיינו י"ב שנה ויום אחד כמו תינוק שחינוכו שנה לפני גדלותו:

היה: **וספו לי' כתורא.** הלעיטהו תורה כשור שאת' מלעיטו ואוכסו מאכל: **לתעניתא מעת לעת.** להתענות כל היום ואוכלס לשנו' קודם לכן שנתיים כדאמרינן ביומא: **ובתינוקת.** שהיא ממהרת להביא כח שאינ' מתשת כח בלימוד תורה וי"ב דקאמר שנת י"ב גופא קאמר דאי בת י"ב ויום א' לאורייתא היא שמביא' שתי שערות וכת עונשי' ואין צורך לנו ללמוד ממניקתו של אביי: **המכנים את בנו.** ללמוד תורה: **רץ אחריו.** להכרותו ולחיותו: **ואין מגיעו.** מסוכן הוא למות מרוב חולשו: **חביריו רצין אחריו.** להיות פקחין בתורה כמותו: **הא דכחיש.** אל יכניסנו שמסוכן הוא פן יחלים וימות: **דבריא.** יכניסנו לפי שמתפקח: **זה הזן בניו ובנותיו קטנים.** שתמיד יום ולילה הן אצלו והוא צדקה שאינו חיוב עליו בהם:

בציר מבר שית לא תקבל אז מען וועט דיר ברייגגען אין חדר אקינד וואס איז נאך ניט אלט זעקס יאהר, זאלסט אים ניט צו נעמען בר שית קביל וספי ליה כתורא און אז מען וועט צו דיר ברייגגען אקינד וואס איז שוין אלט זעקס יאהר זאלסטו אים נעמען אין חדר און זאלסט אין אים שטאפין תורה אזוי ווי מען שטאפט דאס עסין דעם אקס אין האלדז, ענטפערט די גמרא אין ספי ליה כתורא דאס דארף מען טאקי טאהן מען דארף אין אים שטאפין תורה אזוי וויא מען שטאפט דאס עסין דעם אקס אין מויל. פון דעסטוועגין אויב דער קינד וויל ניט לערנען מיהו אינו יורד עמו לחייו זאל ער ניט צו נעמען פון אים זיין לעבונגס מיטלען עד לאחר י"ב שנה ביז נאך צוועלף יאהר, אויב דער קינד איז שוין אלט צוועלף יאהר און ער וויל ניט לערנען זאל מען בייא אים צו נעמען דאס לעבינס מיטלען ער זאל מוזין לערנען ואי בעית אימא לא קשיא אויב דו ווילסט וועל איך דיר זאגין עס איז קיין קשיא הא למקרא הא למשנה צום לערנען תורה נביאים כתובים זאל מען מיט אים לערנען פון זעקס יאהר און שטאפין אין אים ווי אין אאקס, אבער משניות זאל מען נאך ניט לערנען מיט אים דאמר אביי אמרה לי אם ווארום אביי האט געזאגט מיין מוטער האט מיר געזאגט בר שית למקרא אקינד וואס איז אלט זעקס יאהר זאל מען מיט אים אנהייבין לערנען תורה נביאים כתובים בר עשר למשנה אז דער קינד ווערט אלט צעהן יאהר זאל מען מיט אים אנהייבין לערנען משניות בר תליסר לתעניתא מעת לעת אז דער קינד ווערט האלט דרייצעהן יאהר ווען עס איז אתענית מוז ער שוין פאסטין אגאנצין טאג ובתינוקת עד תריסר און אמיידיל וואס איז אלט צוועלף יאהר מוז זיא אויך פאסטין יעדער תענית אגאנצין טאג אמר רב קטינא כל המכנים את בנו פחות מבן שש רב קטינא זאגט דער וואס גיט זיין קינד אין חדר פאר זעקס יאהר רץ אחריו ואינו מגיע וועט דער פאטער לויפין נאך דעם קינד און וועט אים געבין גוט עסין און גוט טרינקען. און וועט אים ניט קענען צוריק געבין די כוחות וואס ער האט פארלארין איכא דאמרי חביריו רצין אחריו ואין מגיעין אותו אנדערע זאגין זיינע חברים וואס זענען געקומען אין חדר נאך זעקס יאהר וועלין לויפין נאך אים זיי זאלין קענען לערנען אזוי גוט ווי ער, און וועלין ניט קענען ותרווייהו איתנהו און ביידע זאכין זענען דא ביי אים חליש וגמיר ער איז שוואך און קען לערנען אי בעית איכא הא דכחיש הא דבריא אויב דו ווילסט וועל איך דיר זאגין אויב דער קינד איז שוואך זאל מען אים ניט אריין געבין אין חדר ביז ער ווערט אלט זעקס יאהר, און אויב דער קינד איז געזונד און שטארק זאל מען אים געבין אין חדר פאר זעקס יאהר, עס שטייט אין פסוק אשרי שומרי משפט עושה צדקה בכל עת וואהל צו די מענטשין וואס היטען משפט זייא טוהען צדקה אין אלע צייטין (זייא טוהען צדקה שטענדיג), פרעגט דיא גמרא וכי אפשר לו לאדם לעשות צדקה בכל עת קען דען אמענטש טאהן צדקה שטענדיג דרשו רבותינו שביבנה דיא רבנן וואס זענען געוועזען אין יבנה האבין געזאגט ואמרי לה רבי אליעזר אנדערע זאגין רבי אליעזר האט געזאגט זה הזן בניו ובנותיו כשהן קטנים דאס מיינט מען דער מענטש וואס שפייזט זיינע קינדער זיהן און טעכטער ווען זייא זענען נאך קליין (דאס ווערט גירעכונט אצדקה צו יעדער צייט) רבי שמואל בר נחמני אומר רבי שמואל בר נחמני האט געזאגט זה המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו ומשיאן דער מענטש וואס ערציעט איתום אדער

איתומות

הון ועושר בביתו. שאין הממון כלה ואעפ"כ צדקתו עומדת לעד: **זה הלומד תורה ומלמדה.** מתקיימת בו הרי הון ועושר בבית וצדקתו עומדת לעד על

הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד רב הונא ורב חסדא ח"א זה הלומד תורה ומלמדה וח"א זה הכותב תורה נביאים וכתובים ומשאילן לאחרים וראה בנים לבניך שלום על ישראל אריב"ל כיון שבנים לבניך שלום על ישראל דלא אתו לידי חליצה ויבום רבי שמואל בר נחמני אמר כיון שבנים לבניך שלום על דייני ישראל דלא אתו לאינצויי:

שסרה ללמד לתלמידים: **זה הכותב** וכו'. הספרים קיימים לו שאינם כלים וצדקתו עומדת לעד: **לאינצויי.** מי קרוב וקודם לנחלה:

איתומה ביי זיך אין שטוב אונ מאכט זיי חתונה, דאס הייסט ער טוהט צדקה צו יעדער צייט. עס שטייט אין פסוק הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד ביא אים אין שטוב וועט זיין פארמעגן אונ רייכטהום אונ זיינע צדקות וועט שטיין אויף אייביג, רב הונא אונ רב חסדא קריגען חד אמר זה הלומד תורה ומלמדה איינער זאגט דאס מיינט מען דער וואס לערונט תורה אונ ער לערונט די תורה מיט אנדערע מענטשין. די צדקה וועט שטיין אויף אייביג וחד אמר זה הכותב תורה נביאים וכתובים ומשאילן לאחרים אונ איינער זאגט דאס מיינט מען דער וואס שרייבט תורה נביאים כתובים אונ ער פארבארגט זייא צו אנדערע מענטשין נאר צייטין האט מען געמוזט שרייבין, היינט מיינט מען דער מענטש וואס קויפט ספרים אונ פארבארגט זיי צו אנדערע מענטשין

מען זאל לערנען אין זייא] די צדקה וועט שטיין אויף אייביג, עס שטייט אין פסוק וראה בנים לבניך שלום על ישראל דו וועסט זעהן קינדער ביא דיינע קינדער אונ עס וועט זיין פרידען ביי די יודין אמר רבי יהושע בן לוי כיון שבנים לבניך שלום על ישראל רבי יהושע בן לוי זאגט ווייל דיינע קינדער וועלין האבין קינדער, דריבער וועט זיין שלום אויף יודין דלא אתו לידי חליצה ויבום אז אמאן וועט שטארבין וועט מען זיך ניט דארפין קריגען וועגין חליצה אדער יבום רבי שמואל בר נחמני אומר רבי שמואל בר נחמני זאגט כיון שבנים לבניך ווייל דיינע קינדער וועלין האבין קינדער שלום על דייני ישראל דלא אתו לאינצויי וועט זיין פרידען ביי דיא דיינים, ווייל דיא קרובים וועלין ניט קומען קריגען וועגין דיא ירושה, ווייל דיא קינדער וועלין ירשנן:

זוהר תצוה דף קפ"ב ע"א ת"ת דאצילות **יוד הא ואו הא**

רבי יהודה פתח חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו. הכא פקיד קב"ה לב"נ ואזהיר ליה לאסתמרא מאינון בני נשא דאסטו ארחייהו מארח טב לארח ביש ומסאבי נפשייהו בההוא מסאבו אחרא דהא כד ברא קב"ה לב"נ עבד ליה בדיוקנא עלאה ונפח ביה רוחא (נ"א נשמתא) קדישא דכליל בתלת כמה דאוקימנא דאית ביה נפש רוח ונשמה ולעילא מכלא נשמה דאיהו אילא עלאה למנדע ולמנטר פקודוי דקב"ה. ואי ההיא נשמתא קדישא אעיל לה בפולחנא אחרא האי איהו מסאיב לה. ונפיק מפולחנא דמאריה. בגין דתלת חילין אלין כלהו חד נפש רוח ונשמה משתתפי כחדא והוו חד וכלא כגוונא דרזא עלאה (ע"ד נאמר הולך את חכמים וגו'). ואי חזינן להאי בר נש דהוו ביה אלין דרגין כלהו. עד לא קיימא בקיומיה למנדע מאן איהו במאי אתידע (דלא) לקרבא בר נש בהדיה או לאתמנעא מניה (ס"א בר נש דאית ביה דרגין אלין כולהו וקיימא בקיומיה דא איהו גבר שלים. עבדא מהימנא דמאריה. ובעי לאשתתפא ביה ולאתחברא בהדיה למילף אורחוי מניה. ובמאי אתידע בר נש למנדע מאן איהו לקרבא בהדיה או לאתמנעא מניה) ברוגזיה ממש ידע ליה בר נש ואשתמודע מאן איהו. אי ההיא נשמתא קדישא נטר בשעתא דרוגזי' (אתי עליה) ולא יעקר לה מאתרהא בגין למשרי תחותה ההוא אל זר דא איהו בר נש כדקא יאות. דא איהו עבדא למאריה דא איהו גבר שלים. ואי ההוא בר נש לא נטיר לה ואיהו עקר קדושה דא עלאה מאתריה למשרי באתריה סטרא אחרא. ודאי דא איהו בר נש דמריד במאריה ואסיר לקרבא בהדיה ולאתחברא עמיה ודא איהו טורף נפשו באפו. איהו טריף ועקר נפשיה בגין רוגזיה ואשריה בגויה אל זר. ועל דא כתיב חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו דההיא נשמתא קדישא טריף לה ואסאיב לה בגין אפו. אשר נשמה אחלף באפו. כי במה נחשב הוא. ע"ג אתחשיב ההוא בר נש. ומאן דאתחבר עמיה ומאן דאשתעי (ס"א דאשתתף) בהדיה כמאן דאתחבר בע"ג ממש. מ"ט בגין דע"ג ממש שארי בגויה ולא עוד אלא דעקר קדושה עלאה מאתריה. ואשרי באתריה ע"ג אל זר מה אל זר כתיב ביה אל תפנו אל האלילים כגוונא דא אסור לאסתכלא באנפוי. ואי תימא הא רוגזא דרבנן. רוגזא דרבנן טב איהו לכל סטרין דהא תנינן דאורייתא אשא איהי ואורייתא קא מרתחא ליה דכתיב הלא כה דברי כאש נאם ה':

הלכה פסוקה | יוסף לחק | מוסר

הרמב"ם הלכות ק"ש פרק ב'

(א) היתה צואה בגומא עומד בסנדלו על הגומא וקורא

מספר שערי קדושה ח"ב שער ד'

אמרו רז"ל אין העולם מתקיים אלא בפי שבולם פיו בשעת מריבה

(א) הָיְתָה צוֹאָה בְּגוּמָא עוֹמֵד בְּסַנְדָּלוֹ עַל הַגּוּמָא וְקוֹרֵא אויב די צואה איז געווען אין אגריבול

אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל אֵין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם אֶלָּא בְּמִי שֶׁבּוֹלֵם פִּיו בִּשְׁעַת מְרִיבָה די חכמים האבין געזאגט דיא וועלט

וכו' שנאמר תולה ארץ על בלימה רבי אבהו אומר על מי שמשים עצמו כמי שאינו וכו' תני רבנן הנעלבים ואינן עולבין שומעין חרפתם ואינן משיבין עליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו ואמר אליהו ז"ל לעולם הוי עלוב לבני אדם ולבני ביתך יותר מכולם ואמר אבא אליהו ז"ל לעולם אין תורה מתפרשת אלא למי שאינו קפדן ואף אני איני נגלה אלא למי שאינו קפדן אשרי אדם מכיר ערכו ויום המיתה נגד עיניו

ותיא שלא יהיה סנדלו נוגע בה היתה כנגדו צואה מעוטת ביותר כמו טיפת רוקק עליה רוק עבה עד שתתכסה וקורא. היתה נטישת צואה על בשרו או ידיו מטונפות מבית הכסא ולא היה לה ריח רע כלל מפני קוטנן או יבשותן מותר לקרות לפי שאין להן ריח רע. אבל אם היתה במקומה אף על פי שאינה נראי' כשהוא עומד הואיל ונראי' כשהוא יושב אסור לקרות עד שיקנח יפה יפה מפני שהצואה לחה היא ויש לה ריח רע וכמה גאונים הורו שאסור לקרות אם היו ידיו מטונפות וכך ראוי לעשות: (ב) ריח רע שיש לו עיקר מרחיק ד' אמות וקורא אם פסק הריח ואם לא פסק הריח מרחיק עד מקום שפסק הריח ושאין לה עיקר כגון מי שיצא ממנו רוח מלמטה

וועלט שטייט נאר אויף דעם זכות פון דעם מענטש וואס פארמאכט די מויל און ענפערט ניט דעם מענטש וואס קריגט מיט אים שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק תולה ארץ על בלימה די ערד הייננט אויף דעם פארמאכונג פון מויל ווען מען קריגט מיט אים רבי אבהו אומר רבי אבהו זאגט דיא וועלט שטייט אויף דעם זכות פון דעם מענטש על מי שמשים עצמו כמי שאינו וואס ער איז ביי זיך גלייך ווי ער וואלט גאר ניט געוועזן אויף דער וועלט תנו רבנן דיא רבנן האבין געלערנט הנעלבים ואינם עולבין דיא מענטשין וואס ווערין פארשעמט און פארשעמען ניט צוריק ואפילו זיי האבין מיט וואס יענעם צוריק צו פארשעמען) שומעין חרפתן ואינם משיבים זיי הערין זייער חרפה און ענפערין ניט צוריק (אפילו זיי האבין וואס צוריק צו ענפערין) עליהם הכתוב אומר אויף זייא זאגט דער פסוק ואוהביו כצאת השמש בגבורתו דיא מענטשין וואס האבין ליב גאט וועלין זיין ווי די זונן ווען זיא גייט ארויס אויף דער וועלט צו לייכטין מיט איר שטארקע ליכטיגקייט ואמר אליהו זכרונו לברכה אליהו הנביא האט געזאגט לעולם הוי עלוב לבני אדם ולבני ביתך יותר מכולם אייביג זאל א מענטש זיין פארשעמט ביי אנדערע מענטשין, און דאס מערסטע זאל ער זיין פארשעמט ביי זיינע שטוב מענטשין ואמר אבא אליהו זכרונו לברכה נאך האט אונזער פאטער אליהו הנביא געזאגט לעולם אין תורה מתפרשת אלא למי שאינו קפדן די תורה ווערט נאר בעוואסט צום מענטש וואס איז קיין כעסן ואף אני איני נגלה אלא למי שאינו קפדן איך ווער אויך נאר בוויזען צום מענטש וואס איז קיין כעסן אשרי אדם מכיר ערכו ויום המיתה נגד עיניו וואהל דעם

מעג ער שטעלין דיא פוס מיט דעם שוך אויף דעם גריבויל און לייענען קריאת שמע והוא שלא יהיה סנדלו נוגע בה נאר דער שוך זאל ניט אנרירען דיא צואה היתה כנגדו צואת מעוטה ביותר אויב געגין אים איז געוועזן צואה אבער גאר ווייניג כמו טפת אזוי וויא א טראפין רוקק עליה רוק עבה עד שתתכסה וקורא זאל ער שפייען אויף דיא צואה געדיכטע שפייעכץ, דיא צואה זאל בדעקט ווערין מיט דיא שפייעכץ און ער לייענט קריאת שמע היתה נטישת צואה על בשרו אויב אויף זיין לייב איז געוועזן פארשפרייט צואה או ידיו מטונפות מבית הכסא אדער זיינע הענט זענען געוועזן ניט ריין פון בית הכסא ולא היה לה ריח רע כלל און עס איז ניט געוועזן קיין שלעכטער ריח ניט פון דיא הענט און ניט פון זיין לייב מפני קוטנן או יבשותן אדער ווייל די צואה איז געוועזן ווייניג אדער ווייל די צואה איז געוועזן פארטריקונט מותר לקרות מעג ער לייענען קריאת שמע לפי שאין להן ריח רע ווייל עס איז ניטא אשלעכטער ריח ניט פון זיין לייב און ניט פון דיא הענט אבל אם היתה במקומה אבער אז עס איז געבליבען אביסול צואה אויף דעם ארט פון וואנען די צואה גייט ארויס אף על פי שאינה נראית כשהוא עומד אפילו ווען ער שטייט ווערט ניט געזעהן דיא צואה הואיל ונראית כשהוא יושב ווייל ווען ער זיצט ווערט דיא צואה געזעהן אסור לקרות עד שיקנח יפה יפה טאר ער ניט לייענען קריאת שמע ביז ער וועט זיך גוט אפווישען און ריין מאכין פון דיא צואה מפני שהצואה לחה היא ווייל דיא צואה איז פייכט ויש לה ריח רע האט זיא אשלעכטין ריח וכמה גאונים הורו שאסור לקרות אם היו ידיו מטונפות פיל גאונים פסקנען אויב די הענט זיינע זענען אומריין פון צואה (אפילו עס איז ניטא פון זייא אשלעכטער ריח) טאר ער ניט לייענען קריאת שמע וכן ראוי לעשות און אזוי דארף מען טאהן: (ב) ריח רע שיש לו עיקר אויב אין שטוב איז אשלעכטער ריח, און אין שטוב ליגט צואה וואס פון די צואה קומט דער שלעכטער ריח, אפילו די צואה איז בדעקט, פון דעסטוועגין מרחיק ד' אמות וקורא אם פסק הריח זאל ער זיך דערווייטערין פיר איילין, און אויב נאך דיא פיר איילין האט שוין אויפגיהערט דער שלעכטער ריח, מעג ער לייענען קריאת שמע ואם לא פסק הריח און אויב ער האט זיך שוין דערווייטערט פיר איילין און דער ריח האט נאך ניט אויפגיהערט מרחיק עד מקום שפסק הריח זאל ער זיך דערווייטערין ביז צו דעם ארט וואס דער ריח האט אויפגיהערט ושאין לה עיקר און אויב אין שטוב איז דא אשלעכטער ריח, און עס איז ניט דא פון וואס דער ריח זאל זיין כגון מי שיצא ממנו רוח מלמטה דהיינו פון איין אדער פון איין אנדער מענטש וואס אין שטוב

מרחיק עד מקום שתכלה הריח וקורא. גרף של רע ועביט של מימי רגלים אסור לקרות ק"ש כנגדן ואע"פ שאין בהם כלום ואין להם ריח רע כבית הכסא:

ויודע שהוא לפני הבורא יתברך שמו וזוכר שנתן לו חיים לעבדו ולעסוק בתורתו אם כן הוא עושה ודאי אהוב למעלה ונחמד למטה וה' עמו:

איז ארויס געגאנגען אלופט פון אינטען מרחיק עד מקום שתכלה הריח וקורא זאל ער זיך דערווייטערן ביז צו דעם ארט וואס דער שלעכטער ריח וועט אויפהערין און לייענט קריאת שמע:

(ג) גרף של רעי ועביט של מימי רגלים אכלי וואס מען גייט ארויס אין איר ווערט גערופין גרף, און אכלי וואס מען איז משתין אין איר ווערט גערופין עביט, אויב אגרף און אעביט זענען דא אין שטוב אסור לקרות קריאת שמע כנגדן טאר מען ניט לייענען קריאת שמע נעגין זיי, ואף על פי שאין בהם כלום אפילו אין זייא איז גאר ניט דא, זייא זענען ליידיג ואין להם ריח רע כבית הכסא און זייא האבין ניט אשלעכטין ריח וויא אבית הכסא, פון דעסטוועגין טאר מען ניט לייענען קריאת שמע נעגין זייא:

מענטש וואס ער קען זיין שאצונג. ער ווייס אז ער איז גאר ניט, און ער שטעלט זיך אייביג פאר די אויגין דעם טאג וואס ער וועט אין אים שטארבין ויודע שהוא לפני הבורא יתברך שמו און ער ווייס אז ער שטייט אייביג פאר הקדוש ברוך הוא, און הקדוש ברוך הוא זעהט אלץ וואס ער טוהט און האט ער רעט און וואס ער טראכט וזוכר שנתן לו חיים לעובדו לעסוק בתורתו וכן הוא עושה און ער ווייס אז גאט האט אים גיגעבין לעבין ער זאל אים דינען און זאל לערנען זיין תורה, און אז דער מענטש איז זוכה און טוהט אזוי ודאי אהוב למעלה ונחמד למטה וה' עמו איז ער געווים געליבט הויבין אין הימעל און איז געליבט דא אויף דער וועלט ביא מענטשין און גאט איז מיט אים:

אונקלוס

תצוה יום ד תורה

המשיך מתית דז"א יהוה נפש י יה יהו יהוה. רוח יוד הא ואו הא. נשמה יהוה חיה יחידה ו' דמילוי דין אל שם ב"ן שבעשיה בניקוד חולם:

יד וְשְׁתֵּי שַׁרְשְׁרֹת זָהָב טָהוֹר מִגְבָּלֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם מַעֲשֵׂה עֲבֹת וְנָתַתָּה אֶת־שַׁרְשְׁרֹת הָעֲבֹתֹת עַל־

יד וְתַרְתֵּין תַּכִּין דִּדְהַב דְּכֵי מִתְחַמְּן תַּעְבֵּיד יָתְהֶן עוֹבַד גְּדִילוּ וְתִתֵּן יָת תַּכַּיָּא גְּדִילָתָא עַל מְרַמְּצָתָא:

רשב"ם

(יד) מעשה עבות. לפי שיש שלשלאות בענין אחר תחובות זו בתוך זו כעין לולאות לכך צריך לפרש שלא היו עשויות [אלא] בעין חבלים שלנו: ונתתה את שרשרות העבותות על המשבצות. ועדיין לא פירש כאן באיזה מקום יקבעום. ולפנינו מפרש ששני ראשיהם של שרשרות יתן בטבעות החשן ושני ראשיהן

רש"י

(יד) שרשרת זהב. שלשלאות: מגבלות. לסוף גבול החשן תעשה אותם: מעשה עבות. מעשה קליעת חוטין ולא מעשה נקבים וכפליס כאותן שעושין לבורות י אלא כאותן שעושין ב לעדרסקאות שקורין איינשיינפיירי"ם (רויכפאס) (כילה כב): ונתתה את שרשרת. של עבותות העשויות מעשה עבות על משבצות הללו ולא זה הוא מקום צוואת עשייתן של שרשרות ולא צוואת קביעותן ואין תעשה האמור כאן לשון צווי ואין ונתתה האמור כאן ל' צווי אלא ל' עתיד כי בפרשת החשן חוזר ומצוהו על עשייתן ועל קביעותן ולא נכתב כאן אלא להודיעך מקצת צורך המשבצות שצוה לעשות עם האפוד וכתב לך זאת

שפתי חכמים

ב פי' שקין שקושרין בחבל קטן: י למלאות מיסי:

פירוש להורת אלהים

(יד) ושתי און צוויא שרשרות קייטעלעך זהב טהור ריין גאלד מגבלות אין סוף כלומר אין עק פון דעם חשן תעשה אותם זאלסטו מאכין זייא מעשה עבות געפלאכטין ונתתה און דו זאלסט געבין את שרשרות

משלי חכמים

בחונה, האט ער זיא גיגעבין צו אהרן מיט זיינע קינדער, און דאס גאלד גיזאגט וועלכע קליידער מען זאל מאכין פון זייערט וועגין, פאר די פראסטע כהנים קליידער, און פאר דעם כהן גדול אנדערע קליידער, און ווען זיי זאלין אריין קומען אין בית המקדש, און אין וועלכין ארט זיי זאלין זיין אין מקדש, אבער פאר משה רבינו האט מען קיין קליידער געמאכט, מען האט אים פריער גערופין משה, און ביז ער איז גישטארבין האט מען אים גערופין משה, אריין קומען אין מקדש האט ער געמענט צו יעדער צייט, אריין קומען אין מקדש האט ער געמענט אויף וועלכין ארט ער האט גיוואלט, ווייל ער איז גערופין גיווארין דער פריינד פון הקדוש ברוך הוא, אדער דער קענעכט פון הקדוש ברוך הוא וויא די גמרא זאגט אין ברכות

הַמִּשְׁבְּצֹת׃ ס טו וְעָשִׂיתָ חֹשֶׁן מִשְׁפָּט
מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב כְּמַעֲשֵׂה אֵפֹד תַּעֲשֶׂנּוּ
זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי
וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ׃ טז רָבוּעַ
יִהְיֶה כָּפוּל זֶרֶת אָרְכּוֹ וְזֶרֶת רָחְבּוֹ׃
יז וּמִלֵּאתָ בוֹ מִלֻּאַת אֶבֶן אַרְבָּעָה
טוּרִים אָבֶן טוּר אֹדֶם פִּטְדָה

אונקלוס

טו וְתַעְבֵּיד חוֹשֶׁן דִּינָא
עוֹבַד אוּמָן כְּעוֹבַד אֵפוֹדָא
תַּעְבְּדִינֵּיהּ דַּהֲבָא תַּכְלָא
וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי
וּבוּץ שְׁזִיר תַּעְבֵּיד יָתֵיהּ׃
טז מְרַבַּע יְהֵי עִיף זַרְתָּא
אוּרְכֵּיהּ וְזַרְתָּא פּוּתְיֵהּ׃
יז וְתַשְׁלֵים בֵּיהּ אַשְׁלָמוּת
אַבְנָא אַרְבְּעָה סִדְרִין
דְּאַבְנָא טָבָא סִדְרָא
קַדְמָאָה סַמְקָן יַרְקָן

תו"א ועשית חשן. יומא עב זבחים פח ערכין טז: כמעשה אפד. יומא עב:

רשב"ם

שנתונים במשבצות יתן בכתפות האפוד אל מול פניו: (טו) חשן משפט. לפי שנותנים בהם האורים והתומים שמגידים משפט ישראל וצרכיהם כדכתיב ושאל לו במשפט האורים לכן קרוי משפט: (טז) כפול. כענין כים. לפי שנותנים בתוכם האורים והתומים: (יז) ומלאת בו. גומ' לתושיב בהן האבנים:

בעל הטורים

(טו) חשן משפט. שמכפר על עוותת משפט ומה משפט ביום אף שאלת אורים ביום: (יז) ד' טורים. כנגד ד' דגלים וד' אמהות. בכל אבן היה שש אותיות כי שמות שלשה האבות ושבטי ישורון מצטרף עם כל אחד ואחד עד שיהיה ו' אותיות כמו ראובן וא' דאברהם. שמעון ב'. לוי רה"ם. יהודה י' דיצחק. יששכר צ'. זבולן ח'. דן ק' יעק מיעקב. נפתלי ב'. גד שבטי. אשר יש"ו. יוסף ר"ן. ובנימין לא היה צריך צירוף כי היה בו ו' אותיות:

שפתי חכמים

ל פי' כל דבר שהי' מסופק בידו אם לעשות אם לא הולך אצל חושן המשפט וכו היו כל האותיות מאל"ף בי"ת והיו האותיות בולטין ונעשו תיבה ובאותו תיבה היה נכתב אם לעשותם אם לאו: מ ר"ל משפט משמע ג' דברים ואחד מן הלשונות גמר דין ומשפט דכתיב גבי חושן המשפט גמר דין דהיינו לשון בירור דברים:

רש"י

לומר לך המשבצות הללו יוזקקו לך לכשתעשה שרשרות מגבלות על החשן תתכם על המשבצות הללו: (טו) חשן משפט. שמכפר על קלקול הדין. ד"א משפט שמברר דבריו והבטחתו ל אמת דריסנמ"ט בלעז (אוזפיארען)

שהמשפט משמע ג' לשונות דברי טענות בעלי הדין וגמר הדין ועונש הדין אם עונש מיתה אם עונש מכות אם עונש ממון וזה משמש ל' בירור מ דברים שמפרש ומברר דבריו: כמעשה אפוד. מעשה חושב ומחמשת מינין: (טז) זרת ארכו וזרת רחבו. כפול ומוטל לו לפניו כנגד לבו שנאמר והיו על לב אהרן תלוי בכתפות האפוד הבאות מאחוריו על כתפיו ונקפלות ויורדות לפניו מעט והחשן תלוי בהן בשרשרות וטבעות כמו שמפורש בענין: (יז) ומלאת בו. על שם שהאבנים ממלאות גומות המשבצות המתוקנות להן קורא אותן בלשון מלואים:

עניני בגדי הקודש

(טו) ועשית חשן משפט מעשה חושב. לא הזכיר בכל הבגדים מעשה חושב כ"א באפוד וחשן. לפי שזה מורה שכפרה זו היא על איזה ענין פרטי שהמחשבה בו כמעשה דמי וזה אינו מצוי כ"א בעבודה זרה שזה נרמז כמעשה האפוד. וחשן הבא לכפר על קלקול הדינין והדין הוא דבר המסור אל לב הדיין כי אין לדיין אלא מה שעיניו רואות ובידו לומר על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין כפי הענין וכפי האיש וכפי הזמן וכפי המקום ואם יאמר הדיין כך היה נראה בעיני מי יוכל להכחישו בלתי ה' לבדו הבוחן לבות בני אדם. וע"כ היה החשן נתן על לב אהרן כי הדינים מסורים אל הלב וע"כ היה מעשה חושב לכפר על מחשבת הדיין. ולפי שנאמר מעשה חושב כמעשה אפוד תלה ענין החשב באפוד לומר לך שקלקול

דעת זקנים מבעלי התוספות

(טז) כפול. אומר מוהר"י ז"ל ששניהם היו זה על זה ובעליון היו קבועים האבנים ווהתחתון דבוק עמו לחוק שלא יתקלקלו האבנים הקבועות בחקק המשבצות שבתוך העליון וכן תניא בתורת כהנים בפ' וכי תקריב קרבן מנחה ועשית חשן משפט כו' יכול בשם שזה כפול כך זה כפול ת"ל זהב לזהב הוא שוה ולא לכפלו פירש ולא להיות האפו' כפול כמו החשן וגם פירש רש"י גבי ונתת אל חשן המשפט את האורים והתומים פירש אורים מלשון מדיגות כמו באורים כבדו ה' תומים לשון גבולים ששם כלה התחום שהיה בלה בחשן תחום וגבול ומצריו של כל שבט ושבט בתוך אבן שלו וז"ש הכתיב משפט בנ"י שלא יוכלו לערער זה ע"ז בלום

הדינין שקול כנגד ע"ז כמ"ש רז"ל כל המעמיד דיין שאינו הגון כאלו נטע אשרה דהיינו ע"ז. ע"כ אמר שחשן המשפט המכפר על הדינין יהיה כמעשה אפוד המכפר על ע"ז. והחשן היה רבוע כי כל דיין צריך להיות שלם בד' דברים המנוים בפסוק

פירוש לתורת אלהים

דיא קייטעלעך הָעֲבֹותֹת דיא גֶעפְלָאכְטֶענֶע עַל הַמִּשְׁבְּצוֹת אויף דיא קֶעסְטלֶעך: (טו) וְעָשִׂיתָ אונ דו זָאלְסְט מַאכִין חֹשֶׁן מִשְׁפָּט אַפִּיר שְׁפַּאן מַעֲשֵׂה חוֹשֵׁב מֵיינְסְטֶער שַׁאפְט כְּמַעֲשֵׂה אֵפוֹד אַזוֹי וִוי דִי אַרְבֶּעט פוּן דֶעם אֵפוֹד תַּעֲשֶׂנּוּ אַזוֹי זָאלְסְטוּ דֶעם חֹשֶׁן אויךְ מַאכִין: (טז) רָבוּעַ פִיר עֶקֶעדִיג יִהְיֶה זָאל עֶר זַיין כָּפוּל צוּ נוֹף גֶעלֵייגְט זֶרֶת אַשְׁפַּאן אָרְכּוֹ זַיין לֶענְג וְזֶרֶת אוּנ אַשְׁפַּאן רָחְבּוֹ זַיין בְּרֵייט: (יז) וּמִלֵּאתָ אוּנ דוּ זָאלְסְט דֶער פִילֶען בּוֹ אִין אִים מִלּוּאַת אֶבֶן דֶער פִילוּנְג פוּן שְׁטֵיינֶער אַרְבָּעָה טוּרִים פִיר צֵיילִין אֶבֶן

משלי חכמים

פ"ה בַּיי רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי מִיט רחב"ד], דְרִיבֶּער וָוען משֶׁה דָאס גִיוָואלְט הָאט עֶר גֶעמֶענְט מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת, ווֶעלִין מִיר קֶרְעגִין וָואס דֶען הָאט משֶׁה מְקַנֵּא גִיוֶועזְן אַהֲרֹן וָואס עֶר אִיז גִיוָוארִין אַבָּהִין, דִי קִנְאָה אִיז גִיוֶועזְן וֶועגִין דִי קִינְדֶער, אַהֲרֹן מִיט זַיינֶע קִינְדֶער זֶענֶען גִיוָוארִין כֹּהֲנִים, אָבֶּער משֶׁה'ס קִינְדֶער הָאבִּין קֵיין גְרוֹיסְקֵייט גֶעהַאט:

ובורקת

וּבַרְקָן סִדְרָא חַד׃
יח וְסִדְרָא תִּנְיָנָא
אִיזְמַרַגְדִּין שַׁבְזִיז
וְסַבְהֲלוֹם׃ יט וְסִדְרָא
תְּלִיתָאָה קַנְכִּירֵי
טַרְקְיָא וְעֵין עִגְלָא׃

וּבָרֶקֶת הַטּוּר הָאֶחָד׃ יח וְהַטּוּר
הַשֵּׁנִי נֹפֶךְ סַפִּיר וְיָהֲלֹם׃ יט וְהַטּוּר
הַשְּׁלִישִׁי לֶשֶׁם שְׁבוֹ וְאַחְלָמָה׃

דעת זקנים מבעלי התוספות

ובימי יהושע כשהפילו גורל נפל הגורל במ"ש בחשן וגם הכהן היה מכוון ברוח הקדש ובשעת מלחמה ובעת הצורך היו עולות האותיות ואומרות ומשיבות להם כל שאלתם :

עניני בגדי הקודש

ואתה תחזה וגו'. והיה כפול כי מעלו ג"כ כפול כי מזיק לגם בממונו ולזה בנפשו שממזיקו ממון חברו שלא כדין ומטה ע"ז ג"כ חטא כפול כמו שאמר הכתוב אותי עזבו מקור מים חיים לחצוב להם בורות בורות נשברים . ומכל זה נלמוד שדמיון שיש לקלקול הדינין עם הע"ז ע"כ היה החשן למעשה האפוד . וכרב העקדה כתב אבנים אלו שהיו על החשן היו קלתם יקרים וקלתם בזול . לרמוז שיהי' לדיין שוה דין של פרוטה כדין של מאה מנה :

פירוש לתורת אלהים

מיט גוטע שטיינער טור איין צייל אודם ארובין פטדה אפריזאנט וברקת אונ אנאר פינקעל הטור האחד זאל זיין איין צייל: (יח) והטור השני אונ די אנדרי צייל נפך א שמראק ספיר א ספיר ויהלום אונ אפעריל מוטער: (יט) והטור השלישי אונ דיא דריטע צייל לשם א טירקאם שבו א טיפאז ואחלמה אונ א קריסטאל:

תרגום | נביאים יחזקאל מ"ג

להמשיך מג"ה דו"א צבאות נטש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דהוד יְהֹוָה חיה יחידה דנצח יְהֹוָה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה :

א שִׁבְעָא יוֹמִין תַּעֲבֵיד צְפִירָא
דְחַטָּאתָא לְיוֹמָא וְתוֹר בַּר
תּוֹרֵי וּדְכַר מִן עָנָא שַׁלְמִין
יַעַבְדוּן׃ ב שִׁבְעָא יוֹמִין
יְכַפְּרוּן עַל מַדְבְּחָא וְיִדְכּוּן
יָתֵיהּ וִיקָרְבוּן קוּרְבָּנֵיהּ׃
ג וִישַׁלְמוּן יָת יוֹמַיָא וִיהֵי
בְּיוֹמָא תְמִינָאָה וּלְהָלָא
יַעַבְדוּן כַּהֲנַיָא עַל מַדְבְּחָא
יָת עֲלָוָתְכוֹן וְיָת נִכְסַת
קוּדְשֵׁיכוֹן וְאֶתְקַבֵּיל קוּרְבָּנֵיכוֹן
בְּרַעֲוָא אֲמַר יְיָ אֱלֹהִים׃ ד וְתִיב
יָתִי אוֹרַח תְּרַע מַקְדְּשָׁא
בָּרָאָה דְפָתֵים לְמַדִינְחָא וְהוּא
אֲחִיד׃ ה וַאֲמַר יְיָ לִי תְּרַע
הָדֵין אֲחִיד יְהֵי וְלָא יִתְפְּתַח
וֶאֱנָשׁ לָא יֵעוֹל בֵּיהּ אֲרֵי יְיָ אֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל אִתְגְּלֵי עֲלוֹהִי וִיהֵי אֲחִיד׃ ו לְרַבָּא יְהֵי רַבָּא הוּא יָתִיב
בֵּיהּ לְמֵיכַל לַחְמָא קֳדָם

א שִׁבְעַת יָמִים תַּעֲשֶׂה שְׂעִיר־חַטָּאת לַיּוֹם וּפַר
בֶּן־בָּקָר וְאַיִל מִן־הַצֹּאן תְּמִימִים יַעֲשׂוּ׃ ב שִׁבְעַת
יָמִים יְכַפְּרוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְטִהֲרוּ אֹתוֹ וּמִלְאוּ יָדוֹ׃
ג וִיכַלּוּ אֶת־הַיָּמִים וְהָיָה בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי וָהָלְאָה
יַעֲשׂוּ הַכֹּהֲנִים עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֶת־עוֹלוֹתֵיכֶם וְאֶת־
שַׁלְמֵיכֶם וְרָצָאתִי אֶתְכֶם נְאֻם אֲדֹנָי יֱהֹוִה׃
ד וַיָּשֶׁב אֹתִי דֶּרֶךְ שַׁעַר הַמִּקְדָּשׁ הַחִיצוֹן הַפֹּנֶה
קָדִים וְהוּא סָגוּר׃ ה וַיֹּאמֶר אֵלַי יְהוָה הַשַּׁעַר
הַזֶּה סָגוּר יִהְיֶה לֹא יִפָּתֵחַ וְאִישׁ לֹא־יָבֹא בוֹ כִּי
יְהוָה אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל בָּא בוֹ וְהָיָה סָגוּר׃ ו אֶת־
הַנָּשִׂיא נָשִׂיא הוּא יֵשֶׁב־בּוֹ לֶאֱכָול־לֶחֶם לִפְנֵי

סובפרו קרי סודיו קרי סותיד ק'

רש"י

(א) תמימים יעשו . לעולה: (ה) יבא בו . לעתיד לבא: (ו) את הנשיא . אני נותן רשות כי נשיא הוא וחשוב: הוא ישב בו לאכול לחם . בתוך חללו :

מצודת דוד

(א) שבעת ימים . כדרך שעשו ביום השני כן יעשו עד כלות שבעת ימים שעיר לחטאת ופר ואיל לעולות : (ב) יכפרו . יקנחו אותו להעביר ממנו דרך חול להכניסו בקדושה : ומלאו ידיו . בזה ימנכו את המזבח : (ג) ויכלו . כאשר ישלמו שבעת הימים הוא מחונך לקרבנות וביום השמיני ואילך והלאה יעשו הכהנים על המזבח את עולותיכם וכו' ואני אהיה מרוצה לכם ע"י הקרבנות הללו : (ד) וישב אותי . המלאך הדובר בי השיב אותי אל דרך שער המקדש החיצון והוא ההיכל שהוא חיצון לבית קה"ק ולתוספת ביאור אמר הפונה קדים ר"ל אל שער הפונה למזרח אל האולם לא אל השער הפונה אל המערב לבית קה"ק : והוא סגור . רבותינו ז"ל העמידו המקרא הזה בפשפש הדרומי (מדו' פ"ד) כי שני פשפשין ר"ל שני פתחים קטנים היו לשער ההיכל מזה ומזה כאשר הוא בגורה : (ה) בא בו . דרך השער ההוא : והוא סגור . לכן יהיה סגור הואיל ואין מי בא בו בעבור שהמקום כ"כ בא בו : (ו) את הנשיא . ר"ל אבל את הנשיא הוא מלך המשיח הואיל והוא נשיא ואין כבודו לשבת במקום שעם לאכול בקדשים עמהם לכן ישב בחלל השער ההוא לאכול

בבשר

יְהוָה מִדֶּרֶךְ אוּלָם הַשַּׁעַר יָבוֹא וּמִדַּרְכּוֹ יֵצֵא׃

יְיָ מֵאוֹרַח אוּלָמָא דְתַרְעָא יֵעוֹל וּמֵאוֹרְחֵיהּ יִפּוֹק׃

מצודת דוד

כבכר הקדשים לפני היכל ה׳: מדרך אולם השער יבוא. כאשר יבוא לאכול בתוך הפשפש הוא יבוא אל החצר הפנימית מדרך אולם השער ר״ל שיבא דרך אולם הנמשך מהשער ולחוץ אבל לא יבא שמה דרך פתחי הלשכות התחתונות הפתוחות לחצר הפנימי שאין אולם לפניהם כ״א יבא בסומכי דרך השער הגדול ומשם יבא לתוך האולם לשבת בתוך הפשפש: ומדרכו יצא. מדרך השער שבא כן יצא דרך שם ואף שבשהוא הולך עם העם במועדים יוצא עמהם דרך נוכח השער שבאו כמ״ש והנשיא בתוכם וגו׳ (לקמן מ״ו) הנה בבאו לבדו תוזר הוא בדרך שבא:

רש״י

מדרך אולם השער. מזרחי יכנס לעזרה וכן יצא:

דעם פירוש עברי טייטש געפינט מען בייא דער הפטורה פון דער וואך

כתובים משלי יז

תרגום

אמשיך מיסוד ומלכות דו״א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אד
אדנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד יְהֹוָה חיה יחידה דמלכות
אל שם ב״ן שבעשיה:

א גַּם מִתְרַפֶּה בִמְלַאכְתּוֹ אָח הוּא לְבַעַל מַשְׁחִית׃ ב מִגְדַּל־
עֹז שֵׁם יְהוָה בּוֹ־יָרוּץ צַדִּיק וְנִשְׂגָּב׃ ג הוֹן עָשִׁיר קִרְיַת
עֻזּוֹ וּכְחוֹמָה נִשְׂגָּבָה בְּמַשְׂכִּיתוֹ׃ ד לִפְנֵי־שֶׁבֶר יִגְבַּהּ לֵב־
אִישׁ וְלִפְנֵי כָבוֹד עֲנָוָה׃ ה מֵשִׁיב דָּבָר בְּטֶרֶם יִשְׁמָע אִוֶּלֶת

א וְאַף דְמִתְרַפָּא בַּעֲבִידְתֵּיהּ חַבְרָא הוּא לְגַבְרָא מְחַבְּלָנָא׃ ב מִגְדְּלָא דְעוּשְׁנָא שְׁמֵיהּ דַאֲלָהָא וּבֵיהּ נַרְהֵט צַדִּיקָא וְנִתְּרִים בֵּיהּ׃ ג מָלְיֵהּ דְעַתִּירָא קִרְיְתָא דְעוּשְׁנֵיהּ וּכְשׁוּרָא יוֹרַם מַשְׁרְיֵהּ׃ ד קֳדָם תַּבְרָא יִתְרוֹמַם לִבֵּיהּ דְגַבְרָא וְקֳדָם יְקָרָא עִנְוְתָנוּתָא׃ ה מַחֲזִיר פִּתְגָּמָא עַד לָא שְׁמַע שְׁטְיוּתָא

מצודת דוד

(א) גם מתרפה. אפי׳ שמתעצל במלאכת התורה ורפויה היא בידו הוא אח וחבר למי שמשחית את דברי התורה בדעות כחדות כי סופו יהיה כמוהו כאשר ישכח דברי התורה: (ב) מגדל.. משען שם ה׳ היא כמגדל חזק ועוד יותר כי המתחזק במגדל הנה יושב בו כלוא ולא יפנה ללכת אנה ואנה אבל במשען שם ה׳ ירוץ הצדיק בכ״מ שירצה ומתחזק שם: (ג) הון. העושר היא לו לקרית עוז כי לפעמים יתחזק בו לפדות נפשו ממות: במשכיתו. האוצר אשר בחדרי משכיתו היא לו כחומה חזקה וכפל הדבר כמ״ש: (ד) יגבה לב.. כי המקום מגדלו כעכור יגבה לבו למען תכפל לערו בבוא השבר: ולפני כבוד ענות. כי הכבוד הוא גמול הענוה אם כן הענוה מוקדם לה: (ה) בטרם ישמע. עד לא יבין דברי השואל:

רש״י

(א) מתרפה במלאכתו. פורש מן התורה: לבעל משחית. לשטן: (ב) ונשגב. ומתחזק: (ג) ובחומה נשגבה. עשרו לו בחדרי משכיתו:

פירוש ע״ט

(א) גם מִתְרַפֶּה בִמְלַאכְתּוֹ דער מענטש וואס איז אבעל מלאכה, אונ ער טוהט שוואך זיין ארבעט אָח הוּא לְבַעַל מַשְׁחִית איז ער אברודער וער איז גלייך] ווי דער מענטש וואס פארדארבט ופארברייננט] זיין געלט אויף אזעלכע זאכן וואס איז גאר ניט נוערט, וואורום וואס איז דער אונטערשייד צו דער בעל מלאכה פארברייננט געלט צו ער פארברייננט זיין צייט, זיין צייט איז דאך געלט, אין דיא צייט וואס ער גייט ליידיג האט ער דאך גיקענט פארדינען: (ב) מִגְדַּל עֹז שֵׁם ה׳ דער מענטש וואס האט מורא פאר אשונא אונ ער גייט אריין אין אטורעם איז ער געהיט פון דעם שונא, אבער גאר אזוי לאנג וויא ער איז אין טורעם, אבער אז ער וועט ארויס גיין פון טורעם איז ער שוין ניט זיכער פאר דעם שונא, אבער דער מענטש וואס פארזיכערט זיך אויף דעם נאמען פון הקב״ה, איז הקב״ה צו אים אהיטונג וויא אשטארקער טורעם בו יָרוּץ צַדִּיק וְנִשְׂגָּב מיט דעם נאמען פון הקב״ה מעג דער צדיק לויפין אין די גאנצע וועלט אונ ער וועט זיין געשטארקט אונ וועט ניט מורא האבין פאר שונאים: (ג) הוֹן עָשִׁיר קִרְיַת עֻזּוֹ דער רייכער מענטש רעכונט זיין רייכקייט איז זיין שטארקע שטאט, זיין פארזיכערונג איז אויף זיין רייכקייט וּכְחוֹמָה נִשְׂגָּבָה בְּמַשְׂכִּיתוֹ ווען ער זיצט אין זיין שיינעם פאלאץ רעכונט ער צו זיין זיכער גלייך ווי ער וואלט גיזעסין אין אשטוב וואס האט ארום אשטארקע טאהער: (ד) לִפְנֵי שֶׁבֶר יִגְבַּהּ לֵב אִישׁ דער מענטש וואס איז גרוים ביי זיך אין הארצין, דיא גרויסקייט איז פאר זיין בראך, ער וועט געוויס באלד צובראכין ווערין אונ עס וועט אויף אים קומען אאומגליק דיא גרויסקייט ברייננט דעם מענטש צו אאומגליק וְלִפְנֵי כָבוֹד עֲנָוָה אונ דער מענטש וואס איז ביי זיך נידעריג וועט ער האבין כבוד, איז די נידעריגקייט פאר דעם כבוד, דיא נידעריגקייט ברייננט דעם מענטש צו כבוד: (ה) מֵשִׁיב דָּבָר בְּטֶרֶם יִשְׁמָע דער מענטש וואס ענטפערט אויף אשאלה איידער ער פארשטייט דיא שאלה אִוֶּלֶת הִיא לוֹ וּכְלִמָּה איז דאס פון אים אנארעשקייט אונ ער וועט געוויס פאר־שעמט ווערין, ווייל דער תירוץ וועט ניט זיין

ליה ובהתתא: ו רוחיה דגברא תסובר כורהניה ורוחא מכיכתא מן נטעיניה:

היא לו וכלמה: ו רוח איש יכלכל מחלהו ורוח נכאה מי ישאנה:

רש"י

(ו) רוח איש. גבר המקבל עליו הכל בשמחה: יכלכל. יסבול ואין כחו תש מעליו: ורוח נכאה. שאינו שמח ביסורין:

מצודת דוד

הוא לו. להמטיב יחשב לאולת ולכלימה כי לא ישיב כהוגן וכראוי: (ו) רוח איש. רוח השכלי אשר באיש יסבול ויחזיק חולי הגוף כי היא מנהגת את הגוף בבריאתו ואף כי בחליו אבל כשהרוח עצמה נכאה ושבורה בעלב ויגון מי ישאנה כי אין הגוף נושא אותה להחזיקה כ"א היא את הגוף:

פירוש ע"ט

(ו) רוח איש יכלכל מחלהו אויב דער גייסט פון מענטש איז שטארק אונ אפילו ער איז קראנק פארליערט ער ניט זיין האפענונג. וועט ער איבערטראגין דיא קראנקייט אונ וועט געזונד ווערין ורוח נכאה מי ישאנה אבער אז זיין גייסט ווערט אין אים צובראכין, ער פארליערט זיין האפענונג. ווער וועט קענען איבערטראגין די קראנקייט: ריכטיג פארענטפערט אויף דיא שאלה:

עיקר תוי"ט   משנה בבא מציעא פרק י   ברטנורא

עיקר תוי"ט

(א) ואותם שפינו אלו לעלמא דלא מלינו לשיילינהו. גמ' ואפי' מן ברשות אחד מהם לא הוה איידך המע"ה. דלא חשבי' ליה מוחזק. דשותפין לא קפדי אהדדי למקני רשותא דידיה. שלכך ברשות' דהאי נמי יתבי דהא לא קפיד עליה מלאושליה דזכתא גמ': [א] ובעפר. שכן היה דרך בניניהם לחבר האבנים בעפר כבנין שנהגר ועפר אחר יקח וטח את הבית: [ב] להשתבר אם יש אבנים שבורות. שאבניהם של בנינים היו. רש"י: (ב) לדעת הסוברים דסיכא דלא הוה ליה למידע אין אומרים מפוא"לת. פי' התוספות דהכא רגילות היא שכל אחד מכיר מקלת אבניו. ועתוי"ט: [ג] ועולות כו'. לפי חשבון

משנה

כלי אמלעי דחסד דמלכות דלירה אל אל

פרק י א הבית והעליה של שנים שנפלו שניהם חולקים בעצים ובאבנים [א] ובעפר. ורואים אלו האבנים הראויות [ב] להשתבר. אם היה אחד מהן מכיר מקצת אבניו. נוטלן [ג] ועולות לו מן החשבון: ב הבית והעליה של שנים

ברטנורא

פרק י א הבית והעליה של שנים. הבית של א' ועליה של א': שניהם חולקים. לפי שאין ניכר אלו אבנים של עליון ואלו אבנים של תחתון: ורואים אלו האבנים הראויות להשתבר. שאם נחבטע הבית מיסודו ונפל תחתיו יש לדעת שהתחתונות נשתברו ואם עליונו של כותל נפל להלן ממנו הרב' העליונו' נשתברו שנפלו ממקום גבוה והתחתונות שלמות שנפלו ממקום נמוך. ורישא דתנא שניהם חולקים מיירי שנפל הכותל בלילה ופינו את האבנים מיד (א) וליכא למיקם אי בחבטה נפל ותתאה אתבור אי בחבטה נפל ועליתה אתבור: מקצת אבניו. והן שלמות: נוטלן. וכגון שהלן טוען במקצת מהן שהוא אמת ובקצת אומר שאינו יודע שכיון שהוא מודה במקצת הוה ליה מחויב שבועה דאורייתא ואינו יכול לישבע משלם (ב) אבל אם אמר על כלן איני יודע ישבע שאינו יודע וחולק עם חבירו בשוה: ב הבית והעליה. המשכיר להבירו עליה שעל

פרק י א הבית והעליה של שנים שנפלו א אונטערשטע שטוב אונ א אויבערשטע שטוב וואס איז געבאהעט אויף די אונטערשטע שטוב אונ די צוויי שטובין געהערין צו צוויי מענטשין, די אונטערשטע שטוב געהער צו איין בעל הבית, אונ די אויבערשטע שטוב געהער צו איין אנדער בעל הבית, אונ ביידע שטובין זענען איין געפאלין שניהם חולקין בעצים ובאבנים ובעפר זאלין זיך ביידע גלייך טיילין מיט די האלץ אונ מיט דיא שטיינער ומיט די ציגול) (עתוי"ט), אונ מיט דיא ערד (ליים אונ וואפנע) וואס מען באקלעבט ארום די שטיינער (עתוי"ט) דער דין איז נאר אז דיא שטובין זענען איין געפאלין ביי נאכט, אונ מען האט דיא שטיינער באלד ביי נאכט אפ גיראמט, אונ מען האט ניט אכטונג גיגעבין צו זעהן וויא אזוי דיא שטובין זענען איין געפאלין, דריבער טיילין זיך ביידע גלייך מיט די גאנצע שטיינער אונ מיט די צובראכענע ורואים אלו אבנים הראויות להשתבר אבער אז דיא שטובין זענען איין געפאלין אונ דיא ציגול ליגען נאך, זעהט מען וועלכע ציגול האבין געדארפט צובראכין ווערין, פון דיא אויבערשטע שטוב אדער פון דיא אונטערשטע שטוב, אויב דיא וועגט האבין זיך אראפ גילאזין פון פונדאמענט, אונ דיא וועגט האבין זיך גלייך אראפ גילאזין, זענען דיא אונטערשטע ציגול צובראכין גיווארין אונ ניט די אויבערשטע, אונ אויב דיא וועגט זענען פון הויבין איין גיפאלין, זענען דיא אויבערשטע ציגול צובראכין גיווארין אונ ניט דיא אונטערשטע, וועמעס עס זענען דיא גאנצע ציגול דער נעמט זייא, אונ וועמעס עס זענען דיא צובראכענע ציגול דער נעמט זיי, אונ מען טיילט ניט גלייך די צובראכענע ציגול מיט די גאנצע ציגול אם היה אחד מהן מכיר מקצת אבניו אויב איינער פון זייא דערקענט אביסול גאנצע ציגול אז זייא זענען זיינע נוטלן נעמט ער זיי (עתוי"ט והרע"ב) ועולות לו מן החשבון אונ זיי ווערין אים איין גיציילט אין רעכענונג. ווי פיל גאנצע ציגול ער נעמט נעמט דער אנדערער אויך אזוי פיל גאנצע ציגול (ועתוי"ט): ב הבית והעליה של שנים א אונטערשטע

שטוב

[ד] נפחתה העליה ואין בעל הבית רוצה לתקן. הרי בעל העליה יורד ודר למטה עד שיתקן לו את העליה רבי יוסי אומר התחתון נותן את התקרה. והעליון את המעזיבה: ג הבית והעליה של שנים שנפלו. [ה] אמר בעל העליה לבעל הבית לבנו' והוא אינו רוצה לבנות. הרי בעל העליה בונה את הבית ודר בתוכה. עד שיתן לו את יציאותיו. רבי יהודה אומר אף זה דר בתוך של חבירו.

גבי ביתו (ג) ואמר לו עליה זו שעל גבי בית זה אני משכיר לך: ונפחתה עליה. ד"ס על ד"ט דהשתא אם בא זה להשתמש בעליה צריך שישתמש חציו למעלה וחציו למטה: ואין בעל הבית רוצה לתקן. העליה: הרי בעל עליה יורד ודר למטה. לגמרי דהא שעבד ביתו לעליה (ד) ולא כפינן ליה לדור חציו למעלה וחציו למטה: מעזיבה. טיח של טיט שנותנים על התקרה ר"י סבר מעזיבה אשויי גומות היא ואשויי גומות על העליון לאשויי. ורבנן סברי מעזיבה היא אחזוקי תקרה ואחזוקי תקרה תחתון בעי לאחזוקי. והלכה כחכמים: ג הבית והעליה של שנים. בית של זה ועליה של זה: אמר בעל העליה לבעה"ב לבנות. החומה. והתקרה התחתונה המוטלים עליו לבנות (ה): בונה הבית. ותקרה התחתונ' שעליו ויושב בבית: עד שיתן יציאותיו. ואח"כ יוצא ממנו ובונה עליתו: רבי יהודה אומר אף זה דר בתוך של חבירו. א"כ הוא בעל העליה זו כשזה מחזיר לו יציאותיו נמצא שדר כל הימים הללו בתוך של חבירו ואע"פ שזה אינו חסר דהא בלא"ה לא הוה בני לה מ"מ זה נהנה שאלולי בית זה לא היה לו דירה לדור שם וקסבר זה נהנה וזה

שלמים דהל' נוטל שלמים כנגדן מדהני ידע עפי לא ידע תו לית לי' ומהני לי' להא שנוטל אלו שמכירן. כגון שהם גדולות וטובות יותר משאר הלבנים גמ': (ג) מוקי לה הכא דכאחין שחלקו אין על התחתון לבנות תקרה. תוי' ועתוי"ט: [ד] נפחתת כו' תקרת הבית שבני עליה דורסים עליה שבאתם התקל' מחמת תקר' הבית. וזה שעבד לו הבית כשאמר לי' שע"ג בית זה. שכל זמן שנתקלקל' עליתו מחמת בית. או יתקן או ידור עמו בבית אבל אם נפלו כותלי העליה אינו חייב לתקן ולא ידור עמו בבית. שאין זה הקלקול מחמת הבית. מגיד: (ד) דאי לאו דשעבדו למ"ל למימר שע"ג בית זה. והא קא חזי לי' לעליה דעליה זו קאמר לי' רש"י: [ה] אמר כו'. וא"ת למה הוא צריך לבנות הבית יכפוהו לבעה"ב לבנות כו' תירץ כירו' בשאינו כלומר כשהלך למ"ה דבכה"ג אי אפשר לכפותו שאין ב"ד יורדין לנכסיו שלא בפניו ודעת הרשב"א דאין כופין אפי' בישנו שלא נשתעבדו נכסי בעה"ב לשנכוף אותו לבנותו. ועתוי"ט: (ה) ול"ד למ"ש (אות ג') דודאי כשנפלו לגמרי מוטל על התחתון דאין בית בלא תקרה אבל סתם מסתמא אדעתא דהכי נכנסו

שְׁטוּבּ וָואס אִין אִיר וואהְנְט דֶער בַּעַל הַבַּיִת, אוּנ דיא אויבֶּערְשְׁטֶע שְׁטוּבּ הָאט דֶער בַּעַל הַבַּיִת פַארְדוּנְגֶען צוּ אַיין אַנְדֶערִין וועתוייט), אוּנ דֶער בַּעַל הַבַּיִת הָאט גֶיזָאגְט צוּ דֶעם וָואס הָאט גֶעדוּנְגֶען דיא אויבֶּערְשְׁטֶע שְׁטוּבּ וָואס שְׁטֵייט אויף דיא אוּנְטֶערְשְׁטֶע שְׁטוּבּ פַארְדִינְג אִיךְ דִיר נִפְחֲתָה הָעֲלִיָּה אוּנ דִי פָּאדְלָאגֶע פוּן דִי אויבֶּערְשְׁטֶע שְׁטוּבּ אִיז צוּבְּרָאכִין גֶיוָוארִין אוּנ דִי אויסְבְּרֶעכוּנְג אִיז גְרוּים פִיר טְפָחִים דִי בְּרֵייט אוּנ פִיר טְפָחִים דִי לֵיינְג, פוּן דִי אויבֶּערְשְׁטֶע שְׁטוּבּ בִּיז אִין דיא אוּנְטֶערְשְׁטֶע שְׁטוּבּ אַרַיין וְאֵין בַּעַל הַבַּיִת רוֹצֶה לְתַקֵּן אוּנ דֶער בַּעַל הַבַּיִת וִויל נִיט פַארְרִיכְטֶען דיא פָּאדְלָאגֶע הֲרֵי בַּעַל הָעֲלִיָּה יוֹרֵד וְדָר לְמַטָּה עַד שֶׁיְּתַקֵּן לוֹ אֶת הָעֲלִיָּה מֶען דֶער אַיינְוואהְנֶער פוּן דיא אויבֶּערְשְׁטֶע שְׁטוּבּ אַרָאפּ צִיהֶען מִיט זַיין גַאנְצֶע וֶועדְטְשָׁאפְט אוּנ וואהְנֶען אִין דיא אוּנְטֶערְשְׁטֶע שְׁטוּבּ בִּיז דֶער בַּעַל הַבַּיִת וֶועט פַארְרִיכְטִין דיא פָּאדְלָאגֶע פוּן דִי אויבֶּערְשְׁטֶע שְׁטוּבּ רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר רַבִּי יוֹסֵי זָאגְט הַתַּחְתּוֹן נוֹתֵן אֶת הַתִּקְרָה דֶער בַּעַל הַבַּיִת וָואס וואהְנְט אוּנְטֶען זָאל גֶעבִּין דיא בֶּעלְקֶעס צוּ דִי פָּאדְלָאגֶע וְהָעֶלְיוֹן אֶת הַמַּעֲזִיבָה אוּנ דֶער אַיינְוואהְנֶער וָואס וואהְנְט אויבִּין זָאל גֶעבִּין לֵיים צוּ בַּאקְלֶעבִּין אויבִּין אויף דיא בֶּעלְקֶעס: ג הַבַּיִת וְהָעֲלִיָּה שֶׁל שְׁנַיִם אַ אוּנְטֶערְשְׁטֶע שְׁטוּבּ אוּנ אַ אויבֶּערְשְׁטֶע שְׁטוּבּ וָואס אִיז גֶיבָּאהְעט אויף דִי אוּנְטֶערְשְׁטֶע שְׁטוּבּ אוּנ דִי צְווֵיי שְׁטוּבִּין גֶיהֶערִין צוּ צְוֵויי מֶענְטְשִׁין, דִי אוּנְטֶערְשְׁטֶע שְׁטוּבּ גֶיהֶער צוּ אַיין בַּעַל הַבַּיִת, אוּנ דיא אויבֶּערְשְׁטֶע שְׁטוּבּ גֶיהֶער צוּ אַיין אַנְדֶער בַּעַל הַבַּיִת שֶׁנָּפְלוּ אוּנ בֵּיידֶע שְׁטוּבִּין זֶענֶען אַיין גֶיפַאלִין אָמַר בַּעַל הָעֲלִיָּה לְבַעַל הַבַּיִת לִבְנוֹת דֶער בַּעַל הַבַּיִת פוּן דִי אויבֶּערְשְׁטֶע שְׁטוּבּ זָאגְט צוּ דֶעם בַּעַל הַבַּיִת פוּן דיא אוּנְטֶערְשְׁטֶע שְׁטוּבּ, עֶר זָאל בָּאהֶען דִי אוּנְטֶערְשְׁטֶע שְׁטוּבּ, ווייל עֶר וִויל אויף דִי אוּנְטֶערְשְׁטֶע שְׁטוּבּ בָּאהֶען זַיין אויבֶּערְשְׁטֶע שְׁטוּבּ וְהוּא אֵינוֹ רוֹצֶה לִבְנוֹת אוּנ דֶער בַּעַל הַבַּיִת פוּן דיא אוּנְטֶערְשְׁטֶע שְׁטוּבּ ווִיל נִיט בָּאהֶען זַיין שְׁטוּבּ הֲרֵי בַּעַל הָעֲלִיָּה בּוֹנֶה אֶת הַבַּיִת זָאל דֶער בַּעַל הַבַּיִת פוּן דִי אויבֶּערְשְׁטֶע שְׁטוּבּ בָּאהֶען דיא אוּנְטֶערְשְׁטֶע שְׁטוּבּ אִין גַאנְצִין וְדָר בְּתוֹכָהּ אוּנ זָאל וואהְנֶען אִין דיא אוּנְטֶערְשְׁטֶע שְׁטוּבּ עַד שֶׁיִּתֵּן לוֹ אֶת יְצִיאוֹתָיו בִּיז דֶער בַּעַל הַבַּיִת פוּן דיא אוּנְטֶערְשְׁטֶע שְׁטוּבּ וֶועט אִים בַּצָאהְלִין אַלֶע הוֹצָאוֹת וָואס עֶר הָאט אוּים גֶיגֶעבִּין אויף דִי אוּנְטֶערְשְׁטֶע שְׁטוּבּ, וֶועט עֶר אויף בָּאהֶען דִי אויבֶּערְשְׁטֶע שְׁטוּבּ, אוּנ וֶועט וואהְנֶען אִין דִי אויבֶּערְשְׁטֶע שְׁטוּבּ אַזוֹי ווִי עֶר הָאט גֶעוואהְנְט פְרִיעֶר רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר רַבִּי יְהוּדָה זָאגְט אַף זֶה דָּר בְּתוֹךְ שֶׁל חֲבֵרוֹ אַז דֶער בַּעַל הַבַּיִת פוּן דִי אוּנְטֶערְשְׁטֶע שְׁטוּבּ בַּצָאהְלְט אַלֶע הוֹצָאוֹת, אִיז דָאךְ דִי שְׁטוּבּ זַיינֶע פוּן דֶעם טָאג וָואס זִיא אִיז אויף גִיבָּאהְט גֶיוָוארִין, הָאט דָאךְ דֶער בַּעַל הַבַּיִת פוּן דיא אויבֶּערְשְׁטֶע שְׁטוּבּ גִיווּאהְנְט אִין דִי אוּנְטֶערְשְׁטֶע שְׁטוּבּ אַזוֹי לַאנְג אָן דִירָה גֶעלְט. אֲפִילוּ דֶער בַּעַל הַבַּיִת פוּן דיא אוּנְטֶערְשְׁטֶע שְׁטוּבּ הָאט קֵיין שָׁאדִין פוּן זַיין וואהְנֶען, דֶער וָואס הָאט גִיוואהְנְט הָאט דָאךְ הֲנָאָה אִיז דָאךְ דָאס פְּרָאצֶענְט, ווייל דֶער בַּעַל הַבַּיִת פוּן דיא אויבֶּערְשְׁטֶע שְׁטוּבּ הָאט גֶעוָוארְט מִיט דֶעם גֶעלְט וָואס עֶר הָאט אויפְגֶעבָּאהְט דִי אוּנְטֶערְשְׁטֶע שְׁטוּבּ דֶרִיבֶּער הָאט עֶר אִין דיא

אונטערשטע

צריך להעלות לו שכר אלא בעל העליה בונה את הבית ואת העליה ומקרה את העליה ויושב בבית עד שיתן לו את יציאותיו: ד וכן בית הבד שהוא בנוי בסלע. וגינה אחת על גביו. ונפחת. הרי בעל הגינה יורד [ו] וזורע למטה. עד שיעשה לבית בדו כיפין. הכותל והאילן שנפלו לרשות הרבים. והזיקו פטור מלשלם נתנו לו זמן לקוץ את האילן. ולסתור את הכותל ונפלו בתוך הזמן פטור. לאחר הזמן

אינו חסר חייב: אלא בונה. את הכל: ומקרה את העליה. למעלה וכל הצריך לה: ויושב בבית. התחתון דה"ל זה לא נהנה שהרי עלייתו מוכנת לו לדור בה (ו) וזה לא חסר דהא לא הוה בני לה ולא חזיא ליה (ז): ד בית הבד. בית לעצור זיתים: וגנה אחת על גביו. ובית הבד של אחד וגנה של אחר (ח): ונפחת. בד' טפחים על ד' טפחים ואינו ראוי לזרוע כבתחלה: כיפין. תקרה עשויה בעגול כמין קשת (ט) ועליה יתן בעל הגנה עפר ויזרע: פטור מלשלם. דמאי ה"ל למיעבד אנוס הוא (י): נתנו לו זמן. כ"ד ל' יום

מחלה שכ"א יתקן שצריך לו והרי כשב"ב א"ל להתקרה כיון שיש גג על גבו. סמ"ע ועתוי"ט: (ו) וקשה דהא נהנה הוא שא"ל לעלות ונראה דגרס מקרה את העליה ויושב בתוכה פי' בעליה ולא יניח בעה"ב לכנוס בתוכן עד שיתן לו יציאותיו תו': (ז) וא"ת אמאי אינו חסר והלא משכיר לו כתליו כעמן כסדר שם לפיכך כתב הרשב"א ז"ל דמהא שמעינן דכל שזה אינו נהנ' אף על גב דאידך חסר פטור שאינו אלא כמונעו לכנס לביתו שהו' פטור. ועוד ראיה ממ"נ פ"ט דדוקא משום דכן כותב. לו ע"ש: (ח) וכ"כ רש"י בשותפין. וכתב הרא"ש דהכא על התחתון לתקן התקרה לפי שהוא צריך לה כדי שלא יתקלקל בית הבד שלו. משא"כ בבית של שותפין שא"צ לחקר' כי די לו בגג. ועתוי"ט: [ו] וזורע כו'. ומשמע דלגמרי יורד וזורע למט' כשיעור כל גנתו (ואין זורעין לחצאין) ואף על פי שכל אחר בית הבד מחופ' בקירוי אפשר לזרוע זרעים שאינן צריכים לגשמים כעין. חזרת ב"י: (ט) וע"פ שהיא כפופ' בעגול נקראת כיפין ל' הלכוף כאגמון: (י) וא"כ מיירי דוקא שבנאו כראוי אבל שלא כראוי חייב כו' וכי תנן פטור אפי' אנזקיו דלאחר נפילה בשלא הי' לו שהות לסלקם א"נ כהפקיר נזקיו דהואיל דלאחר נפילה אונס הוא פטור וכן חייב דסיפא נמי בכל ענין הוא כ"י. וכתב התוספות דשעת נפילה דומ' לאש והרא"ש כתב דגם

אונטערשטע שטוב געוואהנט אן דירה געלד דריבער צריך להעלות לו שכר דארף דער בעל הבית פון די אונטערשטע שטוב רעכענען דיא דירה געלט פון דיא צייט וואס דער בעל הבית פון די אויבערשטע שטוב האט געוואהנט אין דיא אונטערשטע שטוב אלא נאר אזוי זאל זיין בעל העליה בונה את הבית ואת העליה דער בעל הבית פון די אויבערשטע שטוב באהט די אונטערשטע שטוב אונ אויף דיא אונטערשטע שטוב באהט ער דיא אויבערשטע שטוב ומקרה את העליה אונ ער לייגט דיא בעלקעם פון דיא אויבערשטע שטוב, זיא זאל זיין אין גאנצין פארטיג צום וואהנען ויושב בבית אונ ער ציהט אריין וואהנען אין די אונטערשטע שטוב עד שיתן לו את יציאותיו ביז דער בעל הבית פון דיא אונטערשטע שטוב וועט אים בצאהלין אלע הוצאות וואס ער האט אויס גיגעבין אויף די אונטערשטע שטוב. דער נאך גייט ער ארויף וואהנען אין דיא אויבערשטע שטוב, איצט איז אזוי, דער בעל הבית פון דיא אונטערשטע שטוב האט קיין שאדין געהאט וואס דער בעל הבית פון די אויבערשטע שטוב האט אין איר גיוואהנט, אונ דער בעל הבית פון די אויבערשטע שטוב הט נים גיהאט קיין הנאה וואס ער האט גוואהנט אין די אונטערשטע שטוב, ווארום זיין אויבערשטע שטוב, איז דאך גישטאנען ליידיג, דריבער דארף מען נים אפ רעכענען דעם בעל הבית פון דיא אויבערשטע שטוב פאר זיין דירה געלט וואס ער האט געוואהנט אין די אונטערשטע שטוב: ד וכן בית הבד שהוא בנוי בסלע אשטוב וואס מען טרעט אין איר דיא איילבירטין איז גיבאהט אקעלער אין הארטע ערד וגנה אחת על גביו אונ אויף דיא הארטע ערד איז אגארטין. דער גארטין גיהער צו איין בעל הבית. אונ דער בית הבד גיהער צו איין אנדער בעל הבית ונפחת אונ דיא הארטע ערד איז איין גיבראכין גיווארין פיר טפחים די לייננ אונ פיר טפחים דיא ברייט איז דא אלאך פון גארטין ביז אין בית הבד, קען מען נים אקערין דעם גארטין אזוי וויא מען האט אים געאקערט פריער הרי בעל הגנה יורד וזורע למטה דער בעל הבית פון גארטין מעג אראפ גיין אין בית הבד אונ פאר זייט אונטען אויף דיא ערדענע פארלאגע עד שיעשה לבית בדו כיפין ביז דער בעל הבית פון בית הבד וועט מאכין קיילעבדיגע בעלקעם אויף דעם בית הבד, וועט דער בעל הבית פון גארטין אנשיטען ערד אויף די בעלקעם אונ וועט פאר זייען אזוי ווי פריער איז גיוועזן הכותל והאילן שנפלו לרשות הרבים והזיקו אנוואנט אדער אבוים זענען אומגיפאלין אין גאס אונ האבין גיטאהן אשאדין פטור מלשלם דער בעל הבית פון דיא וואנט אדער פון דעם בוים דארף נים בצאהלין פאר דעם שאדין ווארום וואס איז דער בעל הבית שולדיג אז זייא זענען איין געפאלין נתנו לו זמן לקוץ את האילן ולסתור את הכותל אויב בית דין האבין גיזעהן אז דיא וואנט איז איינגעבויגין צום איינפאלין אדער דער בוים איז איינגעבויגין צום אומפאלין האבין זייא גיזאגט צום בעל הבית ביז דרייסיג טעג מעג שטיין דיא וואנט אדער דער בוים, דעם איין אונ דרייסיגסטין טאג זאלסטו איינווארפין דיא וואנט אדער אפ האקין דעם בוים ונפלו אונ דיא וואנט אדער דער בוים זענען איינגיפאלין אונ האבין גיטאהן אשאדין בתוך הזמן אויב זיי זענען איינגיפאלין אין די צייט, אין דיא דרייסיג טעג פטור דארף נים דער בעל הבית בצאהלין פאר דעם שאדין לאחר הזמן אויב זייא זענען איין

גיפאלין

חייב: ה מי שהיה כותלו סמוך לגינת חבירו ונפל. ואמר לו פנה את אבניך אמר לו הגיעוך. [ז] אין שומעין לו. אם משקיבל עליו אמר לו [ח] הילך את יציאותיך ואני אטול את שלי. אין שומעין לו. השוכר את הפועל לעשות עמו [ט] בתבן ובקש ואמר לו תן לי שכרי. ואמר לו טול מה (נ"א ממה) שעשית בשכרך. אין שומעין לו. אם משקיבל עליו. אמר לו הילך [י] שכרך. ואני אטול את שלי אין שומעין לו. המוציא זבלו לרשות הרבים המוציא מוציא. והמזבל מזבל אין [יא] שורין טיט ברשות הרבים. ואין לובנים [יב] לבנים. אבל גובלין טיט ברשות הרבים. אבל לא לבנים הבונה ברשות הרבים. המביא אבנים מביא והבונה בונה. ואם הזיק משלם מה שהזיק.

לסתור ולקוץ: ה ונפל. לתוך גנת חברו: הגיעוך. זכה בהן ופנה אותן לעצמך: אין שומעין לו. אם אין זה רוצה אין קונה אותן וחייב הלה לפנותן: בתבן ובקש. ללקט לו משלו או משל הפקר: אין שומעין לו. אע"ג דבכל דוכתא אית לן שוה כסף ככסף גבי שכיר אינו כן דלא תלין פעולת שכיר כתיב אמאי דאתניה בהדיה משמע: המוציא מוציא והמזבל מזבל. כשזה מוליאו מן הרפת לר"ה יהא מוכן הנושאו לזבלו ואינו רשאי להשהותו שם: גובלים. טיט לתת מיד בבנין: והבונה בונה.

שעת נפילה דומה לבור: [ז] אין כו'. אף על גב דמפקיר נזקיו לאחר נפילה אונס פטור כדלעיל. סבא אשתמוטי קא משתמיט ואינו מפקירו כדלקמן תו': [ח] הילך כו'. מכלל דפניניהו הא לא פניניהו לא אמרינן קנתה לו חצירו כדאמר כמ"ד פ"ק. דלא מכוין לאקנויי ליה אלא אשתמוטי דקא משתמיט ליה. גמרא: [ט] בתבו כו'. אבל מידי דאכיל כגון חטין ושעורין שומעין לו. מרדכי: [י] שכרך כו'. ולא תנן הכא ויליאו תיך דהכא מיד שקבל עליו קנתה לו רשותו כמ"ש הטור סי' ש"ל וכתב הסמ"ע כו' ול"נ דה"ט משום דאיכא בל תלין וה"א דלא גמר ומקני קרוב הוא לעבור עליו. ועתוי"ט: [יא] שורין. יש מקומות ששורין אותו ימים רבים לבור במקום אחד רש"י: [יב] לבנים כו'. לפי שמשהה אותן לייבשם כו' רש"י:

גיפאלין נאך די צייט, נאך די דרייסיג טעג חייב דארף דער בעל הבית בצאהלין פאר דעם שאדין נוייל ער האט ניט אפגעהאקט דעם בוים אונ האט ניט איין גיווארפין די וואנט צו דער צייט וואס בית דין האבין אים געהייסין: ה מי שהיה כותלו סמוך לגנת חבירו ראובן'ס וואנט איז גישטאנען נעבין שמעון'ס גארטין ונפל אונ דיא וואנט איז ארייין גיפאלין צו שמעון אין גארטין ואמר לו פנה אבניך זאגט שמעון צו ראובן נעם ארויס דיא שטיינער פון מיין גארטין ואמר לו הגיעוך זאגט ראובן צו שמעון נעם דו ארויס דיא שטיינער פון דיין גארטין אונ נעם דיר דיא שטיינער פאר זיך, אונ שמעון וויל ניט דיא שטיינער אונ וויל זיי ניט ראמען אין שומעין לו הערט מען ניט וואס ראובן זאגט, נאר ראובן מוז אפ ראמען דיא שטיינער משקבל עליו חיא שמעון האט אנגינומען די רייד פון ראובן, אונ האט אפ גיראמט דיא שטיינער, אונ האט זייא גינומען פאר זיך אמר לו הילך את יציאותיך ואני אטול את שלי זאגט ראובן צו שמעון נא דיר צוריק וואס דו האסט בצאהלט פאר דיא שטיינער אפ ראמען, אונ איך וועל געמען מיינע שטיינער אונ שמעון וויל ניט צוריק געבין דיא שטיינער אין שומעין לו הערט מען ניט וואס ראובן זאגט נאר דיא שטיינער בלייבין ביא שמעון השוכר את הפועל לעשות עמו בתבן ובקש ראובן האט געדונגען א ארבעטער ער זאל קלויבין שטרוי אונ דער ארבעטער האט אזוי גיטאהן ער האט צו נאמען געקליבען דיא שטרוי ואמר לו תן לי שכרי אונ דער ארבעטער האט גיזאגט צו ראובן בצאהל מיר פאר מיין ארבעט ואמר לו האט ראובן גיזאגט צום ארבעטער טול מה שעשית בשכרך וואס דו האסט געארבעט נעם פאר דיין ארבעט געלט נעם דיר אזוי פיל שטרוי וויא פיל דיין ארבעט געלט בטרעפט אונ דער ארבעטער וויל ניט אין שומעין לו הערט מען ניט וואס ראובן זאגט, נאר ראובן מוז דעם ארבעטער בצאהלין מיט געלט משקבל עליו וויא דער ארבעטער האט שוין אנגענומען דיא שטרוי פאר זיין ארבעט געלט ואמר לו הילך שכרך ואני אטול את שלי זאגט ראובן צום ארבעטער. נא דיר דיין ארבעט געלט אונ איך וועל צוריק געמען מיינע שטרוי אונ דער ארבעטער וויל ניט צוריק געבין דיא שטרוי אין שומעין לו הערט מען ניט וואס ראובן זאגט, נאר דיא שטרוי בלייבט ביא דעם ארבעטער המוציא זבל לרשות הרבים אז איינער פירט ארויס מיסט פון שטאל אין גאס המוציא מוציא והמזבל מזבל דער וואס ברייגגט דיא מיסט פון שטאל אין גאס, וויא ער לייגט נאר אנידער דיא מיסט אין גאס, זאל באלד דער אנדערער צו נעמען די מיסט פון גאס אונ לייגין אויף דיא פעלד, אונ מען זאל ניט לאזין ליגען דיא מיסט אין גאס אין שורין טיט ברשות הרבים מען טאר ניט ווייקין ליים אין גאס ואין לובנים לבנים אונ מען טאר ניט מאכין ציגעל אין גאס אבל גובלין טיט ברשות הרבים אבער מען מעג קנעטין ליים אין גאס מען זאל זייא באלד צו נעמען אבל לא לבנים אבער ציגעל טאר מען ניט מאכין אין גאס נוייל זייא דארפין לאנג ליגען אין גאס ביז זייא וועלין טרוקען ווערין הבונה ברשות הרבים דער וואס באהעט [ער מאהערט] אין גאס המביא אבנים מביא והבונה בונה אזוי ווי מען ברייגגט די שטיינער אין גאס, זאל באלד דער טאם מאהערט צו געמען דיא שטיינער פון גאס איין צו מאהערין זייא, אונ מען זאל ניט לאזין ליגען די שטיינער אין גאס ואם הזיק משלם מה שהזיק אויב ער האט גיטאהן אשאדין מיט דיא שטיינער אדער מיט

מקבלן מיד המביא וכונה: מתקן. מזמן כר"ה כל ל' יום ואינו חייב בנזקין. ואין הלכה כרשב"ג: ו שתי גנות. של ב' בני אדם סמוכות זו לזו האחת קרקעיתה גבוה ושלמה קרקעיתה נמוך: והירק בנתים. בזקיפת הגובה שזו גבוה מזו: של עליון. שהרי עפרו הוא ומשלו הוא יונק: של תחתון. שכל אוירו הוא מונחת (יח): מאחר ששניהם יכולים למחות. שלא יטול ירק זה כאן עליון ליטול עפרו ותחתון למלאות גנתו: רואין מהיכן ירק זה חי. ממקום שהוא יונק וגדל ולו יתן: כל שהעליון יכול לפשוט ידו וליטול הרי אלו שלו. כדקאמר ר"מ הואיל ומעפרו הוא חי: והשאר של תחתון. דעליון גופיה אפקורי מפקיר ליה לגבי דתחתון שנכאי הוא לו ליטול רשות ליכנס לתוך של חבירו וללקטו. והלכה כר"ש:

(יח) וכ"פ רש"י וטעמא דעד כאן לא פליגי אלא בגופו. אבל בעיקר כ"ע ל"פ דעליון הוי כדאיתא בגמרא ומכל מקום כ"נ שבלשון נ"ל שהוא מונח:

רבן שמעון בן גמליאל אומר אף מתקן הוא את מלאכתו לפני שלשים יום: ו שתי גנות זו על גב זו. והירק בנתים. רבי מאיר אומר של עליון. ר' יהודה אומר של תחתון. אמר רבי מאיר אם ירצה העליון ליקח את עפרו אין כאן ירק. אמר ר' יהודה אם ירצה התחתון למלאות את גינתו עפר אין כאן ירק. אמר רבי מאיר מאחר ששניהן יכולין למחות זה על זה רואין מהיכן ירק זה חי. אמר רבי שמעון כל שהעליון יכול לפשוט את ידו וליטול. הרי אלו שלו. והשאר של התחתון:

די ליים אדער מיט די סיקס, דארף ער בצאהלין פאר דעם שאדין רבן שמעון בן גמליאל אומר אף מתקן הוא את מלאכתו לפני שלשים יום רבי שמעון בן גמליאל זאגט ווען איינער וויל באהען אדער מאהערין אין גאס, מעג ער אנגרייטין אין גאס ציגעל האלץ ליים אונ נאך אנדערע זאכין וואס ער דארף מיט דרייסיג טעג פריער. אונ אז ער טוהט אשאדין דארף ער ניט בצאהלין: ו שתי גנות זו על גב זו צוויא גערטנער איינער העכער פון דעם אנדערין. דער אויבערשטער גארטין גיהער צו ראובן, אונ דער אונטערשטער גארטין גיהער צו שמעון והירק בנתים אונ אויף דיא וואנט וואס צווישען דיא ביידע גערטנער וואקסט גרינוואַרג רבי מאיר אומר של עליון רבי מאיר זאגט די ירק גיהער צו דעם בעל הבית פון

אויבערשטין גארטין ר"י אומר של תחתון רבי יהודה זאגט די ירק גיהער צו דעם בעל הבית פון אונטערשטין גארטין אר"מ האט רבי מאיר גיזאגט אם ירצה העליון ליקח את עפרו אין כאן ירק אויב דער בעל הבית פון אויבערשטין גארטין וועט וועלין אראפ נעמען דעם בארג, זיין גארטין זאל זיין גלייך מיט דעם אונטערשטין גארטין, וועט דאך ניט זיין קיין ירק, ווארום עס וועט דאך קיין בארג זיין, טאקסט דאך דיא ירק אויף די ערד פון אויבערשטין גארטין אמר רבי יהודה האט רבי יהודה גיזאגט אם ירצה התחתון למלאות את גנתו אין כאן ירק אויב דער בעל הבית פון אונטערשטין גארטין וועט וועלין שיטען ערד אויף זיין גארטין, זיין גארטין זאל זיין גלייך מיט דעם אויבערשטין גארטין, מעג ער דאך, וועט דאך דער אויבערשטער גארטין ניט האבין דיא ירק ביא דער זייט בארג אמר רבי מאיר האט רבי מאיר גיזאגט מאחר ששניהן יכולין למחות זה על זה ווייל ביידע קענען שטערין איינער דעם אנדערין דיא ירק זאל ניט וואקסין רואין מהיכן ירק זה חי זעהט מען פון וועלכין גארטין דיא ירק לעבט, פון וועלכין גארטין זיא וואקסט צו דעם בעל הבית זאל מען געבין דיא ירק רבי מאיר זאגט דיא ירק זאל מען געבין צו דעם בעל הבית פון דעם אויבערשטין גארטין אמר רבי שמעון האט רבי שמעון גיזאגט כל שהעליון יכול לפשוט את ידו וליטול וויא ווייט דער בעל הבית פון דעם אויבערשטין גארטין קען אוים ציהען די האנט אונ נעמען דיא ירק וואס וואקסט אויף דער זייט בארג הרי הוא שלו איז דיא ירק זיינע והשאר של תחתון אונ דיא איבעריגע ירק וואס בלייבט אויף דער זייט בארג אונטען נאנט צום אונטערשטין גארטין גיהער צו דעם בעל הבית פון דעם אונטערשטין גארטין:

רש"י　　　　נמרא בבא מציעא דף ק"ז ע"ב　　　　תוספות

צנים פחים. קור הנופח ולאו היינו רוח דקאמר שמואל דשמואל זיקא בלא ליה נמי מזקת:

הלכה ה' כלם כלי כתיתן דגלא דמלכות דכריתא בם

אמר ר' חנינא הכל בידי שמים חוץ מצנים פחים שנא' צנים פחים בדרך עקש שומר נפשו ירחק מהם ר' יוסי בר' חנינא אמר זו צואה

צנים קור כדמוכח הכא. פחים חום כדמוכח בריש מסכת ע"א (דף ג וסס) ומייתי הכא כמחורעות הבאים על האדם דאלו במדות אמר בפ' כל סיד

אמר רבי חנינא הכל בידי שמים חוץ מצנים פחים רבי חנינא זאגט אלע סבות וואס קען טרעפין צו אמענטש היט גאט דעם מענטש די סבה זאל אים ניט טרעפין, נאר פון קעלט דער מענטש זאל זיך ניט פארקיהלען, פון דעם היט ניט גאט דעם מענטש, נאר דער מענטש אליין זאל זיך היטען שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק צנים פחים בדרך עקש שומר נפשו ירחק מהם די קעלט וואס בלאזט אין דעם קרומען וועג, ווער עס וויל היטען זיין לעבין זאל ער זיך דער-ווייטערין פון זייא רבי יוסי ברבי חנינא אומר רבי יוסי ברבי חנינא זאגט זו צואה די קראנקייט וואס קען

קומען

דאמר מר צואת החוטם וצואת האוזן רובן קשה ומיעוטן יפה ר"א אמר זה מרה תניא נמי הכי מחלה זו מרה ולמה נקרא שמה מחלה שהיא מחלה כל גופו של אדם. ד"א מחלה ששמונים ושלשה חלאים תלוי' במרה ובולן פת שחרית במלח וקיתון של מים מבטלתן. ת"ר י"ג דברים נאמרו בפת שחרית מצלת מן החמה ומן הצנה ומן הזיקין ומן המזיקין ומחכימת פתי וזוכה בדין ללמוד תורה וללמד ודבריו נשמעים ותלמידו מתקיים בידו ואין בשרו מעלה הבל ונזקק לאשתו ואינו מתאוה לאשה אחרת והורגת כנה שבבני מעים ויש אומרים אף מוציא את הקנאה ומכניס את האהבה אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מלתא דאמרי אינשי שתין רהיטי רהיט ולא מטו לגברא דמצפרא כריך

(דף טז וסם) הכל כידי שמים חוץ מירלאת שמים: שיחין רהיטי רהוט. י"מ דנקט סיתין לפי סימי החורף

זו מרה. שהמרירה שבה גדולה וזובעת ומתפשטת בגידין ובעלמות: ובולן פת במלח מבטלתן. כדיליף לקמן מקראי: וקיתון של מים. למי שאין לו יין: ומן הזיקין. היינו רוח דאמר שמואל: מחכימת פתי. שדעתו מיושבת עליו לפי שאינו מלטער בעינוי: וזוכה בדין. אם יש לו דין עם חבירו דעתו מיושבת ליסב דבריו בבית דין להטעים: ללמוד וללמד מחמת ישוב הדעת: ודבריו נשמעין. לבריות שיש לו לב להטעימן: הבל. זיעה וזוהם: נזקק לאשתו. אם בעל הרהורים הוא ומתוך שלבו טוב בבקר שאכל קלת תובע לאשתו ובלאתו לשוק ורואה נשים אינו מתאוה להן: בנה שבבני מעים תולעים: מוציא את הקנאה. ואת התגר שכשאין לבו טוב עליו הוא נוח

קומען צו א מענטש דורך דיא צואה וואס אין אויער, אונ די צואה פון די נאז דאס געהער אויך צו דעם מענטש ער זאל זיך פון דעם היטען, ער זאל אלע מאהל ריין מאכין דעם אויער אונ דיא נאז דאמר מר ווארום דער רבי האט געזאגט צואת החוטם וצואת האוזן רובן קשה ומיעוטן יפה די צואה וואס גייט פון די נאז אונ די צואה וואס גייט פון אויער, אז עס גייט פיל איז ניט געזונד אונ אז עס גייט אביסול איז דאס געזונד, אונ אז דער מענטש זעהט די צואה פון אויער אדער פון די נאז גייט פיל זאל ער באלד פרעגין ביי א דאקטאר אונ זאל דאס היילין רבי אלעזר אומר רבי אלעזר זאגט זה מרה דאס מיינט מען דער מענטש זאל היטען דיא גאל זאל ניט קאליע ווערין אין אים תניא נמי הכי מיר האבין אויך אזוי געלערנט מחלה זו מרה וואס עס שטייט אין דיא תורה איך וועל אפטאהן פון דיר מחלה. א קראנקייט, דאס מיינט מען די גאל קראנקייט ולמה נקרא שמה מחלה פאר וואס רופט מען די גאל קראנקייט מחלה שהיא מחלה כל גופו של אדם ווייל זיא מאכט קראנק דעם גאנצין מענטש דבר אחר מחלה נאך אפשט איז פאר וואס רופט מען די גאל קראנקייט מחלה ששמונים ושלשה חלאים תלוים במרה ווייל דרייא אונ אכטציג קראנקייטין קענען קומען פון דיא גאל קראנקייט, דאס ווארט מחלה בטרעפט דרייא אונ אכטציג ובולן פת שחרית במלח וקיתון של מים מבטלתן אונ דער מענטש וואס עסט באלד אין דער פריה א שטיקול ברויט מיט זאלץ אונ טרינקט א קריגול וואסער, וועט ער גירעטעט ווערין פון די אלע גאל קראנקייטין תנו רבנן דיא רבנן האבין גילערנט שלשה עשר דברים נאמרו בפת שחרית דרייצעהן זאכין זענען גיזאגט גיווארין ביי דעם מענטש וואס עסט באלד אין דער פריה מצלת מן החמה דאס רעטעט אים זומער פון דיא היץ ומן הצנה אונ ווינטער פון די קעלט ומן הזיקין אונ דאס רעטעט אים אז עס וועט אים ניט שאדין קיין ווינט זאל אים ניט שאדין טאהן ודאס מיינט מען דער מענטש וואס איז זאט אז ער שעפט א מאהל אריין אין זיך א שלעכטין לופט, וועט דאס אים קיין שאדין טאהן ומן המזיקין אונ ער וועט גירעטעט ווערין פון שדים ומחכימת פתי אונ דאס מאכט קלוג אפילו דעם מענטש וואס איז א נאר וזוכה בדין אונ אז ער האט מיט איינעם א דין תורה, וועט ער זוכה זיין דעם דין תורה ללמוד תורה וללמד ער וועט קענען לערנען תורה פאר זיך אונ וועט קענען לערנען תורה מיט אנדערע ודבריו נשמעין אונ זיינע רייד וועלין גיהערט ווערין צו מענטשין מענטשין וועלין אן נעמען זיינע רייד אונ עס וועט זייא גיפעלין ותלמודו מתקיים בידו אונ זיין לערנען וועט בלייבין ביי אים, ער וועט דאס לערנען ניט פארגעסין נדי פינף זאכין מחכימת פתי. וזוכה בדין. ללמוד תורה וללמד. ודבריו נשמעין. ותלמודו מתקיים בידו. האבין איין טעם, ווייל אז דער מענטש איז זאט, איז אים דאס הארץ פרייליך אונ זיינע געדאנקען זענען קלאר אונ ריין צום לערנען אונ צום ענטפערין יעדערין מענטש וואס ער פרעגט) ואין בשרו מעלה הבל זיין לייב וועט ניט שוויצען, ווייל ער וועט האבין כח ונזקק לאשתו ואינו מתאוה לאשה אחרת ווייל ער וועט זיין זאט וועט ער זיך בהעפטין מיט זיין ווייב צו תשמיש המטה, דריבער וועט ער שוין ניט גלוסטין צו איין אנדער ווייב והורגת כינה שבבני מעים אונ דאס הרגעט דיא ווערים וואס זענען אין בויך ויש אומרים אף מוציא את הקנאה ומכניס את האהבה אנדערע זאגין אז דער מענטש איז זאט איז ער קיינעם מקנא אונ ער האט ליב אלע מענטשין אמר ליה רבא לרבה בר מרי רבא האט גיזאגט צו רבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי שתין רהיטי רהיט ולא מטו לגברא דמצפרא כריך פון וואנען ווייסין מיר דיא זאך וואס מענטשין זאגין זעכציג לויפערס

וועגן

לכעוס: ואמרו רבנן השכם ואכול. בערבי פסחים בדברים שצוה רבי לבניו:

ואמרו רבנן השכם ואכול בקיץ מפני החמה ובחורף מפני הצינה א"ל דכתיב לא ירעבו ולא יצמאו ולא יכם שרב ושמש כיון דלא ירעבו ולא יצמאו לא יכם שרב ושמש א"ל את אמרת לי מהתם ואנא אמינא לך מהכא ועבדתם את ה' אלהיכם וברך את לחמך ואת מימיך ועבדתם את ה' אלהיכם זו ק"ש ותפלה וברך את לחמך ואת מימיך זו פת במלח וקיתון של מים מכאן ואילך והסירותי מחלה מקרבך:

ששים וכן ימי הקיץ כדאמר לעיל (דף קי) ופת שחרית מצלי מן החמה ומן הצנה א"נ דרך למינקט בכל מקום ששים כדאמר בהחובל (דף לב) ששים תכלי מטייה להכא דקל חכרי' ששם כו':

זענען געלאפען און האבען ניט געקענט חאפען דעם מענטש וואס האט גענעסין באלד אין דער פריה ואמרו רבנן דיא רבנן האבען געזאגט השכם ואכול שטייא אויף פריה און זאלסט באלד עסין בקיץ מפני החמה זומער זאלסטו פריה עסין וועסטו האבען כח געגין דיא היץ, זיא זאל דיך ניט אפ־שוואכין ובחורף מפני הצנה ווינטער זאלסטו פריה עסין וועט דיר ניט זיין דיא קעלט אזוי שטארק אמר ליה האט רבה געזאגט צו רבא דכתיב ווארום עס שטייט אין פסוק לא ירעבו ולא יצמאו ולא יכם שרב ושמש זייא וועלין ניט הונגעריג זיין און וועלין ניט דארשטיג זיין און עס וועט זייא ניט שלאגין דיא היץ און דיא זון כיון דלא ירעבו ולא יצמאו ווייל זייא וועלין ניט זיין הונגעריג און וועלין ניט זיין דארשטיג, דריבער לא יכם שרב ושמש וועט זיי ניט שלאגין דיא היץ און דיא זון אמר ליה האט רבא געזאגט צו רבה את אמרת לי מהתם דו זאגסט מיר פון דעם פסוק וואס שטייט אין נביאים ואנא אמינא לך מהכא און איך וועל דיר זאגין פון דעם פסוק וואס שטייט אין דיא תורה ועבדתם את ה' אלהיכם איר זאלט דינען ה' וואס ער איז אייער גאט וברך את לחמך ואת מימיך און ער וועט בענטשין דיין ברויט און דיין וואסער ועבדתם את ה' אלהיכם איר זאלט דינען ה' וואס ער איז אייער גאט זו קריאת שמע ותפלה דאס מיינט מען קריאת שמע לייענען און דאוונען וברך את לחמך ואת מימיך און ער וועט בענטשין דיין ברויט און דיין וואסער זו פת במלח וקיתון של מים דאס מיינט מען די ברויט מיט זאלץ און אקריגעל וואסער וואס מען עסט און טרינקט אין דער פריה באלד נאך דעם דאוונען מכאן ואילך והסירותי מחלה מקרבך פון נאך דעם עסין און ווייטער וועל איך אפטאהן קראנקייט פון דיר:

זוהר תצוה דף קס"ג ע"ב ת"ת דאלילות יוד הא ואו הא

רוגזיה דרבנן במלי דאורייתא. רוגזיה דרבנן למיהב יקרא לאורייתא וכלא לפולחנא דקב"ה הוי לכך נאמר כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא אל קנא. אבל אי במלין אחרנין לאו פולחנין דקב"ה האי בגין דבכל חטאים דקא עביד בר נש לאו איהו כו"ס ממש כהאי ואסור לקרבא בהדיה דהאי. ואי תימא הא לשעתא הוא דעבר והדר אהדר. לאו הכי דכיון דאעקר קדושה דנפשיה מניה ובאתריה והווא אל זר מקפא ההוא אתר אתתקף ביה ולא שביק ליה. בר כד אתדכי בר נש מכל וכל ועקר ליה לעלמין ולבתר אשתדל לאתקדשא ולאמשכא קדושה עליה. כדין ולואי דאתקדש. א"ל ר' יוסי אתקדם ממש (ס"א אמאי והא אתדכי ואתקדש) א"ל ת"ח בשעתא דאיהו עקר קדושה דנפשיה ושריא באתריה ההוא אל זר דאקרי טמא אסתאב בר נש וסאיב למאן דקריב בהדיה והאי קדושה ערק' מניה. וכיון דערק' מניה זמנא חדא כמה דיעביד בר נש עוד לא תיתוב לאתרהא א"ל אי הכי כמה מסאבין אינון דמתדכאן. א"ל שאני מסאבו אחרא דלא יכיל למעבד יתיר. אבל דא שניא מכלא דכל גופא סאיב מגו ומבר. ונפשא וכלא מסאיב. ושאר מסאבו דעלמא לאו איהו אלא גופא לבר בלחודוי ובג"כ כתיב חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו דאחלף קדושה דמאריה בגין אפו דדא איהו מסאבו דמסאיב כולא. כי במה נחשב הוא. במה כו"ס ודאי נחשב איהו. ת"ח האי רוגזא דאיהו כו"ס סטרא אחרא כמה דאמרן דבעי בר נש לאסתמרא מניה ולאתפרשא מעלוי וע"ד כתיב אלהי מסכה לא תעשה לך. לך בגין לאכחשא גרמך. וכתיב בתריה את חג המצות תשמר. תשמר דא סטרא דקדושה דבעי בר נש לנטרא ליה ולא יחלף ליה בגין סטרא אחרא:

יוסף לחק

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ק"ש פ"ג

(א) צואה עוברת כגון שהיתה שטה על פני המים אסור לקרות כנגדה ופי חזיר כצואה עוברת דמי

(א) צואה עוברת צואה וואס גייט דורך פאר אים כגון שהיתה שטה על פני המים דהיינו דיא צואה האט געשוואמען אויף דעם וואסער און דער מענטש שטייט נעבין דעם וואסער אסור לקרות כנגדה טאר ער ניט לייענען קריאת שמע נעגין דיא צואה ופי חזיר כצואה עוברת דמי אז א חזיר גייט דורך נעבין א מענטש, דיא מויל פון דעם

מוסר

משערי קדושה ח"ב שער ד

העצבות גורמת מניעת העבודה וקיום המצות ובטול עסק התורה וכוונת התפלה ומבטל מחשבה טובה לעבוד את ה'

העצבות גורמת מניעת העבודה וואס א מענטש גייט ארום טרויעריג, דאס ברייגט מען זאל נישט דינען גאט וקיום המצות און מען זאל נישט מקיים זיין דיא מצות ובטול עסק התורה און דאס שטערט דעם מענטש פון תורה לערנען וכונת התפלה און ער זאל נישט אין זינען האבען וואס ער דאווינט ומבטל מחשבה טובה לעבוד את ה'

און

והוא שעת התחלת גירוי הסתת היצר הרע אפי' אם הוא צדיק בהראותו כי אין לו תועלת בעבודה בהיות יסורין עליו וכו' וגם כי בא עליו בדרך חסידות באמור לו איך יעלה בדעתך גוש עפר רימה ותולעה להתקרב להתקדש בקדושת מלכו של עולם וכמ"ש דאמות לאויל חכמות וגו' וכמ"ש ואם צדקת מה תתן לו וגו' גם גורמת סילוק רוח הקדש מעליו והחפך בהיותו עובד יתברך בשמחה כמ"ש עבדו את ה' בשמחה כי השמחה מוספת חשק רב ואהבה להדבק בו ית':

ואסור לקרות כנגדו עד שיעבור ממנו ד' אמות: (ב) היה קורא והגיע למקום הטנופת לא יניח ידו על פיו ויקרא אלא יפסיק עד שיעבור מאותו מקום וכן הקורא שיצתה ממנו רוח מלמטה יפסיק עד שתכלה באשה ותוזר לקריאתו וכן בד"ת יצאת רוח מחבירו אע"פ שמפסיק לק"ש אינו פוסק לד"ת: (ג) היה קורא ק"ש בבית ונסתפק לו אם יש שם צואה או מימי רגלים או אין שם הרי זה מותר לקרות. היה קורא באשפת ונסתפק לו אם יש שם צואה או אין שם לא יקרא עד שיבדוק שחזקת האשפה שהוא מקום הטנופת אבל ספק מי רגלים

אונ דאס שטערט דעם מענטש פון אלע גוטע פראכטונגען צו דינען גאט והוא שעת התחלת גירוי הסתת היצר הרע דאס איז אנהייב פון דעם יצר הרע וואס ער הייבט אן אפ צו האלטין דעם מענטש פון צו דינען גאט אפילו אם הוא צדיק אפילו דער מענטש איז אצדיק, רעט אים אויך אפ דער יצר הרע פון צו דינען גאט בהראותו כי אין לו תועלת בעבודה בהיות יסורין עליו דער יצר הרע וויזט דעם מענטש אז ער האט גאר קיין הילף ניט פון דעם וואס ער דינט גאט, עס זענען נאך דא אויף אים יסורים וגם כי בא עליו בדרך חסידות דער יצר הרע קומט צו דעם מענטש מיט פרומקייט באמור לו דער יצר הרע זאגט צו דעם מענטש איך יעלה בדעתך גוש עפר רמה ותולעה להתקרב להתקדש בקדושת מלכו של עולם וויא אזוי קענסטו מיינען וואס דו ביזט אשטיק ערד אונ ווערים, אז דו וועסט גינענען געהייליגט צו ווערין מיט די הייליגקייט פון גאט וואס ער איז דער מלך פון דיא וועלט וכמו שכתוב דאמות לאויל חכמות וויא שלמה המלך האט גיזאגט דער נאר מיינט אז צו די חכמה קען מען גאר ניט קומען אזוי וויא מען קען ניט איין נעמען אטארעם וכמו שכתוב ואם צדקת מה תתן לו וויא איוב האט גיזאגט אויב דער מענטש איז פרום וואס גיט ער דען צו גאט גם גורמת סילוק רוח הקודש מעליו די טרויערקייט וואס אמענטש איז טרויעריג דאס ברייננט עס זאל פון אים אפגיטאהן ווערין דער רוח הקודש והחפך בהיותו עובד ה' יתברך בשמחה אונ אויב דער מענטש דינט גאט מיט שמחה איז אלץ פארקערט כמו שכתוב עבדו את ה' בשמחה וויא דוד המלך האט גיזאגט איר זאלט דינען גאט מיט שמחה כי השמחה מוסיפה חשק רב ואהבה להדבק בו יתברך ווארום דיא שמחה ברייננט אין דעם מענטש אגרויסע גלוסטונג אונ אליבשאפט ער זאל זיך בהעפטין צו ה' יתברך:

חזיר אפילו זיא איז ריין איז זיא אויך ווי צואה, הייסט דאס גלייך וויא צואה וואס גייט דורך ואסור לקרות כנגדו טאר מען ניט לייענען קריאת שמע געגין דעם חזיר עד שיעברו ממנו ד' אמות ביז די צואה אדער דער חזיר וועלין אוועק גיין פון אים פיר איילין ווייט: (ב) היה קורא והגיע למקום הטנופת אויב ער האט געלייענט קריאת שמע גייענדיג אונ ער איז געקומען צו אמיאוסין ארט לא יניח ידו על פיו ויקרא זאל ער ניט לייגין דיא האנט אויף דיא מויל אונ לייענען קריאת שמע אלא יפסיק עד שיעבור מאותו המקום נאר ער זאל אויפהערין לייענען ביז ער וועט אוועק גיין פון דעם ארט וכן הקורא שיצתה ממנו רוח מלמטה אונ אזוי איז אויב איינער לייענט קריאת שמע אונ עס איז ארויס געגאנגען פון אים אלופט פון אינטען יפסיק עד שתכלה באשה זאל ער אויפהערין לייענען ביז דאס געשטאנק וועט פון אים אוועק גיין ותוזר לקריאתו וועט ער ווייטער לייענען וכן בדברי תורה אז איינער לערנט תורה איז אויך דער דין ווי ביי קריאת שמע [ווי פריער שטייט] יצתה רוח מחבירו אויב עס איז ארויס געגאנגען אלופט פון אינטען פון זיין חבר פון שמעון אף על פי שמפסיק לקריאת שמע אפילו אויב ראובן שטייט נעבין שמעון אונ לייענט קריאת שמע מוז ראובן אויפהערין לייענען קריאת שמע ביז דער שלעכטער ריח וועט אוועק גיין אינו פוסק לדברי תורה אבער אז ראובן לערנט תורה, דארף ער ניט אויפהערין לערנען ווענין דעם שלעכטין ריח וואס גייט ארויס פון שמעון: (ג) היה קורא קריאת שמע בבית אויב איינער האט געלייענט קריאת שמע אין שטוב ונסתפק לו אם יש שם צואה או מימי רגלים או אין שם אונ אין מיטען קריאת שמע לייענען איז אים גיווארין אספק אויב אין דיא שטוב איז דא צואה אדער השתנה, אדער אין שטוב איז גאר ריין הרי זה מותר לקרות מעג ער ווייטער לייענען היה קורא באשפה ונסתפק לו אם יש שם צואה או אין שם אויב ער איז געשטאנען נעבין מיסט אונ האט געלייענט קריאת שמע אונ אין מיטען קריאת שמע לייענען איז אים גיווארין אספק אויב דארט איז דא צואה אדער ניין לא יקרא עד שיבדוק זאל ער ניט לייענען ווייטער קריאת שמע ביז ער וועט זוכען אויף דעם מיסט טאמער וועט ער געפינען צואה שחזקת האשפה מקום הטינופת ווארום עס איז אזוי ווי געווים אז אויף מיסט איז דא צואה אבל ספק מי רגלים אבער אז אים איז גיווארין אספק טאמער

איז

אפי' באשפה מותר לקרות :

איז אויף דעם מיסטידא השתנה אפילו באשפה מותר לקרות אפילו עס איז דא מיסט, פון דעסטוועגין מעג ער לייענען קריאת שמע :

להמשיך מת"ת דו"א יהוה נפש י יה יהו יהוה. רוח יוד הא ואו הא. נשמה יהוה חיה יחידה ה' דמילוי הי"ה אל
שם ב"ן שבעשיה בניקוד חולם :

כ וְהַטּוּר הָרְבִיעִי תַּרְשִׁישׁ וְשֹׁהַם
וְיָשְׁפֵה מְשֻׁבָּצִים זָהָב יִהְיוּ
בְּמִלּוּאֹתָם׃ כא וְהָאֲבָנִים תִּהְיֶיןָ
עַל־שְׁמֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּים
עֶשְׂרֵה עַל־שְׁמֹתָם פִּתּוּחֵי חוֹתָם
אִישׁ עַל־שְׁמוֹ תִּהְיֶיןָ לִשְׁנֵי עָשָׂר
שָׁבֶט׃ כב וְעָשִׂיתָ עַל־הַחֹשֶׁן
שַׁרְשֹׁת גַּבְלֻת מַעֲשֵׂה עֲבֹת זָהָב

כ וְסִדְרָא רְבִיעָאָה כְּרוּם
יַמָּא וּבוּרְלָא וּפַנְטֵירֵי
מְרַמְצָן דִּדְהַב יְהוֹן
בְּאַשְׁלָמוּתְהוֹן: כא וְאַבְנַיָּא
יְהֶוְיָן עַל שְׁמָהַת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל תַּרְתֵּי עֶשְׂרֵי עַל
שְׁמָהַתְהוֹן כְּתַב מְפָרַשׁ
כִּגְלוֹף דְּעִיזְקָא גְּבַר עַל
שְׁמֵיהּ יְהֶוְיָן לִתְרֵי עֲשַׂר
שִׁבְטִין: כב וְתַעְבֵּיד עַל
חוּשְׁנָא תִּכִּין מְתַחְמַן
עוֹבַד גְּדִילוּ דִּדְהַב דְּכֵי:

תרא תרשיש ושהם. מגילה יב: במלואתם. סוטה מח:

בעל הטורים

(כ) ישפה. בגי' בנימין בן יעקב שישפה היה לבנימין :

רשב"ם

(כב) ועשית על החשן שרשות גבלות. הם שרשרות

רש"י

(כ) משבצים זהב. יהיו הטורים במלואותם מוקפים משבצות זהב בעומק שיעור שיתמלא בעובי האבן זהו לשון במלואותם כשיעור מלוי עביין של אבנים יהיה עומק המשבצות לא פחות ולא יותר: (כא) איש על שמו. כסדר תולדותם סדר האבנים ג' אודם לראובן. פטדה לשמעון. וכן כולם: (כב) על החשן. בשביל החשן לקבעם בטבעותיו ם כמו שמפורש למטה בענין: שרשת. לשון שרשי אילן המאחזין לאילן להאחז ולהתקע בארץ אף אלו יהיו מאחזין לחשן שבהם יהיה תלוי באפוד והן שתי שרשרות האמורות למעלה בענין המשבצות ואף שרשרות פתר מנחם בן סרוק ל' שרשים ואמר שהרי"ש יתירה כמו מ"ם שבשלשום ומ"ם שבריקם ואיני רואה את דבריו אלא שרשרת בל' עברית כשלשלת ע בל' משנה: גבלת. היא מגבלות האמור למעלה שתתקעם בטבעות שיהיו בגבול החשן שכל גבול לשון קצה אשומי"ל בלעז (זויס): מעשה עבות. מעשה

שפתי חכמים

ג ר"ל כסדר שילדו האמהות כלומר מי שסיימה תחלה שלידה ולא נסנית על הסדר שנולדו השבטים משום ראובן שמעון לוי יהודה כסדר תולדותם האמור כחסן ויהיה לפי זה יששכר וזבולון קודמים לדן ולנפתלי ויכא שהם דן יהיה כתוב של האבן שמו לשם כמו דכתיב בספר יהושע ויקרא לשם דן כשם דן אביהם. רא"ם האריך ואני קצרתי: ם שלא תאמר שלא לעשותן אלא על החשן אבל לא לעשותן במקום אחר ולתקנן בו כמו שמפרש רש"י בסמוך : ע וה"פ שעפ"י ם

פירוש לתורת אלהים

(כ) וְהַטּוּר הָרְבִיעִי אונ דיא פערדע צייל תַּרְשִׁישׁ איין יאכצום וְשֹׁהַם אונ איין אניקול וְיָשְׁפֵה אונ אישפה מְשֻׁבָּצִים גיקעסטילט זָהָב פון גאלד יִהְיוּ זאלין זייא זיין בְּמִלּוּאֹתָם אין זייער דער פילונג : (כא) וְהָאֲבָנִים אונ די שטיינער תִּהְיֶיןָ, זאלין זיין עַל שְׁמֹת צו אויס קריצען אויף זיי די נעמען פון דיא שְׁבָטִים שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה צוועלף שטיינער עַל שְׁמֹתָם אויף זייערע נעמען מען זאל אויף זיי אויס קריצען די נעמען פון די צוועלף שְׁבָטִים פִּתּוּחֵי חוֹתָם אויס געקריצט אזוי וויא אחתימה אִישׁ וויא דער סדר פון זייער גיבארין אזוי זאל זיין דער סדר פון די שטיינער, דער נאמען ראובן זאל זיין אויס געקריצט אויף דעם שטיין אודם אונ דער נאמען שמעון אויף דעם שטיין פִּטְדָה אונ אזוי אלע כסדר : (כב) וְעָשִׂיתָ אונ דו זאלסט מאכין עַל הַחֹשֶׁן פון וועגין חשן שַׁרְשֹׁת קייטעלאך גַּבְלֻת אין דיא עקין מַעֲשֵׂה

וועדנ

טהור: כג ועשית על־החשן שתי טבעות זהב ונתת את־שתי הטבעות על־שני קצות החשן: כד ונתתה את־שתי עבתת הזהב על־שתי הטבעת אל־קצות החשן:

כג ותעביד על חושנא תרתין עיזקן דדהב ותתן ית תרתין עיזקתא על תרין סטרי חושנא: כד ותתן ית תרתין גדילן דדהב על תרתין עיזקתא בסטרי חושנא:

רשב"ם

שעל המשבצות האמורים למעלה: (כג) ועשית על החשן. על שתי קצותיו העליונים שתי טבעות להכנים בהן שתי העבותות ושני קצותם הנתונים במשבצות תתן על כתפות האפוד ונמצא החשן תלוי באפוד ועדיין צידו של החשן התחתון להיות מנענע הנה והנה עד שמחברו אל האפוד כמו שמפרש והולך שעושה בקצות החשן מכפנים שתי טבעות א' מכאן וא' מכאן ושתי טבעות בקצות האפוד על סוף הכתפות מקום חיבורן מלמטה אל האפוד והחשן מלמעלה. היו של חשן מלמטה ושל אפוד מלמעלה. כשיבא פתיל תכלת מטבעות האפוד אל טבעות החשן אז החשן מלמעלה והאפוד מלמטה:

שפתי חכמים

שלשלות להיות לו לשרשרות: פ אלא ודאי. פי' לצורך החשן ואף כו': צ פי' בסדר עשיית החשן שם לא נזכרו העבותות:

רש"י

קליעה: (כג) על החשן. לצורך החושן כדי לקבעם בו. ולא יתכן לומר שתהא תחלת עשייתן עליו שאם כן מה הוא שחוזר ואומר ונתת את שתי הטבעות והלא כבר נתונים בו היה לו לכתוב בתחלת המקרא ועשית על קצות החשן פ שתי טבעות זהב ואף בשרשרות צריך אתה לפתור כן: על שני קצות החשן. לשתי פאות שכנגד הצואר לימנית ולשמאלית הבאים מול כתפות האפוד: (כד) ונתתה את שתי עבותות הזהב. הן הן שרשרות גבלות הכתובות למעלה ולא פירש מקום קבוען בחשן עכשיו מפרש לך שיהא תוחב אותן בטבעות ותדע שהן הן הראשונות שהרי בפרשת אלה פקודי צ לא הוכפלו:

פירוש לתורת אלהים

(כג) וְעָשִׂיתָ אונ דו זאלסט מאכין עַל חשן: צוויי געפלאכטענע קייטעלאך פון גאלד צו אין דיא צוויי רינגען צו אין דיא עקין פון דעם חשן: (כד) וְנָתַתָּה אונ דו זאלסט געבין אֶת דיא ... ווערן עבות גיפלאכטין זהב טהור פון ריין גאלד: ... החשן פון דעם חשן טבעות שתי צוויי רינגען ... פון גאלד וְנָתַתָּ אונ דו זאלסט געבין אֶת דיא ... אויף בייד עקין פון דעם

נביאים יחזקאל מד · תרגום

להמשיך מג"ח דו"א צבאות גפש צ צב צבא צבא: צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דהוד יהוה חיה יהידה דנצח יהוה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה:

א ויביאני דרך־שער־הצפון אל־פני הבית וארא והנה מלא כבוד־יהוה את־בית יהוה ואפל אל־פני: ב ויאמר אלי יהוה בן־אדם שים לבך וראה בעיניך ובאזניך שמע את כל־אשר אני מדבר אתך לכל־חקות בית־יהוה ולכל־תורתו ושמת לבך למבוא הבית בכל מוצאי המקדש: ג ואמרת אל־מרי אל־בית ישראל כה אמר אדני יהוה רב־לכם מכל־תועבתיכם בית

°תורותיו קרי

א ואעילני אורח תרע צפונא דקדם ביתא וחזית והא אתמלי יקרא דיי ית בית מקדשא דיי ואשתטחית על אפי: ב ואמר לי יי בר אדם שוי לבך וחזי בעינך ובאודנך שמע ית כל דאנא ממליל עמך לכל גזירת בית מקדשא דיי ולכל דחזי ליה ותשוי לבך למעלני ביתא בכל מפקני מקדשא: ג ותימר לעמא סרבנא לדבית ישראל כדנן אמר יי אלהים סגי לכון מכל תועבתכון בית

מצודת דוד

(א) ויביאני וגו'. כי מתחלה העמידו לפני פשפש הדרומי הסגור ועתה הסיעו משם והביאו בדרך שער הצפון שבמזרח הבית והוא הפשפש הצפוני: (ב) שים לבך. להבין הדברים וראה בעיניך. מדת כל דבר ודבר: לכל חוקות. מה שראוי לשמש בכל חדר מחדריו: ולכל תורותיו. מקום עמידת הכהנים והעם: ושמת לבך. תשים לבך אל מבוא הבית להבין דרך ביאת הבית בכל הפתחים שיוצאין בהם מן המקדש והוא שלא לבא בפשפש הדרומי אבל בפשפש הצפוני יכולין לבוא ודרך ביאה למלך המשיח וכן לכל העם כמ"ש ובבוא עם הארץ וגו' (לקמן מ"ו): (ג) אל מרי. אל עם המרי ותוזר ומפרש אל בית

ישראל : ד באיתיותכון בני עממיא רשיעי לבא וערלי בשרא למהוי במקדשי לאפסא ית עזרתי בקריבכון ית קורבני תרב ודם נכסת קודשין ואשניאו ית קיימי על כל תועבתכון : ה ולא נטרתון מטרת קודשי ומניתון לנטרי מטרת מימרי במקדשי לכון :

ישראל : ד בהביאכם בני־נכר ערלי־לב וערלי בשר להיות במקדשי לחללו את־ביתי בהקריבכם את־לחמי חלב ודם ויפרו את־בריתי אל כל־תועבותיכם : ה ולא שמרתם משמרת קדשי ותשימון לשמרי משמרתי במקדשי לכם :

רש"י

(ז) בני נכר. שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים והוא מומר לעכו"ם והן ערלי לב : וערלי בשר. כהן שמתו אחיו מחמת מילה : (ה) ותשימון. אותן האמורין שאינן ראוין לשמש לפני :

מצודת דוד

בית ישראל : רב לכם. זמן רב היה לכם מה שעשיתם כל תועבותיכם אתם בית ישראל : (ז) בהביאכם. כמה שבשעה הייתם בארצכם הבאתם כהנים בני נכר ר"ל שנתנכרו מעשיו ומחזר ומפרש שהיו ערלי לב ר"ל אשום מלדעת את ה' ומהם היו ערלי בשר כי לא מלו על שמתו אחיו מחמת מילה ופסולים הם לעבודה והם הביאו אותם להיות במקדשי לעבוד עבודה לחללו ומחר ומפרש את ביתי : בהקריבכם. כמה שאתם מקריבים ע"י כהנים כאלה : את לחמי. הוא החלב והדם הנה בזה הפרו את בריתי להוסיף את כל התועבות שיש בידכם היא עבודת הפסילי' ור"ל לא די שעבדתם הפסילים אלא שעוד תוסיפו לחלל עבודת מזבחי ע"י כהנים כאלה : (ה) ולא שמרתם. להמנות כהנים כשרים לעשות קדשי : ותשימון לשומרי כו'. שמתם להיות שומרי משמרתי במקדשי אנשים שהיו לכם ר"ל שומרים לכם לפני העכו"ם :

תרגום כתובים משלי יח

לתמשיך מיסוד ומלכות דז"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אדי אדנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד יהוה חיה יחידה דמלכות אל שם ב"ן שבעשיה:

א לבא דמתבין נקנא ידיעתא ואודנא דחכימי תבעי מנדעא : ב מוהבתיה דבר נשא מרוחא ליה וקדם רברבי מקימא ליה : ג זכאי הוה קדמאה בדיניה ואתא חבריה ונציה ליה : ד תגרי מבטלין פיצתא ובינת

א לב נבון יקנה־דעת ואזן חכמים תבקש־דעת : ב מתן אדם ירחיב לו ולפני גדולים ינחנו : ג צדיק הראשון בריבו °יבא רעהו וחקרו : ד מדינים ישבית הגורל ובין

°ובא קרי

רש"י

(ב) מתן אדם. לדקה : ירחיב לו. מלקו בעולם הבא : ינחנו. בחייו בעולם הזה : (ד) מדינים.

מצודת דוד

(א) לב נבון. מי שיש לו לב נבון הנה מעלתו יקנה הדעת בבינת הלב. אבל החכמים שאין בידו אלא מה ששמעו הנה אזנם תבקש ותחזור אחר הדעת לשמוע מזולת כי אין להם בינה להבין מעצמם : (ב) מתן אדם. הנצרך בעסקיו ללכת לפני גדולים המתן שנותן ירחיב לו הדרך והוא מנהג אותו לפני הגדולים : (ג) צדיק. הבא ראשון בריב ידמה לצדיק בריבו כי יוכל להטעים דבריו ולהכניסם בלב השומע ולא אמר מי כתלוף וכאשר יבא רעהו ויאמר החלוף ידמה לשקרן ויבא לחקור בדבריו : (ד) מדינים. הגורל יבטל המריבה כדבר חלוקת דבר

פירוש ע"ט

(א) לב נבון יקנה דעת דער מענטש וואס פארשטייט די מייערקייט פון דיא חכמה, וועט ער קויפין חכמה אפילו פאר געלט ואזן חכמים תבקש דעת אבער די חכמים וואס פארשטייען ניט אזוי גוט די טייערקייט פון דיא חכמה, זייער אויער זוכט צו הערין חכמה אבער נאר אומזיסט עס זאל אים קיין געלט קאסטין : (ב) מתן אדם ירחיב לו דער מענטש וואס דארף גיין צו אגרויסין שר, אויב ער גיט נאר אגוטע מתנה דעם מענטש וואס שטייט ביי די טיר, די מתנה וועט אים שוין ברייט מאכין דעם וועג ולפני גדולים ינחנו און ער וועט אים שוין פירען פאר גרויסע לייט : (ג) צדיק הראשון בריבו אויב צוויי מענטשין דארפין האבין אדין תורה, און איינער קומט צום דיין און ער דערציילט דעם דיין זיינע טענות, אזוי וויא ער דערציילט איז ער גירעכט ביי דעם דיין ובא רעהו וחקרו נאכדעם קומט זיין חבר און פארשט און פרעגט וואס זענען געוועון זיינע טענות און ווייזט פאר דעם דיין אז זיין חבר'ס טענות זענען ליגען, פון דעסטוועגין קען מען שוין ניט ארויס נעמען פון דיינ'ס הארץ דיא גירעכטיגקייט וואס דער ערשטער האט איין געווארצילט אין דעם דיינ'ס הארץ, דריבער וועט דער דיין גירעכט מאכין דעם ערשטין, און וועט פסקנן אפאלשין דין, דריבער האבין דיא חכמים גיבאטין אדיין מאר ניט הערין דיא טענות סיידין ביידע בעלי דינים זענען דא צו זאמען : (ד) מדינים ישבית הגורל אויב צוויי מענטשין האבין זיך געטיילט מיט אואך, און ביידע קריגען דער וויל נעמען דעם חלק דער אנדערער זאגט ער וויל דעם חלק נעמען,

אויב

עֲצוּמִים יַפְרִיד׃ ה אָח נִפְשָׁע מִקִּרְיַת־עֹז וּמִדְוָנִים כִּבְרִיחַ אַרְמוֹן׃

ה אַחָא דְּמִתְעַוֵּי מִן אַחוּי הֵיךְ קִרְיְתָא עֲשִׁינְתָּא וְאַחְרָא הֵיךְ סוּכְרָא דְּחוּסְנָא׃

סומדינים קרי

מצודת דוד

מס כי על ידי הגורל יבורר חלק כל אחד ואחד: ובין עצומים בין המתחזקים במריבה יפריד הגורל ולא יריבו עוד מעתה: (ה) אח נפשע. אח הנפשע מאחיו מ"מ בבוא עליו לרה יחזיק במעוז אחיו הפושע יותר מקרית עוז והמריבה שביניהם לא תתמיד והרי הוא כבריח המבריח לנעול שערי ארמון המלך אשר לא יתמיד להיות נועל כי אנשים רבים רגילים לבא בשער המלך:

רש"י

מריבות: ובין עצומים וגו'. ובין בעלי דינין עצומים יפריד הגורל: (ה) אח נפשע. באחיו ומאבד במרדו קרית עוז כגון לוט באברהם עשו ביעקב: ומדינים. מריבות שביניהם מפרידים: כבריח. שנועלים בו שערי ארמון:

פירוש ע"ט

אויב זייא וואַרְפִין גוֹרָל אויף דיא חֲלָקִים, וָועט אויפְהֶערִין דיא קְרִיג וּבֵין עֲצוּמִים יַפְרִיד דֶער גוֹרָל שֵׁיידְט אָפּ אֲפִילוּ דִי שְׁטַארְקְסְטֶע מֶענְטְשִׁין זייא זָאלִין נִיט קְרִיגֶען׃ (ה) אָח נִפְשָׁע מִקִּרְיַת עוז אויב אֵיין בְּרוּדֶער קְרִיגְט מִיט זַיינֶע בְּרִידֶער, אִיז גְרִינְגֶער אַיין צוּ נֶעמֶען אַשְׁטַארְקֶע שְׁטָאט וִוי צוּ מַאכִין שָׁלוֹם צְוִוישֶׁען זֵיי וּמִדְיָנִים כִּבְרִיחַ אַרְמוֹן זֵייעֶר קְרִיג אִיז שְׁטַארְק וִוי אַרִיגוּל פוּן אַפַּאלַאץ, אַזוֹי וִוי מֶען קֶען נִיט אַרַיין קוּמֶען אִין אַפַּאלַאץ וָוען עֶר אִיז פַארְמַאכְט מִיט אַרִיגוּל. אַזוֹי קֶען מֶען נִיט אַרַיין קוּמֶען צְוִוישֶׁען דִי בְּרִידֶער מַאכִין צְוִוישֶׁען זֵיי שָׁלוֹם. וָוען פְרֶעמְדֶע מֶענְטְשִׁין הָאבִּין אַקְרִיג אִיז גְרִינְגֶער מֶען זָאל מַאכִין צְוִוישֶׁען זֵיי שָׁלוֹם. וִוי מֶען זָאל מַאכִין שָׁלוֹם צְוִוישֶׁען בְּרִידֶער וָוען זֵיי קְרִיגֶען זִיךְ׃

ברטנורא משנה מנחות פרק ו עיקר תוי"ט

פרק ו א אלו מנחות נקמצות מנחת סלת. נקמלת עיסה: ומנחת מחבת ומרחשת חלות ורקיקים. דהיינו מאפה פותתן לאחר אפייתן ובמנח' סלת כתיבה קמילה בהדיא ובאינך כתיב אזכרה. ואזכרה היינו קומץ: מנחת נכרי או נשים. שהתנדבו א' מאלו: מנחת העומר. אזכרה כתיב בה: מנחת חוטא וקנאות. כתיב בהו קמילה: מנחת חוטא של כהנים נקמצת. אע"ג דמנחת כהן נשרפ' כולה כדכתיב וכל מנחת כהן כליל תהי' מ"מ בעי קמילה: והקומץ קרב לעצמו והשירים קרבין לעצמן. אבל לת"ק אין מנח' כהן נקמל' אלא נקטר' כמות שהיא דסבר כל מנחה שסיריה נאכלין נקמלת ושאין שיריה נאכלין אינה נקמלת והלכה כת"ק:

כלי אמלעי דהוד דמלכות דיליה א. אל אלה אלהי אלהים

פרק ו א אלו מנחות [א] נקמצות ושיריהן לכהנים מנחת סולת והמחבת והמרחשת והחלות והרקיקין מנחת עכו"ם מנחת נשים מנחת העומר מנחת חוטא ומנחת קנאות. ר"ש אומר מנחת חוטא של כהנים נקמצת. והקומץ קרב לעצמו. והשירים קרבין לעצמן: ב מנחת [ב] כהנים ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים למזבח ואין בהן לכהנים. בזה יפה כח המזבח מכח הכהנים

ב בזה יפה כח המזבח. לא הי' לריך למתני דהא חזינן דבזה יפה כח המזבח ומלתא דפשיטא היא אלא לאתויי המתנדב

[א] נקמצת כו'. יליף לה בברייתא מקרא: [ב] כהני' כו'. גמ' ותו ליכא והאיכא עולה. עורה לכהנים. והא איכא עולת העוף איכא מוראה ונולה. והאיכא נסכים. לשיתין אזלי:

פרק ו א אֵלּוּ מְנָחוֹת נִקְמָצוֹת וּשְׁיָרֵיהֶן לַכֹּהֲנִים פוּן דִיא מְנָחוֹת נֶעמְט מֶען אַרָאפּ אַקוֹמֶץ אוּנ מֶען פַארְבְּרֶענְט אִים אויף דֶעם מִזְבֵּחַ אוּנ דִיא אִיבֶּערִיגֶע פוּן דִיא מִנְחָה עֶסִין דִיא כֹּהֲנִים מִנְחַת סוֹלֶת וְהַמַּחֲבַת וְהַמַּרְחֶשֶׁת וְהַחַלּוֹת וְהָרְקִיקִין אַמִנְחָה פוּן מֶעהְל, אוּנ אַמִנְחָה וָואס וֶוערְט גֶעבַּאקְט אויף אַמַחֲבַת, אוּנ אַמִנְחָה וָואס וֶוערְט גֶעבַּאקְט אויף אַמַרְחֶשֶׁת, אוּנ אַמִנְחָה וָואס זֶענֶען חַלּוֹת אוּנ אַמִנְחָה וָואס זֶענֶען קִיכְלַאךְ מִנְחַת עוֹבְדֵי גִלּוּלִים מִנְחַת נָשִׁים אויב אַגֶעצֶענְדִינֶער אָדֶער אַאִשָּׁה הָאבִּין גֶעבְּרַאכְט אֵיינֶע פוּן דִיא פִינְף מְנָחוֹת, אִיז אויךְ אַזוֹי דֶער דִין מֶען נֶעמְט אַרָאפּ פוּן דִי מִנְחָה אַקוֹמֶץ אוּנ מֶען פַארְבְּרֶענְט אִים אויף דֶעם מִזְבֵּחַ אוּנ דָאס אִיבֶּערִיגֶע פוּן דִיא מִנְחָה עֶסִין דִיא כֹּהֲנִים מִנְחַת הָעוֹמֶר מִנְחַת חוֹטֵא וּמִנְחַת קְנָאוֹת דֶער עוֹמֶר אוּנ דִיא מִנְחָה פוּן אַחוֹטֵא אוּנ דִיא מִנְחָה פוּן אַסוֹטָה, אִיז אויךְ אַזוֹי דֶער דִין, מֶען נֶעמְט אַרָאפּ דֶעם קוֹמֶץ אוּנ מֶען פַארְבְּרֶענְט אִים אויף דֶעם מִזְבֵּחַ אוּנ דִיא אִיבֶּערִיגֶע עֶסִין דִי כֹּהֲנִים רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר מִנְחַת חוֹטֵא שֶׁל כֹּהֲנִים נִקְמֶצֶת רַבִּי שִׁמְעוֹן זָאגְט אויב אַכֹּהֵן אִיז אַחוֹטֵא אוּנ עֶר בְּרֵיינְגְט אַמִנְחָה, זָאל מֶען אַרָאפּ נֶעמֶען אַקוֹמֶץ פוּן דִי מִנְחָה וְהַקּוֹמֶץ קָרֵב לְעַצְמוֹ וְהַשִּׁירַיִים קְרֵבִין לְעַצְמָן אוּנ דֶעם קוֹמֶץ פַארְבְּרֶענְט מֶען בַּזוּנְדֶער, אוּנ דִיא אִיבֶּערִיגֶע מֶעהְל פַארְבְּרֶענְט מֶען בַּזוּנְדֶער אוּנ דֶער עֶרְשְׁטֶער תַּנָא הַאלְט מֶען נֶעמְט נִיט אַרָאפּ דֶעם קוֹמֶץ, נָאר מֶען פַארְבְּרֶענְט אִין גַאנְצִין מִיט אֵיין מָאהל׃ ב מִנְחַת כֹּהֲנִים וּמִנְחַת כֹּהֵן מָשִׁיחַ וּמִנְחַת נְסָכִים דִיא מִנְחָה וָואס אַכֹּהֵן בְּרֵיינְגְט, אוּנ דִיא מִנְחָה פוּן כֹּהֵן גָדוֹל אַלֶע טָאג, אוּנ דִיא מִנְחָה וָואס מֶען בְּרֵיינְגְט מִיט אַקָרְבָּן לַמִּזְבֵּחַ וְאֵין בָּהֶם לַכֹּהֲנִים זָאל מֶען אִין גַאנְצִין פַארְבְּרֶענֶען אויף דֶעם מִזְבֵּחַ. אוּנ דִי כֹּהֲנִים עֶסִין גָאר נִיט פוּן דִי מְנָחוֹת בָּזֶה יָפֶה כֹּחַ הַמִּזְבֵּחַ מִכֹּחַ הַכֹּהֲנִים בַּיי דִי מְנָחוֹת

[ג] שתי הלחם לחם הפנים לכהנים ואין בהם למזבח. ובזה יפה כח הכהנים מכח המזבח: ג כל המנחות הנעשות בכלי טעונות שלש מתנות שמן. יציקה ובלילה ומתן שמן בכלי קודם לעשייתן (גמ' חלות) והחלות בוללן ד"ר וחכ"א סולת. [ד] החלות טעונות בלילה. והרקיקין משוחי'. כיצד מושחן כמין [ה] כ"י ושאר השמן נאכל לכהנים:

ברטנורא

יין למזבח בלא קרבן דלא תימא מזלפו על האשים על האש והוא נשרף וכלה ואין כח מזבח יפה בזה. (א) קמ"ל דלא אלא מנסכו כשאר נסכים ויורד לשיתין דהיינו כמין שני נקבים שהיו במזבח ויורדים למטה עד היסוד (ב) כדי שיהא כח המזבח יפה: ובזה יפה כח הכהנים. לאתויי שתי הלחם של עצר' אם הביאום בפ"ע (ג) בלא כבשים דלא תימא לשריפה עומד' ולא לאכילה כיון שלא קרבו כבשים שמתירים אותם קמ"ל דבזה יפה כח כהנים לעולם דלאכילה עומד' ולא לשריפה: ג הנעשות בכלי. כגון מנחת מרחש' ומחב' שהן נעשו' בכלי: טעונות ג' מתנות שמן. למעוטי מנחת מאפה תנור (ד) שאינה טעונה יציקה (ה) ומתן שמן בכלי קודם לעשייתן תחלה נותן שמן בכלי שרת ונותן סלת עליו דכתיב במנחת מרחשת סולת בשמן תעשה כלומר תנתן אלמא דטעונה מתן שמן קודם לעשייתה. ובמנחת מחבת כתיב בלולה ויציקה ולא כתיב בה מתן שמן בכלי תחלה. ומרחשת כתיב מתן שמן ולא כתיב בה יציקה ובלילה וגמרי' הך מהך נאמר קרבנך במרחשת ונאמר קרבנך במחבת וכיצד הוא עושה נותן שמן תחלה בכלי שרת ונותן עליו את הסלת (וחוזר) ונותן עליה שמן ובוללה (ו) הרי מתן שמן בכלי ובלילה ולשה במים ואופה בתנור ופותתה ויוצק עליה שמן אחר פתיתה (ז) וזו היא יציקה הרי שלשתן וקומץ ומקטיר את הקומץ והשאר נאכל לכהנים: והחלות בוללן דברי רבי. השתא מיירי במנחת מאפה תנור שהיא באה חלות או רקיקים (ח) וכתיב בה סלת חלות מצות בלולות בשמן ר' סבר חלות בלולו' כתיב שבוללן כשהן חלות ורבנן סברי סלת בלולה כתיב מלמד שנבללת כשהיא סלת והל' כחכמים: חלות טעונות בליל' והרקיקים משוחים. דכתיב חלות בלולות ולא רקיקים בלולים. רקיקים משוחים ולא חלות משוחות: כיצד מושחן כמין כ"י. יונית שהיא כמין ע' שלנו כהפרש גודל של שמאל מן האצבע (כזה כ) (ט):

עיקר תוי"ט

(א) דברי תימה דכלום כח מזבח יפה אלא כאן דכל הנך דתנינן כולם כליל לאשים וכ"ש משובה בגמרא שכתבתי בסמוך ובגמרא הי' לאפוקי מדשמואל דאמר דלאשים קמ"ל דוקא אלו למזבח אבל יין לשיתין ועתוי"ט: (ב) כלומר עד התהו'. ובגמ' שיתין מחוללין ויורדין עד התהום: [ג] שתי הלחם כו'. ותו ליכא דהאיכא חטאת העוף. איכא דמה והאיכא לוג שמן של מצורע איכא מתנותיו וכו' כתו' דאע"ג דאיכא כבשי' בהדי ב' לחם ובזיכי לבונה בהדי לחם הפנים. מגופו מיהא ליכא למזבח: (ג) וסתמא כר"ע מ"ג פ"ד: (ד) שאין כל מעשיה בכלי שהרי נאפה בתנור. רש"י. וכתב התו' דקסבר אין התנור מקדש: (ה) יליף לה בברייתא דגבי יציקה כתיבה תרי מעוטי עליה ועוד ואין דבר שצריך שני מעוטים אלא מנחת מאפה שיש בה ב' מינים כו' ומשמע דמנחת עומר נמי נתרבה ליציקה. ועתוי"ט: (ו) וז"ל רש"י וחוזר ונותן שמן דבלולה בשמן כתיב: (ז) ואף על גב דבמתניתין תני יציקה ברישא אפ"ה אינה אלא באחרונה. והכי משמע מתניתין כשהיא עושה יציקה צריך שתהיה הבלילה נעשה כבר וקודם בלילה תהא נותן שמן בכלי קודם לעשייתה רש"י ודנינו בגור אריה כ' דלפי שנותן שמן בכלי ולא בגוף המנחה לכך שנאה באחרונה: (ח) הר"מ. ומשום רקיקים הוא שפירשו כן דליתנהו בשאר המנחות אבל פ"ה בכל חלות דמנחות דשייכ' פלוגתא דר' ורבנן. ל' רש"י חלות של מנחת מאפה ושל מחבת ומרחשת בוללן בשמן לאחר שנעשו חלות לאחר אפיה וכו' עד מנחת בסולת לא היה בה חלות דבעודה סולת נקמצת: [ד] החלות כו'. שמנחת מאפה טעונות בלילה לרבנן סלת ולרבי חלות. רש"י: [ה] כ"י. ל' רש"י שבלשונינו קורין לכ' שלפן כ"י: (ט) רש"י ובפי' חומש לייר גימ"ל. וי"מ כמין

איז דער כח פון מזבח בעסער וויא דער כח פון דיא כהנים, דער מזבח נעמט צו דיא גאנצע מנחה, אונ די כהנים האבין פון די מנחה גאר ניט (ועיין בהרע"ב ותוי"ט): שתי הלחם ולחם הפנים דיא צוויי ברויט וואס מען ברייננט דעם יום טוב שבועות אונ דעם לחם הפנים פון אלע שבת לכהנים ואין בהם למזבח עסין דיא כהנים, אונ דער מזבח האט גאר ניט פון דיא חלות ובזה יפה כח הכהנים מכח המזבח ביי דיא צוויא זאכין איז דער כח פון דיא כהנים בעסער וויא דער כח פון מזבח, דיא כהנים נעמען צו אין גאנצין, אונ דער מזבח האט פון דיא ברויט גאר ניט: ג כל המנחות הנעשות בכלי אלע מנחות וואס ווערין געמאכט אין א כלי, אין א מחבת אדער אין א מרחשת טעונות שלש מתנות שמן דארף מען געבין אין דיא מנחה דריי מאהל אייל יציקה ובלילה ומתן שמן בכלי קודם לעשייתן פריער איידער מען שיט ארין דיא מעהל גיסט מען ארין אייל אין דיא ליידיגע כלי אונ דיא מעהל שיט מען ארין אין דיא אייל. דער נאך גיסט מען אייל אויף דיא מעהל, אונ מען מישט אוים דיא מעהל מיט די אייל. דאס איז בלילה אוים מישען. דער נאך באקט מען דיא מנחה אין דעם מחבת אדער אין דעם מרחשת אונ מען צו ברעקילט דיא מנחה אויף קליינע שטיקלאך. אונ מען גיסט אייל אויף דיא צו ברעקילטע שטיקלאך. דאס איז יציקה מען גיסט אייל. דער נאך נעמט דער כהן א קומץ פון די שטיקלאך אונ מען פארברענט אויף דעם מזבח, אונ דיא איבעריגע שטיקלאך עסין דיא כהנים והחלות בוללן דיא מנחה וואס מען מאכט פון זייא חלות אונ מען באקט אין אויבין זאל מען דיא חלות אוים מישען מיט אייל ווען מען צוברעקילט דיא חלות אויף שטיקלאך זאל מען די שטיקלאך אוים מישען מיט דיא אייל דברי רבי אזוי זאגט רבי וחכמים אומרים סולת אונ די חכמים זאגין די מעהל זאל מען אוים מישען מיט אייל. איידער מען מאכט פון זייא חלות החלות טעונות בלילה דיא חלות דארף מען אוים מישען מיט אייל והרקיקים משוחים אונ דיא קיכלאך זאל מען בשמירען מיט אייל כיצד מושחן וויא שמירט מען דיא קיכלאך כמין כי אזוי וויא א טית Θ (ועיין בהרע"ב ותוי"ט) ושאר השמן נאכל לכהנים אונ דיא אייל וואס בלייבט נאך דעם שמירען אויף דיא קיכלאך אדער נאך דעם אוים מישען די חלות.

עסין

ד כל המנחות הנעשות בכלי. הכא לאו למעוטי מנחת מאפה תנור אתא דכתיב פתות אותה פתים כו' מנחות לרבות כל המנחות לפתיתה אלא למעוטי שתי הלחם ולחם הפנים (י) שאין טעונין פתיתה: כופל אחת לשנים. דכתיב פתות אותה פתים. פתות היינו שנים דכיון שנשבר היינו שתי חתיכות. פתים מרבינן שתהא חתוכה לשתי חתוכות דהיינו ארבעה יכול יעשנה פרורים ת"ל אותה פתים ולא פתיתים לפתיתים: וכולן פתיתין כזיתים. דסיפא דמתניתין לאו ר"ש קאמר ליה אלא דברי הכל הוא דלאחר שעשה פתיתים כזיתים כופל כל זית לשנים ושנים לארבעה: מכפלה. לא היה מכפלה לארבעה אלא לשנים דלא כתיב בה אלא מנחת (פתים) ולא פתות: רבי שמעון אומר כו'. ואין הלכה כרבי שמעון: ה שיפה. שמשפשף החטה בין ידו לכלי כדי שתהא נוחה להסיר קליפתה: בעיטה. שבועט בעובי אגרופו או בעובי פס ידו והיה שף אחת ובועט שתים שף ב' ובועט ג' וחוזר ועושה כסדר הזה עד שגומר חמש מאות בעיטות לג' מאות שיפות: ה"ג ר' יוסי אומר בבצק. כלומר שיפה ובעיטה בבצק ולא בחטין ואין הלכה כר"י: עשר עשר חלות ומנחת סלת נמי אע"ג דקודם אפיה נקמצת אפ"ה עשר חלות היא באה (יא): לחם הפנים. בהדיא כתיב ביה י"ב חלות: וחביתי כהן גדול. נאמר בלחם הפנים חק עולם ונאמר בחביתי כהן גדול חק עולם מה להלן י"ב חלות אף כאן י"ב חלות. ומקריבין מהן שש חלות בבקר ושש חלות בערב:

ד כל המנחות הנעשות בכלי טעונות פתיתה. מנחת ישראל כופל אחת לשנים. ושנים לארבעה [ו] ואינו מבדיל. מנחת כהן המשיח לא היה מכפלה. רבי שמעון אומר [ז] מנחת כהנים ומנחת כהן משיח. אין בהם פתיתה. מפני שאין בהם קמיצה וכל שאין בהם קמיצה אין בהם פתיתה. וכלן (פתיתתם) כזיתים: ה [ח] כל המנחות טעונות שלש מאות שיפה. וחמש מאות בעיטה. והשיפה והבעיטה בחטים. רבי יוסי אומר (אף) בבצק. כל המנחות באות עשר עשר. חוץ מלחם הפנים. וחביתי כ"ג שהם באות שתים עשרה. ד"ר יהודה ר"מ אומר כולן באות שתים עשרה

נ"ן או כמי"ן כ"ף. ועתוי"ט: (י) שאין נאפות בכלי אלא נאפות בתנור רש"י וממעטינן מדכתיב אותה. עתוי"ט: [ו] ואינו כו'. דכיון דא"צ קמיצה א"צ הבדלה. רש"י: [ז] מנחת. נדבה של כהנים. רש"י: [ח] כל כו'. בגמ' ילפי' לה מלחמי תודה דנפישין מילי דדמין אהדדי: (יא) אע"ג דלעיל מ"ג כתבתי בשם רש"י דמנחת סלת לא היה בה חלות כו' י"ל קודם קמיצה אבל לאחר מיכן אע"פ שאין עוד נראה ביה כלום מ"מ לא חילק הכתוב באפייתן שכן מצינו כפי' הכתוב בפרשת צו לענין חימוץ שאסרה התורה בשירים כמו קודם

עסין דיא כהנים: ד כל המנחות הנעשות בכלי טעונות פתיתה אַלע מנחות וואס ווערין געמאכט אין א כלי, דארף מען זייא צו ברעקלען מנחת ישראל כופל אחד לשנים ושנים לארבעה די מנחה וואס א ישראל ברייננט, זאל מען פריער איינבייגן די מנחה אין צווייען, און מען זאל נאך אמאהל איינבייגן דעם אין צווייען אויף אין פירען מבדיל און מען צו ברעכט אויף פיר שטיקלאך און מען זאל אפ שיידין איין שטיקול פון אנדערין ווייל ער דארף נעמען פון זיי א קומץ מנחת כהנים די מנחה וואס א כהן ברייננט כופל אחד לשנים ושנים לארבעה זאל מען איינבייגן דיא מנחה אין צווייען און מען זאל נאך אמאהל איינבייגן דעם אין צווייען אויף פירען ואינו מבדיל און מען צו ברעכט ניט נאר עס בלייבט אזוי איין גע-קנייטשט, ווייל פון א מנחה וואס א כהן ברייננט נעמט מען ניט א קומץ מנחת כהן המשיח לא מכפלה דיא מנחה וואס דער כהן גדול ברייננט אלע טאג, אין דער פריא און פארין נאכט, האט מען ניט איינגעבויגין אויף פיר שטיקלאך, נאר אויף צווייען רבי שמעון אומר רבי שמעון זאגט מנחת כהנים ומנחת כהן משיח אין בהם פתיתה שאין בהם קמיצה די מנחה פון א כהן און די מנחה פון כהן גדול האט מען ניט איינגעבויגין ווייל מען נעמט ניט פון זייא א קומץ וכל שאין בהם קמיצה אין בהם פתיתה און דיא מנחות וואס מען נעמט ניט פון זיי א קומץ, דארף מען זיי ניט איינבייגין [ועתוי"ט] וכלן כזיתים און אלע אנדערע מנחות צו ברעכט מען אויף אזעלכע שטיקלאך גרויס ווי א איילבירט וואָרום מען מעג איינקנייטשין דיא מנחה אין אכטין און נאך אמאהל אין זעכצין און איבער-ברעכין נאר יעדער שטיקול זאל זיין גרויס ווייא א איילבירט [עי' רש"י ותוי"ט]: ה כל המנחות טעונות שלש מאות שיפה אלע מנחות האט מען גידארפט רייבין די ווייץ מיט די הענט אויף א כלי איידער מען האט זייא גימאלין, דריי הונדערט מאהל. די שאלאכין זאל אראפ גיין פון דיא ווייץ וחמש מאות בעיטה און פינף הונדערט מאהל האט מען גיקלאפט מיט דיא הענט אויף דיא ווייץ. איין מאהל האט מען גיריבין מיט דיא האנט און צווייא מאהל גיקלאפט. דער נאך האט מען צוויי מאהל געריבען און דריי מאהל גיקלאפט. און אזוי האט מען גיטאהן ביז מען האט געריבין דרייא הונדערט מאהל און גיקלאפט פינף הונדערט מאהל והשיפה והבעיטה בחטים מען האט געריבען און גיקלאפט דיא ווייץ ווייא פריער שטייט) רבי יוסי אומר רבי יוסי זאגט בבצק מען האט געריבען און גיקלאפט דיא טייג ניט דיא ווייץ [ועתוי"ט] כל המנחות באות עשר עשר אלע מנחות מאכט מען פון זייא צו צעהן חלות חוץ מלחם הפנים וחביתי כהן גדול שהם באות שתים עשרה נאר דער לחם הפנים איז גיוועזן צוועלף חלות. און די מנחה וואס דער כהן גדול ברייננט אלע טאג, מאכט מען אויך צוועלף חלות, זעקס איז מען מקריב אין דער פריא און זעקס איז מען מקריב פאר נאכט דברי רבי יהודה אזוי זאגט רבי יהודה רבי מאיר אומר רבי מאיר זאגט כולן באות שתים עשרה אלע מנחות מאכט מען פון זייא

צוועלף

הקמילה. ועתוי"ט: [ס] מג'. למלוה ולא לעכב: (יג) ומסייס בברייתא וזו למעלה מזו עליונה קולטת סובין תחתונה קולטת סולת פירש רש"י כל א' עבה מחברתה עליונה ראשונה קולטת סובין שהיא היתה גסה שבכלן ולא היתה קולטת כי אם סובין. ובין הקמח והסולת לעבר הנפה. ושוב היה נותן הקמח והסולת בתחתונה בדקה הימנה והיא היתה קולטת הקרעין סולת והקמח הולך לעבר הנפה ושוב היה חוזר ונותן הסולת בדקה הימנה כדי שלא ישתייר מן הקמח ומן הסובין בסולת כלל שתהיה הסולת ברורה: (יג) של"ל גם כן שאם לא ניפה בי"ג נפה וכמ"ש הר"מ כו' אבל דעת רש"י די"ג הלנ"מ ואם כן אפשר דמעכבי ועתוי"ט: [י] ולקחת כו' שתהא מנופה כל צרכה. שתהא סולת ברורה בשעת אפיה. רש"י:

חוץ מחלות תודה והנזירות שהן באות עשר עשר: ו העומר היה בא עשרון משלשה סאין. שתי הלחם. שני עשרונים. [ט] משלשה סאין. לחם הפנים עשרים וארבעה עשרונים מעשרים וארבע סאין: ז העומר היה מנופה בשלש עשרה נפה. ושתי הלחם בשתים עשרה. ולחם הפנים באחת עשרה. ר"ש אומר לא היה לה קצבה אלא סולת מנופה כל צרכה היה מביא. שנאמר [י] ולקחת סולת ואפית אותה עד שתהא מנופה כל צרכה:

חוץ מחלות תודה שהן באות עשר. כדבעי' למימר טעמא דלקמן באידך פרקין. ואין הלכה כר"מ: ו העומר היה בא עשרון מג' סאין. מנחת העומר שמביאין ממחרת הפסח היו קוצרין שלשה סאין דהיינו איפה שעורים ומוהבים אותו ומניפין אותו בנפה י"ג פעמים עד שמעמידי' שלשתו על עשרון שהיא עשירית האיפה וטעמא דבעי עשרון של עומר ג' סאין של שעורים כיון דמתבוא' חדשה הוא ושל שעורין יש בו סובין הרבה וסולת מיעוט ולא אתי עשרונו מובחר אלא מג' סאין: שתי הלחם שני עשרונים משלשה סאין. כיון דמחטים קאתו אע"ג דמתבואה חדשה אתיין דבעצרת תבואה של הטין חדשה היא אפ"ה שתי עשרונים מובחרים אתו מג' סאין: לחם הפנים עשרים וד' עשרונים. דהכי כתיב י"ב חלות שני עשרונים יהיה החלה האחת: מעשרים וארבע סאין. כיון דמחטין אתו ומתבואה ישנה ופיק עשרון מובחר מסאה: ז היה מנופה בי"ג נפה. זו למעלה מזו (יב) וכל זה למלוה אבל לא לעכב שאם הביא עומר עשרון מארבע סאין או שהביאה משני סאין לא פסל (יג): רבי שמעון אומר לא היה לה קצבה. אפילו לכתחלה לא נתנו חכמים קצבה מכמה סאין חטין או שעורין מביאין עומר ושתי הלחם ולחם הפנים: אלא. רואין בסלת: שתהא מנופה כל צרכה. ודיו. ואין הלכה כרבי שמעון:

צוועלף חלות חוץ מחלות תודה והנזירות שהן באות עשר עשר נאר די חלות וואס מען ברענגט צו א תודה, אונ די חלות וואס א נזיר ברענגט, זייא מאכט מען צו צעהן חלות: ו העומר היה בא עשרון משלש סאין צו דיא מנחה פון עומר האט מען גיבראכט דריי סאה גערשטין ודאס איז א איפה) אונ מען האט זייא געמאלין, אונ מען האט זייא געזיפט דרייצעהן מאהל, ביז מען האט ארויס גענומען פון זייא ריינע מעהל איין צעהנדליג פון א איפה שתי הלחם שתי עשרונים משלש סאין צו די צוויי ברויט פון שבועות האט מען געבריינגט דריי סאה ווייץ אונ מען האט זיי גימאלין אונ פון דיא מעהל האט מען אויסגעזיפט צווייא צעהנדליג מעהל אונ פון דיא מעהל האט מען געמאכט די צווייא ברויט לחם הפנים עשרים וארבע עשרונים מעשרים וארבע סאין דיא צוועלף חלות לחם הפנים זענען גיוועזן גימאכט פון פיר אונ צוואנציג צעהנדליג מעהל, אונ דיר פיר אונ צוואנציג צעהנדליג מעהל זענען גיוועזן אויס געזיפט פון פיר אונ צוואנציג סאה ווייץ: ז העומר היה מנופה בשלש עשרה נפה דיא מעהל פון עומר האט מען געזיפט מיט דרייצעהן זיפען ושתי הלחם בשתים עשרה אונ דיא מעהל פון דיא צווייא ברויט פון שבועות, האט מען געזיפט מיט צוועלף זיפען ולחם הפנים באחת עשרה אונ דיא מעהל פון לחם הפנים האט מען געזיפט מיט עלף זיפען רבי שמעון אומר רבי שמעון זאגט לא היה לה קצבה עס איז ניט גיוועזן אויס גיזעצט וויא פיל גערשטין אונ ווייץ מען זאל ברייגגען צום עומר אונ צו דיא צווייא ברויט פון שבועות אונ צו דעם לחם הפנים, אונ עס איז ניט גיוועזן אויס גיזעצט ווי פיל מאהל מען זאל זיפען דיא מעהל אלא סולת מנופה כל צרכה היה מביא נאר מען האט גידארפט ברייגגען מעהל גוט אויס געזיפט שנאמר וואריום עס שטייט אין פסוק ולקחת סולת ואפית אותה דו זאלסטו נעמען מעהל אונ זאלסט באקין פון איר די חלות עד שתהא מנופה כל צרכה דיא מעהל זאל זיין גוט אויס געזיפט, אונ אזוי איז גענוג:

רש"י גמרא מנחות דף ס"ח ע"א רש"י

האיר המזרח. הנץ החמה הלכה ה' כלה כלי כחילון דסוד דמלכות דכר יאה במוכן של י"ו אבל לילו אסור:

רב ושמואל דאמרי תרוייהו בזמן שבהמ"ק קיים עומר מתיר בזמן שאין בית המוקדש קיים האיר מזרח מתיר מאי טעמא הרי קראי כתיבי

רב ושמואל דאמרי תרוייהו רב אונ שמואל זאגין בירדע בזמן שבית המקדש קיים עומר מתיר ווען דער בית המקדש איז גיוועזן אז מען האט מקריב גיוועזן דעם אנדערין טאג פסח דעם עומר. דאמאלס האט מען גיטעגט עסין פון די נייע תבואה בזמן שאין בית המקדש קיים אונ ווען דער בית המקדש איז ניט דא האיר מזרח מתיר אזוי וויא עס ווערט נאר טאג דעם אנדערין טאג פסח מעג מען שוין עסין פון די נייע תבואה מאי טעמא פאר וואס הרי קראי כתיבי עס שטייען געשריבען צוויי פסוקים

בתיב

רש"י

עד עצם היום. עד מרחי היום וקסבר עד ולא עד בכלל: **משקרב העומר.** כל הגך קמייתי הש"ס משום פרכא לרבי יוחנן וריש לקיש: **הותר חדש.** אלמא כשומר תליא מלתא. ומשני: **למצוה** מעי'

גמרא

כתיב עד הביאכם וכתיב עד עצם היום הזה הא ביצד כאן בזמן שבית המקדש קיים וכאן בזמן שאין בהמ"ק קיים רבי יוחנן ור"ל דאמרי תרווייהו אפילו בזמן שבהמ"ק קיים האיר מזרח מתיר והכתיב עד הביאכם למצוה. משקרב העומר הותר החדש מיד למצוה. העומר היה מתיר במרינה ושתי הלחם במקדש למצוה. משחרב בהמ"ק התקין רבי יוחנן בן זכאי שיהא יום הנף כולו אסור מאי טעמא מהרה יבנה בהמ"ק ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו בהאיר מזרח השתא נמי ניכול ולא ידעו דאשתקד לא היה עומר האיר מזרח מתיר

רש"י

מעי' להמתין עד שיקרב העומר אבל בלאו לא עבר: **והתנן.** במתניתין: **העומר מתיר חדש במרינה.** לאכלו ושתי הלחם שבעצרת מתירין חדש במקדש להביא מנחות מן החדש אלמא בעומר תליא מלתא: **והתנן משחרב וכו'.** ואמרי'

כתיב עד הביאכם אין איין פסוק שטייט מען זאל ניט עסין פון דיא נייע תבואה ביז מען וועט ברייננען דעם עומר וכתיב עד עצם היום הזה אונ אין אנדערין פסוק שטייט מען זאל ניט עסין פון די נייע תבואה ביז עס וועט ליכטיג ווערין דער טאג דעם אנדערין טאג פסח הא כיצד ווי אזוי איז דיא צוויי פסוקים צו זאמען כאן בזמן שבית המקדש קיים דער ערשטער פסוק שמועסט פון די צייט וואס דער בית המקדש איז דא אונ מען איז מקריב דעם עומר, טאר מען ניט עסין פון דיא נייע תבואה ביז נאך דעם עומר מקריב זיין וכאן בזמן שאין בית המקדש קיים דער אנדערער פסוק שמועסט פון די צייט וואס דער בית המקדש איז ניט דא, האט מען דאך ניט אויף וואס צו ווארטין, דריבער וויא עס ווערט נאר ליכטיג דעם אנדערין טאג פסח אין דער פריה מעג מען שוין עסין פון די נייע תבואה רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרווייהו רבי יוחנן אונ ריש לקיש זאגין ביידע אפילו בזמן שבית המקדש קיים האיר מזרח מתיר אפילו ווען דער בית המקדש איז גיוועזן האט מען אויך גימעגט עסין פון די נייע תבואה דעם אנדערין טאג פסח אין דער פריה באלד ווי עס איז נאר ליכטיג גיווארין והכתיב עד הביאכם פרעגט דיא גמרא עס שטייט דאך אין די תורה מען זאל ניט עסין פון די נייע תבואה ביז מען וועט מקריב זיין דעם עומר, ענטפערט די גמרא למצוה עס איז אמצוה מען זאל ניט עסין פון דיא נייע תבואה ביז נאך דעם עומר מקריב זיין, אבער אז איינער וויל עסין פון די נייע תבואה דעם אנדערין טאג פסח באלד אין דער פריה איידער מען איז מקריב דעם עומר מעג ער אויך, פרעגט די גמרא מיר האבין דאך גילערנט משקרב העומר הותר החדש מיד אז מען האט מקריב גיוועזן דעם עומר האט מען באלד גימעגט עסין פון דיא נייע תבואה, זעהט אוים אבער איידער מען האט מקריב גיוועזן דעם עומר האט מען ניט גימעגט עסין פון דיא נייע תבואה, ענטפערט די גמרא למצוה עס איז אמצוה מען זאל ניט עסין פון דיא נייע תבואה ביז נאך דעם עומר מקריב זיין, אבער אז מען וויל עסין פון די נייע תבואה דעם אנדערין טאג פסח באלד אין דער פריה פאר דעם עומר מקריב זיין מעג מען אויך, פרעגט דיא גמרא מיר האבין דאך גילערנט העומר היה מתיר במרינה ושתי הלחם במקדש דער עומר וואס מען האט אים מקריב גיוועזן דעם אנדערין טאג פסח האט מתיר גיוועזן דיא נייע תבואה צו עסין אין דיא מרינה, דיא צוויי ברויט וואס מען האט געברייננט אום שבועות אין בית המקדש האט מתיר גיוועזן צו מקריב זיין פון דיא נייע תבואה אין בית המקדש, זעהן מיר דאך אז דער עומר האט מתיר גיוועזן צו עסין פון די נייע תבואה, אבער פאר דעם עומר מקריב זיין טאר מען ניט עסין פון דיא נייע תבואה, ענטפערט די גמרא למצוה עס איז אמצוה מען זאל ניט עסין פון דיא נייע תבואה ביז נאך דעם עומר מקריב זיין, פון דעסטוועגין אז מען וויל מעג מען עסין פון דיא נייע תבואה דעם אנדערין טאג פסח באלד אין דער פריה איידער מען איז מקריב דעם עומר, פרעגט דיא גמרא מיר האבין דאך גילערנט משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא יום הנף כולו אסור נאכדעם ווי דער בית המקדש איז חרוב גיווארין האט רבן יוחנן בן זכאי גימאכט אתקנה אז דעם אנדערין טאג פסח וואס מען פלעגט דעם טאג מקריב זיין דעם עומר זאל מען ניט טארין עסין פון די נייע תבואה דעם גאנצין טאג מאי טעמא פאר וואס מהרה יבנה בית המקדש טאמער וועט באלד גיבאהט ווערין דער בית המקדש אונ מען וועט מקריב זיין דעם עומר ויאמרו וועלין די יודין זאגין אשתקד מי לא אכלנו בהאיר מזרח השתא נמי ניכול פאר איאהרין האבין מיר גיגעסין פון דיא נייע תבואה דעם אנדערין טאג פסח באלד ווי עס איז נאר ליכטיג גיווארין אין דער פריה, וועלין מיר היינטיגען יאהר אויך עסין פון די נייע תבואה דעם אנדערין טאג פסח באלד ווי עס וועט נאר ליכטיג ווערין אין דער פריה ולא ידעו אונ זייא וועלין ניט וויסען דאשתקד לא היה עומר האיר מזרח מתיר פאר איאהרין איז ניט גיוועזן דער בית המקדש אונ מען האט קיין עומר מקריב גיוועזן, דריבער איז מותר

והשתא דאיכא עומר מתיר ואי סלקא דעתך למצוה משום מצוה ליקום וליגזור אמר רב נחמן בר יצחק רבן יוחנן בן זכאי בשיטת רבי יהודה אמרה דאמר מן התורה אסור שנאמר עד עצם היום הזה עד עצומו של יום וקסבר עד ועד בכלל רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע אכלי חדש באורתא דשיתסר נגהי שיבסר קסבר חדש בחוצה לארץ דרבנן ולספיקא לא חיישינן

מ"ט וכו': אמר רב נחמן ר"י בשיטת ר' יהודה אמרה. דאמר מן התורה הוא אסור לאכול חורבן ולאו משום גזירה שמא יבנה: עצם. עצומו של יום: קסבר חדש בחוצה לארץ דרבנן. ולספיקא

שמא למחר יהי' ספה עשר לא חיישי: רבנן דבי רב אשי. פני להתחיל עד שיאיר מזרח: בצפרא דשיבסר. דאי נמי שיתסר הוא הרי האיר האיר המזרח: דקסברי חדש בחוצה לארץ דאורייתא. הילכך

ורבנן דבי רב אשי אכלי בצפרא דשיבסר קסברי חדש בחוצה לארץ דאורייתא

געוען צו עסין פון די נייע תבואה דעם אנדערין טאג פסח באלד אין דער פריה ווי עס איז נאר ליכטיג געווארין והשתא דאיכא עומר מתיר אבער איצט אז עס איז שוין דא א בית המקדש און מען איז מקריב א עומר, איז דער עומר מתיר צו עסין פון די נייע תבואה. אבער איידער מען איז מקריב דעם עומר טאר מען ניט עסין פון די נייע תבואה, מען זאל ניט קומען צו אזוי א טעות, דריבער האט רבי יוחנן בן זכאי געזאגט אז ווען דער בית המקדש איז ניט דא זאל מען ניט טארין עסין פון די נייע תבואה דעם אנדערין טאג פסח אגאנצין טאג ואי סלקא דעתך למצוה אויב דו ווערסט זאגין וואס מען דארף ווארטין צו עסין פון דיא נייע תבואה ביז מען וועט מקריב זיין דעם עומר, דאס איז נאר א מצוה, אבער מען מעג עסין פון דיא נייע תבואה דעם אנדערין טאג פסח באלד אין דער פריה, אפילו ווען דער בית המקדש איז געווען. פאר וואס האט רבי יוחנן געזאגט ווען דער בית המקדש איז נישט דא זאל מען נישט עסין פון דיא נייע תבואה דעם אנדערין טאג פסח אגאנצין טאג. ווארום אז מען וועט זאגין מען מעג עסין פון דיא נייע תבואה באלד אין דער פריה, טאמער וועט מען אזוי טאהן ווען דער בית המקדש וועט זיין, איז דאך דיא קשיא מען מעג דאך אזוי טאהן אפילו ווען דער בית המקדש איז דא. טאמער וועסטו זאגין ווען דער בית המקדש איז דא איז דאך א מצוה צו ווארטין ביז מען וועט מקריב זיין דעם עומר, און זיי וועלין עסין פון די נייע תבואה באלד אין דער פריה וועלין זייא דאך ניט מקיים זיין דיא מצוה משום מצוה ליקום וליגזור וועגין א מצוה מקיים זיין איז מען ניט גוזר אזוי א גזרה געווים מוז דאך זיין אז פאר דעם עומר מקריב זיין טאר מען ניט עסין פון די נייע תבואה ווען דער בית המקדש איז געווען אמר רב נחמן בר יצחק רב נחמן בר יצחק האט געזאגט רבן יוחנן בן זכאי בשיטת רבי יהודה אמרה רבי יוחנן בן זכאי האלט ווי רבי יהודה דאמר מן התורה אסור וואס רבי יהודה זאגט ווען דער בית המקדש איז ניט דא האט די תורה געזאגט דעם אנדערין טאג פסח זאל מען אגאנצין טאג ניט עסין פון די נייע תבואה שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק עד עצם היום הזה איר זאלט ניט עסין פון די נייע תבואה ביז דעם עצם פון דעם טאג, וואס מיינט מען עצם עד עצומו של יום ביז די שטארקייט פון טאג וקסבר עד ועד בכלל און רבי יהודה האלט ביז די שטארקייט פון טאג און דיא שטארקייט פון טאג אויך, דאס הייסט איר זאלט ניט עסין פון די נייע תבואה דעם גאנצין טאג דעם אנדערין טאג פסח ווען דער בית המקדש איז ניט דא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע רב פפא און רב הונא דער זוהן פון רב יהושע אכלי חדש באורתא דשיתסר נגהי שיבסר האבין גיגעסין נייע תבואה די נאכט וואס נאך דעם זעכצעהנטין טאג אין ניסן וואס געהער צום זיבעצעהנטין טאג אין ניסן דאס איז דיא נאכט וואס נאך דעם אנדערין טאג פסח קסברי חדש בחוצה לארץ דרבנן זייא האלטין וואס מען טאר ניט עסין פון נייע תבואה פאר דעם אנדערין טאג פסח אין חוץ לארץ (אויסער ארץ ישראל) דאס האבין נאר דיא רבנן געאסרת ולספיקא לא חיישינן דריבער האבין מיר ניט מורא טאמער איז א טעות אין טאג פון חודש און דער זעכצעהנטער טאג אין ניסן דאס איז נאר דער פופצעהנטער טאג אין ניסן, ווארום מיר מאכין דאך צוויי טאג יום טוב, טאמער איז ער דער פופצעהנטער טאג דאס איז נאר געגין איסור פון יום טוב וואס יום טוב איז פון די תורה, אבער צו עסין פון נייע תבואה אין חוץ לארץ וואס דאס האבין די רבנן געאסרת, אסרין מיר ניט פאר א ספק וועגין ורבנן דבי רב אשי אכלי בצפרא דשיבסר דיא תלמידים פון רבי אשי האבין גיגעסין פון דיא נייע תבואה דעם זיבעצעהנטין טאג אין ניסן באלד אין דער פריה קסברי חדש בחוצה לארץ דאורייתא זיי האלטין די תורה האט געאסרת צו עסין אין חוץ לארץ פון דיא נייע תבואה, דריבער טאר מען ניט עסין פון די נייע תבואה דעם זעכצעהנטין טאג אין ניסן, ווייל טאמער איז דאס דער פופצעהנטער טאג, און דריבער האבין זייא ניט גיגעסין פון די נייע תבואה די נאכט וואס צום זיבעצעהנטין, טאמער איז דאס די נאכט וואס צום זעכצעהנטין, טאר

ורבן יוחנן בן זכאי מדרבנן קאמר וכי תקין ליום הנף ולספיקא לא תקין אמר רבינא אמרה לי אם אביך לא הוה אכיל חדש אלא מאורתא דשיבסר נגהי תמניסר דסבר לה ברבי יהודה וחייש לספיקא:

חיישינן לספיקא ולא אכלי מאורתא ובצפרא אכלי ליה ולא חיישינן לתקנת ריב"ז משום דגזירה דרבנן היא

שמא יבנה וכו' וחשו רבנן למיגזר ביום הנף גופיה ולספיקא לא תקנו להמתין כל היום: וסבר לה כרבי יהודה. דאמר כל היום הנף אסור מן התורה והלא בחולה לארץ אסור לאורייתא הילכך חייש לספיקא להמתין כל היום:

~~~~~~

מען דאך נאך נים עסין פון דיא נייע תבואה, אבער דעם זיבעצעהנטין טאג אין דער פריה האבין זייא שוין גימעגט עסין פון דיא נייע תבואה, ווארום אפילו דאס איז דער זעכצעהנ־טער טאג מעג מען אויך עסין פון דיא נייע תבואה, ווארום אז דער בית המקדש איז ניטא מעג מען מן התורה עסין פון דיא נייע תבואה אין ארץ ישראל אויך דעם זעכצעהנטין טאג באלד אין דער פריה ורבן יוחנן בן זכאי מדרבנן קאמר אונ וואס רבן יוחנן בן זכאי האט גוזר גיוועז אז ווען דער בית המקדש איז ניטא זאל מען נים עסין פון דיא נייע תבואה דעם זעכצעהנטין טאג דעם גאנצין טאג, דאס איז נאר אגזרה פון דיא רבנן וכי תקין ליום הנף אונ ווען האבין דיא רבנן גוזר גיוועז אויף דעם זעכצעהנטין טאג וואס אין דעם טאג פלעגט מען מקריב זיין דעם עומר ולספיקא לא תקין אבער אויף דעם זיבעצעהנטין וואס ער איז אספק טאמער איז ער דער זעכצעהנ־טער, האט מען נים גוזר גיוועז אמר רבינא אמרה לי אם רבינא האט גיזאגט מיין מוטער האט מיר גיזאגט אביך לא הוה אכיל חדש אלא באורתא דשבסר נגהי תמניסר מיין פאטער האט נים גיגעסין פון דיא נייע תבואה ביז דיא נאכט וואס נאך דעם זיבעצעהנטין טאג אין ניסן וואס די נאכט גיהער צום אכטצעהנטין טאג אין ניסן דסבר לה כרבן יוחנן בן זכאי וחייש לספיקא ווארום מיין פאטער האלט אז דיא תורה האט גיאסרת צו עסין פון נייע תבואה אפילו אין חוץ לארץ ביז מען האט מקריב גיוועז דעם עומר אין בית המקדש, אונ אז דער בית המקדש איז ניטא האט דיא תורה גיאסרת צו עסין פון די נייע תבואה אפילו אין חוץ לארץ דעם זעכצעהנטין טאג אין ניסן דעם גאנצין טאג. אונ וייל טאמער איז דער זיבעצעהנטער טאג דער זעכצעהנטער, דריבער האט ער נים גיגעסין פון די נייע תבואה דעם זיבעצעהנטין טאג אגאנצע טאג ביז נאכט:

זוהר תצוה דף קפ"ג ע"א תלת דאלילות יוד הא ואו הא

תרין נהמי אכלו ישראל חד כד נפקו ממצרים אכלו מצה לחם עוני וחד במדבר' לחם מן השמים (חד בפסח וחד בשבועות) דכתיב הנני ממטיר לכם לחם מן השמים ועל דא קרבנ' דיומ' דא נהמ' איהו ועל נהמ' אתקריבו כל שאר קרבנין דנהמ' איהו עיקר דכתיב והקרבתם על הלחם שבעת כבשים וגו' וכתיב ממושבותיכם תביאו לחם תנופה וגו' דדא איהו נהמא דאתחכימו ביה ישראל חכמת' עלאה דאורייתא ועאלו בארחה' השתא אית לן לאסתכלא בפסח נפקו ישראל מנהמ' דאתקרי חמץ כתיב ולא יראה לך חמץ וכתיב כי כל אוכל מחמצת מ"ט בגין יקר' דההיא נהמ' דאתקרי מצה השתא דזכו ישראל לנהמ' עלאה יתיר לא יאות הוה לאתבטל' חמץ ולא אתחזי כלל ואמאי קרבנ' דא חמץ הוה דכתיב סלת תהיינה חמץ תאפינה ותו דהשת' ביומא דא אתבטל יצר הרע ואורייתא דאתקרי חירו אשתכח' אלא למלכ' דהוה ליה בר יחידאי וחלש יומ' חד הוה תאיב למיכל אמרו ייכול בריה דמלכא מיכל' דאסוות' דא ועד דייכול ליה לא ישתכח מיכל' ומזונ' אחרא בבית' עבדו הכי כיון דאכל ההוא אסוות' אמר מכאן ולהלא' ייכול כל מה דאיהו תאיב ולא יכיל לנזק' ליה כך כד נפקו ישראל ממצרים לא הוו ידעי עקר' ורזא דמהימנותא אמר קב"ה יטעמון ישראל אסוותא ועד דייכלון אסוותא דא לא אתחזי להון מיכל' אחרא כיון דאכלו מצה דאיהו אסוות' למיעל ולמנדע ברז' דמהימנותא אמר קב"ה מכאן ולהלאה אתחזי לון חמץ וייכלון ליה דהא לא יכיל לנזקא לון וכ"ש דביומ' דשבועות אזדמן נהמ' עלאה דאיהו אסוות' בכל' ועל דא מתקרבין חמץ לאתוקד' על מדבח' ומתקרבין תרין נהמין אחרנין כחדא וחמץ אתוקד' בנור' דמדבח' ולא יכיל לשלטאה ולנזק' לון לישראל ובג"כ ישראל קדישין אתדבקו ביה בקב"ה באסוות' דאורייתא' ביומא דא:

מוסר — יוסף לחק — הלכה פסוקה

משערי קדושה ח"ב שער ד'

כתיב תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב וגו' כי העבודה אם היא בעצבון דומה לעבד העובד

~~~~~~

כתיב תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב עס שטייט אין פסוק דער מענטש וועט גישטראפט ווערין ווייל ער האט נים גידינט גאט מיט שמחה אונ מיט אגוט הארץ כי אם העבודה הוא בעצבון ווארום אויב ער איז טרויעריג ווען ער דינט גאט דומה לעבד העובד

הרמב"ם הלכות ק"ש פרק ג

(א) כשם שאסור לקרות כנגד צואה ומי רגלים עד שירחיק כך אסור לקרות כנגד הערות עד שיחזיר פניו

~~~~~~

(א) כשם שאסור לקרות [קריאת שמע] כנגד צואה ומי רגלים עד שירחיק אזוי ווי מען טאר נים לייענען קריאת שמע נעגין צואה אדער השתנה סיידין ער דערווייטערט זיך פון זייא כך אסור לקרות כנגד הערוה עד שיחזיר פניו אזוי טאר מען נים לייענען קריאה שמע נעגין אערוה סיידין ער זאל אומקערין
~~~~~~

אפי' עכו"ם או קטן לא יקרא כנגד ערותן אפילו מחיצה של זכוכית מפסקת הואיל והוא רואה אותם אסור לקרות עד שיחזיר פניו. וכל גוף האשה ערוה לפיכך לא יסתכל בגוף האשה כשהוא קורא ואפילו אשתו ואם היה מגולה טפח מגופה לא יקרא כנגדה: (ג) וכשם שהוא אסור כנגד ערות אחרים כך הוא אסור לקרות כנגד ערותו לא יקרא כשהוא ערום עד שיכסה ערותו. היתה חגורה של בגד או עור או שק על מתניו אע"פ ששאר גופו ערום מותר לו לקרות קריאת שמע והוא שלא יהיה עקיבו נוגע בערותו הי' ישן בטליתו והיה ערום חוצץ בטליתו מתחת לבו וקורא אבל לא יחוץ צוארו ויקרא מפני שלבו רואה את הערוה ונמצא כמי שקורא בלא חגורה:

לרבו בפנים עצבות וזועפות וכתיב ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסיף עצב עמה כי העצבון הוא נמשך מזוהמת סמא"ל ונחש שהטילו באדם וחוה כמ"ש באדם בעצבון תאכלנה וכתיב בעצב תלדי בנים וע"י כן הקב"ה ושכינתיה מסתלקין מעליו והראיה מיעקב בחור שבאבות שנסתלקה ממנו שכינה ורוח הקדש כ"ב שנים שפי' יוסף ממנו וכששמח בבשורתו כתיב ותחי רוח יעקב ששרתה עליו רוח הקודש:

אומקערין דעם פנים ער זאל דאס ניט זעהן אפילו עכו"ם או קטן לא יקרא כנגד ערותן אפילו נעגין די ערוה פון עכו"ם אדער נעגין די ערוה פון א קינד זאל מען ניט לייענען קריאת שמע אפילו מחיצה של זכוכית מפסקת אפילו נעגין די ערוה איז דא אגלעזערנע וואנט הואיל והוא רואה אותה אסור לקרות ווייל ער זעהט די ערוה דורך די גלאז. טאר מען ניט לייענען קריאת שמע נעגין די ערוה עד שיחזיר פניו סיידין ער זאל אומקערין זיין פנים ער זאל די ערוה ניט זעהן וכל גוף האשה ערוה דער גאנצער גוף פון די אשה הייסט א ערוה לפיכך לא יסתכל בגוף האשה כשהוא קורא דריבער זאל ער ניט קוקען אויף דעם גוף פון אשה ווען ער לייענט קריאת שמע ואפילו אשתו אפילו די אשה איז זיין ווייב זאל ער אויך ניט לייענען קריאת שמע נעגין איר לייב וואס איז אויפגידעקט ואם היה מגולה טפח מגופה לא יקרא כנגדה אפילו עס איז גיוועין אפגידעקט פון איר לייב אשטיקול ארט גרויס וויא אטפח (א צוועגע-מאכטע האנט) זאל מען ניט לייענען קריאת שמע נעגין דעם ארט: (ג) וכשם שהוא אסור לקרות כנגד ערות אחרים אזוי וויא ער טאר ניט לייענען קריאת שמע נעגין די ערוה פון אנדערן מענטשין כך הוא אסור לקרות כנגד ערותו אזוי טאר ער ניט לייענען נעגין זיין אייגענע ערוה לא יקרא כשהוא ערום עד שיכסה ערותו ווען ער איז נאקעט זאל ער ניט לייענען קריאת שמע סיידין ער וועט בדעקין זיין ערוה היתה חגורה של בגד או עור או שק על מתניו אויב אויף זיינע לענדין איז גיוועין אנגארטיל פון צייג אדער פון לעדער אדער פון אזאק, אונ דער גארטיל האט בדעקט די ערוה זיינע אף על פי ששאר גופו ערום אפילו דער גאנצער גוף איז נאקעט פון דעסטוועגין מותר לו לקרות קריאת שמע מעג ער לייענען קריאת שמע והוא שלא יהיה עקבו נוגע בערותו נאר דער טריט פון זיין פוס זאל ניט אנרירען דיא ערוה זיינע היה ישן בטליתו והיה ערום אויב ער איז גילעגין אין בעט נאקעט אונ איז גיוועין בדעקט מיט אקלייד מיט אקאלדרע חוצץ בטליתו מתחת לבו וקורא זאל ער צו קוועטשין דיא קאלדרע אדער דאס קלייד צום לייב אונטער דאס הארץ אונ לייענט קריאת שמע אבל לא יחוץ צוארו ויקרא אבער אז ער האט דיא קאלדרע אדער אקלייד צו גיקוועטשט צום האלדז אונ אונטער דאס הארץ האט ער ניט צו גיקוועטשט, טאר ער ניט לייענען קריאת שמע מפני שלבו רואה את הערוה ווייל דיא הארץ זעהט זיין ערוה ונמצא כמי שקורא בלא חגורה איז גלייך וויא ער וואלט געלייענט אן אגארטיל ארום דיא ערוה:

לרבו בפנים עצבות וזועפות איז ער גלייך צו אקנעכט וואס דינט צו זיין בעל הבית מיט אטרויעריג אונ אצארענדיג פנים וכתיב ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסיף עצב עמה אונ עס שטייט אין פסוק די ברכה פון גאט זיא מאכט רייך נאר דער מענטש זאל ניט זיין טרויעריג מיט דיא ברכה כי העצבון הוא נמשך מזוהמת סמאל ונחש שהטילו באדם וחוה וואריום דאס טרויערקייט ציהט זיך פון סמאל מיט דעם שלאנג וואס זייא האבין אריין גינעבין אין אדם אונ אין חוה זייער שלעכטין גיפט כמו שכתוב באדם בעצבון תאכלנה אזוי ווי עס שטייט ביי אדם מיט טרויערקייט וועסטו עסין דיין ברויט וכתיב בעצב תלדי בנים אונ ביי חוה שטייט אין פסוק מיט טרויערקייט וועסטו גיבארין קינדער ועל ידי כן אונ דורך דעם וואס דער מענטש איז טרויעריג הקדוש ברוך הוא ושכינתיה מסתלקין מעליו ווערט הקדוש ברוך הוא מיט זיין שכינה אפגיטאהן פון אים והראיה מיעקב בחיר שבאבות שנסתלקה ממנו שכינה ורוח הקודש כ"ב שנים שפירש יוסף ממנו אבעווייזונג האבין מיר פון יעקב אבינו וואס ער איז גיוועין דער בעסטער פון דיא אבות, פון דעסטוועגין ווען ער איז גיוועין טרויעריג וועגין זיין זוהן יוסף וואס ער איז גיוועין אפגעשיידט פון אים צוויא אונ צוואנציג יאהר, די גאנצע צווי אונ צוואנציג יאהר איז גיוועין אפגיטאהן פון אים דיא שכינה אונ דער רוח הקודש וכששמח בבשורתו אונ ווען יעקב איז פריילאך גיווארין ווען מען האט אים גיזאגט אז יוסף לעבט כתיב ותחי רוח יעקב אביהם שטייט אין פסוק דער רוח הקודש פון יעקב איז לעבעדיג גיווארין אין אים ששרתה עליו רוח הקודש דער רוח הקודש האט גערוהט אויף אים:

כ"ו פסוקי שטו"ת נגד מילוי ב"ן וד' ה' ו' ת' ותעשת מטנו צירוף ותית בניקוד ששי

כה וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת
תִּתֵּן עַל־שְׁתֵּי הַמִּשְׁבְּצוֹת וְנָתַתָּה
עַל־כִּתְפוֹת הָאֵפֹד אֶל־מוּל פָּנָיו׃
כו וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבְּעוֹת זָהָב וְשַׂמְתָּ
אֹתָם עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן עַל־
שְׂפָתוֹ אֲשֶׁר אֶל־עֵבֶר הָאֵפוֹד
בָּיְתָה׃ כז וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבְּעוֹת זָהָב
וְנָתַתָּה אֹתָם עַל־שְׁתֵּי כִתְפוֹת
הָאֵפוֹד מִלְּמַטָּה מִמּוּל פָּנָיו לְעֻמַּת
מֶחְבַּרְתּוֹ מִמַּעַל לְחֵשֶׁב הָאֵפוֹד׃

כה וְיָת תַּרְתֵּין גְּדִילָן דְּעַל
תְּרֵין סִטְרוֹהִי תִּתֵּן עַל
תְּרֵין מְרַמְּצָתָא וְתִתֵּן עַל
כִּתְפֵי אֵפוֹדָא לָקֳבֵיל
אַפּוֹהִי׃ כו וְתַעְבֵּיד תַּרְתֵּין
עִיזְקָן דִּדְהַב וּתְשַׁוֵּי יָתְהֶן
עַל תְּרֵין סִטְרֵי חוּשְׁנָא
עַל סִפְּתֵיהּ דִּי לְעִבְרָא
דְאֵפוֹדָא לְגָיו׃ כז וְתַעְבֵּיד
תַּרְתֵּין עִיזְקָן דִּדְהַב וְתִתֵּן
יָתְהֶן עַל תְּרֵין כִּתְפֵי
אֵפוֹדָא מִלְּרַע מִלְּקֳבֵיל
אַפּוֹהִי לָקֳבֵיל בֵּית לוֹפֵי
מֵעִילָוֵי לְהֶמְיַן אֵפוֹדָא׃

ויחדון

שפתי חכמים

ק לאפוקי שלא יהיה כלפי המעיל: ר ר"ל לחשב שבאפוד ש פי' שכתפות היו מחוברים על החשב ברוחב והטבעות

רש"י

(כה) ואת שתי קצות. של שתי עבותות ב' ראשיהם של כל אחת ואחת: תתן על שתי המשבצות. הן הן הכתובו' למעלה בין פרשת החשן ופרשת האפוד ולא פירש את צרכן ואת מקומן עכשיו מפרש שיתקע בהן ראשי העבותות התחובות בטבעות החשן לימין ולשמאל אצל הצואר שני ראשי שרשרות הימנית תוקע במשבצות של ימין וכן בשל שמאל שני ראשי שרשרות השמאלית: ונתתה. המשבצות על כתפות האפוד אחת בזו ואחת בזו נמצאו כתפות האפוד מחזיקין את החשן שלא יפול ובכן הוא תלוי ועדיין שפת החשן התחתונה הולכת ובאה ונוקשת על כריסו ואינה דבוקה לו יפה לכך הולרך עוד ב' טבעות לתחתיתו כמו שמפרש והולך: אל מול פניו. ק של אפוד שלא יתן המשבצות בעבר הכתפות שכלפי המעיל אלא בעבר העליון שכלפי החוץ והוא קרוי מול פניו של אפוד כי אותו עבר שאינו נראה אינו קרוי פנים: (כו) על שני קצות החשן. הן שתי פאותיו התחתונות לימין ולשמאל: על שפתו אשר אל עבר האפוד ביתה. הרי לך שני סימנין האחד שיתנם בשני קצות של תחתיתו שהוא כנגד האפוד שעליונו אינו כנגד האפוד שהרי סמוך לצואר הוא והאפוד נתון על מתניו ועוד נתן סימן שלא יקבעם בעבר החשן שכלפי החוץ אלא בעבר שכלפי פנים שנאמר ביתה ואותו העבר הוא לצד האפוד שחשב האפוד חוגרו לכהן ונקפל הסינר לפני הכהן על מתניו וקצת כריסו מכאן ומכאן עד כנגד קצות החשן וקצותיו שוכבין עליו: (כז) על שתי כתפות האפוד מלמטה. שהמשבצות נתונות בראשי כתפות האפוד העליונים הבאים על כתפיו כנגד גרונו ונקפלות ויורדית לפניו והטבעות צוה ליתן בראשן השני שהוא מחובר ר לאפוד והוא שנא' לעומת מחברתו סמוך למקום חבורן באפוד למעלה מן החגורה מעט שהמחברת לעומת ש החגורה ואלו נתונים מעט בגובה זקיפת הכתפות הוא שנאמר ממעל לחשב האפוד והן כנגד סוף החשן ונותן פתיל תכלת באותן הטבעות ובטבעות החשן ורוכסן באותו פתיל לימין ולשמאל שלא יהא תחתית החשן הולך לפנים וחוזר לאחור ומקש על כריסו ונמצא מיושב על המעיל יפה: ממול פניו. בעבר החיצון:

פירוש לתורת אלהים

(כה) וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת אונ בײדע עקין שְׁתֵּי הָעֲבוֹתוֹת פון
דיא צװײ גיפלאכטענע קײטעלאך תִּתֵּן זאלסטו
געבין עַל אויף די צװײ קעסטעלאך וְנָתַתָּה אונ דו
זאלסט געבין די קעסטעלאך עַל כִּתְפוֹת אויף דיא
אקסיל בענדער פון דעם אפוד אֶל מוּל פָּנָיו אקעגין
פנים כלומר דיא משבצות זאל ער געבין אויף
דער איבערשטער זייט װאס איז צום אויסװײניג
ניט אין דער זייט צום לײב צו: (כו) וְעָשִׂיתָ אונ דו
זאלסט מאכין שְׁתֵּי צװײא גילדענע רינגען וְשַׂמְתָּ
אֹתָם אונ זאלסטו זײא טאהן עַל אויף בײדע
אונטערשטע עקין פון דעם חשן עַל שְׂפָתוֹ אויף
זיין זוים אֲשֶׁר אויף דער זייט פון דעם אפוד בָּיְתָה
אין װײניג כלומר אין דער זייט װאס צום לײב
צו: (כז) וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבְּעוֹת אונ דו זאלסט מאכין
צװײ גילדענע רינגען וְנָתַתָּה אונ דו זאלסט געבין
זײ עַל אויף דיא צװײ אקסיל בענדער פון דעם
אפוד מִלְּמַטָּה אונטען דארט װי זײ זענען בהעפט
צום אפוד מִמּוּל פָּנָיו פון דער אויסװײניגסטער זייט
לְעֻמַּת אקעגין מַחְבַּרְתּוֹ זיין בהעפטונג צום אפוד
מִמַּעַל העבער פון גארטיל פון דעם אפוד:

וירכסו

כח וירכסו את־החשן מטבעתו*
אל־טבעת האפוד בפתיל תכלת
להיות על־חשב האפוד ולא־יזח
החשן מעל האפוד: כט ונשא אהרן
את־שמות בני־ישראל בחשן
המשפט על־לבו בבאו אל־הקדש
לזכרן לפני־יהוה תמיד: ל ונתת אל־
חשן המשפט את־האורים ואת־
התמים והיו על־לב אהרן בבאו
לפני יהוה ונשא אהרן את־משפט
בני־ישראל על־לבו לפני יהוה

*מטבעתיו קרי

אונקלוס

כח ויחדון ית חושנא
מעזקתיה לעזקתא
דאפודא בחוטא
דתכלתא למהוי על המין
אפודא ולא יתפרק
חושנא מעילוי אפודא:
כט ויטול אהרן ית שמהת
בני ישראל בחשן
דינא על לביה במעליה
לקודשא לדכרנא קדם יי
תדירא: ל ותתן בחשן
דינא ית אוריא וית
תומיא ויהון על לבא
דאהרן במעליה קדם יי
ויטול אהרן ית דין בני
ישראל על לביה קדם יי

תולדות אהרן

ולא יזח. יומא עב מכות כב חולין ז: והיו על לב. ערכין יז:

בעל הטורים

(ל) אורים ותומים. בגי' אור ישראל. חשן המשפט. בגי' מכפר (על) הרהור הלב: את האורים ואת התומים. בגי' שם בן שבעים

רשב"ם

(כח) וירכסו. ויחגרו: (ל) את האורים ואת התומים. כעין השבעות של שמות בדבר הקב"ה שהיה נותן בהחשן להגיד משפטן וצורכיהם. אם האומות מגידים להם תרפים וקסמים שלהם ברוח טומאה להבדיל כמה הבדלות בין טומאה לטהרה ק"ו לקדושה שמגדת:

רש"י

(כח) וירכסו. לשון חבור וכן (תהלים לא) מרוכסי איש חבורי חבלי רשעים וכן (ישעיה מ) והרכסים לבקעה הרים הסמוכים זה לזה שאי אפשר לירד לגיא שביניהם אלא בקושי גדול שמתוך סמיכתן הגיא זקופה ומעוקה יהיו לבקעת מישור ונוחה לילך: להיות על חשב האפד. להיות החשן דבוק אל חשב האפוד: ולא יזח. לשון ניתוק ולשון ערבי הוא כדברי דונש בן לברט: (ל) את האורים ואת התומים. הוא כתב שם המפורש שהיה נותנו בתוך כפלי החשן שעל ידו הוא מאיר דבריו ומתמם את דבריו (יומא עג) ובמקדש שני היה החשן שא"א לכהן גדול להיות מחוסר בגדים אבל אותו השם לא היה בתוכו ועל שם אותו הכתב הוא קרוי משפט שנאמר (במדבר כז) ושאל לו במשפט האורים: את משפט בני ישראל. דבר שהם נשפטים ונוכחים על ידו אם לעשות

שפתי חכמים

נתונים למעלה מכן בסוף החשב ונמצא שהיה סוף החשן מגיע לתחלת החשב משום שנאמר ממעל לחשב האפוד:

פירוש לתורת אלהים

(כח) וירכסו אונ זייא זאלין בהעפטין את החשן דעם חשן מטבעותיו פון זיינע רינגען אל צו דיא רינגען פון דעם אפוד כלומר צו די רינגען וואס זיי זענען אויף דיא אקסיל בענדער פון אפוד בפתיל תכלת מיט אפארים בלאהע וואל להיות כדי דער חשן זאל זיין בהעפט צום חשב האפוד ולא יזח עס זאל זיך ניט אוועק ריקען דער חשן פון דעם אפוד: (כט) ונשא אהרן אונ אהרן זאל טראגין את שמות די נעמען פון דיא קינדער ישראל דאס מיינט מען פון די שבטים בחשן המשפט אין דעם חשן המשפט על לבו אויף זיין הארץ בבואו אז ער וועט קומען אין בית המקדש לזכרן צו אנידערקעניש לפני יי פאר גאט שטענדיג: (ל) ונתת אונ דו זאלסט געבען אל אין דעם חשן דיא אורים והתומים ועיין רש"י) והיו אונ זיי זאלין זיין על אויף דעם הארץ פון אהרן בבואו אין זיין טאהן קומען פאר גאט דאס הייסט אין בית המקדש אריין ונשא אהרן אונ אהרן זאל טראגין את משפט דעם משפט פון דיא קינדער ישראל כלומר דער חשן ווערט גערופין משפט על לבו אויף זיין הארץ לפני יי פאר

מצות השם

[ק] (לאו נט) שלא יזח החשן מעל האפוד שנאמר ולא יזח החשן מעל האפוד:

כח) ולא יזח החשן מעל האפוד. מען זאל אבטונג געבין ד ער השן זאל זיך נים אפריקען פון אפודו

תָּמִיד: שלישי ס לא וְעָשִׂיתָ אֶת־מְעִיל
הָאֵפוֹד כְּלִיל תְּכֵלֶת: לב וְהָיָה פִי־
רֹאשׁוֹ בְּתוֹכוֹ שָׂפָה יִהְיֶה לְפִיו סָבִיב
מַעֲשֵׂה אֹרֵג כְּפִי תַחְרָא יִהְיֶה־לּוֹ
לֹא יִקָּרֵעַ: לג וְעָשִׂיתָ עַל־שׁוּלָיו רִמֹּנֵי

אונקלוס

תְּדִירָא : לא וְתַעֲבֵיד יָת מְעִילָא דְאֵפוֹדָא גְמִיר תִּכְלָא : לב וִיהֵי פּוּם רֵישֵׁיהּ כְּפִיל לְגַוֵּהּ תּוֹרָא יְהֵי מַקַּף לְפוּמֵיהּ סְחוֹר סְחוֹר עוֹבַד מָחֵי כְּפוּם שִׁרְיָן יְהֵי לֵיהּ דְּלָא יִתְבְּזַע : לג וְתַעֲבֵיד עַל שִׁפּוֹלוֹהִי רִמּוֹנֵי תִכְלָא

תו"א ועשית את מעיל. יומא עא : כליל תכלת. מנחות עב: מעשה ארג. יומא עב זבחים פח : לא יקרע. יומא עב :

רשב"ם

(לא) מעיל האפוד. שלובש עליו את האפוד : כליל תכלת. כולה תכלת ונראה בעיני לפי שהיא נראית תחת האפוד והחשן שבאים לזכרון וגם התכלת שדומה לרקיע הרי הוא לזכרון, כמ"ש רבותינו אצל תכלת שבציצית שהתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד לפיכך הוא תכלת כולו ולא ארגמן ולא תולעת השני : (לב) לא יקרע. לא יפתח בית צוארו למטה כעין מלבושים שלנו אלא למעלה שבשעת אריגה מניחים בו צוארו :

בעל הטורים

ושתים : (לא) אפוד. כני' מלאך שהוא מלובש כמלאך : (לב) שפה יהיה לפיו. שהמעיל מכפר על לשה"ר שאם חטא בלה"ר יעשה שפה לפיו שימנע מלה"ר ויעשה תשובה ויתכפר לו : (לג) ועשית על שוליו רמוני תכלת וגו' ופעמוני זהב בתוכם והיו ע"ב כנגד ע"ב מראות נגעים שהמעיל מכפר על לשה"ר ולרעת בא בעון

שפתי חכמים

ת דאל"כ היה קשה הרי מעיל ואפוד כל אחד מלבוש בפ"ע הוא ומאי זה דכתיב מעיל האפוד דמשמע שהוא מלבוש אחד : א ר"ל אע"פ שפשוטו של קרא משמע שהוא טעם אלעיל מ"מ

רש"י

דבר או לא לעשות ולפי מדרש אגדה שהחשן מכפר על מעוותי הדין נקרא משפט ע"ש סליחת המשפט : (לא) את מעיל האפוד. שהאפוד ניתן עליו ת לחגורה : כליל תכלת. כולו תכלת שאין מין אחר מעורב בו : (לב) והיה פי ראשו. פי המעיל בגבהו הוא פתוחת בית הצואר : בתוכו. כתרגומו כפיל לגויה כפול לתוכו להיות לו לשפה בפילתו והיה מעשה אורג ולא במחט : כפי תחרא. למדנו שהשריונים שלהם פיהם כפול לתוכן : לא יקרע. כדי שלא יקרע והקורעו א עובר בלאו שזה ממנין לאוין שבתורה וכן לא יזח החשן וכן לא יסורו ממנו הנאמר בבדי הארון : (לג) רמוני. עגולים וחלולים

עניני בגדי הקודש

(לא) ועשית את מעיל האפוד כליל תכלת. לפי שהמעיל מכפר על לשון הרע ע"כ היה כולו תכלת כי תכלת דומה לים וע"י התכלת יזכור את הים וממנו יראה וכן יעשה כי כיס נאמר ואשכור עליו חקי ואשים בריח ודלתים ואומר עד פה תבא ולא

לקוטים על התורה

(לא) וְעָשִׂיתָ אֶת מְעִיל הָאֵפוֹד כְּלִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה פִי רֹאשׁוֹ בְּתוֹכוֹ וגו'. דער ספר כלי יקר שרייבט ווייל דער מעיל וואס דער כהן גדול האט אנגעטאהן האט מכפר געווען אויף די עבירה פון לשון הרע, דריבער איז געווען דער מעיל אין גאנצין פון תכלת (בלאה), ווייל תכלת איז גלייך צום ים, דריבער דער מענטש וואס וועט זעהן דעם מעיל וועט ער זיך דערמאנען אן דעם ים, אונ אזוי וויא גאט האט ארומגיצאמט דעם ים, די וואסער זאל ניט אריבער גיין אויף דעם זאמד, אזוי האט גאט פארצאמט דעם צונג מיט צווייא מאהערין איין מאהער פון ביין דאס זענען די ציין, דאס אנדערע מאהער פון פלייש דאס זענען די לעפצין, דער צונג זאל ניט ארויס ריידין וואס עס איז ניט גאנץ נייטיג, אונ ער וועט געדיינקען אזוי וויא דער ים היט די גזרה וואס גאט האט אויף אים גוזר געווען אזוי דארף דער מענטש אויך היטען אלע גזרות וואס גאט האט אויף אים גוזר געווען, אונ ווייל דער ים איז גלייך צום הימעל אונ דער הימעל איז גלייך צום כסא הכבוד, דריבער ווען מען וועט זעהן דעם מעיל וועט מען זיך דערמאנען אן דעם הימעל אונ אן דעם כסא הכבוד, וועט דער מענטש קומען צו מורא האבין פאר גאט, אונ די מויל זיינע וועט ער היטען ער זאל ניט ריידין וואס מען טאר ניט ריידין, אונ די מויל זיינע זאל זיין אין זיין הארץ, ער זאל ריידין מיט זיין מויל דאס זעלביגע וואס ער טראכט אין זיין הארץ :

פירוש לתורת אלהים

גאט שטענדיג : (לא) וְעָשִׂיתָ אונ דו זאלסט מאכין אֶת דאס העמדיל וואס דער אפוד איז אויף דעם גינעבין גיווארין צו איין אן גארטונג כְּלִיל גאר תְּכֵלֶת פון בלאהע וואל : (לב) וְהָיָה פִי ראשו אונ עס זאל זיין דיא לאך וואס דורך איר טוהט מען אריין דעם קאפ אונ מען טוהט אן דעם העמד בְּתוֹכוֹ צו נויף געלייגט איגנווייניג אריין שָׂפָה אזוים זאל זיין צו דעם לאך ארום מַעֲשֵׂה ווערג אוֹרֵג פון אנועבער כְּפִי אזוי וויא אפאנצער יִהְיֶה לּוֹ זאל זיין צו אים לֹא יִקָּרֵעַ כדי עס זאל ניט ווערין צוריסען : (לג) וְעָשִׂיתָ אונ דו זאלסט מאכין עַל שׁוּלָיו אויף

(לג) וְעָשִׂיתָ עַל שׁוּלָיו רִמּוֹנֵי וגו'. גאט האט געבאטין אויף דעם מעיל זאל מען מאכין אונטען גלעקליך ווען דער כהן גדול וועט אריין גיין אין בית המקדש אונ ווען ער וועט ארויס גיין זאל מען הערין וויא

מצות השם

[קא] (לאו ס) שלא יקרע המעיל שנאמר שפה יהיה לפיו סביב מעשה אורג כפי תחרא יהיה לו לא יקרע :

(לב) לֹא יִקָּרֵעַ. מען זאל אבטונג געבין דער מעיל זאל ניט צוריסען ווערין [אונ דער וואס האט אפ־געריסט דעם חשן פון אפוד אדער ער האט צוריסען דעם מעיל, אדער ער האט צוריסען אנדערע קליידער פון די כהנים, קומט אים מלקות] אונ די מצוה איז נוהג ווען דאס ביהמ"ק איז געשטאנען :

תכלה

תְּכֵ֤לֶת וְאַרְגָּמָן֙ וְתוֹלַ֣עַת שָׁנִ֔י עַל־
שׁוּלָ֖יו סָבִ֑יב וּפַעֲמֹנֵ֥י זָהָ֛ב בְּתוֹכָ֖ם
סָבִֽיב׃ לד פַּעֲמֹ֤ן זָהָב֙ וְרִמּ֔וֹן פַּעֲמֹ֥ן זָהָ֖ב
וְרִמּ֑וֹן עַל־שׁוּלֵ֥י הַמְּעִ֖יל סָבִֽיב׃
לה וְהָיָ֥ה עַֽל־אַהֲרֹ֖ן לְשָׁרֵ֑ת וְנִשְׁמַ֣ע
ק֠וֹלוֹ בְּבֹא֨וֹ אֶל־הַקֹּ֜דֶשׁ לִפְנֵ֧י יְהוָ֛ה

אונקלוס

וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי עַל
שִׁפּוֹלוֹהִי סְחוֹר סְחוֹר וְזַגִּין
דִּדְהַב בֵּינֵיהוֹן סְחוֹר
סְחוֹר: לד זַגָּא דְּדַהֲבָא
וְרִמּוֹנָא זַגָּא דְּדַהֲבָא
וְרִמּוֹנָא עַל שִׁפּוֹלֵי מְעִילָא
סְחוֹר סְחוֹר: לה וִיהֵי עַל
אַהֲרֹן לְשַׁמָּשָׁא וְיִשְׁתְּמַע
קָלֵיהּ בְּמֵעֲלֵיהּ לְקוּדְשָׁא

תו"א פעמון זהב. סוטה ט:

בעל הטורים

לפס"ר: (לד) זהב ורמון פעמון זהב ורמון. בגימ' המה שבעים ושנים: (לה) ונשמע. ג' במסורה דין ואידך כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע. ונשמע פתגם המלך. והיינו דאמרינן במגילה שצוה הקב"ה וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבאו לכפר בקדש עד צאתו לכך ציוה הקב"ה ונשמע קולו

רשב"ם

(לג) בתוכם. בין רמון לרמון ולא בתוך הרמון: (לה) ונשמע קולו בבאו אל הקדש. שפעמונים נוקשים ומכים זה לזה אע"פ שבליטת הרימונים ביניהם ולפי

רש"י

היו כמין רמונים העשויים כביצת תרנגולת: ופעמוני זהב. זגין עם עינבלין שבתוכם: בתוכם סביב. ביניהם סביב בין שני רמונים פעמון אחד דבוק ותלוי בשולי המעיל: (לד) פעמון זהב ורמון וגו'. פעמון זהב ורמון אצלו: (לה) ולא ימות. מכלל לאו אתה שומע הן אם יהיו לו לא יתחייב מיתה הא אם יכנס מחוסר

שפתי חכמים

מדלא כתיב שלא יקרע אלא לא יקרע משמע שלאו בפ"ע הוא דכל הני שמביא רש"י ראיה מהם נמי כן הוא: ב הודיענו בזה שאין המכוון פה על שלילות המיתה רק על חיובה שמתחייבת מן הלאו שלא ימות דקרא אכולהו בגדי כהונה קאי ולא אמעיל ואפוד דסמיך ליה לאודיה קאי ומחוסר אחד מן הבגדים הללו דקאמר בשביל כל הבגדים הנזכרים לעיל הוא דקאמר וכו' אחד מן הבגדים הללו ב חייב מיתה בידי שמים:

עניני בגדי הקודש

תוסיף וגו' וכך נתן הקב"ה אל הלשון חומה ובריח כמ"ש רז"ל ולא עוד אלא שהקפתי לך שני חומות אחת של עצם ואחת של בשר ומה יתן ומה יוסיף לך שמירה לשון רמיה כי יצא לחוץ ידבר ישלח חץ שתוא לשוט לכל ד' רוחות העולם ויעבור בריח ודלתים והיא מן הרעה שילמד האדם מן הים אשר אינו עובר דלתים ובריח ואינו פורץ גדר. וזהו טעם התכלת שדומה לים כי כשמסתכלו בתכלת יהיה נזכר אל הים שדומה לו בצבע וממילא יתבונן אז במעשה הים וממנו יראה וכן יעשה כל מצות ה' כמו הים עומד ועושה גזרת הקב"ה כן יעשה גם הוא. וממחת שהתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד.

וכל מי שיראה את מעיל האפוד אשר כהן גדול לבוש בו יזכור שימעט בדבורו וכ"ש בדבורים של איסור ויעשה השפתים שהם והשניים לחומה על לשונו כמו שהתול חומה לים ולא יעברנהו. וכמ"ש קהלת כי האלהים בשמים ואתה על הארץ ע"כ יהיו דבריך מעטים. ועל ענין הקפת שני החומות אמר והיה פי ראשו בתוכו שפה יהיה לפיו. כי גם הלשון צריך להיות כן שיהיה פי ראשו שבתוכו תוך החומה המסוכה לו והיא של עצם וכנגד החומה של בשר דהיינו השפתים אמר שפה יהיה לפיו לא יקרע כדי שלא יקרע שני החומות כאחד. וכל דבוריו של האדם צריך להיות בדברי קדושה ולזה רמז ונשמע קולו בבואו אל הקדש:

פירוש לתורת אלהים

זיינע זוימען רִמֹּנֵי זאָל מען מאַכען עַל שׁוּלָיו אויף זיינע זוימען ארום וּפַעֲמֹנֵי און גילדענע גלעקלאך בְּתוֹכָם אינוועניג ארום: (לד) פַּעֲמֹן אַ גילדען גלעקיל וְרִמּוֹן און אַ מיל גראַנאַט עַל אויף דיא זוימען פון דעם העמדיל סָבִיב ארום: (לה) וְהָיָה און דאס זאָל זיין אויף אַהֲרֹן לְשָׁרֵת צו בעדינען וְנִשְׁמַע און עס זאל גיהערט ווערין זיין קול אַז ער וועט קומען אין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לִפְנֵי יְיָ פאר גאָט וּבְצֵאתוֹ און זיין ארויס גיין פון דעם בית המקדש זאל אויך

לקוטים על התורה

ער גייט, דער אברבנאל שרייבט ווייל עס זענען גיוועזען כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים וואס זענען ניט ווערט גיוועזען אריין צו גיין אין בית המקדש און פלעגין שטארבין אין בית המקדש, דריבער האט מען גיבאָטען דער מעיל זאל קלינגען, מען זאל וויסען אציינען אויב דער כהן גדול לעבט אדער ניין, אז מען וועט ניט הערין קלינגען וועט מען וויסען אז ער איז אינווייניג גישטארבין, נאך אמעם איז צו וואס האט מען גידארפט דיא גלעקליך, ווייל דיא מלאכים פלעגין זיין אין בית המקדש, און ווען דער כהן גדול איז אריין געגאנגען אין בית המקדש, האבין אפילו מלאכים ניט גידארפט זיין אין בית המקדש, דריבער זענען גיוועזען די גלעקליך דיא מלאכים זאלין הערין אז דער כהן גדול גייט אריין אין בית המקדש וועלין דיא מלאכים ארויס גיין פון בית המקדש, און אז דיא מלאכים וועלין הערין דער כהן גדול גייט ארויס פון בית המקדש, וועלין זיי צוריק אריין גיין אין בית המקדש, אז עס וועט אזוי זיין וועט דער כהן גדול זיך ניט טרעפין מיט דיא מלאכים צו זאמען אין בית המקדש וועט ער ניט שטארבין, דער של"ה הקדוש שרייבט דיא גלעקליך זענען גיוועזען אן צו זאגין אז ער קומט, ווייל צו א מלך טאר מען ניט אריין קומען פלוצלונג, נאר מען מוז אנקלאפין אין דיא טיר איידער מען גייט אריין, אזוי פאר דעם מלך הקדוש ברוך הוא האט אויך דער כהן גדול גיט גידארפט אריין קומען ביז ער וועט פריער אנקלאפין, דאס זענען גיוועזען דיא גלעקליך מען זאל וויסען אז דער כהן גדול קומט אריין אין בית המקדש:

(לה) וְהָיָה עַל אַהֲרֹן לְשָׁרֵת וגו', דיא קליידער זאל אהרן אנקליידין נאר ווען ער וועט דארפין בעדינען צו גאט אין בית המקדש, אבער ווען ניט צום בעדינען פאר גאט, נאר פון שיינקייט און פון גרויסקייט וועגין האט דער כהן גדול ניט גיטארט אן טאהן דיא קליידער, און אויב דער כהן גדול וועט היטען דיא קליידער מיט הייליגקייט

וּבְצֵאתוֹ וְלֹא יָמוּת: ס לו וְעָשִׂיתָ צִּיץ
זָהָב טָהוֹר וּפִתַּחְתָּ עָלָיו פִּתּוּחֵי חֹתָם
קֹדֶשׁ לַיהוָה: לז וְשַׂמְתָּ אֹתוֹ עַל-
פְּתִיל תְּכֵלֶת וְהָיָה עַל-הַמִּצְנָפֶת
אֶל-מוּל פְּנֵי-הַמִּצְנֶפֶת יִהְיֶה: לח וְהָיָה
עַל-מֵצַח אַהֲרֹן וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת-עֲוֹן

אונקלוס

קֳדָם יְיָ וּבְמִפְּקֵיהּ וְלָא
יְמוּת: לו וְתַעְבֵּיד צִיצָא
דִּדְהַב דְּכֵי וְתִגְלוֹף עֲלוֹהִי
כְּתַב מְפָרַשׁ קוֹדֶשׁ לַייָ:
לז וּתְשַׁוֵּי יָתֵיהּ עַל חוּטָא
דִּתְכֶלְתָּא וִיהֵי עַל
מַצְנַפְתָּא לָקֳבֵל אַפֵּי
מַצְנַפְתָּא יְהֵי: לח וִיהֵי עַל
בֵּית עֵינוֹהִי דְּאַהֲרֹן וְיִטּוֹל
אַהֲרֹן יָת עֲוָיַת קוּדְשַׁיָּא

תו"א קדש לה'. שבת כג סוכה ה: ושמת אותו. חולין קלח: והיה על מצח. זבחים יט ערכין יג: ונשא אהרן. פסחים יז יומא ז ח שבועות ט זבחים כג מנחות כה:

רשב"ם

בבאו ויחרחקו חשומעים משם: (לו) ועשית ציץ. לפי שנותנו על מצח מקום ראיית בני ארם קרוי ציץ כמו מציץ מן החרכים כמו שפירשתי על המשקוף כך נראה בעיני: קרש לה'. על האפור ועל החושן היו שמות בני ישראל לזכרון שכפר הקב"ה על עון הקרשים שיקרישו בני ישראל הכתובים למטה מן הציץ באבני האפור והחשן: קרש לה'. כלומר הקב"ה מרצה עון הקרשים: (לז) ושמת אותו על פתיל תכלת. פתיל אחר היה כשני ראשי הציץ שמגיע מאזן לאזן שיהא הציץ מקושר כהן וג' חוטין מלמעלה על הראש והיה עשוי על החוטין בעין כובע על המצנפת: אל מול פני המצנפת יהיה. הציץ על מצחו מקיף מאזן לאזן: (לח) ונשא אהרן את

בעל הטורים

אמר רכה מקרא מגילה ות"ת מקרא מגילה עדיף מקרא מגילה ועבודה מגילה עדיף והיינו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע דהיינו ת"ת ועבודה דכתיב כה ונשמע קולו. ונשמע פתגם המלך והיינו קריאת מגילה וסמיך כי רבה היא אלמא דעדיף טפי וגם רבה קאמר לה: וכלאתו. ב' במסורה דין ואידך וסיו את המלך כבואו וכלאתו גבי יואב כד"ה שהיו שומרין אותו שלא יהרגוהו וזהו וכלאתו ולא ימות: (לח) מצח. ב' במסורה דין ואידך ישראל קשי עורף חזקי מצח שבגדי כהונה מכפרים על קשיוה

שפתי חכמים

ובפרק ב' דזבחים דף י"ז מפיק להי מקרא דוהיתה להם כהונה לחקת עולם בזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם והוי להו כמיתה דאמר מר זר ששימש במיתה עיין עוד בהרא"ם: ב כיון שתוחבין הפתילות דרך הנקב

רש"י

(לו) ציץ. (סוכה ה) כמין טס של זהב היה רוחב ב' אצבעות מקיף על המצח מאוזן לאוזן: (לז) על פתיל תכלת, ובמקום אחר הוא אומר (שמות לט) ויתנו עליו פתיל תכלת ועוד כתיב כאן והיה על המצנפת ולמטה הוא אומר והיה על מצח אהרן. ובשחיטת קדשים (זבחים יט) שנינו שערו היה נראה בין ציץ למצנפת ששם מניח תפילין למדנו שהמצנפת למעלה בגובה הראש ואינה עמוקה להכנס בה כל הראש עד המצח והציץ מלמטה והפתילים היו בנקבים ותלויין בו בשני ראשים ובאמצעו שהם בג' ב מקומות הללו פתיל מלמעלה אחד מבחוץ ואחד מבפנים כנגדו וקושר ראשי הפתילים מאחורי העורף שלשתן ונמצאו בין אורך הטס ופתילי ראשיו מקיפין את הקדקד ופתיל האמצעי שבראשו קשור עם ראשי השנים והולך על פני רוחב הראש מלמעלה נמצא עשוי כמין כובע ועל פתיל האמצעי הוא אומר והיה על המצנפת. והיה נותן הציץ על ראשו כמין כובע על המצנפת והפתיל האמצעי מחזיקו שאינו נופל והטס תלוי כנגד מצחו ונתקיימו כל המקראות פתיל על הציץ וציץ על הפתיל ופתיל על המצנפת מלמעלה: (לח) ונשא את אהרן. ל' סליחה ואע"פ כן אינו זז ממשמעו אהרן נושא את המשא של עון נמצא מסולק העון מן הקדשים: את

עניני בגדי הקודש

(לו) ועשית ציץ זהב טהור. לדעת רז"ל הציץ מכפר על זנות שבכלוי כמ"ש ומלת אשה זונה היה לך. והיה כאן ג' דברים המגלין מן הזמות. האחת הציץ עצמו שהיה כתוב עליו קודש לה'. [וכל הפורש עצמו מן העריות נקרא קדוש]. השני סוף הפתיל תכלת דומה לפתיל תכלת של ציצית שנאמר בו אשר אתם זונים אחריהם וגו'. הג' סוף המצנפת המכפר על גסות הרוח. ואמרו רז"ל כל המתגאה כאילו בא על כל העריות ואמרו עוד כל מי שיש בו גסות הרוח לסוף נכשל באשת איש לכך נאמר בציץ ושמת אותו על פתיל תכלת והיה על המצנפת:

לקוטים על התורה

הייליגקייט, וועט געהערט ווערין זיין שטימע פאר גאט, דער אלשיך זאגט דאס מיינט מען וואס ער וועט בעטין פון גאט, וועט אים גאט געבין:

(לו) וְעָשִׂיתָ צִּיץ זָהָב טָהוֹר וגו'. דער מדרש הנעלם זאגט אין שיר השירים דיא אלע מענטשין וואס וועגען געווען מיט עזות פנים ווען זייא האבין געזעהן דיא אותיות פון דעם הייליגען נאמען פון גאט וואס זעגען געווען אויפגעקריצט אויף דיא הייליגע גאלדענע בלעך, פלעגין זיי צו ברעכין זייערע הארצער אונ פלעגין בעטין באבטין זייערע שלעכטע מעשים וואס זיי האבין געטאהן, ווען זיי האבין געזעהן ווי די אותיות פון די צנויי ווערטער

פירוש לתורת אלהים

געהערט ווערין זיין קול וְלֹא יָמוּת אונ ער וועט ניט שטארבין: (לו) וְעָשִׂיתָ אונ דו זאלסט מאכין ציץ אבלעך זָהָב טָהוֹר פון ריין גאלד וּפִתַּחְתָּ אונ דו זאלסט אויס קריצען אויף אים פִּתּוּחֵי אזוי איין אויס קריצונג ווי אויף אַחַתִימָה די צנויי ווערטער קוֹדֶשׁ לַיְיָ: (לז) וְשַׂמְתָּ אונ דו זאלסט טאהן אים עַל פְּתִיל אויף אפאדים בלאהע וואל וְהָיָה אונ ער זאל זיין עַל הַמִּצְנֶפֶת אויף דער היטול אֶל מוּל קעגין פְּנֵי די פעדערשטע זייט פון דעם מִצְנֶפֶת יִהְיֶה ער זאל זיין: (לח) וְהָיָה אונ ער זאל זיין עַל מֵצַח אויף דעם שטערין פון אַהֲרֹן וְנָשָׂא אונ אַהֲרֹן זאל טראגן אֶת עֲוֹן די זינד פון די קֳדָשִׁים כלומר דער

ציץ

הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר יַקְדִּישׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְכָל־מַתְּנֹת קָדְשֵׁיהֶם וְהָיָה עַל־
מִצְחוֹ תָּמִיד לְרָצוֹן לָהֶם לִפְנֵי יְהוָה׃
לט וְשִׁבַּצְתָּ הַכְּתֹנֶת שֵׁשׁ וְעָשִׂיתָ
מִצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאַבְנֵט תַּעֲשֶׂה מַעֲשֵׂה
רֹקֵם׃ מ וְלִבְנֵי אַהֲרֹן תַּעֲשֶׂה כֻתֳּנֹת
וְעָשִׂיתָ לָהֶם אַבְנֵטִים וּמִגְבָּעוֹת
תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת׃

דִּי יַקְדְּשׁוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְכָל מַתְּנַת קֻדְשֵׁיהוֹן
וִיהֵי עַל בֵּית עֵינוֹהִי
תְּדִירָא לְרַעֲוָא לְהוֹן קֳדָם
יְיָ׃ לט וְתְרַמֵּץ כִּתּוּנָא
דְבוּצָא וְתַעְבֵּד מִצְנַפְתָּא
דְבוּצָא וְהֶמְיָן תַּעְבֵּיד
עוֹבַד צַיָּר׃ מ וְלִבְנֵי אַהֲרֹן
תַּעְבֵּיד כִּתּוּנִין וְתַעְבֵּיד
לְהוֹן הֶמְיָנִין וְכוֹבְעִין
תַּעְבֵּיד לְהוֹן לִיקָר

תולדות אהרן

והיה על מצחו. שבת יב יומא ח מנחות ט׃ תמיד לרצון. יומא ז יבמות ס זבחים פח מנחות כה׃

רשב"ם

עון הקדשים וגו'. לפי פשוטו לא דבר הכתוב בטומאת הקדשים אלא כך פירושו כל קרבנות שיביאו ישראל או עולה או חטאת או אשם לכפר עליהם שיסייע הציץ עם הקרבן להזכירן לפני הקב"ה שיהא לרצון ולזכרון לבני ישראל להתכפר להם: (מ) לכבוד ולתפארת. לפי שהמגבעות על הראש צריכים יפוי נאה ביותר:

רש"י

עון הקדשים. לרצות על הדם ועל החלב שקרבו בטומאה כמו ששנינו (מנחות כה) אי זה עון הוא נושא אם עון פיגול הרי כבר נאמר לא ירצה ואם עון נותר הרי נאמר לא יחשב ואין לומר שיכפר על עון הכהן שהקריב שמא שהרי עון הקדשים נאמר ולא עון המקריבים הא אינו מרצה אלא להכשיר הקרבן: והיה על מצחו תמיד. אי אפשר לומר שיהא על מצחו תמיד שהרי אינו עליו אלא בשעת העבודה אלא תמיד לרצות להם אפי' אינו על מצחו שלא היה כה"ג עובד באותה שעה ולדברי האומר עודהו על מצחו מכפר ומרצה ואם לאו אינו מרצה נדרש על מצחו תמיד מלמד שממשמש בו בעודו על מצחו שלא יסיח דעתו ממנו: (לט) ושבצת. עשה אותם משבצות משבצות וכולם משבצות של שש: (מ) ולבני אהרן תעשה כתנות. ד' בגדים ולא יותר ד כתונת ואבנט ומגבעות היא מצנפת ומכנסים הכתובים למטה

שפתי חכמים

היה כ"א כפול ומשלשה היה ששה ופתיל האמצעי היה באמצע הציץ וחוט אחד ממנו הי' מלמעלה מבחוץ וא' מבפנים כנגדו וזהו שאמר כאן על פתיל תכלת ובמקום אחר אמר ויתנו עליו פתיל תכלת והפתיל האמצעי מחזיקו שאינו נופל דאי לא היה פתיל האמצעי היה נשמט הציץ למטה: ד כלומר שאין פירושו שתעשה לאלה כתונת ואבנט מצנפת ומכנסים ולא לאהרן

עניני בגדי הקודש

(לט) ושבצת הכתונת שש. רז"ל אמרו שהכתונת בא לכפר על שפיכות דמים. שהשבטים אחי יוסף טבלו כתונת יוסף בדם. ועי"ז היו עשרה הרוגי מלכות. והיו כולו שש דהיינו פשתן כי קין היה ראש לכל הרוצחים ונתגלגל הדבר ע"י שהקריב זרע פשתן ולא נתקבל קרבנו ונתקבל קרבן אחיו הבל ע"כ נתקנא בו והרגו. וע"כ היו שש ערי מקלט. ומצנפת שש והוא מכפר על גסות הרוח לפי שהמצנפת היה כמו עטרה המורה על השררה. כמ"ש הסר המצנפת והרם העטרה. וכתיב וצניף מלוכה בכף אלהיך. והיה עשוי משש. כי השש ראוי למי שעולה לגדולה כמ"ש ביוסף וילבש אותו בגדי שש. והאבנט מכפר על הרהור הלב. לפיכך היה האבנט „ל"ב" אמה ארכו. והרהור עבירה קשה מהעבירה. לפי שהמשמש עצמה אחר אשר

פירוש לתורת אלהים

ציץ האט מכפר געוועזן אויף דעם קרבן וואס מען האט מקריב געוועזן בטומאה אשר וואס דיא יודין וועלין היילגען לכל מתנות קדשיהם צו זייערע אלע היילגע מתנות וואס וועלין טמא ווערין והיה אונ ער זאל זיין על מצחו אויף זיין שטערין תמיד עס זאל זיין בווילינגט צו זייא פאר גאט:
(לט) ושבצת אונ דו זאלסט קעסטלין הכתונת דאס העמדיל פון ליינגען ועשית אונ דו זאלסט מאכין מצנפת אהיטעל פון ליינגען ואבנט אונ אגארטיל תעשה זאלסטו מאכין מעשה ווערג רוקם פון אוועבער: (מ) ולבני אהרן אונ צו דיא קינדער פון אהרן תעשה זאלסטו מאכין העמדער ועשית אונ דו זאלסט מאכין צו זיי גארטלין ומגבעות אונ היטלין תעשה זאלסטו מאכין צו זיי לכבוד עס זאל זיי זיין

לקוטים על התורה

„קדש לה'" גייען ארויס פון די גאלדענע בלעכע פלעגט זיי איינפאלין זייער פנים פון די מורא פאר גאט אונ זיי פלעגין צו ברעכין זייערע הארצער פאר גאט מיט תשובה אויף זייערע זינד, דער אור החיים זאגט די צוויי ווערטער קדש לה' מיינט מען דיא יודין זאלין זיין היילג אונ זאלין זיין בהעפט צו גאט, וועלין זיי זיין געווילינגט צו גאט:
(לט) ושבצת הכתנת שש וגו'. דער ילקוט ראובני שרייבט ווען דער כהן גדול האט אנגיטאהן זיינע קליידער אום יום הכפור, האט גאט געקוקט אויף די קליידער וואס אויף זיי זענען גיוועזן געשריבען די נעמען פון די צוועלף שבטים, די קליידער האבין גירעטעט דעם כהן גדול פון די מלאכים וואס זענען דארט גיוועזן, וואריום גאט האט גיגעבין אהייליגקייט אויף די קליידער, דיא גמרא זאגט ווען דער בית המקדש איז גיוועזן אונ דער

מא וְהִלְבַּשְׁתָּ אֹתָם אֶת־אַהֲרֹן אָחִיךָ
וְאֶת־בָּנָיו אִתּוֹ וּמָשַׁחְתָּ אֹתָם
וּמִלֵּאתָ אֶת־יָדָם וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם
וְכִהֲנוּ־לִי׃ מב וַעֲשֵׂה לָהֶם מִכְנְסֵי
בָד לְכַסּוֹת בְּשַׂר עֶרְוָה מִמָּתְנַיִם
וְעַד־יְרֵכַיִם יִהְיוּ׃ מג וְהָיוּ עַל־אַהֲרֹן
וְעַל־בָּנָיו בְּבֹאָם ׀ אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד אוֹ
בְגִשְׁתָּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ

וּלְתוּשְׁבְּחָא׃ מא וְתַלְבֵּישׁ
יָתְהוֹן יָת אַהֲרֹן אֲחוּךְ
וְיָת בְּנוֹהִי עִמֵּיהּ וּתְרַבֵּי
יָתְהוֹן וּתְקָרֵיב יָת
קוּרְבָּנְהוֹן וּתְקַדֵּישׁ
יָתְהוֹן וִישַׁמְּשׁוּן קֳדָמַי׃
מב וַעֲבֵיד לְהוֹן מִכְנְסִין
דְּבוּץ לְכַסָּאָה בְּשַׂר
עִירְיָא מֵחַרְצִין וְעַד יַרְכָן
יְהוֹן׃ מג וִיהוֹן עַל אַהֲרֹן
וְעַל בְּנוֹהִי בְּמֵיעַלְהוֹן
לְמַשְׁכַּן זִימְנָא אוֹ
בְּמִקְרַבְהוֹן לְמַדְבְּחָא
לְשַׁמָּשָׁא בְקוּדְשָׁא וְלָא

תו"א ועשה להם. זבחים פח ערכין יז נדה יג: כד. יומא עה:

רשב"ם

(מא) והלבשת אותם. כשתקים המשכן:

בעל הטורים

ערפה ותוזק מלחן של ישראל: (מב) ערוה. ג' במסורה דין ואידך ולא תקרבו לגלות ערוה רמז שבגדי כהונה מכפרין על עריות: ממתנים ועד ירכים יהיו. וסמיך ליה והיה על אהרן לומר לך שמכנסים קודמים לכל:

שפתי חכמים

בשרי גם לאהרן עשה כאלו אלא ה"פ מכל אותן ח' בגדים של אהרן תעשה ד': ה לא הכתונת ומלנפת ואבנט הכתובים בלדו לבדם: ו ר"ל מכנסים קאי אכ"ג ואהדיוטות: ז שהם הכתונת והמלנפת והאבנט עם המכנסים האמור למטה: ח לאפוקי דלא קאי אבגדים כמו אותם דלעיל מיניה דקאי אבגדים ואמר בשמן המשחה ולא בשמן זית או כזולתו שכן כתיב בפרשה שאחריה ולקחת את הבגדים ולקחת את שמן המשחה וגו': ט פי' שימלא ידם בבית יד לסימן שיש לו כח וחזקה בדבר שיתמנה עליו כי כל מה שתופס בידו הוא בחזקתו והתופס במילוי יד יותר מוחזק מאלו תפסו בקלת ידו ולכך כנה המחזיק בדבר בחזקה מלוי יד: י פי' כשיכנה המקדש קאי אהל מועד אהיכל ואע"פ שאהל מועד מורה על המשכן לבד ההיכל יצא מק"ו דמשכן והיה ראוי לומר למשכן וכן להיכל. (נח"י)

רש"י

בפרשה: (מא) והלבשת אתם את אהרן. אותם האמורים ה באהרן חשן ואפוד ומעיל וכתונת תשבץ מלנפת ואבנט וציץ ומכנסים הכתובים ו למטה בכולם: ואת בניו אתו. אותם ז הכתובים בהם: ומשחת אותם. את אהרן ואת בניו ח בשמן המשחה: ומלאת את ידם. כל מלוי ידים ל' חנוך הוא כשהוא נכנס לדבר להיות מוחזק בו מאותו יום והלאה ובל' לע"ז כשממנין אדם על פקודת דבר נותן השליט בידו בית יד של עור שקורין גוואנט"ו (האנדשוה) ועל ידו הוא מחזיקו בדבר וקורין לאותו מסירה ווירסטי"ר ט והוא מלוי ידים: (מב) ועשה להם. לאהרן ולבניו: מכנסי בד. הרי ח' בגדים לכהן גדול וארבעה לכהן הדיוט: (מג) והיו על אהרן. כל הבגדים האלה על אהרן הראויין לו: ועל בניו. האמורים בהם: בבואם אל אהל מועד. להיכל וכן י למשכן: ומתו. הא למדת שהמשמש מחוסר

עניני בגדי הקודש

עשה אותם ישבע מטוב נפשו ונפשו קלה בו [ועוד הוא מתחרט] אבל הכרכור דבוק בו לעולם כאשר ידבק האזור אל מתני איש ע"כ בא לכפרה האבנט שהיה דבוק בו כחגור. ומכנסי בד לכפר על גלוי עריות דבר שבלנעה נוהג כשמתיחדים בד בבד. כי בד יש כמשמעותו גם לשון בדידות:

לקוטים על התורה

כהן גדול איז גיוועז געקליידט מיט זיינע אכט קליידער, האבין די אכט קליידער מכפר גיוועז אויף אכט ערליייא עבירות, דער חשן האט מכפר גיוועז אויף די דיינים אויב זיי האבין געהאט אטעות אונ געפסקנת אפאלשין דין, דער אפוד האט מכפר גיוועז אויב מען האט געדינט עכומ"ז אומגעדין, דער מעיל האט מכפר גיוועז אויף די עבירה פון לשון הרע, די העמר האט מכפר גיוועז טאמער האט מען געהרגת אמענטש אומגעדין, די היטעל האט מכפר גיוועז אויף די עבירה פון גאוה, דער גארטיל האט מכפר גיוועז אויף די עבירה פון שלעכטע טראכטונג וואס מען האט געטראכט פון עבירות, די הויזין האבין מכפר גיוועז אויף די עבירה פון זנות, די גאלדענע בלעך וואס איז גיוועז אוי' דעם שטערין פון כהן גדול האט מכפר גיוועז אויף דיא עבירה פון עזות פנים:

פירוש לתורת אלהים

צו אכבוד ולתפארת אונ צו אשוינקייט: (מא) והלבשת אונ דו זאלסט זייא אן קליידין את אהרן אחיך דיין ברודער אהרן ואת בניו אונ זיינע זיהן מיט אים ומשחת אונ דו זאלסט זייא זאלבין ומלאת אונ דו זאלסט דער פילען זייערע הענט וקדשת אונ דו זאלסט היילינען זיי וכהנו אונ זיי זאלין דינען צו מיר: (מב) ועשה אונ דו זאלסט מאכין צו זייא מכנסי בד מכנסים פון ליינען לכסות צו בדעקין בשר ערוה דאס לייב פון דער ערוה ממתנים פון דיא לענדין ועד אונ ביז די דיכען [ביז צום בויך] יהיו זאלין זייא זיין: (מג) והיו אונ זיי זאלין זיין על אהרן אויף אהרן אונ אויף זיינע קינדער בבואם אין זייער טאהן קומען צום אוהל מועד או אדער אין זייער טאהן גינעהנען צום מזבח לשרת צו דינען

דייען

יְקַבְּלוּן חוֹבָא וְלָא יְמוּתוּן קְיָם עָלַם לֵיהּ וְלִבְנוֹהִי בַּתְרוֹהִי: א וְדֵין פִּתְגָמָא דִּי תַעֲבֵיד לְהוֹן לְקַדָּשָׁא יָתְהוֹן לְשַׁמָּשָׁא קֳדָמַי סַב תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי וְדִכְרִין תְּרֵין שַׁלְמִין: ב וּלְחֵם פַּטִּיר וּגְרִיצָן פַּטִּירִין דְּפִילָן בִּמְשַׁח

ת"א וזה הדבר. יומא ה:

וְלֹא־יִשְׂאוּ עָוֺן וָמֵתוּ חֻקַּת עוֹלָם לוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו: ס רביעי כט א וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְקַדֵּשׁ אֹתָם לְכַהֵן לִי לְקַח פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר וְאֵילִם שְׁנַיִם תְּמִימִם: ב וְלֶחֶם מַצּוֹת וְחַלֹּת מַצֹּת בְּלוּלֹת בַּשֶּׁמֶן

בעל הטורים

(א) וזה הדבר אשר תעשה להם. כלומר קרבן כדכיר שתאמר להם אשרי תכתר ותקרב: לקח. ב' במסורה דין ואידך לקח בגדו כי ערב זר בשביל שאהרן עשה העגל אמר הקב"ה להסיר מעליו בגדים צואים לפי שבגדי ע"א מטמאין וזהו שאמר לקח בגדו פירוש מעליו כי ערב זר:

רשב"ם

(ב) ולחם מצות. אפוי בתנור קרוי לחם. וגם שמו היה כן כי הוא לחם האמור עם חלות ורקיקין בעשיית מלואים בפ' צו את אהרן. חלות ורקיקין מפורשים במס' מנחות ומכל מין ומין עשר הם:

רש"י

בגדים ב במיתה: חקת עולם לו. כל מקום שנאמר חקת עולם הוא גזירה מיד ולדורות לעכב בו: (א) לקח. כמו קח ושתי גזרות הן ל אחת של קיחה ואחת של לקיחה ולהן פתרון אחד: פר אחד. לכפר על מעשה העגל ם שהוא פר: (ב) ולחם מצות וחלת מצות ורקיקי מצות. הרי אלו ג' מינין רבוכה וחלות ורקיקין לחם מצות הוא הקרויה למטה בענין חלת נ לחם שמן על שם שנותן שמן ברבוכה כנגד החלות והרקיקין וכל המינין באים עשר עשר ם חלות (מנחות עו): בלולת בשמן.

שפתי חכמים

ולא נהירא דבהדיא אמרי' בשבועות ד' ט"ו אלו נאמר משכן ולא נאמר מקדש הייתי אומר וכו' ואלו נאמר מקדש ולא נאמר משכן הייתי אומר וכו' ומשמע דלא נוכל ללמוד לא בק"ו ולא במה מצינו ל"נ שהרב למד זה מהא דאמרינן בת"כ (פ' שמיני) גבי יין ושכר באהל מועד אין לי אלא אוהל מועד מנין לרבות שילה ובית עולמים ת"ל חוקת עולם ע"כ. ולזה נתכוון הרב במ"ש בסמוך בפסוק חוקת עולם: ב ומשום דמקרא דולא ימות לא למדנו רק שהשה בגדים דלעיל מיניה אבל לא על המכנסים ואלין הכתובים אחריו אך קשה למה לא כתב שני בגדים הללו ג"כ למעלה ולכלול אותם עם שאר בגדי כהונה כדי דקרא דולא ימות יהיה קאי אכולהו ולשתוק מקרא ולא ישאו עון ומתו. ושמא י"ל שלא תאמר דוקא אם יש לו כל השמונה בגדים ועבד העבודה ולא לבש כל הח' בגדים חייב אבל אם לא היה לו כל הח' בגדים כגון שנאבדו או נטמאו ס"א דיכול לעבוד עבודה בבגדים שנותרים שיש לו כדי, שלא לבטל הקרבן מפני שמחוסר בגדים לכן כתב ומתו יתירא ללמד שאם עבד עבודה במחוסר בגדים חייב מיתה: ל פי' ב' שרשים א' של קיחה ואחת של לקיחה: ם דק"ל למה לקח פר ולא מין אחר דפר כמו עגל היכא דלא כתיב גביה בן שנה והא דאין קטיגור נעשה סניגור הרא"ם תירץ דוקא בעבודת פנים ולא בעבודת חוץ ולקמן בפרשת נו אפרשנו עוד אי"ה: נ רצונו בזה להוכיח שלחם מצות הוא רבוכה מפני שלחם כולל כל המינים מ"ה פי' דלחם דהכא הוא רבוכה והוכחתו מקרא דזה קרבן אהרן ובניו ביום המשח וגו' וכי מה למדנו לבניו מיום המשח אותו אלא מקים תינוכו של הדיוט לדורות לקרבן של כה"ג שהוא חביתין מה קרבן דחביתי אהרן שהוא מקריב בכל יום הוא רבוכה כדכתיב מורבכת תביאנה אף יום חינוך של בניו כהנים הדיוטים רבוכה והרבוכה היא חלוט חלוטה ברותחין כל צרכה בעודה בלק ואח"כ נאפת בתנור ואח"כ מטגנה במחבת והחלה והרקיק נאפים בתנור לבד והחלה בלולה בשמן בעודה סולת והרקיק משות בשמן אחר אפייתו כמין כ' יונית ושאר השמן נאכל לכהנים וי"א מושחן וחוזר ומושחן עד שיכלה כל השמן שבלוג. רא"ם: ם דגמרינן מלחמי תודה מה להלן עשר אף כאן עשר ולחמי תודה בהדיא

דעת זקנים מבעלי התוספות

(מג) ולא ישאו עון. פירש רש"י מכאן למדנו שהמשמש מחוסר בגדים במיתה ותימה להר' יצחק בר' אברהם ז"ל שהרי בפ' אלו הן הנחנקין מפיק ליה מקרא בפ' דבסמוך והיתה להם כהונה לחקת עולם. ודרשינן בזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם והוי להו זרים. וזר ששמש חייב מיתה שנאמר והזר הקרב יומת. וי"ל דהאי קרא אצטריך משום מכנסים שאינו מפורש בפ' דלקמן:

עניני בגדי הקודש

(א) וזה הדבר אשר תעשה להם לקדש אותם וגו'. אחרי שטוה הקב"ה על הקרבת אהרן ובניו והבדלם לעבודת המקדש. וצוה בבגדים אשר ילבשו. צוה עוד עתה באיזה אופן יתקדשו ויובדלו מקרב כל ישראל לעבוד את העבודה הזאת. כי לא יתכן שיעתק האדם מתכונה מה לתכונה אחרת ומהדיוט אל כהן עליון אלא בהמלעשות פעל מהרשום שיעשה או יעשו לו. ולכן יהיו ימי המלואים גם כי היו צריכים אהרן ובניו ללמוד

(א) לקח פר. איל מכאן ואיל מכאן ופר באמצע ולמה שלשה כנגד שלשה אבות. פר כנגד אברהם דכתיב ואל הבקר רץ אברהם. אילים כנגד יצחק ויעקב ולחם מצות כנגד תנו' ושרה שאמר להם אברהם מהרי שלש סאים שלשה מינין כנגד שלש סאין ולקמן כתיב וחלת לחם בשביל הקרבנות הלחם מתברך ראמר רב הונא בר אבא בשעה שהיו מקריבין הקרבנות ארם מוליך סאה של חטים לטחון וכשמביאן לביתו מוציא סאה סלת סאה קמח סאה סובין אבל עתה אין מוציא כי אם סאה ויותר מעט ובזכות הנסכים היינות מתברכין. ומעשה בתלמיד אחד שיצא חוץ לירושלים והכירו בו שהוא תלמיד אמרו לו טול ג' זהובים ושב אצלנו ולא רצה אמר להם יש לי גפן אחת שתביבה

פירוש לתורת אלהים

דינֶען אין הייליקייט כְּלוֹמַר מַקְרִיב זיין קָרְבָּנוֹת וְלֹא וועלין זייא נִיט טְרָאגִין אוֹיְנְד וָמֵתוּ ווארום אַז זיי וועלין מַקְרִיב זיין קָרְבָּנוֹת אונ זיי וועלין נִיט זיין אָן גִיטָאהֶן אין די פִיר קְליידער וועלין זייא שְׁטַארְבֶּען חֻקַּת אַנִיזֶעץ עולם אויף אייביג לו צו אים וּלְזַרְעוֹ אונ צו זיינֶע קִינְדער נָאךְ אים: (א) וְזֶה הַדָּבָר אונ דָאס אִיז דִיא זַאךְ אֲשֶׁר וואס דו זָאלְסְט טְאהֶן לָהֶם צו זֵייא לְקַדֵּשׁ צוּ הייליגֶען זייא לְכַהֵן צו דינֶען צו מִיר לְקַח נֶעם פַּר אֶחָד אַיין אָקְס בֶּן בָּקָר אַיין יוּנְגֶע רִינְד וְאֵילִם אונ ווידֶער שְׁנַיִם צְווייא תְּמִימִים גַאנְץ אָן אַ מוּם: (ב) וְלֶחֶם אונ בְּרוֹיט מַצּוֹת קוּכֶען וְחַלּוֹת אונ גְרָאבֶּע מַצּוֹת צו מִישְׁט בַּשֶּׁמֶן

מים

וּרְקִיקֵי מַצּוֹת מְשֻׁחִים בַּשָּׁמֶן סֹלֶת
חִטִּים תַּעֲשֶׂה אֹתָם׃ ג וְנָתַתָּ אוֹתָם
עַל־סַל אֶחָד וְהִקְרַבְתָּ אֹתָם בַּסָּל
וְאֶת־הַפָּר וְאֵת שְׁנֵי הָאֵילִם׃ ד וְאֶת־
אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו תַּקְרִיב אֶל־פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד וְרָחַצְתָּ אֹתָם בַּמָּיִם׃
ה וְלָקַחְתָּ אֶת־הַבְּגָדִים וְהִלְבַּשְׁתָּ
אֶת־אַהֲרֹן אֶת־הַכֻּתֹּנֶת וְאֵת
מְעִיל הָאֵפֹד וְאֶת־הָאֵפֹד וְאֶת־
הַחֹשֶׁן וְאָפַדְתָּ לוֹ בְּחֵשֶׁב הָאֵפֹד׃

אונקלוס

וְאֶסְפּוֹגִין פַּטִירִין דִּמְשִׁיחִין בִּמְשַׁח סוֹלֶת דְּחִיטִּין תַּעְבֵּיד יָתְהוֹן׃ ג וְתִתֵּן יָתְהוֹן עַל סַלָּא חַד וּתְקָרֵיב יָתְהוֹן בְּסַלָּא וְיָת תּוֹרָא וְיָת תְּרֵין דִּכְרִין׃ ד וְיָת אַהֲרֹן וְיָת בְּנוֹהִי תְּקָרֵיב לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא וְתַסְחֵי יָתְהוֹן בְּמַיָּא׃ ה וְתִסַּב יָת לְבוּשַׁיָּא וְתַלְבֵּישׁ יָת אַהֲרֹן יָת כִּתּוּנָא וְיָת מְעִיל דְּאֵיפוֹדָא וְיָת אֵיפוֹדָא וְיָת חוּשְׁנָא וְתַתְקֵין לֵיהּ בְּהִמְיַן

איפודא

רשב"ם

(ג) והקרבתם אותם. הביאם לעזרה:

רש"י

כשהן קמח יולק בהן ע שמן ובוללן (שס עה): משחים בשמן. אחר אפייתן מושחן כמין כ"ף יונית שהיא עשויה כנו"ן שלנו (שס): (ג) והקרבת אתם. אל חלר המשכן ביום פ הקמתו: (ד) ורחצת. זו טבילת כל צ הגוף: (ה) ואפדת. קשט ותקן החגורה והסינר סביבותיו:

שפתי חכמים

כתיב עשר דכתיב ביה והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה זאמרינן בפ' התודה דף ע"ז נאמר כאן תרומה ונאמר התם בתרומת מעשר תרומה מה להלן אחד מעשרה אף כאן אחד מעשרה: ע ר"ל למה משנה הקרא ולא כתב בלולות או משוחים בכולן: פ ולא אל המזבח כי אינם קריבים לגבוה אלא אחד מכל מין ומין כדכתיב למטה בענין ומה שהוסיף לומר ביום הקמתו פי' בעת הקמתו ולא קודם והקמת המשכן לא היה רק בר"ת ניסן כי כל שבעת ימי המלואים היה בונה וסותר בכל יום: צ ולא קידוש ידים ורגלים מדכתיב במים כפתח הכי"ת דמשמע

דעת זקנים מבעלי התוספות

עלי יותר מכל מה שתהנו לי שהוא עושה לי ששה מאות חביות יין בכל שנה ואני מוכרם בדמים יקרים וכן בזכות הבכורים הפירות מתברכות ומעשה ביונתן בן אלעזר שהית יושב תחת תאנה ירד טל והוציאו התאנים דבש עד שירד לארץ והרוה מגבלו בעפר ובאת עז והיתה מנטפת חלב ומתערב רבש עם חלב אמר לתלמידיו באו ואראה לכם מעין העולם הבא נתבטלו אלו נתבטלו הכל שנאמר זרעתם הרבה והבא מעט אכול ולא לשבעה לבוש ולא לחום לו זרעהם הרבה והבא מעט משנטלו המנחות אכול ולא לשבעת משנטלו לחם הפנים שתו ולא לשכרה משנטלו הנסכים לבוש ולא לחום משנטלו בגדי כהונה אין תאנים בתאנת משנטלו הבכורים גזר מטכלה צאן משנטלו התמיד

עניני בגדי הקודש

מאדון הנביאים עבודת המקדש ומעשה הקרבנות. ומפני זה לוס יתברך שבשבעת ימי המלואים יכהן משה רבינו כדי שממנו יראו וכן יעשו אהרן ובניו אח"כ בעבודת המקדש והקרבת המזבח. ונעשה הסדר הזה שבעה פעמים בשבעת ימי המלואים והיה הפעם האחת מהן לקדש את הכהנים ואת המזבח במשכן כלו. ושאר הפעמים היו ללמד את אהרן ובניו דיני העבודה. וכמ"ש חז"ל כה"ג שאינו יודע עיקרי העבודה אין עבודתו עבודה. אמר רבי יהודה ומנין שכה"ג צריך להיות ת"ח דכתיב כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו. ולכך זכרה התורה כאן התכלית הראשון כאמרו וזה הדבר אשר תעשה להם ר"ל לאהרן ולבניו לקדש אותם לכהן לי. ולזה. (ד) ואת אהרן ואת בניו תקריב אל פתח אהל מועד. שהיא העזרה כולה. כי מפני שמשם יכנסו להיכל ומהיכל לפני ולפנים נקראה כל העזרה פתח אהל מועד. ואמר ורחצת אותם במים מפני שהזכוך קודם לקשוט ראוי שירחצו אותם להעביר מהם שלכלוך אח"כ ילבישם הבגדים הקדושים המיוחדים להם. ולפי שאהרן היה הראש התחיל ראשונה בלבישת בגדיו. ואמר תחלה את

פירוש לתורת אלהים

מיט בוימאייל וּרְקִיקֵי אונ דינע מצות געשמירט מיט בוימאייל סֹלֶת זעמעל מעהל פון ווייץ תַּעֲשֶׂה זאלסטו מאכין זייא: (ג) וְנָתַתָּ אוֹתָם אונ דו זאלסט געבין זייא עַל אויף איין קויבער וְהִקְרַבְתָּ אונ דו זאלסט גינענען זיי מיט דעם קובער וְאֶת הַפָּר אונ דעם אקס וְאֵת שְׁנֵי אונ די צוויי ווידער: (ד) וְאֶת אַהֲרֹן אונ אהרן אונ זיינע קינדער זאלסטו גיגעהנען אֶל צו דיא טיר פון אוהל מועד וְרָחַצְתָּ אונ דו זאלסט וואשין זייא ד"ה דלומר זייא זאלין זיך טויבלין אין וואסער: (ה) וְלָקַחְתָּ אונ דו זאלסט נעמען דיא קליידער וְהִלְבַּשְׁתָּ אונ דו זאלסט אן קליידין אֶת הַכֻּתֹּנֶת דאס אונטערשטע העמדיל וְאֵת מְעִיל אונ דאס איבערשטע העמדיל וואס איז היכף אונטער דעם אפוד וְאֵת אונ דעם אפוד וְאֵת הַחֹשֶׁן אונ דעם חושן וְאָפַדְתָּ אונ דו זאלסט אן גורטען אים מיט דעם גארטול וואס ביים אפוד:

ו וְשַׂמְתָּ הַמִּצְנֶפֶת עַל־רֹאשׁוֹ וְנָתַתָּ
אֶת־נֵזֶר הַקֹּדֶשׁ עַל־הַמִּצְנָפֶת׃
ז וְלָקַחְתָּ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה
וְיָצַקְתָּ עַל־רֹאשׁוֹ וּמָשַׁחְתָּ אֹתוֹ׃

אונקלוס: אֵיפוֹדָא׃ ו וּתְשַׁוֵּי מַצְנַפְתָּא עַל רֵישֵׁיהּ וְתִתֵּן יָת כְּלִילָא דְקוּדְשָׁא עַל מַצְנַפְתָּא׃ ז וְתִסַּב יָת מִשְׁחָא דִרְבוּתָא וּתְרִיק עַל רֵישֵׁיהּ וּתְרַבֵּי יָתֵיהּ׃

יום ו כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום ותפטרה:

ח וְאֶת־בָּנָיו תַּקְרִיב וְהִלְבַּשְׁתָּם
כֻּתֳּנֹת׃ ט וְחָגַרְתָּ אֹתָם אַבְנֵט אַהֲרֹן
וּבָנָיו וְחָבַשְׁתָּ לָהֶם מִגְבָּעֹת וְהָיְתָה
לָהֶם כְּהֻנָּה לְחֻקַּת עוֹלָם וּמִלֵּאתָ
יַד־אַהֲרֹן וְיַד־בָּנָיו׃ י וְהִקְרַבְתָּ אֶת־
הַפָּר לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְסָמַךְ אַהֲרֹן
וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הַפָּר׃

אונקלוס: ח וְיָת בְּנוֹהִי תְּקָרֵב וְתַלְבֵּשִׁנּוּן כִּתּוּנִין׃ ט וּתְזָרֵז יָתְהוֹן הֶמְיָנִין אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי וְתַתְקֵין לְהוֹן כּוֹבָעִין וּתְהֵי לְהוֹן כְּהֻנְּתָא לִקְיָם עָלַם וּתְקָרֵב קוּרְבָּנָא דְאַהֲרֹן וְקוּרְבָּנָא דִבְנוֹהִי׃ י וּתְקָרֵיב יָת תּוֹרָא לָקֳדָם מַשְׁכַּן זִמְנָא וְיִסְמוֹךְ אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי יָת יְדֵיהוֹן

הו"א וכאת כמלנפת . זבחים ט ערכין ג : וחגרת אותם . יומא ס ו סנהדרין פח זבחים יח :

בעל הטורים

(ח) והלבשתם . ג' במסורה הכא ואידך והלבשתם את אלעזר איכא מ"ד כהן גדול בן כהן גדול טעון משיחה וזהו והלבשתם את אלעזר שנתמנה להיות כהן גדול צריך משיחה כשם שהלבשתם כתנות היו במשיחה. שאז נמשחו כך והלבשתם את אלעזר במשיחה :

רשב"ם

(ט) וחגרת אותם אבנט אהרן ובניו . כאן נחלקו במס יומא לפי שאין סדר לבישתן הכתוב כאן כמו בפ' צו את אהרן . ולפי הפשט אין לדקדק :

רש"י

(ו) נזר הקדש . זה הציץ : על המצנפת . כמו שפירשתי למעלה ע"י הפתיל האמצעי ושני פתילין שבראשו הקשורין שלפתן מאחורי העורף הוא נותנו על המצנפת כמין כובע : (ז) ומשחת אתו . (ת"ג) אף משיחה זו כמין כ"י נותן ק שמן על ראשו ובין ריסי עיניו ומחברן באצבעו : (ט) והיתה להם. מלוי ידים זה לכהונת ר עולם: ומלאת. ע"י הדברים ש האלה יד אהרן ויד בניו . במלוי ת ומחעת וכו' לא : שמלוי ידיהם לחוד והכתובים שבאים אחריו לחוד : ת מפני שכל מלוי ידים הוא חינוך הודיענו על איזה

שפתי חכמים

במים הידועים במקום אחר דהיינו מי מקוה שבה מ' סאה ס"מ דטבילת כל גופו הוא : ק רלונו לומר טיפת שמן : ר ואע"פ שדרשו אותו רז"ל בזבחים י"ז ובסנהדרין דף פ"ח ללבישת הבגדים ודרשו והיתה להם לבישת הבגדים הללו לכהונת עולם שבזמן שהבגדים עליהם כהונתם עליהם אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם והוי להו זרים . י"ל שרש"י ז"ל סובר כיון שמן המקרא דלעיל והיו על אהרן ועל בניו וגו' למדנו שהמחוסר אחד מן הבגדים הכתובים לעיל חייב מיתה הוכרח מפני זה לפרש המקרא הזה כפי פשוטו ולא כפי מדרשו שלא יהא נראה ככתב פעמים : ש ע"י הדברים האלה הכתובים אחריו והקרבת

דעת זקנים מבעלי התוספות

ואין בקר ברפתים ששנטלו פרי החג ולעתיד לבא הקדוש ברוך הוא בחזיר הבל שנאמר ואתם הרי ישראל ענפכם וגו' : ולחם מצות . פירש"י דהיינו רבוכה ובמנחות מפיק ליה מחלות לחם :

עיני בגדי הקודש

כתנתו כלומר הכתונת המיוחד לו שהיא כתונת תשבץ . ולא זכר המכנסים כי הם מפני לניעותם לבשו אותם קודם לכן ולא נצטרך משה ללבשם עליהם . וכן לבש משה אותם כל הבגדים כסדר שנכתבו בפסוקים :

פירוש לתורת אלהים

(ו) וְשַׂמְתָּ אונ דו זָאלְסְט טְאהְן דֶעם מִצְנֶפֶת אויף זיין קָאפּ וְנָתַתָּ אונ דו זָאלְסְט גֶעבִּין דיא הֵיילִיגֶע קְרוֹין אויף דיא מִצְנֶפֶת : (ז) וְלָקַחְתָּ אונ דו זָאלְסְט נֶעמֶען דֶעם בּוֹימְאֵייל דָאס זַאלְבּוּנג וְיָצַקְתָּ אונ דו זָאלְסְט גִיסֶען אויף זיין קָאפּ אונ זָאלְסְט זַאלְבֶּען אִים : (ח) וְאֶת בָּנָיו תַּקְרִיב אונ זיינֶע זוּהְן זָאלְסְטוּ גִינֶעהֶנֶען אונ דו זָאלְסְט זיי אָן קְלֵיידִין הֶעמְדְלֶעךְ : (ט) וְחָגַרְתָּ אוֹתָם אַבְנֵט אונ דו זָאלְסְט אָן גוּרְטֶען מִיט גַארְטְלֶען אַהֲרֹן מִיט זיינֶע קִינְדֶער וְחָבַשְׁתָּ לָהֶם מִגְבָּעוֹת אונ זָאלְסְט טְאהְן דיא הִיטְלֶען אויף זֵייעֶרֶע קֶעפּ וְהָיְתָה לָהֶם כְּהוּנָּה אונ דָאס בֶּעדִינוּנְג זָאל זיין צו זיי לְחֻקַּת עוֹלָם אגִיזֶעץ אויף אֵייבִּיג וּמִלֵּאתָ וגו' אונ זָאלְסְט דֶער פּוּלֶען דיא הֶענְט פון אַהֲרֹן אונ די הֶענְט פון זיינֶע קִינְדֶער בְּלוֹמַר דָארְךְ דֶעם וָואס מֶען וָועט זיי אָן טְאהְן דיא קְלֵיידֶער וֶועלִין זייא וֶוערִין כֹּהֲנִים צו גָאט : (י) וְהִקְרַבְתָּ אֶת הַפָּר אונ דו זָאלְסְט גִינֶעהֶנֶען דֶעם אָקְס לִפְנֵי פַאר אוֹהֶל מוֹעֵד וְסָמַךְ אַהֲרֹן וּבָנָיו וגו' אונ

אהרן

יא וְשָׁחַטְתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה
פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃ יב וְלָקַחְתָּ מִדַּם
הַפָּר וְנָתַתָּה עַל־קַרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ
בְּאֶצְבָּעֶךָ וְאֶת־כָּל־הַדָּם תִּשְׁפֹּךְ
אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ׃ יג וְלָקַחְתָּ אֶת־
כָּל־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת
הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד וְאֵת שְׁתֵּי
הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן
וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחָה׃ יד וְאֶת־בְּשַׂר
הַפָּר וְאֶת־עֹרוֹ וְאֶת־פִּרְשׁוֹ תִּשְׂרֹף
בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה חַטָּאת הוּא׃
טו וְאֶת־הָאַיִל הָאֶחָד תִּקָּח וְסָמְכוּ

אונקלוס

עַל רֵישׁ תּוֹרָא׃ יא וְתִכּוֹס
יַת תּוֹרָא לָקֳדָם יְיָ בִּתְרַע
מַשְׁכַּן זִמְנָא׃ יב וְתִסַּב
מִדְּמָא דְתוֹרָא וְתִתֵּן עַל
קַרְנַת מַדְבְּחָא בְּאֶצְבְּעָךְ
וְיַת כָּל דְּמָא תֵּישׁוֹד
לִיסוֹדָא דְמַדְבְּחָא׃
יג וְתִסַּב יַת כָּל תַּרְבָּא
דְּחָפֵי יַת גַּוָּא וְיַת חַצְרָא
דְּעַל כַּבְדָּא וְיַת תַּרְתֵּין
כָּלְיָן וְיַת תַּרְבָּא דִּי
עֲלֵיהֶן וְתַסֵּיק לְמַדְבְּחָא׃
יד וְיַת בְּסַר תּוֹרָא וְיַת
מַשְׁכֵּיהּ וְיַת אוּכְלֵיהּ
תּוֹקִיד בְּנוּרָא מִבָּרָא
לְמַשְׁרִיתָא חַטָּאתָא הוּא׃
טו וְיַת דִּכְרָא חַד תִּסַּב

תולדות אהרן

ולקחת מדם. זבחים לד: אם. כל כתוב. חולין מט:

בעל הטורים

(יד) תשרף באש. ג' הכא ואיך ד ואת מרכבותיהם תשרף באש ביהושע ואת העיר הזאת תשרף באש גבי לדקיה שזכות הקרבנות עמד ליהושע לנלח האומות אבל כשבטלו הקרבנות כשבאו על ירושלים נחרבה העיר וזהו ואת העיר הזאת תשרף באש:

שפתי חכמים

דבר הוא החינוך כזה: א כדמפרש בפרשת לו פי' ולא בפתח אוהל מועד ממש דהא שחיטת חטאת בלפונה של מזבח הוא אלא כנגד הפתח קאמר: ב פי' ולא שיעמוד למטה ויזרוק בכותל המזבח מחוץ הסיקרא ולמטה כנגד הקרן כמו שעושה בקרבן עולה ואשם כל הזבחים: ג שהרי נותן דם ג"כ על הקרנות ואיך אמר ואת כל הדם תשפוך אלא כאלו אמר ואת כל הדם הנשאר: ד כדכתיב לקמן בפרשת שמיני היותרת מן הכבד ש"מ שיטול מעט מן הכבד על היותרת ועל הוא כמקום עם: ה ואע"פ שיש חיצונה אחרת הנשרפת חוץ מזו שהוא עגל החטאת שבפרשת לו

רש"י

ופקודת הכהונה: (יא) פתח אהל מועד. בחצר המשכן שלפני א הפתח: (יב) על קרנות. (זבחים נג) למעלה בקרנות ב ממש: ואת כל הדם. שירי ג הדם: אל יסוד המזבח. (פ"ג דמדות) כמין בליטת בית קבול עשוי לו סביב סביב לאחר שעלה אמה מן הארץ: (יג) החלב המכסה את הקרב. הוא הקרום שעל הכרס שקורין טיל"א: ואת היתרת. הוא טרפשא דכבדא שקורין איבר"ש (ראטהפליים):
על הכבד. אף מן הכבד ד יטול עמה (ת"כ): (יד) תשרף באש. לא מצינו ה חטאת חיצונה נשרפת

דעת זקנים מבעלי התוספות

(טו) וסמכו אהרן. מלא וא"ו ולא אתפרש למה. ועוד קשיא לי דהכא כתיב וסמכו ובקדמאה דפר ובתראה דאיל לא כתיב אלא וסמך אם לא נאמר דבזה סמכו אהרן ובניו יחדיו ובאחריני אהרן ראשון ואח"כ בניו ואם תאמר שבכולן

פירוש לתורת אלהים

אַהֲרֹן מִיט זַיינֶע קִינְדֶער זָאלִין אָנְלֶעגֶען זֵייעֶרֶע הֶענְט אוֹיף דֶעם קָאפּ פוּן דֶעם פַּר׃ (יא) וְשָׁחַטְתָּ אֶת הַפָּר וגו׳ אוּנ דוּא זָאלְסְט קוֹלֶען דֶעם פַּר פָאר נָאט בֵּייא דֶער טִיר פוּן אוֹהֶל מוֹעֵד׃ (יב) וְלָקַחְתָּ מִדַּם הַפָּר דוּ זָאלְסְט נֶעמֶען אַבִּיסוּל בְּלוּט פוּן פַּר וְנָתַתָּה עַל קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּאֶצְבָּעֶךָ אוּנ דוּ זָאלְסְט גֶעבִּין אוֹיף דִיא וִוינְקְלֶען פוּן דֶעם מִזְבֵּחַ מִיט דֵיינֶע פִינְגֶער וְאֶת כָּל הַדָּם וגו׳ אוּנ גָאר דָאס אִיבֶּערִיגֶע בְּלוּט זָאלְסְטוּ אוֹיס גִיסֶען צוּם אָפּ גְרוּנְד פוּן דֶעם מִזְבֵּחַ׃ (יג) וְלָקַחְתָּ אוּנ דוּ זָאלְסְט נֶעמֶען גָאר דָאס חֵלֶב וָואס עֶס בֶּדֶעקְט דָאס אִינְוֶוייגִסְטֶע וְאֵת אוּנ דָאס רוֹיט פְלֵייש מִיט דֶער לֶעבֶּער וְאֵת אוּנ דִיא צְוֵוייא נִירִין אוּנ דֶעם חֵלֶב וָואס אוֹיף זֵייא וְהִקְטַרְתָּ אוּנ דוּ זָאלְסְט מַקְטִיר זַיין אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ׃ (יד) וְאֶת אוּנ דָאס פְלֵייש פוּן דֶעם פַּר וְאֶת אוּנ זַיין מִיסְט תִּשְׂרֹף זָאלְסְטוּ פָאר בְּרֶענֶען אִין פַייעֶר מִחוּץ אוֹיסֶען וֶוייניג פוּן דֶער מַחֲנֶה חַטָּאת דָאס אִיז אַקָרְבָּן חַטָּאת׃ (טו) וְאֶת אוּנ דֶעם אֵיינֶעם ווִידֶער תִּקָּח זָאלְסְטוּ נֶעמֶען וְסָמְכוּ אוּנ זָאלִין אִין לֶעגֶען אַהֲרֹן אוּנ זַיינֶע קִינְדֶער אֶת זֵייעֶרֶע הֶענְט

על

אהרן ובניו את ידיהם על ראש
האיל: טז ושחטת את האיל
ולקחת את דמו וזרקת על
המזבח סביב: יז ואת האיל תנתח
לנתחיו ורחצת קרבו וכרעיו ונתת
על נתחיו ועל ראשו: יח והקטרת
את כל האיל המזבחה עלה הוא
ליהוה ריח ניחוח אשה ליהוה
הוא: חמישי יט ולקחת את האיל
השני וסמך אהרן ובניו את ידיהם
על ראש האיל: כ ושחטת את
האיל ולקחת מדמו ונתתה על

ויסמכון אהרן ובנוהי ית
ידיהון על ריש דכרא:
טז ותכוס ית דכרא ותסב
ית דמיה ותזרוק על
מדבחא סחור סחור:
יז וית דכרא תפלג
לאברוהי ותחלל גויה
וכרעוהי ותתן על
אברוהי ועל רישיה:
יח ותסיק ית כל דכרא
למדבחא עלתא הוא
קדם יי לאתקבלא
ברעוא קורבנא קדם יי
הוא: יט ותסב ית דכרא
תנינא ויסמוך אהרן
ובנוהי ית ידיהון על
ריש דכרא: כ ותכוס ית
דכרא ותסב מדמיה

תולדות אהרן

עלה הוא. זבחים יב:

רש״י

אלא זו: י (טז) וזרקת. (זבחים נג) בכלי ו אוחז במזרק וזורק כנגד הקרן כדי שיראה לכאן ולכאן ואין קרבן טעון מתנה באצבע אלא חטאת בלבד אבל שאר זבחים ז אינן טעונין קרן ולא אצבע שמתן דמם מחצי המזבח ולמטה ואינו עולה בכבש אלא עומד בארץ וזורק: סביב. כך מפורש בשחיטת קדשים שאין סביב אלא ב׳ מתנות שהן ד׳ אחת בקרן זוית זו ואחת בקרן שכנגדה באלכסון וכל מתנה נראית בשני צדי הקרן אילך ואילך נמצא הדם נתן בד׳ רוחות סביב לכך קרוי סביב: (יז) על נתחיו. עם נתחיו ח מוסף על שאר הנתחים: (יח) ריח ניחוח. נחת רוח ט לפני שאמרתי ונעשה רצוני: אשה. לשון י אש והיא הקטרת איברים שעל האש:

שפתי חכמים

י״ל דה״פ אלא זו כלומר של מלואים דשבל דפחס ג״כ של מלואים הוא שכן שיהא תחלת חינוכו בכהונה גדולה וזו דהכא לאו דוקא הוא וכלומר זו וכיוצא בזו: ו אבל אינו אלא באצבע ת״ל וזרקת בא כיצד אוחז במזרק וכו׳: ז כלו׳ וגם זאת: ח לא מוסף על הנתחים דהא הקרב והכרעים נ״כ מכלל נתחיו הם ומאמר עם נתחיו מורה שהקרב והכרעים אינן בכלל נתחים לכן כ׳ על שאר נתחים וא״ל מנ״ל לרש״י דעל עם דלמא על כמשמעו די״ל מדכתיב על נתחיו ועל ראשו וקשה מה״ד דאם הוא על נתחים איך הוא על ראשו ואם הוא על ראשו איך הוא על הנתחים לכן פי׳ עם וק״ל: ט לא שהריח יתן לו מנוחה שהרי כתיב אם ארעב לא אומר לך כו׳: (דכ״ש) דק״ל והלא אין לך ריח רע מזאת שורפים הבשר והעצמות לכ״פ נחת רוח וכו׳: י אשה הוא תואר

דעת זקנים מבעלי התוספות

סומכין יחד ר״ל נודעין ומוסיפין ודורשין. פירש נודעין הו״ו דאותן ומוסיפין על וסמך הרי בכולהו וסמכי. ונראה דלמדרש כן כתיב אהרן מלא וכי האי גוונא אמרינן בסנהדרין גבי ולטוטפות דקאמר נודעין הו״ו דולטוטפות ומוסיפין על לטטפת והיא לטטפות כך נראה לפרש:

פירוש לתורת אלהים

על אויף דעם קאפ פון דעם ווידער: (טו) ושחטת אונ דו זאלסט קוילין דעם ווידער אונ נעמען זיין בלוט וזרקת על המזבח אונ דו זאלסט שפרענגען אויף דעם מזבח ארום: (יז) ואת האיל תנתח לנתחיו אונ דעם ווידער זאלסטו צו שניידין צו זיינע שטיקער ורחצת אונ דו זאלסט וואשין זיין איינ-וויינגסטע אונ זיינע קנועין ונתת אונ דו זאלסט זיא געבין מיט זיינע שטיקער ועל ראשו אונ מיט זיין קאפ: (יח) והקטרת את כל האיל אונ דו זאלסט מקטיר זיין גאר דעם איל המזבחה אויף דעם מזבח עולה הוא ער איז א קרבן צו גאט ריח ניחוח אנגישמאקער ריח אשה ליי אפייער אפער צו גאט הוא איז ער: (יט) ולקחת את האיל השני אונ דו זאלסט נעמען דעם אנדערין איל וסמך אונ זאל אן לעגען אהרן אונ זיינע קינדער את ידיהם זייערע הענט אויף דעם קאפ פון דעם איל: (כ) ושחטת את האיל אונ דו זאלסט קוילין דעם ווידער ולקחת מדמו אונ דו זאלסט נעמען פון זיין בלוט ונתתה אונ דו זאלסט

געבין

תְּנוּךְ אֹזֶן אַהֲרֹן וְעַל־תְּנוּךְ אֹזֶן בָּנָיו
הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן יָדָם הַיְמָנִית וְעַל־
בֹּהֶן רַגְלָם הַיְמָנִית וְזָרַקְתָּ אֶת־
הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃
כא
וְלָקַחְתָּ
מִן־הַדָּם אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וּמִשֶּׁמֶן
הַמִּשְׁחָה וְהִזֵּיתָ עַל־אַהֲרֹן וְעַל־
בְּגָדָיו וְעַל־בָּנָיו וְעַל־בִּגְדֵי בָנָיו
אִתּוֹ וְקָדַשׁ הוּא וּבְגָדָיו וּבָנָיו וּבִגְדֵי
בָנָיו אִתּוֹ׃
כב
וְלָקַחְתָּ מִן־הָאַיִל
הַחֵלֶב וְהָאַלְיָה וְאֶת־הַחֵלֶב ׀
הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת יֹתֶרֶת
הַכָּבֵד וְאֵת ׀ שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־
הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין

אונקלוס

וְתִתֵּן עַל רוּם אוּדְנָא
דְאַהֲרֹן וְעַל רוּם אוּדְנָא
דִבְנוֹהִי דְיַמִּינָא וְעַל
אִלְיוֹן יְדֵיהוֹן דְיַמִּינָא וְעַל
אִלְיוֹן רַגְלֵיהוֹן דְיַמִּינָא
וְתִזְרוֹק יַת דְמָא עַל
מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר׃
כא
וְתִסַּב מִן דְמָא דִי עַל
מַדְבְּחָא וּמִמְּשַׁח
רְבוּתָא וְתַדֵּי עַל אַהֲרֹן
וְעַל לְבוּשׁוֹהִי וְעַל בְּנוֹהִי
וְעַל לְבוּשֵׁי בְנוֹהִי עִמֵּיהּ
וְיִתְקַדֵּשׁ הוּא וּלְבוּשׁוֹהִי
וּבְנוֹהִי וּלְבוּשֵׁי בְנוֹהִי
עִמֵּיהּ׃
כב
וְתִסַּב מִן
דִכְרָא תַּרְבָּא וְאַלִּיתָא
וְיַת תַּרְבָּא דְחָפֵי יַת גַּוָּא
וְיַת חֲצַר כַּבְדָּא וְיַת
תַּרְתֵּין כּוּלְיָן וְיַת תַּרְבָּא
דִי עֲלֵיהוֹן וְיַת שָׁקָא
דְיַמִּינָא אֲרֵי דְכַר
קורבניא

בעל הטורים

(כא) ובגדיו. ד' דין ואידך ובגדיו קרועים. ובגדיו לא יפרוס. ובגדיו לא תשרפנה. אע"פ שאבל חייב בקריעה דכתיב ובגדיו קרועים שהתאבל על הריגת שאול כהן גדול לא יקרע דכתיב ובגדיו לא יפרוס וקדש הוא ובגדיו ועל כן ובגדיו לא תשרפנה שלא נשרפו בגדי כהונה כשנשרפו נדב ואביהוא כמ"ד שנשרפו גופן ובגדיהם קיימין:

שפתי חכמים

ששם של העולה ונקראת כן מפני שכל איברי העולה נתנו כאש: ב דומיא דתנוך שהוא האמצעי כאוזן: ל פלוגתא דר"ע ור"י הוא חד סובר חלב הדקים ואחד סובר חלב הקיבה: מ וכן לא מצינו תרומת לחם הבא עם שלמים נקטרת כזו שהרי שם, נתנים לכהנים

רש"י

(כ) תנוך. (ת"כ פ' לו) הוא הסחוס גדר האמצעי שבתוך האוזן שקורין טנדרו"ם: בהן ידם. הגודל ובפרק האמצעי: (כב) החלב. זה חלב הדקים או ל־הקיבה (חולין מט): והאליה. מן הכליות ולמטה כמו שמפורש בויקרא (ג ט) שנאמר לעומת העצה יסירנה מקום שהכליות יועצות ובאמורי הפר לא נאמר אליה שאין אליה קריבה אלא בכבש וכבשה ואיל אבל שור ועז אין טעונים אליה: ואת שוק הימין. לא מצינו הקטרה בשוק הימין עם מ האמורים

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כא) ולקחת מן הדם. צ"ע אם כשנזרק כבר על המזבח אם היה חוזר ולוקח ממנו לחזות עליהן:

פירוש לתורת אלהים

גֶעבִּין אויף דֶעם לֶעפִּיל פוּן דֶעם אויעֶר פוּן אַהֲרֹן וְעַל אוּנ אויף דֶעם לֶעפִּיל פוּן דֶעם אויעֶר פוּן זַיינֶע קִינְדֶער הַיְמָנִית דָאס רֶעכְטֶע אויעֶר וְעַל בֹּהֶן אוּנ אויף דֶעם גְרָאבִּין פִינְגֶער פוּן יָדָם הַיְמָנִית זַייעֶר רֶעכְטִין הַאנְט וְעַל בֹּהֶן אוּנ אויף דֶעם גְרָאבִּין פִינְגֶער פוּן רַגְלָם זַייעֶר רֶעכְטִין פִים וְזָרַקְתָּ דוּ זָאלְסְט שְׁפְּרֶענְגֶען דָאס אִיבֶּערִיגֶע בְּלוּט אויף דֶעם מִזְבֵּחַ אַרוּם: (כא) וְלָקַחְתָּ מִן הַדָּם אֲשֶׁר עַל הַמִּזְבֵּחַ אוּנ דוּ זָאלְסְט גֶעמֶען פוּן דֶעם בְּלוּט וָואס אויף דֶעם מִזְבֵּחַ וּמִשֶּׁמֶן אוּנ פוּן דֶעם בּוֹימְאֵייל וָואס מֶען זַאלְבְּט מִיט אִים וְהִזֵּיתָ אוּנ דוּ זָאלְסְט שְׁפְּרֶענְגֶען אויף אַהֲרֹן אוּנ אויף זַיינֶע קְלֵיידֶער וְעַל בָּנָיו אוּנ אויף זַיינֶע קִינְדֶער אוּנ. אויף דִיא קְלֵיידֶער פוּן זַיינֶע קִינְדֶער אִתּוֹ מִיט אִים וְקָדַשׁ הוּא אוּנ עֶר זָאל וֶוערִין גֶעהֵיילִיגְט וּבְגָדָיו אוּנ זַיינֶע קְלֵיידֶער וּבָנָיו אוּנ זַיינֶע זוּהְן אוּנ דִי קְלֵיידֶער פוּן זַיינֶע זוּהְן אִתּוֹ מִיט אִים: (כב) וְלָקַחְתָּ אוּנ דוּ זָאלְסְט גֶעמֶען פוּן דֶעם וִוידֶער דֶעם חֵלֶב אוּנ דִי אַלְיָה (דֶעם וֶוידֶעל) וְאֶת אוּנ דֶעם חֵלֶב וָואס עֶר בֶּדֶעקְט דָאס אִין וֶוינִיגְסְטֶע וְאֵת אוּנ דָאס רוּיט פְלֵייש פוּן דֶער לֶעבֶּער וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיוֹת אוּנ דִיא צְוֵויי נִירֶען אוּנ דֶעם חֵלֶב וָואס אויף דִיא נִירֶען

ואת

כִּי אֵיל מִלֻּאִים הוּא: כג וְכִכַּר לֶחֶם
אַחַת וְחַלַּת לֶחֶם שֶׁמֶן אַחַת וְרָקִיק
אֶחָד מִסַּל הַמַּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי
יְהוָה: כד וְשַׂמְתָּ הַכֹּל עַל כַּפֵּי אַהֲרֹן
וְעַל כַּפֵּי בָנָיו וְהֵנַפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה
לִפְנֵי יְהוָה: כה וְלָקַחְתָּ אֹתָם מִיָּדָם
וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחָה עַל־הָעֹלָה
לְרֵיחַ נִיחוֹחַ לִפְנֵי יְהוָה אִשֶּׁה הוּא
לַיהוָה: כו וְלָקַחְתָּ אֶת־הֶחָזֶה מֵאֵיל
הַמִּלֻּאִים אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וְהֵנַפְתָּ אֹתוֹ
תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וְהָיָה לְךָ לְמָנָה:

קוּרְבָּנַיָּא הוּא: כג וּפִתָּא
דִלְחֵם חֲדָא וּגְרִיצְתָּא
דִלְחֵם מְשַׁח חֲדָא וְאֶסְפּוֹג
חַד מִסַּלָּא דְפַטִּירַיָּא דִּי
קֳדָם יְיָ: כד וּתְשַׁוֵּי כּוֹלָּא
עַל יְדֵי דְאַהֲרֹן וְעַל יְדֵי
דִבְנוֹהִי וּתְרִים יָתְהוֹן
אֲרָמָא קֳדָם יְיָ: כה וְתִסַּב
יָתְהוֹן מִידֵיהוֹן וְתַסֵּיק
לְמַדְבְּחָא עַל עֲלָתָא
לְאִתְקַבָּלָא בְרַעֲוָא קֳדָם
יְיָ קוּרְבָּנָא הוּא קֳדָם יְיָ:
כו וְתִסַּב יָת חַדְיָא מִדְּכַר
קוּרְבָּנַיָּא דִּי לְאַהֲרֹן
וּתְרִים יָתֵיהּ אֲרָמָא קֳדָם
יְיָ וִיהֵי לָךְ לְחוּלָק:

תולדות אהרן

ורקיק. מנחות עה: תנופה. שם סב:

רש"י

אלא זו בלבד: כי איל מלאים הוא. שלמים לשון שלמות שהושלם בכל ג מגיד הכתוב שהמלואים שלמים שמשימים שלום למזבח ולעבוד העבודה ולבעלים (ס"א שלום עם המזבח והעובד והבעלים) לכך אני מצריכו החזה להיות לו לעובד העבודה למנה וזהו משה ששימש במלואים והשאר אכל אהרן ובניו שהם בעלים כמפרש בענין: (כג) וככר לחם. מן החלות: וחלת לחם שמן. ממין ם הרבוכה (ת"כ): ורקיק. (מנחות עה) מן הרקיקין אחד מעשר שבכל מין ומין. ולא מצינו תרומת לחם הבא עם זבח נקטרת אלא זו בלבד שתרומת לחמי תודה ואיל נזיר נתונה לכהנים עם החזי ושוק ומזה לא היה למשה למנה אלא חזה בלבד: (כד) על כפי אהרן וגו' והנפת. שניהם עסוקין ע בתנופה הבעלים והכהן הא כילד כהן מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף ובזה היו אהרן ובניו בעלים ומשה כהן: תנופה. (מנחות סב) מוליך פ ומביא למי שארבע רוחות העולם שלו ותנופה מעכבת ומבטלת פורענות ורוחות רעות תרומה מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו ומעכבת טללים רעים: (כה) על העולה. על האיל הראשון צ שהעלית עולה: לריח ניחוח. לנחת רוח למי שאמר ונעשה רצונו: אשה. לאש נתן: לה'. לשמו של מקום: (כו) תנופה. לשון הולכה והובאה וינטליי"ר בלעז (שווינגען):

שפתי חכמים

אלא טורחת שעה היתה: ג פי' שהמלואים האמור כאן הוא במקום שלמים האמור במ"א ונקרא מלואים מפני שכל מלא שלם וכ"ש קריאת שם שלמים כי שלמים הוא לשון שלימות שמושלם בכל והא דשינה הקרא וקראן בשם מלואים ולא בשם שלמים מגיד שהמלואים שלמים כלומר שהם ממולאים בכל שמשימים שלום וכו': ם מדכתיב וחלת לחם שמן שהוא מורה על רבוי שמן שנותן בתוכה דהיינו רבוכה משום שנותן שמן ברבוכה כנגד החלות והרקיקים: ע מדכתיב ושמת הכל על כפי אהרן וגו' והנפת ואם הם על כפי אהרן איך היה משה מניף דכתיב והנפת אע"כ שניהם היו מניפים: פ דל' תנופה מל' הנפה. ומעלה ומוריד מדכתיב ואפר הורם והרמה היא למעלה ואין עלייה בלא הורדה: צ כלו' דהקטרת אימורי שלמים יהיה אחר הקרבת העולה ושלא תפרש על העולה שישים אימורי שלמים והשוק והחזה על העולה

פירוש לתורת אלהים

וְזֹאת אונ דֶעם רֶעכְטֶען שֶׁענְקֶעל כִּי וָוארום דֶער וִוידֶער אִיז פוּן דִי מִלּוּאִים: (כג) וְכִכַּר לֶחֶם אַחַת אונ אַיין בְּרוֹיט וְחַלַּת אונ אַחַלָּה פוּן טַייג וָואס אִיז צוּ מִישְׁט מִיט בּוֹימְאֵייל וְרָקִיק אונ אַיין דוּנֶע מַצָּה פוּן דֶעם קָארֶב פוּן דִי מַצָּה אֲשֶׁר וָואס פַאר גָאט: (כד) וְשַׂמְתָּ הַכֹּל עַל כַּפֵּי אַהֲרֹן אונ דוּ זָאלְסְט טָאהְן נָאר אוֹיף דִיא הֶענְט פוּן אַהֲרֹן וְעַל אונ אוֹיף דִיא הֶענְט פוּן זַיינֶע קִינְדֶער וְהֵנַפְתָּ אונ דוּ זָאלְסְט אוֹיף הֵייבִּין זֵייא פַאר גָאט: (כה) וְלָקַחְתָּ אוֹתָם מִיָּדָם אונ דוּ זָאלְסְט זֵייא נֶעמֶען פוּן זֵייעֶרֶע הֶענְט וְהִקְטַרְתָּ אונ דוּ זָאלְסְט מַקְטִיר זַיין אוֹיף דֶעם עֶרְשְׁטִין וִוידֶער וָואס דוּ הָאסְט אוֹיף גִיבְּרַאכְט פַאר אַעוֹלָה צוּ אַנִישְׁמַאקִין רֵיחַ פַאר גָאט אִשֶּׁה דָאס זָאל נֶעלֵייגְט וֶוערִין אוֹיף דֶעם פַייעֶר פַאר גָאט: (כו) וְלָקַחְתָּ אֶת הֶחָזֶה מֵאֵיל הַמִּלּוּאִים אונ דוּ זָאלְסְט נֶעמֶען דִיא בְּרוּסְט פוּן דֶעם וִוידֶער פוּן דֶעם דֶער פִילוּנְג אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וָואס אִיז צוּ אַהֲרֹן וְהֵנַפְתָּ אוֹתוֹ תְּנוּפָה אונ דוּ זָאלְסְט אוֹיף הֵייבִּין אִים

אַיין

כז וְקִדַּשְׁתָּ אֶת ׀ חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְאֵת
שׁוֹק הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הוּנַף וַאֲשֶׁר
הוּרָם מֵאֵיל הַמִּלֻּאִים מֵאֲשֶׁר
לְאַהֲרֹן וּמֵאֲשֶׁר לְבָנָיו׃ כח וְהָיָה
לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו לְחָק־עוֹלָם מֵאֵת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי תְרוּמָה הוּא
וּתְרוּמָה יִהְיֶה מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
מִזִּבְחֵי שַׁלְמֵיהֶם תְּרוּמָתָם לַיהוָה׃
כט וּבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן
יִהְיוּ לְבָנָיו אַחֲרָיו לְמָשְׁחָה בָהֶם
וּלְמַלֵּא־בָם אֶת־יָדָם׃ ל שִׁבְעַת יָמִים

אונקלוס

כז וְתַקֵּדֵשׁ יַת חַדְיָא
דַּאֲרָמוּתָא וְיַת שָׁקָא
דְּאַפְרָשׁוּתָא דִּי אִתְּרֵם
וְדִי אִתְפְּרֵשׁ מִדְּכַר
קוּרְבָּנַיָּא מִדִּי לְאַהֲרֹן
וּמִדִּי לִבְנוֹהִי׃ כח וִיהֵי
לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהִי לִקְיַם
עָלַם מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אֲרֵי אַפְרָשׁוּתָא הוּא
וְאַפְרָשׁוּתָא יְהֵא מִן בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל מִנִּכְסַת
קוּדְשֵׁיהוֹן אַפְרָשׁוּתְהוֹן
קֳדָם יְיָ׃ כט וּלְבוּשֵׁי
קוּדְשָׁא דִּי לְאַהֲרֹן יְהוֹן
לִבְנוֹהִי בַּתְרוֹהִי לְרַבָּאָה
בְהוֹן וּלְקָרָבָא בְהוֹן יַת
קוּרְבָּנְהוֹן׃ ל שִׁבְעַת

יומין

תו"א אשר הונף. סוכה לא מנחות סא: לחק עולם. זבחים נח: ובגדי הקדש. יומא ה עב: שבעת ימים. יומא עג:

רשבים

(כז) אשר הונף ואשר הורם. שניהם הוא לשון הפרשה אמם החזה קורין תנופה כי לבדו הונף ונאכל אכל השוק של כאן נקטר. אבל של דורות שניהם נאבלין:
(כט) למשחה בהם. להתגדל בהם בעין משיחת שמן וגם בכל מקום קורא הגדולים משוחים. אל תגעו במשיחי:

בעל הטורים

(כז) והאשר. ב' במסורה דין והיכך ומאשר לאכינו עשה את כל הכבוד הזה שבשביל אהרן זכו בניו לכל הכבוד הזה שנמשחו להיות כהנים:

שפתי חכמים

זיקטירם יחד: ק לא שיקדש החזה והשוק עתה האמורים כאן שאלו ככר הונפו והורמו והוקטר השוק והחזה ניתן למשה למנה זאין להם קדושה אחרת אע"כ לדורות קאמר ופי' להיות נוהגת כם תנופה והרמה כחזה ושוק של מלואים אבל לא להקטרה כלומר אבל לא שתקדשם לדורות אף להקטרה אלא והיה לאהרן וכו': ד כלומר להיות במקומו כה"ג דהא כהן הדיוט אסור ללבוש שמונה בגדים המיוחדים לכ"ג: ש דאין שייך לשון משיחה על הבגדים: ת שכן כתיב והבשת להם מגבעות והיתה להם כהונת עולם הא אם אין בגדיהם עליהם הוו זרים: א דאל"כ מאי שבעת ימים דהא בכל עבודה צריך ללובשן ולפשטן אח"כ אע"כ על שבעה

רש"י

(כז) וקדשת את חזה התנופה ואת שוק התרומה וגו'. קדשם לדורות להיות נוהגת תרומתם ק והנפתם כחזה ושוק של שלמים אבל לא להקטרה אלא והיה לאהרן ולבניו לאכול: הורם. לשון מעלה ומוריד: (כח) לחק עולם מאת בני ישראל. שהשלמים לבעלים ואת החזה ואת השוק יתנו לכהן: כי תרומה הוא. החזה ושוק הזה: (כט) לבניו אחריו. למי שבא ר בגדולה אחריו: למשחה. להתגדל בהם שיש ש משיחה שהיא לשון שררה כמו (במדבר יח) לך נתתים למשחה (תהלים קה) אל תגעו במשיחי: ולמלא בם את ידם. ע"י הבגדים הוא ת מתלבש בכהונה גדולה: (ל) שבעת ימים. א רצופין:

פירוש לתורת אלהים

איין אויף הייבונג פאר גאט וְהָיָה אונ עס זאל זיין צו דיר פאר אַמְתָּנָה: (כז) וְקִדַּשְׁתָּ אֶת חֲזֵה הַתְּנוּפָה אונ דו זאלסט היילִיגען די בּרוּסט דיא אויף גיהויבענע וְאֵת שׁוֹק אונ דעם שענקעל הַתְּרוּמָה די אפ גישייטע וואס איז גיווארין אויף גיהויבין וַאֲשֶׁר הוּרָם וואס ער איז אפ גישייט גיווארין מֵאֵיל פון דעם ווידער פון דער פולונג וואס פון אַהֲרֹן אונ פון זיינע קינדער: (כח) וְהָיָה אונ עס זאל זיין צו אַהֲרֹן אונ צו זיינע קינדער לְחָק עוֹלָם צו אגיזעץ אויף אייביג פון די קינדער יִשְׂרָאֵל כִּי תְרוּמָה הוּא ווארום דאס איז איין אפשיידונג וּתְרוּמָה אונ איין אפשיידונג זאל דאס זיין פון די קינדער יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי פון דעם שעכטונג פון זייערע שַׁלְמֵיהֶם תְּרוּמָתָם זייער אפשיידונג צו גאט: (כט) וּבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וגו' אונ דיא היילִיגע קליידער וואס צו אַהֲרֹן זאלין זיין צו זיינע קינדער נאך אים לְמָשְׁחָה צו גאלבין מיט אים וּלְמַלֵּא אונ צו דער פולען מיט זייא זייערע הענט כלומר דארך דיא אבט קליידער ווערין זיי כהנים גדולים: (ל) שִׁבְעַת זיבען טעג זאל זייא אן קליידין דער כהן גדול

וואס

ל יִלְבָּשָׁם הַכֹּהֵן תַּחְתָּיו מִבָּנָיו אֲשֶׁר יָבֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ׃ לא וְאֵת אֵיל הַמִּלֻּאִים תִּקָּח וּבִשַּׁלְתָּ אֶת־בְּשָׂרוֹ בְּמָקֹם קָדֹשׁ׃ לב וְאָכַל אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־בְּשַׂר הָאַיִל וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בַּסָּל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃ לג וְאָכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כֻּפַּר בָּהֶם לְמַלֵּא אֶת־יָדָם לְקַדֵּשׁ

יוֹמִין יִלְבְּשִׁינּוּן כַּהֲנָא תְּחוֹתוֹהִי מִבְּנוֹהִי דִּי יֵיעוֹל לְמַשְׁכַּן זִמְנָא לְשַׁמָּשָׁא בְּקוּדְשָׁא׃ לא וְיָת דְּכַר קוּרְבָּנַיָּא תִּסַּב וּתְבַשֵּׁל יָת בִּסְרֵיהּ בַּאֲתַר קַדִּישׁ׃ לב וְיֵיכוֹל אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי יָת בְּסַר דִּכְרָא וְיָת לַחְמָא דִּי בְּסַלָּא בִּתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא׃ לג וְיֵיכְלוּן יָתְהוֹן דִּי אִתְכַּפַּר בְּהוֹן לְקָרָבָא יָת קוּרְבַּנְהוֹן לְקַדָּשָׁא

הר"א ואכלו אותם. פסחים נט יומא סח יבמות ל מכות יב זבחים פד מנחות עג ערכין ג :

רשב"ם

(ל) ילבשם הכהן. בהתחנכם להיות כהן גדול שבעת ימים תמלא ידם. שבעת ימים לפני יום השמיני שהיתה עבודה באהרן ובניו היה משה מקים את המשכן בכל יום ומקריב קרבנות בכל יום ולערב היה מפרקו וביום השמיני הוא באחד בניסן הוקם המשכן לגמרי כדכתיב באלה פקודי. ומכאן ואילך עבודה באהרן ובניו :

רש"י

ילבשם הכהן. אשר יקום מבניו ב תחתיו לכהונה גדולה כשימנוהו להיות כהן גדול: אשר יבא אל אהל מועד. (יומא עג) אותו כהן המוכן ליכנס לפני ולפנים ביום ג הכפורים וזהו כהן גדול שאין עבודת יום הכפורים כשרה אלא בו: תחתיו מבניו. מלמד שאם יש לו לכהן גדול בן ממלא את ד מקומו ימנוהו כהן גדול תחתיו (ת"כ): הכהן תחתיו מבניו. מכאן ראיה כל לשון כהן ל' פועל עובד ה ממש לפיכך ניגון תביר נמשך לפניו: (לא) במקום קדוש. בחצר ו אהל מועד שהשלמים הללו ז קדשי קדשים היו: (לב) פתח אהל מועד. כל ח החצר קרוי כן: (לג) ואכלו אתם. אהרן ובניו. לפי שהם בעליהם: אשר כפר בהם. להם כל זרות ט ותיעוב: למלא את ידם. באיל י ולחם הללו: לקדש אתם. שעל ידי כ המלואים הללו נתמלאו

שפתי חכמים

ימי המלואים קאי וכן היו רגופים : ב הודיעו בזה שתחתיו מבניו הפוך וראוי להיות מבניו תחתיו ויהיה פי' הכהן מבניו אשר יקום תחתיו לכהונה גדולה : ג (נח"י) יומא ע"ב ופ"ל צריך לפרש כן דאין לפרש על המשכן ככל אהל מועד שבתורה דהא כל הכהנים ראוים לבא אל המשכן וא"כ מה סימן נותן הפסוק אותו כהן שראוי לבא אל אהל מועד אלא דמיירי בלפני ולפנים והרא"ם לא ידע הסוגיא הנ"ל : ד מדכתיב בפרשת אחרי מות ואשר ימלא את ידו כלומר בזמן שהוא ממלא מקום אבותיו : ה דע"כ מלת כהן דבוק לתחתיו מבניו דאי דבוק למלת ילבשם כלומר יכנס הכהן א"כ ישאר מלת תחתיו בלי טעם כלו' בלא פי' ענין מה אע"כ הכהן ותחתיו דבוקים ול"ז א"כ מוכח שמלת כהן פועל עובד ממש דאי מלת כהן כמו כהן מדין כהן און וכמו ובני דוד כהנים היו שפירושו לשון שררה וגדולה אין נמשך אחריו מלת תחתיו כי אין דרך הלשון לומר המלך תחתיו או השר תחתיו כי זה אינו במכוש אלא המלך אשר יהיה תחתיו או ימלוך תחתיו ויהי' א"כ מקרא חסר וקצר אבל אם פי' של כהן עובד ממש ועניינו כמו המשרת והוא העובד א"ש דמלת הכהן דבוק עם מלת תחתיו וזהו שפירש"י ולפיכך ניגון תביר נמשך לפניו כלומר למטה למלת תחתיו לא למלת ילבשם כי התביר אינו דבוק לדרגא . ומיין בקל"מ : ו כדכתיב בפ' צו במקום קדוש בחצר אהל מועד : ז דאל"כ למה זר לא יאכל והא קדשים קלים דהיינו שלמים נאכלין לכל אדם : ח לא פתח אהל מועד ממש דמ"ש הני מכל שאר קדשי קדשים הנאכלים בחצר אהל מועד : ט כלומר ע"י איל המלואים הזה והלחם הזה כופר לאהרן ולבניו כל זרות ותיעוב אשר עשו דאל"כ אשר כופרו בהם מבע"ל : י לא על ידי אכילתם הסמוך רק בעשיית האיל והלחם כמשפט או יתחנכו בכהונה : כ פירוש ויהיה חסר וא"ו ממלת לקדש אותם וכוונת זה יורה שמלוי ידם יקדשום לכהונה ואין הענין כן רק עשיית המלואים הן סבה למלוי ידם לעבודה ולקדשם לכהונה :

פירוש לתורת אלהים

יזאס ער וועט זיין אויף זיין ארט נאך אים מבניו פון זיינע קינדער אשר יבא וואס ער וועט קומען צום אוהל מועד דאס מיינט מען אין קדשי קדשים אריין יוה"כ ווארום אשום כהן האט ניט גיטארט אריין קומען אין קדשי קדשים נאר דער כהן גדול אום יוה"כ לשרת צו דינען אין הייליקייט: (לא) ואת איל און דעם ווידער פון דער פילונג זאלסטו נעמען ובשלת און דו זאלסט קאכן זיין פלייש און אהיילינ ארט: (לב) ואכל און אהרן מיט זיינע קינדער זאלן עסן דאס פלייש פון דעם איל ואת הלחם און דאס ברויט וואס אין קויבער פתח בייא דער טיר פון אוהל מועד: (לג) ואכלו און אהרן מיט זיינע קינדער זאלן עסן די קרבנות וואס איז גיווארין פאר געבין

מצות השם

[קכ] (עשה מב) לאכול כהנים בשר קדש והבעלים מתכפרים שנאמר ואכלו אותם אשר כופר בהם :

(לג) וְאָכְלוּ אוֹתָם אֲשֶׁר כֻּפַּר בָּהֶם וגו'. עס איז א מצוה די כהנים זאלין עסין די פלייש פון חטאות און אשמות [אז איינער טוהט א עבירה אומגעריך, זענען דא עבירות וואס מען ברייגגט אויף זיי א חטאת אדער א אשם, עסין דיא כהנים די פלייש פון דעם חטאת אדער פון דעם אשם און גאט איז זיי מוחל די עבירה] ;

וזר

אֹתָם וְזָר לֹא־יֹאכַל כִּי־קֹדֶשׁ הֵם׃
לד וְאִם־יִוָּתֵר מִבְּשַׂר הַמִּלֻּאִים וּמִן־
הַלֶּחֶם עַד־הַבֹּקֶר וְשָׂרַפְתָּ אֶת־
הַנּוֹתָר בָּאֵשׁ לֹא יֵאָכֵל כִּי־קֹדֶשׁ
הוּא׃ לה וְעָשִׂיתָ לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו
כָּכָה כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוִּיתִי אֹתָכָה
שִׁבְעַת יָמִים תְּמַלֵּא יָדָם׃ לו וּפַר
חַטָּאת תַּעֲשֶׂה לַיּוֹם עַל־הַכִּפֻּרִים
וְחִטֵּאתָ עַל־הַמִּזְבֵּחַ בְּכַפֶּרְךָ עָלָיו
וּמָשַׁחְתָּ אֹתוֹ לְקַדְּשׁוֹ׃ לז שִׁבְעַת
יָמִים תְּכַפֵּר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְקִדַּשְׁתָּ
אֹתוֹ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים

יָתְהוֹן וְחִילוֹנַי לָא יֵיכוּל
אֲרֵי קוּדְשָׁא אִנּוּן׃
לד וְאִם יִשְׁתְּאַר מִבְּסַר
קוּרְבָּנַיָּא וּמִן לַחְמָא עַד
צַפְרָא וְתוֹקֵיד יָת
דְּאִשְׁתְּאַר בְּנוּרָא לָא
יִתְאֲכִיל אֲרֵי קוּדְשָׁא
הוּא׃ לה וְתַעְבֵּיד לְאַהֲרֹן
וְלִבְנוֹהִי כְּדֵין כְּכֹל דִּי
פַּקֵּדִית יָתָךְ שַׁבְעָא יוֹמִין
תְּקָרֵיב קוּרְבָּנְהוֹן׃
לו וְתוֹרָא דְּחַטָּאתָא
תַּעְבֵּיד לְיוֹמָא עַל
כִּפּוּרַיָּא וּתְדַכֵּי עַל
מַדְבְּחָא בְּכַפָּרוּתָךְ
עֲלוֹהִי וּתְרַבֵּי יָתֵיהּ
לְקַדָּשׁוּתֵיהּ׃ לז שַׁבְעָא
יוֹמִין תְּכַפֵּר עַל מַדְבְּחָא
וּתְקַדֵּישׁ יָתֵיהּ וִיהֵא
מַדְבְּחָא קוֹדֶשׁ קוּדְשַׁיָּא

תו"א לא יאכל כי. פסחים כד מכות יח מגילה יז: ואם יותר. פסחים שם: ושרפת את. פסחים שם סוכה מ זבחים כח כריתות ה מגילה יא:

שפתי חכמים

ל פי' מכל מין ומין של קדשי קדשים לא מקדשי הקדשים קלים שלכך שכיון שנתן המקרא טעם לאזהרת זר שלא יאכל: מ פי' דאי מהתם ה"א למצוה הוא נא' אבל אם לא עשה כל האמור אין נפסלין מן הכהונה ואין עבודתם פסולה לכך שינה לעכב: נ כלו' שלא נחשוב שדי בפעולה אחת ונחלק אותו לז' חלקים ובכל יום מהז' ימים חלק א' מהפעולות הנאמר לשם נקדש אותם אלא שבכל יום ויום מהז' ימים נעשו כל הפעולות וכל הקרבנות האמורות בענין: ס דאל"כ למה לי קרא דופר חטאת תעשה ליום הרי כבר כתיב ז' ימים תמלא את ידם ומלוי ידם הוא פר החטאת עם שני האילים: ע כלומר לא כפרת מכל זרות ותיעוב כדפירש גבי כפרת אהרן ובניו שאין שייכים כאן: פ פירוש

רש"י

ידיהם ונתקדשו לכהונה: כי קדש הם. קדשי קדשים ומכאן למדנו אזהרה לזר האוכל ל ק"ק שנתן המקרא טעם לדבר משום דקדש הם: (לה) ועשית לאהרן ולבניו ככה. שנה הכתוב וכפל מ לעכב שאם חסר ד"א מכל האמור בענין לא נתמלאו ידיהם להיות כהנים ועבודתם פסולה: אתכה. כמו אותך: שבעת ימים תמלא וגו'. בענין הזה נ ובקרבנות הללו בכל יום: (לו) על הכפרים. בשביל הכפורים לכפר על המזבח מכל זרות ותיעוב ולפי שנאמר שבעת ימים תמלא ידם אין לי אלא דבר הבא בשבילם כגון האילים והלחם אבל הבא בשביל המזבח כגון פר שהוא לחטוי המזבח לא שמענו לכך הוצרך ס מקרא זה. ומדרש ת"כ אומר כפרת המזבח ע הוצרך שמא התנדב איש דבר גזל במלאכת המשכן והמזבח: וחטאת. ותדכי לשון מתנת דמים הנתונים באצבע קרוי חטוי: ומשחת אותו. בשמן המשחה וכל המשיחות פ כמין כ"ף יונית: (לז) והיה המזבח קדש. ומה היא קדושתו כל הנוגע

פירוש להורת אלהים

מיט זיי לְמַלֵּא צו דר פולען זייערע הענד צו היילינן זייא וְזָר אונ אפרעמדער מיינט מען אישראל זאל דאס ניט עסין ווארום זייא זענען היילינ: (לד) וְאִם יִוָּתֵר אונ אז עס וועט בלייבין פון דעם פלייש פון דיא מלואים וּמִן הַלֶּחֶם אונ פון דעם ברויט עַד הַבֹּקֶר ביז פרוה וְשָׂרַפְתָּ זאלסטו פאר ברענען דאס איבעריגע אין פייער לא עס זאל גיט ווערין גיגעסין ווארום עס איז היילינ: (לה) וְעָשִׂיתָ אונ דו זאלסט טאהן צו אהרן אונ צו זיינע קינדער כָּכָה אזוי כְּכֹל אזוי וויא איך האב גיבאטין דיך שִׁבְעַת זיבען טאג זאלסטו דער פולען זייערע הענט: (לו) וּפַר אונ איין אקס זאלסטו מאכין צו איטליבען טאג פאר אקרבן חטאת עַל הַכִּפּוּרִים אויף צו פאר געבין וְחִטֵּאתָ אונ דו זאלסט ריינינען אויף דעם מזבח דארך דיין טאהן פאר געבין אויף אים וּמָשַׁחְתָּ אונ דו זאלסט זאלבין אים צו היילינין אים: (לז) שִׁבְעַת זיבען טעג זאלסטו פאר געבין אויף דעם מזבח אונ דו

מצות השם

וְזָר לֹא יֹאכַל כִּי קֹדֶשׁ הֵם. אפרעמדער וואס איז קיין כהן טאר ניט עסין די פלייש פון קרבנות:

כל

כל דיקרב במדבחא
יתקדש: לח ודין די
תעביד על מדבחא
אימרין בני שתא תרין
ליומא תדירא: לט ית
אימרא חד תעביד
בצפרא וית אימרא
תנינא תעביד בין
שמשיא: מ ועיסרונא
סולתא דפילא במשח
כתישא רבעות הינא

כל־הנגע במזבח יקדש: ס ששי
לח וזה אשר תעשה על־המזבח
כבשים בני־שנה שנים ליום
תמיד: לט את־הכבש האחד
תעשה בבקר ואת הכבש השני
תעשה בין הערבים: מ ועשרן
סלת בלול בשמן כתית רבע

תו"א כל הנגע. סנהדרין לד זבחים פג פז: וזה אשר תעשה. מנחות כט: כבשים בני. סנהדרין לד זבחים פג: שנים ליום תמיד. לא: ועשרן סלת. מנחות פו:

בעל הטורים

(לח) על המזבח כבשים בני. ס"ת לאמי: שנה שנים ר"ח וס"ת השמש שהיו שוחטין אותו נגד השמש. כתיב הכא שנים ליום תמיד ובפנחס הוסיף לומר שנים ליום עולה תמיד קרי ביה ליום עולה פי' כנגד שהיום עולה דהיינו כנגד השמש. שנים ליום תמיד ר"ת עולה תש"ל דמנין תש"ל תמידין היו קרבים לשס"ה ימים: (לט) את הכבש האחד ובפנחס כתיב אחד הכא כתיב האחד שעולה י"ח רמז לי"ח ברכות שבתפילה שתקנו כנגד תמידים והתם כתיב אחד דמנין אחד היו כהנים עסוקים בתמיד לפעמים כדאיתא במסכת יומא: את הכבש האחד תעשה בבוקר. תעשה אותיות תשעה שתשעה כהנים עסוקים בתמיד של שחר.

רשבים

(לז) כל הנוגע. וקרב אל המזבח נקדש בכבודי. שהאש נראה לישראל כשאקים המשכן ותבא אש מלמעלה ותאכל את הקרבנות כדכתיב ביום השמיני כי היום ה' נראה אליכם. וכתיב וירא כבוד ה' אל כל העם. ותצא אש מלפני ה' ותאכל את העולה וגו':

רש"י

במזבח יקדש אפי' קרבן פסול שעלה עליו קדשו המזבח להכשירו שלא ירד מתוך שנאמר כל הנוגע וגו' יקדש שומע אני בין ראוי בין שאינו ראוי כגון דבר שלא היה פסולו בקדש כגון הרובע והנרבע ומוקצה ונעבד צ והטרפה וכיוצא בהן ת"ל וזה אשר תעשה הסמוך אחריו (ת"כ פ' לו) מה עולה ראויה אף כל ראויה שנראה לו כבר ונפסל משבא לעזרה כגון הלן והיוצא והטמא ושנשחט במחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו ק וכיוצא בהן (זבחים נז): (מ) ועשרן סלת. עשירית האיפה מ"ג ביצים וחומש ר ביצה: בשמן כתית. לא לחובה נאמר כתית אלא

שפתי חכמים

נוטריקון כ"ף יונית והוא כלורת נ' שלנו: צ שכל אלו נפסלים קודם שהביאן לעזרה ושם אינן ראויין: ק שכל אלו לאחר שהביאן לעזרה נפסלו ופי' הלן שלן הדם ולא נזרק ביום שנשחטה הבהמה או לן הבשר והאימורים. והיוצא שילא הדם או הבשר או האימורים של עולה וחטאת ואשם חוץ לקלעים ושנשחט חוץ לזמנו שחשב בשעת שחיטה להקטיר אימוריו או איבריו או לאכול הבשר ביום האסור וחוץ למקומו שחשב בשחיטה לאכול בשר קדשים חוץ למקומו דהיינו חוץ לקלעים או חוץ לחומה: ר כמו שמפורש בפרשת פנחס ועשירית האיפה סולת למנחה שהאיפה

דעת זקנים מבעלי התוספות

(לז) כל הנוגע. פירש רש"י שומע אני בין ראוי בין שאינו ראוי וגו'. וצ"ע כי באותו פסוק אין עולה נזכרת. וי"ל דסמוך אעולת תמיד דלק' ונ"ל דאין צריך לדחוק כל כך דבאותו פסוק כתיב שנים ליום תמיד ואנא ידענא דבעולי' משתעי קרא מדקאמר בפרשת קרבנות שנים ליום עולה תמיד ותימה דבפרשת תמידין פרש"י את הכבש אחד תעשה בבוקר אף על פי שכבר נאמר בפרשת ואתה תצוה וזה אשר תעשה וגו' היא היתה אזהרה למלואים וזו היא מצוה לדורות ונ"ל דהאי לדורות איצטריך לשאר מלואים שהקריבו בימי עזרא כמו בימי משה וכן לעתיד כשיבנה במהרה בימינו. ועוד אני אומר שזהו ל' רש"י דנקט היא היתה אזהרה למלואים ע"כ:

עיוני קרבנות התמידין והקטרת

(לח) וזה אשר תעשה על המזבח וגו'. כתב הרב מהרי"א למה נזכרו כאן מה שיעשו על המזבח וזכר התמידין בלבד ולא חטאת ולא אשם ולא יתר מיני הקרבנות. ולמה היו התמידין שני כבשים אחד בבקר ואחד בערב ולא היו נקרבים שניהם בבת אחת כמו המוספין. ונוכל לומר שחשש הכתוב שלא יאמר אדם הנה אלהינו זה הכריע טבענו לחטוא ולכן צוה במעשה המזבח וקדשו כאילו טוב לפניו שנחטא ונשוב. ובאמת אין הדבר כן. כי הקב"ה לא צוה בקרבנות אלא אחרי מעשה העגל כשראה את העם כי ברע הוא ומוכן לחטוא אז נתן לפניהם התרופה לרפאות מחלתם בעת הצורך בקרבנות. כמו שאמר הנביא (ירמיה ז) כי לא דברתי את אבותיכם ולא צויתים ביום הוציאי אותם מארץ מצרים על דבר עולה וזבח וגו'. ע"כ אחרי שצוה כאן במעשה המזבח ובחירת הכהנים המקריבים עליו ובקדושת המזבח ומשיחתו. אמר וזה אשר תעשה על המזבח. להגיד שהתכלית הנכסף במעשה המזבח ועבודת כהנים אינו לכפרת העונות. כי מיטב שלא יחטא האדם ולא יקריב קרבן לכפר עליו. אבל תכלית המזבח היה להקריב בו התמידין בבקר ובערב. שהם לא היו

פירוש להורת אלהים

זאלסט הייליגען אים והיה אונ דער מזבח וועט גאנץ הייליג זיין כל הנוגע וואס עס וועט אן רירן אין מזבח זאל עס ווערין הייליג כלומר ווען א קרבן איז פסול געווארין נאך דעם אז ער איז געקומען אין דער עזרה אונ איז אויף געבראכט געווארין אויף דעם מזבח האט איהם דער מזבח געהייליגט צו כשר זיין: (לח) וזה אונ דאס איז וואס דו זאלסט מאכען כלומר מקריב זיין אויף מזבח כבשים שאף וואס זענען אלט איאהר שנים ליום צווייא צו איטליכען טאג תמיד שטענדיג: (לט) את הכבש איין שאף זאלסטו מאכין אין דער פרוה ואת הכבש אונ דיא אנדערע שאף זאלסטו מאכין צווישען דיא אווענטען דאס הייסט נאך האלבען טאג: (מ) ועשרן אונ אצענטעל מעהל

בלול

הַהִין וְנֶסֶךְ רְבִיעִת הַהִין יָיִן לַכֶּבֶשׂ
הָאֶחָד׃ מא וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי
תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם כְּמִנְחַת
הַבֹּקֶר וּכְנִסְכָּהּ תַּעֲשֶׂה־לָּהּ לְרֵיחַ
נִיחֹחַ אִשֶּׁה לַיהוָה׃ מב עֹלַת תָּמִיד
לְדֹרֹתֵיכֶם פֶּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד לִפְנֵי
יְהוָה אֲשֶׁר אִוָּעֵד לָכֶם שָׁמָּה לְדַבֵּר
אֵלֶיךָ שָׁם׃ מג וְנֹעַדְתִּי שָׁמָּה לִבְנֵי

אונקלוס

וְנִסְכָּא רַבְעוּת הִינָא
חַמְרָא לְאִימְּרָא חָד׃
מא וְיָת אִימְּרָא תִנְיָנָא
תַּעֲבֵיד בֵּין שִׁמְשַׁיָא
כְּמִנְחַת צַפְרָא וּכְנִסְכַּהּ
תַּעֲבֵיד לַהּ לְאִתְקַבָּלָא
בְרַעֲוָא קֻרְבָּנָא קֳדָם יְיָ׃
מב עֲלָתָא תְדִירָא
לְדָרֵיכוֹן בִּתְרַע מַשְׁכַּן
זִמְנָא קֳדָם יְיָ דִּי אֲזַמֵּין
מֵימְרִי לְכוֹן תַּמָּן לְמַלָּלָא
עִמָּךְ תַּמָּן׃ מג וַאֲזַמֵּין

תו"א ואת הכבש. פסחים נט: תמיד. נא: ונועדתי שמה. זבחים קטו:

בעל הטורים

ואת השני בערב מוסיף עליהם שנים שבידם שני גזרי עצים. וכתיב כאן תעשה ל' יחיד ובפנחס כתיב תעשו לשון רבים לומר שיחיד יכול למסור תמידין משלו לצבור. כבשים הכבש הכבש לכבש הכבש הרי ששה אין פוחתין מו' טלאים המבוקרים בלשכת העלאים וכנגדם ו"פ עולה בפ' עקידה. הכא כתיב עשרון ובפנחס כתיב עשירית רמז לת"י שנים שיעמוד בית ראשון. והכא כתיב בלול והתם כתיב בלולה ה' יתירה רמז לה' מיני מנחות שבאים לכפר על הנפש שיש לה ה' שמות:

שפתי חכמים

שלשה סאין והסאה ו' קבין והקב ד' לוגין והלוג ו' ביצים נמצא האיפה תל"ב ביצים ועשיריתו מ"ג ביצים וחומש ביצה: ש פי' אגנות כמו בספל אדירים וגו': ת פי' נקבים ביסוד מזבח כמו כי השתות יהרסון: א כלומר ולא תפרש שהמנחה הוא כשאר מנחות שאינן כולן כליל ויהיה פי' של לריח ניחוח המורה על עלייתו כולו לגבוה שהוא שב על כבשי העולה ולא על המנחה: ב לא שאועד לך שמה ענין לחוד ולדבר אליך ג"כ ענין לחוד ולפיכך השמיט רש"י מלת שמה מן הפסוק כדי שיהיה די במלת שם שבסוף הפסוק: ג הוצרך לפרש כדבור משום שלא פי' בקרא במה יתועד לכ"פ כדבור ותו קשה לרש"י ולמה לא כתיב ודברתי

רש"י

להכשיר לפי שנאמר כתית למאור ומשמע למאור ולא למנחות יכול לפסלו למנחות ת"ל כאן כתית ולא נאמר כתית למאור אלא למעט מנחות שאין צריך כתית שאף הטחון בריחים כשר בהן (מנחות פו): רבע ההין. שלשה לוגין: ונסך. ש לספלים כמו ששנינו במס' סוכה שני ספלים של כסף היו בראש המזבח ומנוקבים כמין שני חוטמין דקים נותן היין לתוכו והוא מקלח ויוצא דרך החוטם ונופל על גג המזבח ומשם יורד ת לשיתין במזבח בית עולמים ובמזבח הנחשת יורד מן המזבח לארץ: (מא) לריח ניחח. על המנחה א נאמר שמנחת נסכים כולה כליל וסדר הקרבת האיברים בתחלה ואח"כ המנחה שנאמר (ויקרא כג) עולה ומנחה: (מב) תמיד. מיום אל יום ולא יפסיק יום בנתיים: אשר אועד לכם. כשאקבע מועד לדבר אליך שם אקבענו ב לבא ויש מרבותינו למדים מכאן שמעל מזבח הנחשת היה הקדוש ברוך הוא מדבר עם משה משהוקם המשכן. וי"א מעל הכפרת כמו שנאמר (שמות כה) ודברתי אתך מעל הכפורת ואשר אועד לכם האמור כאן אינו אמור על המזבח אלא על אהל מועד הנזכר במקרא: (מג) ונועדתי שמה. אתועד עמם בדבור ג כמלך

עניני קרבנות התמידין והקטרת

לכפרת עונות כי אם תודה להקב"ה על כל הטובה שהטיב לעמו. והוא ענין אמרו כאן וזה אשר תעשה על המזבח וגו'. ואמנם היו התמידין שבח ותודה לאל יתברך. לפי שהטובה והחשובה שבמדות האדם היא היותו גומל טובה לאשר הטיב לו. והרעה שבמדותיו היא היותו כפוי טובה כי כאשר יטיב האדם גמול מן הטובה שקבל הנה הוא מוסיף ברצון הנותן ובכחו לתת ולהוסיף עוד שפע שבע רצון ורב טוב. אמנם כשימנע מהשיב הגמול הראוי הוא מחיש את כחו ומבטל רצונו בהטבה. והנה האבות הראשונים היו בונים מזבחות ומקריבים קרבנות על החסד ועל הרחמים שהיו מקבלים מהקב"ה כמו שעשו קין והבל כשהרחיב ה' להם וברכם בארץ וכן נח ובניו כשיצאו מן התיבה ויצילם ה' וכן אברהם כשנראה אליו ה'. ולכך צוה ה' לישראל שגם הם יעשו מזבח ויקריבו עליו קרבנות התמידין בכל יום להודות להלל ולשבח לפניו על כל אשר גמלם ורב טוב לבית ישראל. והנה הם קבלו ממנו ית' שני חסדים גדולים. הא' הוא יותר גדול במעלה להיותו שלמות נפשיי שזכו אליו במעמד הר סיני. והשני היה גופני ביציאת מצרים. וכדי שנודה לפניו על שני החסדים האלה. צוה שיקריבו על המזבח בכל יום שני כבשים

פירוש לתורת אלהים

בלול צו מישט בשמן מיט בוימאייל כתית פון צו שטויסענע איילבירטען אפערטיל עמער רבע ההין ונסך אונ גיסונג רביעית ההין אפערטעל עמער יין וויין לכבש צו אשאף: (מא) ואת הכבש אונ דיא אנדערע שאף זאלסט מאכין צווישען די אוונטין במנחת אזוי וויא דיא מנחה פון דער פריה וכנסכה אזוי וויא איר גיסונג זאלסטו טאהן איר לריח צו אגישמאקין ריח אפייער אפער צו גאט: (מב) עולת דיא צווייא עולות זאלין זיין תמיד דאס הייסט אלע טאג איינע אין דער פריה אונ איינע פאר נאכט לדורותיכם צו אייערע דורות פתח אוהל מועד פאר דער טיר פון אוהל מועד כלומר אין דער עזרה לפני יי פאר גאט אשר וואס איך וועל בעשטימען אציים צו ריידין צו דיר שמה דארטין וועל איך קומען צו דיר: (מג) ונועדתי אונ איך וועל קומען דארט צו די קינדער ישראל ונקדש

אונ

יִשְׂרָאֵל וְנִקְדַּשׁ בִּכְבֹדִי׃ מד וְקִדַּשְׁתִּי
אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־
אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו אֲקַדֵּשׁ לְכַהֵן לִי׃
מה וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיִיתִי
לָהֶם לֵאלֹהִים׃ מו וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי יְהֹוָה
אֱלֹהֵיהֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתָם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְשָׁכְנִי בְתוֹכָם אֲנִי
יְהֹוָה אֱלֹהֵיהֶם׃ פ שביעי ל א וְעָשִׂיתָ
מִזְבֵּחַ מִקְטַר קְטֹרֶת עֲצֵי שִׁטִּים
תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ׃ ב אַמָּה אָרְכּוֹ וְאַמָּה
רָחְבּוֹ רָבוּעַ יִהְיֶה וְאַמָּתַיִם קֹמָתוֹ

תר"א ואמתים מזבח. מגילה ל׳ רבוע. זבחים נט:

אונקלוס

מימרי תמן לבני ישראל
ואתקדש ביקרי:
מד ואקדש ית משכן
זמנא וית מדבחא וית
אהרן וית בנוהי אקדש
לשמשא קדמי: מה ואשרי
שכינתי בגו בני ישראל
ואהוי להון לאלהא:
מו וידעון ארי אנא יי
אלההון די אפיקית
יתהון מארעא דמצרים
לאשראה שכינתי
ביניהון אנא יי אלההון:
א ותעביד מדבחא
לאקטרא עלוהי קטורת
בוסמין דאעי שיטין
תעביד יתיה: ב אמתא
אורכיה ואמתא פותיה
מרבע יהי ותרתין אמין

רשב"ם

(מו) הוצאתי אותם מארץ מצרים. כדי לשכני בתוכם: (א) מקטר קטרת. ולא עולה ושלמים ומנחות ונסכים:

רש"י

הקובע מקום מועד לדבר עם עבדיו שם: ונקדש. המשכן בכבודי שתשרה שכינתי בו. ומדרש אגדה אל תקרי בכבודי אלא במכובדי במכובדים שלי כאן רמז לו מיתת בני אהרן ביום הקמתו וזהו שאמר משה (ויקרא י) הוא אשר דבר ה' לאמר בקרובי אקדש והיכן דבר ונקדש בכבודי: (מו) לשכני בתוכם. על מנת לשכון אני בתוכם: (א) מקטר קטרת. להעלות עליו

שפתי חכמים

ומתרץ כמלך הקובע וכו' שפירושו הפני שמנהג שמלך לקבוע מקום לדבור אמר ונועדתי במקום ודברתי: ד כלו' ע"י השראת שכינתי ישא מקודש המשכן ופי' אפי' לדברי האומר שאשר אועד

עניני קרבנות התמידין והקטורה

את הכבש אחד יעשו בבקר כנגד מתן תורה שהיה בבקר שנא' ויהי ביום השלישי בהיות הבקר וגו'. ואת הכבש השני כנגד יציאת מצרים לזכר הפסח שאכלו שמה שנאמר ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים ולקח אותם הלשונות עצמם שנאמרו בספור החסדים ההמה. ולפי שאחרי יציאת מצרים וקבלת התורה נתן להם ה' את המן עומר לגולגולת. והעומר הוא עשירית האיפה לכן צוה שגם על זה יביא מנחת תודה עשירית האיפה סולת שהוא עומר אחר זכרון לנס המן שהיה כזה העישור עצמו לכל אדם מישראל כן יתנו למזבח ה'. וכדי שתהיה מנחה מהודרת צוה שיהיה סלת בלול בשמן לא יותר מדאי ולא פחות מהראוי אלא רביע ההין. ולפי שביציאת מצרים וכן במתן תורה בכל אחד מהם קבלו ישראל כבוד גדול ומעלה עליונה על כל האומות וכן קבלו שמחה רבה. ולזכרון זה צוה הקב"ה שתהיה מנחתם בלולה בשמן שהוא מורה על הכבוד כי הוא עולה על כל המשקים ונאמר טוב שם משמן טוב וכן צוה שינסך עליה יין לזכרון שמחתם כי היין ישמח לבב אנוש. וכן יעשה בכבש השני של בין הערבים כמנחת הבקר וכנסכו. ללמדנו ששני הטובות האלה יציאת מצרים ומתן תורה שוות הנה. כזה כן זה. כי שניהם כאחד הביאו הצלחת ישראל. ושניהם הם לריח ניחוח לה': (א) ועשית מזבח מקטר קטרת וגו'. כתב הרב כ"י כפי הנראה שב' מזבחות אלו נערכו שניהם לכפר על הנפש שחוטאת כי מזבח הנחשת בא לכפר על חלקי החומר והגוף שבגוף כאבן שחטא ועליו מקריבים הבעלי חיים הבהמים תמורתו כי יש להם דמיון אל חומר האדם ותמונת המזבח יוכיח כי זאת קומתו דומה לקומת אדם בינוני ג' אמות וכן הבהמות הנקרבים דומים אל נפש הבהמות שבאדם נפש תמורת נפש. אבל מ"מ גם

פירוש לתורת אלהים

אונ דער מִשְׁכָּן וועט ווערין גיהייליגט מיט מיין כָּבוֹד בְּלוֹמַר מיט דעם וואס איך וועל דארטין מאכין רוהען מיין שְׁכִינָה: (מד) וְקִדַּשְׁתִּי אונ איך וועל הייליגען דעם אוהל מועד אונ דעם מִזְבֵּחַ אונ אַהֲרֹן אונ זיינע קינדער אֲקַדֵּשׁ וועל איך הייליגען לְכַהֵן די צו דינען צו מיר: (מה) וְשָׁכַנְתִּי אונ איך וועל רוהען צווישען די קינדער יִשְׂרָאֵל וְהָיִיתִי אונ איך וועל זיין צו זייא א גאט: (מו) וְיָדְעוּ אונ זיי וועלין וויסען אז איך בין זייער גאט אֲשֶׁר וואס איך האב אוים ניצויגין זיי פון דעם לאנד מִצְרַיִם פון וועגין איך זאל רוהען צווישען זייא אֲנִי יְיָ איך בין זייער גאט: (א) וְעָשִׂיתָ אונ דו זאלסט מאכין א מִזְבֵּחַ צו מַקְטִיר זיין אויף אים קְטֹרֶת עֲצֵי שִׁטִּים פון טענען האלץ זאלסטו מאכין אים: (ב) אַמָּה איין איל זאל זיין די לענג אונ איין איל זאל זיין די ברייט רָבוּעַ פיר עקיבדיג זאל ער זיין

ואמתים

מִמֶּנּוּ קַרְנֹתָיו׃ ג וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב
טָהוֹר אֶת־גַּגּוֹ וְאֶת־קִירֹתָיו סָבִיב
וְאֶת־קַרְנֹתָיו וְעָשִׂיתָ לּוֹ זֵר זָהָב
סָבִיב׃ ד וּשְׁתֵּי טַבְּעֹת זָהָב תַּעֲשֶׂה־
לּוֹ ׀ מִתַּחַת לְזֵרוֹ עַל שְׁתֵּי צַלְעֹתָיו
תַּעֲשֶׂה עַל־שְׁנֵי צִדָּיו וְהָיָה לְבָתִּים
לְבַדִּים לָשֵׂאת אֹתוֹ בָּהֵמָּה׃
ה וְעָשִׂיתָ אֶת־הַבַּדִּים עֲצֵי שִׁטִּים
וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב׃ ו וְנָתַתָּה אֹתוֹ
לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל־אֲרֹן הָעֵדֻת

אונקלוס

רוּמֵיהּ מִנֵּיהּ קַרְנוֹהִי׃
ג וְתַחֲפֵי יָתֵיהּ דְּהַב דְּכֵי
יָת אִיגָּרֵיהּ וְיָת כָּתְלוֹהִי
סְחוֹר סְחוֹר וְיָת קַרְנוֹהִי
וְתַעְבֵּיד לֵיהּ דֵּיר דִּדְהַב
סְחוֹר סְחוֹר׃ ד וְתַרְתֵּין
עִיזְקָן דִּדְהַב תַּעְבֵּיד לֵיהּ
מִלְּרַע לְדֵירֵיהּ עַל תַּרְתֵּין
זָוְיָתֵיהּ תַּעְבֵּיד עַל תְּרֵין
סִטְרוֹהִי וִיהֵי לְאַתְרָא
לַאֲרִיחַיָּא לְמִטַּל יָתֵיהּ
בְּהוֹן׃ ה וְתַעְבֵּיד יָת
אֲרִיחַיָּא דְּאָעֵי שִׁטִּין
וְתַחֲפֵי יָתְהוֹן דַּהֲבָא׃
ו וְתִתֵּן יָתֵיהּ לָקֳדָם
פָּרוּכְתָּא דִּי עַל אֲרוֹנָא
דְסַהֲדוּתָא לָקֳדָם

רשבם

(ו) ונתתה אותו לפני הפרכת. בהיכל. אשר על ארון העדות. היא הפרכת להבדיל בינו להיכל:

בעל הטורים

(ד) בהמה. ג' במסורה דין ואידך אשר נתן ה' חכמה ותבונה בהמה. כי בהמה שמן חלקו. זהו שכתוב והחכמה תחיה בעליה. חכמה ותבונה בהמה כי בהמה שמן חלקו. ועוד שסיפ מגדלתו ומרוממתו דכתיב לשאת אותו בהמה:

שפתי חכמים

לכם שמה היא מקום מיוחד במקדש שהוא מזבח הזהב מ"מ בולם מודים שמלת ונקדש שב אל כל אהל מועד כלומר שתשרה שכינתו בו: ה מדלא נקוד בי"ת של מזבח בפתח כמו מזבח העולה בהכרח הוא שמזבח אינו דבוק למקטר קטורת ואין לו דביקות אלא בתוספת להעלות כאלו אמר מזבח כדי להעלות עליו מקטר קטורת שפירושו קטורת של עשן סמים: ו פי' ובכל מקום מורה פאה וצד: ז פירוש מכלל דצלעותיו לאו צדיו הוא ולכן הוציאו כאן ממשמעותו והוסיף עוד מלת שתי זויותיו שבשני צדיו כלומר אל תחשוב שעל שני צדיו תוספת ביאור לצלעותיו כאלו אמר על שתי צלעותיו דהיינו על שני צדיו ואגב פירש ג"כ שעל במקום בי"ת מפני שהזויות בצדיו לא על צדיו: ח פי' מלת היה שב אל המעשה החסר מן המקרא דאל"כ והיו מבעי"ל: ט לא שהטבעות יהיו בתים ובדים רק הטבעות בעבור שתהיו בית לבד: י פי' שלא דחוק וכתב לפני הכפורת אחר לפני הפרוכת

רש"י

ה קטור עשן סמים: (ג) את גגו. זה היה לו גג אבל מזבח העולה לא היה לו גג אלא ממלאים חללו אדמה בכל חנייתם: זר זהב. סי' הוא לכתר כהונה: (ד) צלעתיו. כאן הוא ו לשון זויות כתרגומו לפי שנאמר על שני צדיו ז על שתי זויותיו שבשני צדיו: והיה. מעשה הטבעות ח האלה: לבתים לבדים. לכל בית תהיה ט הטבעת לבד: (ו) לפני הפרכת. שמא תאמר משוך מכנגד הארון לצפון או לדרום. י תלמוד לומר לפני הכפרת מכוון כנגד הארון מבחוץ:

עניני קרבנות התמידין והקטורת

הנשמה צריכה כפרה אחרי אשר הוטמאה בגוף הגגוף הזה ואינה מתכפרת בנפש הבהמה כי אין דמיון זה לזה. כי רוח בני אדם עולה למעלה ורוח הבהמה יורדת למטה ואיך תהיה נפש הבהמה כלה והנפסד תמורה לנשמת אדם הקיימת לנצח. ע"כ צוה אל

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ד) על שני צדיו. פירש רש"י שני זויותיו אשר בשני צדיו ולכאורה היינו ארבע טבעות שצריך שנים לכל צד ותימה שהרי מזבח זה לא היה כי אם אמה ארכו ואמה רחבו וא"כ היכי עברי תרי גברי באמה חדא והלא גבי הארון הוצרכו לפרש שהיו הטבעות קבועין לרחבו כדי שיהיו הנושאין עומדין לארכו כי לרחבו לא מצי קיימי דלא הוו אלא אמתא ופלגא וכ"ש גבי מזבח דלא הוי אלא אמה וצ"ל דהכא לא

פירוש לתורת אלהים

וְאַמָּתַיִם קוֹמָתוֹ אונ צְווייא אֵיילֶין זיין הויךְ מִמֶּנּוּ פון אים קַרְנוֹתָיו זַיינֶע ווִינְקְלֶען׃ (ג) וְצִפִּיתָ אונ דוּ זָאלְסְט אים בֶּדֶעקִין מִיט רֵיין גָאלְד אֶת גַּגּוֹ זיין דאך אונ זַיינֶע ווֶענְט אַרוּם וְאֶת קַרְנוֹתָיו אונ זַיינֶע ווִינְקְלֶען וְעָשִׂיתָ אונ דוּ זָאלְסְט מַאכִין צוּ אִים אַגִילְדֶען קְרֵיינְדֶעל אַרוּם׃ (ד) וּשְׁתֵּי אונ צְווייא רִינְגֶען פון גָאלְד זָאלְסְטוּ מַאכִין צוּם מִזְבֵּחַ מִתַּחַת לְזֵרוֹ אוּנְטֶער זיין קְרֵיינְדִיל עַל שְׁתֵּי צַלְעוֹתָיו אויף זַיינֶע בֵּיידֶע ווִינְקְלֶען עַל שְׁנֵי צִדָּיו אויף זַיינֶע בֵּיידֶע זַייטֶען וְהָיָה לְבָתִּים אונ דיא רִינְגֶען זָאלִין זיין הַייזֶער צוּ דיא שְׁטַאנְגֶען צוּ טְרָאגִין דֶעם מִזְבֵּחַ מִיט דִי שְׁטַאנְגֶען׃ (ה) וְעָשִׂיתָ אונ דוּ זָאלְסְט מַאכִין דִי שְׁטַאנְגֶען פון טֶענְגֶען הָאלְץ וְצִפִּיתָ אונ דוּ זָאלְסְט זֵיי בֶּדֶעקִין מִיט גָאלְד׃ (ו) וְנָתַתָּה אוֹתוֹ אונ דוּ זָאלְסְט גֶעבִּין אִים פַאר דֶעם פָּרוֹכֶת וָואס הֶענְגְט פַאר דֶעם קֹדֶשׁ קָדָשִׁים וָואס דָארְטִין שְׁטֵייט דֶער אָרוֹן מִיט דִי לוּחוֹת לִפְנֵי פַאר דֶעם כַּפּוֹרֶת וָואס אויף דֶעם אָרוֹן וָואס אִינְוֶוייניג

לִיגְט

לִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־הָעֵדֻת
אֲשֶׁר אִוָּעֵד לְךָ שָׁמָּה׃ ז וְהִקְטִיר
עָלָיו אַהֲרֹן קְטֹרֶת סַמִּים בַּבֹּקֶר
בַּבֹּקֶר בְּהֵיטִיבוֹ אֶת־הַנֵּרֹת
יַקְטִירֶנָּה׃ מפטיר ח וּבְהַעֲלֹת אַהֲרֹן
אֶת־הַנֵּרֹת בֵּין הָעַרְבַּיִם יַקְטִירֶנָּה
קְטֹרֶת תָּמִיד לִפְנֵי יְהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם׃
ט לֹא־תַעֲלוּ עָלָיו קְטֹרֶת זָרָה וְעֹלָה
וּמִנְחָה וְנֶסֶךְ לֹא תִסְּכוּ עָלָיו׃

כַּפּוּרְתָּא דִּי עַל סַהֲדוּתָא
דִּי אֲזַמֵּן מֵימְרִי לָךְ תַּמָּן׃
ז וְיַקְטַר עֲלוֹהִי אַהֲרֹן
קְטוֹרֶת בּוּסְמִין בִּצְפַר
בִּצְפַר בְּאַתְקָנוּתֵיהּ יָת
בּוֹצִינַיָּא יַקְטְרִינַהּ׃
ח וּבְאַדְלָקוּת אַהֲרֹן יָת
בּוֹצִינַיָּא בֵּין שִׁמְשַׁיָּא
יַקְטְרִינַהּ קְטוֹרֶת בּוּסְמִין
תְּדִירָא קֳדָם יְיָ לְדָרֵיכוֹן׃
ט לָא תַסְּקוּן עֲלוֹהִי
קְטוֹרֶת בּוּסְמִין נוּכְרָאִין
וַעֲלָתָא וּמִנְחָתָא וְנִסְכִּין
לָא תְנַסְּכוּן עֲלוֹהִי׃

תו"א אשר אועד לך. כריתות ה: בבקר בבקר. פסחים נח יומא יד לג מנחות נ: בהיטיבו את. יומא לג: ובהעלות אהרן. פסחים נט יומא טו זבחים יב: לא תעלו. מנחות נ:

רש"י

(ז) בהיטיבו. לשון נקוי הבזיכין של המנורה מדשן הפתילות שנשרפו בלילה והיה מטיבן בכל בקר ובקר: הנרת. לומי"ש בלעז (לאמפען) וכן כל נרות האמורות במנורה חוץ ממקום שנאמר שם העלאה שהוא לשון הדלקה: (ח) ובהעלות. כשידליקם להעלות להבתן: יקטירנה. בכל יום ב פרס מקטיר שחרית ופרס מקטיר בין הערבים: (ט) לא תעלו עליו. על מזבח ל זה: קטרת זרה. שום קטורת של נדבה כולן זרות לו חוץ מזו: ועולה ומנחה. ולא עולה ומנחה מ שלה

שפתי חכמים

הוא כדי שלא תאמר שהמזבח אע"פ שהוא לפני הפרוכת לא היה באמצע ממש אלא היה נוטה לצד כותל דרומי או כותל צפוני שהרי הפרוכת היה בכל רוחב המשכן מ"ה חזר וכ' לפני הכפורת וגו': ב כלומר חצי מנה בבוקר וחצי מנה בין הערבים דהיינו בכל יום מנה שלם: ל כלומר אבל על המזבח הנחושת אתה מקריב: מ ר"ל שמלת לא דכתיב ברישא דקרא קאי נמי אועולה

דעת זקנים מבעלי התוספות

היו נושאין אותו כי אם ב' בני אדם אחד לכל צד והוא היה עומד בין שני הבדים ושני ראשי הבדים בין שתי כתפיו: (ז) והקטיר עליו אהרן. צ"ל דאהרן לאו דוקא שהרי הקטרת כשרה בכהן הדיוט כדאמרינן פרק אמר להם הממונה חדשים לקטרת באו והפיסו ועוד מדכתיב ובהעלות אהרן וגומר יקטירנה מדתלה קטרת בנרות אם כן כל הכשר להדלקת נרות כשר לקטרת ובנרות כתיב יערוך אותו אהרן

עניני קרבנות התמידין והקטורת

חי לעשות מזבח הקטרת המעלה עשן וריח ניחוח לה' לכפר על רוח בני האדם שעלה היא למעלה כעשן הקטרת והיא גם היא מקטרת מור ולבונה של מעשים טובים. ולסורות נתן בלבנו מ"ם ושחקת ממנה הדק רמז לנשמה דקה מן הדקה שצריכה גם היא כפרה כדי להעלותה אל מקום הולכה. ומספר אמות מזבח זה יוכיח כי בו. נאמר אמה ארכו ואמה רחבו אמות יחידות לכפר בו על הנשמה שנקראת יחידה כמו שהקב"ה אחד כך היא יחידה. ואמתים קומתו כי רוח בני האדם היא העולה במקום בזולת מקום שיש לה תוך הגוף. וזמן הקטרתו בבקר ובערב כי הנשמה בבקר היא באה בילדותו וזמן זריחת שמשו ובערב היא שבה אל אביה כימי נעוריה והלואי שתהא יוצאת כביאה בלא חטא. וכא הקטרת בהטיבו הנרות בבקר ובערב בהעלות את הנרות ומראה הערב והבקר אמת כי הוא מתיחס לנר אלהים נשמת אדם. כי הבקר זמן הטבת נר אלהים נשמת אדם ממעשיה ולנקות עצמה מכל תולדת אפר ובערב זמן שקיעת שמשו הוא זמן העלאת הנשמה אל מקום הולכה וכא הקטרה זו לכפר על הנשמה כדי שתהא היציאה מן העולם בלא חטא כביאה. וזר זהב של המזבח הזה כנגד הכבר של צדיקים שיהיה נהנין מזיו השכינה ועטרותיהם בראשם. עטרות לא נאמר אלא ועטרותיהם רמז לאותן עטרות שקנו בהר סיני בשעה שאמרו נעשה ונשמע. ובשעת עשיית העגל פרקו מהם

פירוש לתורת אלהים

ליגען דיא לוחות אֲשֶׁר וואס איך וועל קומען צו דיר דָארְטִין: (ז) וְהִקְטִיר אונ אַהֲרֹן זָאל רֵייכֶערְין אויף אִים גִיוֶוערְץ אִין דֶער פְרִיה בְּהֵיטִיבוֹ אַז עֶר וָועט רֵיינִיגֶען דִי רֶערְלֶעךְ פוּן דיא מְנוֹרָה זָאל עֶר דִיא קְטוֹרֶת מַקְטִיר זַיין: (ח) וּבְהַעֲלוֹת אונ אַז אַהֲרֹן וָועט אָן צִינְדֶען דיא רֶערְלֶעךְ פָאר נַאכְט יַקְטִירֶנָּה זָאל עֶר ווידער מַקְטִיר זַיין קְטוֹרֶת תָּמִיד אַלֶע טָאג צְוֵויי מָאהְל לִפְנֵי יְיָ פָאר גָאט לְדוֹרוֹתֵיכֶם דָאס זָאל זַיין אויף דור דורות: (ט) לא תַעֲלוּ אונ אִיר זָאלְט נִיט אויף בְּרֶענְגֶען אויף אִים פְרֶעמְדֶע קְטוֹרֶת וְעוֹלָה אונ אַקָרְבָּן עוֹלָה אונ אַקָרְבָּן מִנְחָה אונ אַגִיסוּנְג זָאלְט אִיר נִיט גִיסֶען אויף אִים:

מצות השם

[קנ] (עשה מג) להקטיר הכהן קטרת בכל יום שנאמר והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר בהיטיבו את הנרות יקטירנה:

[קד] (לאו סא) שלא להקריב במזבח הזהב שבהיכל שום דבר עבודה חוץ מהקטרת שבכל יום והזאת הדמים ביוה"כ שנאמר לא תעלו עליו קטרת זרה וגו':

(ז) וְהִקְטִיר עָלָיו אַהֲרֹן קְטוֹרֶת סַמִּים וגו׳, עֶס אִיז אַמִצְוָה אַכֹּהֵן זָאל אַלֶע טָאג רֵייכֶערְין קְטֹרֶת [בְּשָׂמִים וויא עֶס שְׁטֵייט אִין דִי סֵדֶר תִּשָּׂא] אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אויף דֶעם גָאלְדֶענֶעם מִזְבֵּחַ, אִין דֶער פְרִיה אונ פַארִין נַאכְט: (ט) לֹא תַעֲלוּ עָלָיו קְטֹרֶת זָרָה וגו׳, אויף דֶעם גָאלְדֶענֶעם מִזְבֵּחַ וואס אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ טָאר מֶען קֵיין זַאךְ מקריב

י וְכִפֶּר אַהֲרֹן עַל־קַרְנֹתָיו אַחַת בַּשָּׁנָה מִדַּם חַטַּאת הַכִּפֻּרִים אַחַת בַּשָּׁנָה יְכַפֵּר עָלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם קֹדֶשׁ־קָדָשִׁים הוּא לַיהוָה׃ פ פ פ

י וִיכַפַּר אַהֲרֹן עַל קַרְנָתֵיהּ חֲדָא בְּשַׁתָּא מִדַּם חַטָּאתָא דְּכִפּוּרַיָּא חֲדָא בְּשַׁתָּא יְכַפַּר עֲלוֹהִי לְדָרֵיכוֹן קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין הוּא קֳדָם יְיָ׃ פ פ פ

תר"א וכפר אהרן על. יומא נח שבועות ח י: מדם חטאת. יומא סא:

ק"א מיכאל סימן ומפטירין אתה בן אדם הגד את בית ישראל ביחזקאל בסימן מ"ג:

רשב"ם

י) אחת בשנה. ביום הכפורים. כדכתיב באחרי מות ויצא אל המזבח אשר לפני ה' וגו' אבל בכל השנה כולה לא היו עליו דמים אלא קטרת: חסלת פרשת תצוה מימוד רבינו שמואל:

שפתי חכמים

כאלו נאמר ולא עולה ומנחה: ב פי' כשידע הכהן שהוא טמא ונכנס למקדש בשוגג כסבור שהוא נכנס לבית של חולין ולא של מקדש או שאכל קדשים וסבור שהוא אוכל בשר חולין או שהוא שוגג בטומאה ויודע שזה בית המקדש ובשר קדשים על זה היה מכפר פר ושעיר של יוה"כ: ם דאל"כ מה ענין זה לכאן: חסלת פרשת תצוה

רש"י

של בהמה ועוף. ומנחה היא של לחם: (י) וכפר אהרן. מתן דמים: אחת בשנה. ביום הכפורים הוא שנאמר באחרי מות (ויקרא יז) ויצא אל המזבח אשר לפני ה' וכפר עליו: חטאת הכפורים. הם פר ושעיר של יום הכפורים המכפרים על טומאת מקדש ג וקדשיו: קדש קדשים. המזבח מקודש לדברים הללו ם בלבד ולא לעבודה אחרת: חסלת פרשת תצוה

עניני קרבנות התמידין והקטורת

איתן העטרות ואמר ריש לקיש עתיד הקב"ה להחזירם להם. ע"כ אמרו רז"ל ועטרותיהם בראשיהם. אותן העטרות שנלקחו מהם עתיד להחזיר להם. ומטעם זה נאמר כאן ונתת אותו לפני הפרוכת אשר על ארון העדות. היינו מכוון כנגד הארון מבחוץ. וכל זה בא להורות שזר של מזבח הקטרת המרמז על ועטרותיהם בראשם. היינו זר התורה והכתר שניתן להם בחורב ופרקום ועתיד להחזירם להם. וכפר על קרנותיו אחת בשנה לכפר על מה שנאמר אל תרימו למרום קרנכם. וזה גסות הרוח. אחת בשנה וגו' כי בעצם היום ההוא נעשה האדם נקי כמלאך מן החטא והנשמה תחזור לטהרתה כימי עולם וכשנים קדמוניות:

דעת זקנים מבעלי התוספות

ובניו ועוד י"ל דמובהעלות לאו דוקא דהא כתיב יערוך אותו אהרן ובניו במקום אחר הכא נמי והקטיר עליו אהרן לאו דוקא:

פירוש לתורת אלהים

(י) וְכִפֶּר אונ אַהֲרֹן זָאל פאר גֶעבִּין אויף זַיינֶע זווינְקְלֶען אֵיין מָאהל אִין יָאהר מִדַּם פון דֶעם קָרְבָּן חַטָּאת וָואס מֶען אִיז מַקְרִיב אום יוה"כ אַחַת אֵיין מָאהל אִין יָאהר זָאל עֶר פאר גֶעבִּין אויף אִים לְדוֹרוֹתֵיכֶם דָאס זָאל זַיין אויף דורות קוֹדֶשׁ עֶר אִיז גָאנְץ הֵיילִיג צוּ גָאט:

מצות השם

מַקְרִיב זַיין, נָאר קְטוֹרֶת אַלֶּע טָאג אִין דֶער פְרִיה אונ פָארִין נָאכְט אונ יוֹם כִּפּוּר דַארְף מֶען אויף אִים שְׁפְּרִיטְצֶען דִיא דִיא בְּלוּט פון דֶעם פַּר מִיט דֶעם שָׂעִיר, אונ דִיא מִצְוָה אִיז נוֹהֵג בִּזְמַן הַבַּיִת:

הפטרת תצוה ביחזקאל סימן מ"ג

נבואת יחזקאל

א אַתָּה בֶן־אָדָם הַגֵּד אֶת־בֵּית־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַבַּיִת וְיִכָּלְמוּ מֵעֲוֺנוֹתֵיהֶם וּמָדְדוּ אֶת־תָּכְנִית׃
ב וְאִם־נִכְלְמוּ מִכֹּל אֲשֶׁר־עָשׂוּ צוּרַת הַבַּיִת וּתְכוּנָתוֹ

הַגֵּד אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל אֶת הַבַּיִת וְיִכָּלְמוּ מֵעֲוֺנוֹתֵיהֶם וגו'. לְמָשָׁל עֶס הָאט אַמָאהל גִיטְרָאפִין אַמֶלֶךְ הָאט גֶעדַארְפְט פָארִין זֶעהְן דִי שְׁטֶעט פון זַיין מְדִינָה, בַּייא אַמֶלֶךְ וֶוערְט פְרִיעֶר בֶּערֶעכִינְט דֶער גַאנְצֶער

פירוש ע"ם

(א) אַתָּה, דוּ בֶן אָדָם זָאג צוּ דֶעם הויז גֶעזִינְד פון דִיא יִשְׂרָאֵל אֶת הַבַּיִת אַז דָאס ביהמ"ק וָועט גֶעבָּאהֶעט וֶוערִין וְיִכָּלְמוּ אונ לָאזִין זַייא זִיךְ שֶׁעמֶען פון זַייעֶרֶע זִינְד אֲפִילוּ זֵיי הָאבִּין גִיטָאהֶן עֲבֵירוֹת וַוייז אִיךְ זַייא פָארְט מַיין חֶסֶד וּמָדְדוּ אונ לָאזִין זַייא מֶעסְטִין דוּרְךְ דִיר כְּלוֹמַר דוּ זָאלְסְט זַייא וַוייזִין אונ לֶערְנֶען אֶת תָּכְנִית דִיא צָאהל פון דֶעם ביהמ"ק ווִי פִיל אֵיילִין עֶר זָאל זַיין דִי לֶענְג אונ דִיא בְּרֵייט אונ דִיא הויךְ: (ב) וְאִם נִכְלְמוּ אונ אַז זַייא וֶועלִין פאר שֶׁעמְט וֶוערִין מִכֹּל פון דִי אַלֶע עֲבֵירוֹת וָואס זֵיי הָאבִּין גִיטָאהֶן אונ וֶועלִין תְּשׁוּבָה טָאהֶן זָאלְסְטוּ מוֹדִיעַ זַיין צוּרַת הַבַּיִת נָאר דָאס גֶעשְׁטַאלְט פון דֶעם ביהמ"ק וּתְכוּנָתוֹ אונ זַיין צָאהל וויא פִיל שְׁטוּבִּין עֶס וֶועט זַיין אִין ביהמ"ק וְכָל

צורותיו

ומוצאיו ומובאיו וכל־צורתו ואת כל־חקתיו וכל־
צורתו וכל־תורתו הודע אותם וכתב לעיניהם
וישמרו את־כל־צורתו ואת־כל־חקתיו ועשו
אותם: ג זאת תורת הבית על־ראש ההר כל־
גבלו סביב | סביב קדש קדשים הנה־זאת תורת
הבית: ד ואלה מדות המזבח באמות אמה
אמה וטפח וחיק האמה ואמה־רחב וגבולה אל־
שפתה סביב זרת האחד וזה גב המזבח: ה ומחיק
הארץ עד־העזרה התחתונה שתים אמות ורחב
אמה אחת ומהעזרה הקטנה עד־העזרה
הגדולה ארבע אמות ורחב האמה: ו וההראל
ארבע אמות ומהאראיל ולמעלה הקרנות ארבע:
ז והאראיל שתים עשרה ארך בשתים עשרה
רחב רבוע אל ארבעת רבעיו: ח והעזרה
ארבע עשרה ארך בארבע עשרה רחב אל
ארבעת רבעיה והגבול סביב אותה חצי
האמה והחיק־לה אמה סביב ומעלתהו פנות
קדים: ט ויאמר אלי בן־אדם כה אמר אדני
יהוה אלה חקות המזבח ביום העשותו להעלות
עליו עולה ולזרק עליו דם: י ונתתה אל־הכהנים
הלוים אשר הם מזרע צדוק הקרבים אלי נאם
אדני יהוה לשרתני פר בן־בקר לחטאת:
יא ולקחת מדמו ונתתה על־ארבע קרנותיו ואל־
ארבע פנות העזרה ואל־הגבול סביב וחטאת

ווען ווא ער וועט עסן מיטאג אונ ווא ער וועט נעכטיגן, איז בערעכונט גיווארין אויף איין נאכט ער זאל נעכטיגן אין אדארף, האט מען געשיקט פאראויס אשליח צו דעם בעל הבית פון דעם דארף, ער זאל זיך אין שטוב פארברייטונג מאכין פאר דעם מלך, מען האט אים גיזאגט וויא פיל ליכט עס זאל ברענען ווירקסענע אונ וויא פיל ליכט פון חלב, אונ ווי פיל בשמים צום בייבערין אין שטוב, אונ וועלכע ערליי עסינווארג מען זאל אנגרייטין, אונ וועלכע פלייש זאל זיין געקאכט אונ וועלכע זאל זיין גיבראטין, אונ וועלכע וויין מען זאל אנגרייטין, אונ מען האט אים גיזאגט אויב ער וועט אלץ ריכטיג אנגרייטין וועט דער מלך נעכטיגן ביי אים, אונ אויב ער וועט עפעס ענדערין וועט דער מלך ניט נעכטיגן בייא אים אונ ער וועט גישטראפט ווערין, געוויס דארף ניט דער דארף מענטש פרעגין אויף יעדער זאך פאר וואס דאס איז אזוי, ווארום ווי קומט דער דארף מענטש צו וויסן דעם פירונג פון דיא קעניגליכע שטוב, אונ אויב ער וועט עפעס ענדערין אונ וועט געבין דעם מלך עסן אנדערש וויא ער איז געוואוהנט, וועט מען אים געוויס הרגענן, דאס זעלביגע האט הקדוש ברוך הוא גיוואלט אראפקומען פון הימעל אונ זיך מאכין אוואהנונג אויף דער ערד, האט הקב"ה פריער געשיקט זאגין דורך דעם נביא וויא דער בית המקדש זאל געמאכט ווערין וויא גרויס אונ וויא ברייט ער זאל זיין. אונ דיא כלים פון אינווייניג, דיא מנורה, דער טיש, אונ דיא קרבנות, ווי זיי זאלין זיין געמאכט, אונ דער מענטש קען ניט פרעגין אויף

°צורתיו קרי °צורתיו קרי °תורתיו קרי °ומהאריאל קרי °והאריאל קרי

פירוש ע"ט

צורותיו אונ אלע זיינע געשטאלט פון די כרובים ואת אונ נאר זיין געשטאלט וכל תורותיו אונ אויך נאר זיינע דינים פון בנין ביהמ"ק הודע אותם זיי זייא מודיע וכתוב אונ שרייב עס אויף פאר זייערע אויגין וישמרו אונ זייא זאלין היטען נאר זיין געשטאלט אז עס וועט קומען די צייט זיי זאלין ארויס גיין פון דעם גלות ועשו אותם זאלין זייא שוין וויסען ווי אזוי צו מאכין דעם ביהמ"ק מיט דיא זאכין: (ט) ויאמר אונ דער איינער מלאך האט מיר ווידער גיזאגט דו בן אדם כה אמר יי אזוי האט גאט גיזאגט אלה דאס איז דאס גיזעץ פון דעם מזבח ביום אין דעם טאג וואס ער וועט געמאכט ווערין להעלות צו אויף ברענגען אויף אים אקרבן עולה ולזרוק אונ צו שפרענגען אויף דעם מזבח דאס בלוט פון דער עולה: (י) ונתתה אונ זאלסט געבין צו דיא כהנים וואס זענען פון שבט לוי אשר וואס דיא כהנים זענען פון דיא קינדער פון צדוק כהן גדול הקרובים אלי וואס זיי זענען נאהנט צו מיר נאום יי דאס זאגט גאט לשרתני צו בעדינען מיך זאלסטו זייא געבין פר איין אקס בן בקר איונגע רינד לחטאת פאר אקרבן חטאת: (יא) ולקחת אונ זאלסט נעמען פון זיין בלוט אונ דו זאלסט געבין אויף פיר ווינקלען פון דעם מזבח ואל. אונ אויף דיא פיר ווינקלען פון דער עזרה מיינט מען אויף דעם דאך פון דעם מזבח ואל הגבול סביב צום גבול ארום וחטאת

אותו

אֹתוֹ וְכִפַּרְתָּהוּ׃ יב וְלָקַחְתָּ אֵת הַפָּר הַחַטָּאת
וּשְׂרָפוֹ בְּמִפְקַד הַבַּיִת מִחוּץ לַמִּקְדָּשׁ׃ יג וּבַיּוֹם
הַשֵּׁנִי תַּקְרִיב שְׂעִיר־עִזִּים תָּמִים לְחַטָּאת וְחִטְּאוּ
אֶת־הַמִּזְבֵּחַ כַּאֲשֶׁר חִטְּאוּ בַּפָּר׃ יד בְּכַלּוֹתְךָ
מֵחַטֵּא תַּקְרִיב פַּר בֶּן־בָּקָר תָּמִים וְאַיִל מִן־
הַצֹּאן תָּמִים׃ טו וְהִקְרַבְתָּם לִפְנֵי יְהוָה וְהִשְׁלִיכוּ
הַכֹּהֲנִים עֲלֵיהֶם מֶלַח וְהֶעֱלוּ אוֹתָם עֹלָה לַיהוָה׃
טז שִׁבְעַת יָמִים תַּעֲשֶׂה שְׂעִיר־חַטָּאת לַיּוֹם וּפַר
בֶּן־בָּקָר וְאַיִל מִן־הַצֹּאן תְּמִימִים יַעֲשׂוּ׃ יז שִׁבְעַת
יָמִים וְכִפְּרוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְטִהֲרוּ אֹתוֹ וּמִלְאוּ יָדוֹ׃
יח וִיכַלּוּ אֶת־הַיָּמִים וְהָיָה בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי וָהָלְאָה
יַעֲשׂוּ הַכֹּהֲנִים עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֶת־עוֹלוֹתֵיכֶם וְאֶת־
שַׁלְמֵיכֶם וְרָצֵאתִי אֶתְכֶם נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה׃

ס״יכפרו קרי   ״ידיו קרי

יעדער נאך פאר וואס דאס זאל אזוי זיין, אונ ער טאר ניט מאכין אנדערש ווארום וועלכער מענטש איז דען גיוועזן אין הימעל, אונ וייס דעם וואהנונג פון הקדוש ברוך הוא, אונ אזוי וויא הקדוש ברוך הוא האט גיזאגט ווי דער בית המקדש זאל זיין פון אינעווענין, וועלכע עסין אונ וועלכע טרינקען עס זאל זיין אין בית המקדש [דאס מיינט מען די קרבנות, אויף וועלכע עבירה זאל זיין אקרבן א אקס, אונ ווען אשעפס, אונ ווען אציג, אונ ווען ויין, אונ מעהל, אונ בוימאייל, אונ וואסער] אזוי האט הקדוש ברוך הוא גישטעלט פאר דעם מענטש וועלכע פלייש ער זאל עסין פון בהמות, אונ פון חיות, אונ פון עופות, אונ פון פיש, ווייל אין בית המקדש וואהנט דיא שכינת אין גאנצין, אונ אין דעם מענטש וואהנט די נשמה וואס זיא איז אחלק פון דיא שכינה, איז דאך דער מענטש אויך אבית המקדש, דארף ער זיך דאך שעמען צו זינדיגען:

פירוש ע״ט

אותו אונ זאלסט ריינינגען דעם מזבח וכפרתהו אונ דער מיט וועט דער מזבח ווערין היילינג מען זאל שוין פון היינט אונ ווייטער אויף אים מכפר זיין: (יב) ולקחת אונ דו זאלסט נעמען דעם פר וואס מען האט אים מקריב גיוועזן פאר אקרבן חטאת ושרפו אונ זאלסט פאר ברענען אים במפקד הבית אונ דעם בפעלונג פון דעם בית כלומר דארטין ווי דער בית לאזט זיך אוים מחוץ למקדש אויסין ווייניג פון דעם מקדש: (יג) וביום השני אונ דעם אנדערין טאג תקריב זאלסטו מקריב זיין אציקעלע פון ציגען תמים גאנץ אן אמום לחטאת פאר אקרבן חטאת וחטאו אונ זייא זאלין ריינינגען מיט דעם ציקעלע את המזבח דעם מזבח כאשר אזוי ווי זיי האבין גערייניגט מיט דעם פר: (יד) בכלותך אז דו וועסט פארלענדין צו ריינינגען תקריב זאלסטו מקריב זיין פר איין אקס בן בקר איונגע רינד תמים אנאנצין אן אמום ואיל אונ אווידער מן הצאן פון דיא שאף תמים גאנץ: (טו) והקרבתם אונ זאלסט זיי מקריב זיין פאר גאט והשליכו הכהנים אונ דיא כהנים זאלין ווארפין עליהם אויף זייא אויף דיא קרבנות מלח זאלץ והעלו אותם אונ זאלין אויף ברענגען זיי צו אקרבן עולה ליי צו גאט: (טז) שבעת ימים זיבען טאג תעשה זאלסטו מאכין אציקעלע פאר אקרבן חטאת איטליכען טאג ופר אונ איין אקס בן בקר איונגע רינד ואיל אונ אווידער מן הצאן פון שאף תמימים גאנץ יעשו זאלין זיי מאכין פאר עולות אלע טאג זאל דאס אזוי זיין: (יז) שבעת ימים זיבען טעג יכפרו זיי זאלין פאר געבין דעם מזבח וטהרו אונ זאלין אים ריינינגען ומלאו ווער דער מזבח זיין היילינג מען זאל אויף אים שוין מקריב זיין תמיד קרבנות: (יח) ויכלו את הימים אונ אז עס וועלין זיך אוים לאזין די זיבען טעג והיה אונ עס זאל זיין ביום השמיני והלאה פון דעם אכטין טאג אונ ווייטער יעשו זאלין דיא כהנים מקריב זיין אויף דעם מזבח את עולותיכם אייערע עולות ואת שלמיכם אונ אייערע שלמים ורצאתי אונ איך וועל בעווילינגען אייך נאם דאס איז די רייד פון דעם האר גאט:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה ומזמור ה׳ מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה׳ מלך יאל״ח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום ·

ברטנורא | משנה פרה פרק י | ברטנורא

פרק י א כל הראוי לטמא מדרס. מדף לחטאת פרק י א כל הראוי לטמא מדרס. כגון כליס המיוחדים למשכב ומושב ומרכב: מדף לחטאת.

פרק י א כל הראוי ליטמא מדרס מדף לחטאת אלע ואזאך וואס מען זיצט אויף איר, אדער מען ליגט אויף איר, אדער מען רייט אויף אירו אויב זאכין וואס קען טמא ווערין פון אזב

דער

אם הטהור למי חטאת הסיטן אפילו הן טהורין לתרומה נטמא המסיטן כאלו הם טמאי' מדרס וחומרא בעלמא היא כדאמרי' בגדי אוכלי תרומה מדרס לקדש. וקרי ליה מדף לפי שהיא חומרא דרבנן בעלמא לשון קול עלה נדף: ואדם כיוצא בהן. שאם הטהור לחטאת הסיט אדם הטהור לתרומה נטמא לחטאת שהטהורים לתרומה נחשבים כזבים לגבי חטאת: וכל הראוי לטמא טמא מת. כגון כלים דלאו בני מדרס: ר"א אומר אינו מדף.

(א) דבהיסטו פליגי ולא במגע. הר"ש: [א] במדף. באיזה נגיעה שתהיה ולכך נקט עליונו של זב דאף על גב דלעיל מודו אף במגע שטמא היינו אם נגע בידיו דוקא. כ"מ: (ב) א"נ של

בין טמא בין טהור ואדם כיוצא בו. כל הראוי לטמא טמא מת. בין טמא בין טהור ר"א אינו מדף. ור' יהושע אומר מדף וחכ"א הטמא מדף והטהור אינו מדף: ב הטהור לחטאת שנגע [א] במדף טמא. לבין של חטאת שנגע במדף טמא. הטהור לחטאת שנגע באוכלין ומשקין. בידו טמא. וברגל וטהור. הסיטן בידו ר' יהושע מטמא וחכמים מטהרין: ג קלל של חטאת שנגע בשרץ

ואם הסיטן (א) לא נטמא לחטאת: רבי יהושע אומר מדף. אם הסיט אפילו הטהורים נטמא לחטאת ורבנן פליגי ומחלקי' בין טמאים לטהורים וג' מחלוקות בדבר. והלכה כחכמים: ב שנגע במדף טמא. עליונו של זב קרוי מדף שאם

היו ע"ג הזב עשר מכסאות זע"ג כולם טמאים מדף אפי' העליונה שלא נגע בה כשם שעשר מצעות זו ע"ג זו ושכב הזב בעליונה כלן טמאות מדאורייתא משום משכב ואע"פ שלא נגע בתחתונות כך המכסאות העליונו' שעל גבי הזב טמאים דרבנן משום מדף ואף על פי שלא נגע בהן. ואיכא בין משכב למדף שהמשכב נעשה אב הטומא' לטמא אדם וכלים והמדף אינו אלא ולד הטומאה לטמא אוכלים ומשקים אלא משום חומרא דחטאת אדם וכלים שנגעו במדף טמאים לחטאת: לבין של חטאת. וכלי שטף הוא וראוי להכניס בו מי חטאת: שנגע במדף טמא. וצריך טבילה: שנגע באוכלין ומשקין. ואפי' שהן טהורין לתרומה ולקדש: בידו טמא. כדין אוכלין ומשקין שמטמאים שהן מטמאים את הידים שהטהור לתרומה ולקדש פוסל בחטאת ועוד יש חומרא יתירה גבי חטאת דנטמא גופו והלכך כשנגע בידו באוכלין ומשקין טמא: רבי יהושע מטמא. דגזר הסיט אטו נגיעה ואין הלכה כר' יהושע: ג קלל של חטאת. כלי חרס (ב) שיש בו אפר הפרה תרגום וכדה על שכמה וקולתה על כתפה: שנגע בשרץ

דער מענטש וואס איז טהור צו די פרה אדומה האט אשאקיל געטאהן דיא זאך ווערט ער טמא בין טמא בין טהור סאיי די זאך איז געוועזן טמא, און אפילו די זאך איז געוועזן טהור צו קודש (עיין תוי"ט) אויב מען האט דיא זאך אשאקיל געטאהן ווערט מען טמא צו די פרה אדומה, גלייך וויא די זאך וואלט געוועזן טמא פון אזב ואדם כיוצא בו אויב אמענטש וואס איז טהור צו די פרה אדומה האט אשאקיל געטאהן איין אנדער מענטש אפילו ער איז טהור צו קודש (עיין תוי"ט). ווערט דער מענטש טמא צו די פרה אדומה גלייך ווי ער וואלט אשאקיל געטאהן אזב כל הראוי ליטמא טמא מה און די זאכן וואס קענען נאר טמא ווערן פון אבה און ניט פון אזב, (דהיינו דיא זאך איז ניט צו זיצן אויף איר און ניט צו ליגן אויף איר און ניט רייטן אויף איר) בין טמא בין טהור סאיי די זאך איז טמא און סאיי די זאך איז טהור רבי אליעזר אומר רבי אליעזר זאגט אינו מדף אויב אטהור צו די פרה אדומה האט אשאקיל געטאהן אזוי אזאך (ניט אן גערירט) אפילו דיא זאך איז טמא ווערט ער ניט טמא צו דיא פרה אדומה רבי יהושע אומר רבי יהושע זאגט מדף אפילו ער האט אשאקיל געטאהן אזוי אזאך וואס איז טהור, פון דעסטוועגן ווערט ער טמא צו דיא פרה אדומה וחכמים אומרים. און די חכמים זאגן הטמא מדף אויב ער האט אשאקיל געטאהן אזוי אזאך וואס איז טמא. ווערט ער טמא צו דיא פרה אדומה והטהור אינו מדף און אויב ער האט אשאקיל געטאהן אזוי אזאך וואס איז טהור ווערט ער ניט טמא צו דיא פרה אדומה: ב הטהור לחטאת שנגע

במדף דער מענטש וואס איז טהור צו דיא פרה אדומה אז ער האט אן גערירט דעם צודעק וואס אזב האט זיך מיט אים צו גידעקט ווען ער איז גילעגין טמא איז ער טמא צו דיא פרה אדומה, אפילו ער האט אן גערירט מיט דעם גוף ניט מיט דיא הענט לבין של חטאת אקרינגל וואס מען וויל אין אים אריין גיסן די וואסער מיט די אש פון דיא פרה אדומה שנגע במדף און דער קרינגל האט אן גערירט דעם צודעק וואס דער זב האט זיך מיט אים צו גידעקט ווען ער איז גילעגין טמא איז דער קרינגל טמא, און אויב דאס איז אזוי אקרינגל וואס מען קען אים טובל זיין. זאל מען אים טובל זיין הטהור לחטאת דער מענטש וואס איז טהור צו די פרה אדומה שנגע באוכלים ובמשקין אויב ער האט אן גערירט עסינווארג אדער משקה, אפילו אזעלכע עסינווארג און משקה וואס זענען טהור צו תרומה און צו קודש בידו אויב ער האט זיי אן גערירט מיט זיין האנט טמא איז ער טמא צו די פרה אדומה וברגלו און אויב ער האט זיי אן גערירט מיט זיין פוס טהור איז ער טהור צו די פרה אדומה הסיטן בידו אויב ער האט די עסינווארג אדער דיא משקה אשאקיל געטאהן מיט זיין האנט, ער האט זייא ניט אן גערירט נאר דורך איין אנדער זאך האט ער זיי אשאקיל געטאהן רבי יהושע מטמא רבי יהושע זאגט ער איז טמא צו די פרה אדומה וחכמים מטהרין און די חכמים זאגן ער איז טהור צו די פרה אדומה: ג קלל של חטאת אערדענער קרינגל וואס אין אים איז דא וואסער מיט אש פון דיא פרה אדומה שנגע בשרץ וואס דער קרינגל האט אן גערירט

טהור. דאין כלי חרס מיטמא מגבו: נתנו על גביו. שנתן הקלל על גב השרץ: וחכמים מטמאין. משום דמונח במקום טמא והתורה אמרה והניח מחוץ למחנה במקום טהור. ור"א סבר הואיל והכלי שאפר בתוכו טהור הוא שפיר קרינן ביה במקום טהור ואין הלכה כרבי אליעזר: רבי יוסי מטהר. במונח ע"ג אוכלים ומשקים וכתבי הקודש כיון דמקומו טהור מאב הטומאה (ג): וחכמים מטמאין. דטהור מכל טומאה בעינן וכתבי הקודש רבנן גזרו בהו שיהיו מטמאין את הידים והלכה כחכמים:

טהור נתנו על גביו ר"א מטהר. וחכמים מטמאים. נגע באוכלין ומשקין ובכתבי הקודש טהור נתנו על גביהן רבי יוסי מטהר וחכמים מטמאין: ד הטהור לחטאת שנגע בתנור בידו טמא וברגלו טהור. היה עומד על גבי תנור ופשט ידו [ג] חוץ לתנור. והלגין בתוכו ובן האסל שהוא נתון על גבי התנור ובו שני קללות. אחד מכאן ואחד מכאן רבי עקיבא מטהר וחכמים מטמאין: ה היה עומד חוץ לתנור פשט ידיו לחלון ונטל את הלגין והעבירו על גבי התנור ר"ע מטמא

ד שנגע בתנור. ואפי' הוא טהור לקדש אם נגע בו הטהור לחטאת טמא וצריך טבילה לחטאת שהטהור לקדש פוסל בחטאת ודוקא שנגע בידו דנטמאו ידיו ונטמא גופו אבל ברגלו טהור דבידו עביד מעלה ברגלו לא עביד מעלה דומיא דאוכלין ומשקין דלעיל: והלגין בתוכו. כלי שמכניס בו מי חטאת נתן בתוך ידו: ובן האסל. מוט שנותנים שני בדין בשני ראשיו: ובו ב' קללות. שני כלים שהאפר נתון בהם שקלל א' קשור בראש המוט האחד וקלל א' קשור בראש השני והשתא האדם והאסל ע"ג תנור והלגין והקלל שבהן המים והאפר חוץ לתנור: ר"ע מטהר. שאין הכלי שבו האפר עומד ע"ג התנור ובמקום טהור הוא: וחכמים מטמאין. הואיל והאדם הנושאו עומד ע"ג התנור חשבינן לכלי כאלו הוא עומד ע"ג התנור ובמקום טמא הוא מונח. ואין הלכה כר"ע: ה היה עומד חוץ לתנור. שהתנור מפסיק בינו לכותל וחלון בכותל ובו הלגין של מי חטאת: והעבירו על פי התנור. שכל תנוריהן פיהן למעלה: רבי עקיבא מטמא. דסבר קלוטה כמי שהונחה דמי (ד) ובשעה שהעבירו על פי התנור הרי היא כאלו הניחה בתוכו ונטמאה:

אבן הר"מ: (ג) הר"ש וכלומר דאוכלי' ומשקין שאינם אלא ולד לא מטמאים כלים. הר"מ: [ג] חוץ כו'. כלומר להלן מן התנור שהתנור מפסיק כו' רש"י: (ד) הר"מ וכפי"א דשבת פי' הר"ב

אשרץ פון אויסוועניג טהור איז דער קריגול מיט אלץ וואס אינוועניג טהור. ווארום אערדענע כלי ווערט ניט טמא פון אויסווייניג נתנו על גביו אז ער האט דעם קריגול מיט דיא וואסער גישטעלט אויף דעם שרץ רבי אליעזר מטהר רבי אליעזר זאגט דער קריגול אונ אלץ וואס אינ-ווייניג איז טהור וחכמים מטמאים אונ דיא חכמים זאגין די וואסער מיט דיא אש וואס אין קריגול איז טמא נגע באוכלין ומשקין ובכתבי הקודש אויב דער קריגול וואסער האט אן גערירט עסינוואריג אדער משקה אדער תורה נביאים כתובים טהור איז דער קריגול מיט דיא וואסער טהור נתנו על גביהן אויב מען האט גישטעלט דעם קריגול וואסער אויף די עסינוואריג אדער אויף די משקה אדער אויף דעם תנ"ך רבי יוסי מטהר רבי יוסי זאגט דער קריגול מיט דיא וואסער איז טהור וחכמים מטמאין אונ דיא חכמים זאגין דיא וואסער וואס אין קריגול איז טמא: ד הטהור לחטאת דער מענטש וואס איז טהור צו די פרה אדומה שנגע בתנור אז ער האט אן גערירט אהויבין ואפילו דער הויבין איז טהור צו קודש] בידו אויב ער האט אן גערירט דעם הויבין מיט דיא האנט טמא איז ער טמא וברגלו אונ אויב ער האט אן גערירט דעם הויבין מיט די פים טהור איז ער טהור היה עומד על גבי תנור אמענטש איז גישטאנען אויף דעם הויבין ופשט ידו חוץ לתנור אונ ער האט אויס גיצויגין די האנט אויסער דעם הויבין והלגין בתוכה אונ אקריגול וואסער מיט די אש פון די פרה אדומה האט ער גיהאלטין אין האנט ובן האסל אונ אזוי אגלייכין אויב אשטעקין שהוא נתון על גבי תנור איז גילעגין אויף דעם הויבין, אונ ביידע עקין פון דעם שטעקין גייען ארוים אויסער דעם הויבין איין עק פון דעם זייט הויבין אונ איין עק פון די אנדערע זייט הויבין ובו שני קללות אונ אויף דעם שטעקין האט מען אן גיהאנגען צוויי קריגלאך אחד מכאן איין קריגול אן דעם עק שטעקין ואחד מכאן אונ איין קריגול אן דעם עק שטעקין, אונ אין די קריגלאך איז גיוועז וואסער מיט אש פון די פרה אדומה רבי עקיבא מטהר רבי עקיבא זאגט דער קריגול וואס דער מענטש האלט אונ דיא צוויי קריגלאך וואס היינגען אויף דעם שטעקין זענען טהור. ווייל זייא זענען ניט איבער דעם הויבין וחכמים מטמאין אונ דיא חכמים זאגין ווייל דער מענטש וואס האלט דעם קריגול. אונ דער שטעקין וואס אויף אים היינגען די צוויי קריגלאך זענען אויף דעם הויבין. איז גלייך ווי דער קריגול מיט די צוויי קריגלאך וואלטין אליין גישטאנען אויף דעם הויבין, דריבער זענען זייא טמא: ה היה עומד חוץ לתנור אמענטש איז גישטאנען ביי דעם הויבין, אונ דער הויבין איז גישטאנען ביי אוואנט, אונ אין וואנט איז גיוועז אפענסטער, אונ אין פענסטער איז גישטאנען אקריגול אונ אין קריגול איז גיוועז וואסער מיט אש פון דיא פרה אדומה ופשט ידיו לחלון אונ דער מענטש האט אוים גיצויגין זיינע הענט צום פענסטער ונטל את הלגין אונ ער האט גענומען דעם קריגול והעבירו על גבי התנור אונ ער האט אים גיטראגין איבער דעם הויבין רבי עקיבא מטמא רבי עקיבא זאגט עס איז גלייך ווי דער קריגול וואלט גישטאנען אויף דעם הויבין זענען די וואסער מיט די אש וואס

אין

וחכמים מטהרין. סברי לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמי והלכה כחכמים: ובידו כלי ריקם. דלא בעינן והגיה במקום טהור אלא באפר הפרה ובמים המקודשים על ידי האפר: ן של חטאת טמא. דקדש ותרומה טמאים הן אצל חטאת: שניהן בשתי ידיו. שנושא של חטאת בידו אחת ושל קדש או של תרומה בידו האחרת: שניהם טמאים. של חטאת משום דנגע בשל תרומה בידו וטמאו ידיו וטמא גופו ומטמא מי חטאת (ה) ושל תרומה טמא משום נושא מי חטאת (ו): בבי' ניירות. ואע"פ שהאדם טמא משום נושא מי חטאת מ"מ התרומה טהורה דהא מפסיק נייר ואינו נוגע בתרומה בידו: של חטאת בנייר ושל תרומה בידו שניהם טמאים. דכי נגע בידו בשל תרומה נטמא לחטאת

וחכמים מטהרין. אבל עומד הוא הטהור לחטאת על גבי תנור ובידו כלי ריקן הטהור לחטאת ובמים שאינן מקודשין: ן לגין של חטאת שנגע בשל קודש ושל תרומה. של חטאת טמא ושל קודש ושל תרומה טהורין. שניהם בשני ידיו שניהם טמאים שניהם בשני ניירות שניהם טהורים של חטאת בנייר ושל תרומה בידו שניהן טמאין. של תרומה בנייר. ושל חטאת בידו שניהן טהורין. ר"י אומר של חטאת טמא. היו נתונין על גבי הארץ ונגע בהן של חטאת טמא.

ולמעלה מי' לא אמרי' כן וי"ל דלשכת מוקום פטור הוא אבל בגמרא דזבחים מסקי' דלכ"ע ל"א קלוטה כו'. ור"ש ס' גוזרין טמא יגיה ולרבנן לא גוזרין: (ה) ברמ"מ אי' הלגין. של חטאת: (ו) שכיון שהוא טמא לחטאת

ונייר דבשל חטאת אינו חוצץ דאין מוכין ראשון ושני לחטאת ונטמא של חטאת והאדם טמא משום נושא מי חטאת וטימא את של תרומה שנגע בו בידו אבל: של תרומה בנייר. חוצץ בו הנייר ואף על גב דנגע: ושל חטאת בידו שניהם טהורים. דאף על פי שהוא טמא משום נושא מי חטאת מכל מקום אין מי חטאת חוזרים ומיטמאי' בטומאה הבאה לאדם מחמת עצמו: ר"י אומר של חטאת טמא. ר"י לטעמיה דאמר בתוספתא טהור לחטאת שהסיט את המפתח שהוא טהור לתרומה טמא שמא ישכח ויסיט את הדבר הטמא וה"נ אפי' בשני ניירות טמא דמה שהוא נושא את התרומה אע"פ שאינו נוגע בה הוי מדף להטאת ואין הלכה כרבי יהושע: היו נתונים על גבי הארץ ונגע בהם. שנתן ידו אחת על של חטאת וידו אחת על של קודש או של תרומה: של חטאת טמא. דנטמא האדם בלגין של תרומה וטימא את של חטאת:

אין קְרִינֻגל טָמֵא וַחֲכָמִים מְטַהֲרִין אונ דיא חֲכָמִים זָאגִן הַייל דֶער קְרִינוּגל איז נִיט גִישְׁטַאנֶען אויף דֶעם הויבִּין איז עֶר טָהוֹר אֲבָל עוֹמֵד הוּא הַטָּהוֹר לְחַטָּאת עַל גַּבֵּי תַנּוּר אָבֶּעֶר דֶער מֶענְטְשׁ וָואס איז טָהוֹר צוּ דִי פָּרָה אֲדוּמָה מֶעג שְׁטֵיין אויף דֶעם הויבִּין וּבְיָדוֹ כְּלִי רֵיקָן הַטָּהוֹר לְחַטָּאת אונ עֶר מֶעג הַאלְטִין אִין הַאנְט אַלֵיידִינְגֶע כְּלִי וָואס זיא איז טָהוֹר צוּ דִי פָּרָה אֲדוּמָה וּבְמַיִם שֶׁאֵינָן מְקוּדָּשִׁין אונ אֲפִילוּ אִין דֶער כְּלִי איז דָא וַואסֶער נָאר אָן אֵשׁ, מֶעג עֶר זיא אויך הַאלְטִין אויף דֶעם הויבִּין, אונ דֶער מֶענְטְשׁ מִיט דִי כְּלִי מִיט דִי וַואסֶער זֶענֶען טָהוֹר: ן לָגִין שֶׁל חַטָּאת שֶׁנָּגַע בְּשֶׁל קוֹדֶשׁ אַקְרִינוּגל וָואס אִין אִים איז דָא וַואסֶער מִיט אַשׁ פוּן דיא פָּרָה אֲדוּמָה הָאט עֶר אָן גֶערִירְט אַקְרִינוּגל וָואס אִין אִים איז דָא קוֹדֶשׁ וְשֶׁל תְּרוּמָה אָדֶער עֶר הָאט אָן גֶערִירְט אַקְרִינוּגל וָואס אִין אִים איז דָא תְּרוּמָה שֶׁל חַטָּאת טָמֵא דֶער קְרִינוּגל וָואס אִין אִים איז דָא דִיא וַואסֶער מִיט דִי אַשׁ איז טָמֵא וְשֶׁל קוֹדֶשׁ וְשֶׁל תְּרוּמָה טְהוֹרִין אונ דֶער קְרִינוּגל וָואס אִין אִים איז דָא קוֹדֶשׁ, אונ דֶער קְרִינוּגל וָואס אִין אִים איז דָא תְּרוּמָה זֶענֶען טָהוֹר שְׁנֵיהֶן בִּשְׁתֵּי יָדָיו אַז עֶר הָאט גִיטְרָאגִין בֵּיידֶע קְרִינְגְלַאךְ אִין בֵּיידֶע הֶענְט, אִין אֵיין הַאנְט הָאט עֶר גִיטְרָאגִין אַקְרִינוּגל וַואסֶער מִיט אַשׁ פוּן דִי פָּרָה אֲדוּמָה, אונ אִין דִי אַנְדֶערֶע הַאנְט הָאט עֶר גִיטְרָאגִין אַקְרִינוּגל מִיט קוֹדֶשׁ אָדֶער מִיט תְּרוּמָה שְׁנֵיהֶם טְמֵאִים זֶענֶען בֵּיידֶע טָמֵא דֶער קְרִינוּגל מִיט דִיא וַואסֶער מִיט דִיא אַשׁ איז טָמֵא, אונ דֶער קְרִינוּגל מִיט, קוֹדֶשׁ אָדֶער מִיט תְּרוּמָה איז אויך טָמֵא שְׁנֵיהֶם בִּשְׁנֵי נְיָירוֹת שְׁנֵיהֶם טְהוֹרִים אַז עֶר הָאט גִיהַאלְטִין בֵּיידֶע קְרִינְגְלַאךְ אִין גֶעוִויקוּלְט אִין צְוַויי פַּאפִּירִין דֶער קְרִינוּגל מִיט דִי וַואסֶער אונ אַשׁ פוּן דִיא פָּרָה אֲדוּמָה איז אֵיין גֶעוִויקוּלְט אִין אֵיין פַּאפִּיר אונ דֶער קְרִינוּגל מִיט קוֹדֶשׁ אָדֶער מִיט תְּרוּמָה איז אֵיין גֶעוִויקוּלְט אִין דֶעם אַנְדֶערִין פַּאפִּיר, אונ דיא הֶענְט הָאבִּין נִיט אָן גֶערִירְט דיא קְרִינְגְלַאךְ נָאר דֶעם פַּאפִּיר. זֶענֶען בֵּיידֶע קְרִינְגְלַאךְ טָהוֹר שֶׁל חַטָּאת בְּנְיָיר דֶעם קְרִינוּגל וָואס אִין אִים איז דָא דִי וַואסֶער מִיט דִי אַשׁ איז אֵיין גֶעוִויקוּלְט אִין פַּאפִּיר, אונ דִי הַאנְט הָאט נִיט אָן גֶערִירְט דֶעם קְרִינוּגל נָאר דֶעם פַּאפִּיר וְשֶׁל תְּרוּמָה בְּיָדוֹ אונ דֶעם קְרִינוּגל וָואס אִין אִים איז דָא תְּרוּמָה הָאט עֶר גִיהַאלְטִין אִין הַאנְט שְׁנֵיהֶם טְמֵאִין זֶענֶען בֵּיידֶע טָמֵא שֶׁל תְּרוּמָה בְּנְיָיר דֶער קְרִינוּגל וָואס אִין אִים איז דָא תְּרוּמָה איז אֵיין גֶעוִויקוּלְט אִין פַּאפִּיר, אונ דיא הַאנְט הָאט נִיט אָן גֶערִירְט דֶעם קְרִינוּגל נָאר דֶעם פַּאפִּיר וְשֶׁל חַטָּאת בְּיָדוֹ אונ דֶעם קְרִינוּגל וָואס אִין אִים איז דָא דִי וַואסֶער מִיט דִיא אַשׁ הָאט עֶר גִיהַאלְטִין אִין הַאנְט שְׁנֵיהֶם טְהוֹרִים זֶענֶען בֵּיידֶע קְרִינְגְלַאךְ טָהוֹר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ זָאגְט שֶׁל חַטָּאת טָמֵא דֶער קְרִינוּגל וָואס אִין אִים איז דִי וַואסֶער מִיט דִי אַשׁ פוּן דִי פָּרָה אֲדוּמָה איז טָמֵא הָיוּ נְתוּנִים עַל גַּבֵּי הָאָרֶץ אויב דֶער קְרִינוּגל מִיט דִי וַואסֶער מִיט דִי אַשׁ, אונ דֶער קְרִינוּגל מִיט קוֹדֶשׁ אָדֶער מִיט תְּרוּמָה, זֶענֶען בֵּיידֶע גִישְׁטַאנֶען אויף דִיא עֶרְד וְנָגַע בָּהֶם אונ אַמֶענְטְשׁ הָאט זֵיי אָן גֶערִירְט. עֶר הָאט אֵיין הַאנְט אַרוֹיף גִילֵייגְט אויף דֶעם קְרִינוּגל, אונ אֵיין הַאנְט הָאט עֶר אַרוֹיף גִילֵייגְט אויף דֶעם אַנְדֶערִין קְרִינוּגל שֶׁל חַטָּאת טָמֵא דֶער קְרִינוּגל וָואס אִין אִים איז דָא דִיא

של קודש ושלן תרומה טהורים. [ג] הסיטן רבי יהושע מטמא וחכמים [ד] מטהרין:

ושל קודש ושל תרומה טהורים. שהרי האדם טהור לקודש ולתרומה דלא נגע במי חטאת אלא בלגין: הסיטן רבי יהושע מטמא. לטעמיה דאמר טהור לחטאת שהסיט את המפתח שהוא טהור לתרומה. טמא. ולית הלכתא כוותיה:

מקבל טומאה ממי חטאת: [ג] הסיטן. אשניהם כב' ניירות קאי מהר"מ: [ד] מטהרים. אא"כ היו ראוי למדרס. הר"מ:

וואסער מיט דיא אש איז טמא של קודש ושל תרומה אונ דער קריגול וואס אין אים איז דא קודש אדער תרומה טהורים איז טהור הסיטן אויב ער האט אשאקיל גיטאהן דיא ביידע קריגלאך וואס זענען גיוועזן איין געוויקולט אין פאפיר רבי יהושע מטמא רבי יהושע זאגט זייא זענען ביידע טמא וחכמים מטהרים אונ דיא חכמים זאגין זייא זענען ביידע טהור:

גמרא נדה דף י"ז ע"א

נוהגין טומאה וטהרה בשלגין תנן התם שלג אינו לא אוכל ולא משקה חישב עליו לאכילה אינו מטמא טומאת אוכלין למשקה מטמא טומאת משקין נטמא מקצתו לא נטמא כולו נטהר מקצתו נטהר כולו הא גופא קשיא אמרת נטמא מקצתו לא נטמא כולו והדר תני נטהר מקצתו נטהר כולו למימרא דנטמא כולו אמר אביי כגון שהעבירה על אויר תנור

רש"י

חישב עליו וכו'. דקרוב הוא להיות משקה יותר מאוכל: לא נטמא כולו. דאינו חיבור אלא כל קורט כפני עצמו חשוב ואינו טמא אלא מקום מגע טומאה: נטהר מקצתו. כגון חישב עליו למשקה ונטמא טומאת משקין סלקא ליה השקה במקוה כאשר מים ולא משום טבילה דאין אוכל ומשקה נטהרין במקוה דלא כתיב טבילה אלא באדם וכלים אבל יין ולא שום משקה אין להם טהרה אלא מים ומשום זריעה דכי משיק להו ה"ל חיבור מים שבכלי עם מי המקוה ובטילו להו גבייהו כדתנן שתולי תרומה שנטמאו ושתלן טהרו מלטמא אלמא מטהרה להו זריעה ומים במים זו היא זריעתן: נטהר מקצתו. שלא נגעו המים אלא בפי הכלי: נטהר כולו. ומדקתני נטהר כולו מכלל דטמא כולו והיכי משכחת לה דנגע טומאה בכולו: שהעבירו. לשלג: על אויר תנור. ושרץ בתוכו דנטמא מאויר כלי

נוהגין טומאה וטהרה בשלגין ביי שניי איז דא דער דין פון טומאה אונ פון טהרה, ווען דיא שנייא איז טמא אונ ווען דיא שנייא איז טהור, זאגט דיא גמרא תנן התם מיר האבין גילערנט דארטין אין אמשנה שלג אינו לא אוכל ולא משקה שנייא איז ניט אעסינוואורג אונ ניט אמשקה חישב עליו לאכילה אויב ער האט געטראכט אויף אביסול שניי ער זאל דאס עסין אינו מטמא טומאת אוכלין אונ אטומאה האט אנגערירט דאס ביסול שניי, ווערט ניט טמא די שניי ווי אלע אנדערע עסינווארג וואס ווערין טמא אז אטומאה רירט זייא אן למשקה מטמא טומאת משקין אויב ער האט געטראכט אויף אביסול שנייא ער זאל דאס טרינקען אונ אטומאה האט אנגערירט די ביסול שנייא ווערט די שניי טמא ווי אלע משקה וואס ווערין טמא אויב אטומאה רירט זייא אן נטמא מקצתו לא נטמא כולו אויב דיא טומאה האט אנגערירט אביסול פון דעם שנייא, ווערט נאר טמא דער ארט שנייא וואס די טומאה האט זיא אנגערירט, אבער דיא איבעריגע שנייא ווערט ניט טמא נטהר מקצתו נטהר כולו אויב מען האט אריין געלייגט די שניי אין אכלי אונ מען האט דיא כלי מיט דיא שנייא אראפ געלאזין אין דיא מקוה אונ דיא וואסער פון דיא מקוה האט אנגערירט אפילו נאר אביסול פון דיא שניי, איז די גאנצע שניי גיווארין טהור, פרעגט די גמרא הא גופא קשיא דיא משנה אליין איז אקשיא אמרת נטמא מקצתו לא נטמא כולו דו זאגסט אויב די טומאת האט אנגערירט אביסול פון דעם שנייא איז ניט טמא גיווארין די גאנצע שנייא עס איז נאר טמא דער ארט וואס דיא טומאה האט אנגערירט והדר תני נטהר מקצתו נטהר כולו נאכדעם לערנט די משנה אויב אביסול פון דעם שניי איז גיווארין טהור איז דיא גאנצע שניי טהור למימרא דניטמא כולו מוז מען דאך זאגין אז דיא גאנצע שניי איז גיוועזן טמא, וויא אזוי איז מעגלין אז אגאנצע שטיק שנייא זאל ווערין טמא אינוויינינג אונ אויסוויינינג, ווי אזוי קען דאס אנרירען אטומאה אין אלע ערטער עס זאל ניט זיין איין טראפין שנייא וואס די טומאה האט אים ניט אנגערירט אמר אביי כגון שהעבירה על אויר תנור אביי זאגט עס קען זיין דיא גאנצע שניי זאל טמא ווערין, אויב די שניי איז גילעגין אין אקאלטין הויבין אדער אין איין אנדערע כלי א ערדענע ופאר ציטיגע הויבינס זענען גיוועזן געמאכט וויא אפאס וואס שטייט אויף דיא ערד אויבין אן אדעק אונ ער האט געהאלטין אטומאה איבער די אפענע כלי, איז דיא טומאה אריין געגאנגען אין די כלי אונ

מתני': והתורה העידה. דהתורה העידה על כלי חרס אפילו מלא חרדל: כל אשר בתוכו יטמא:

ואפי' מלא חרדל. שאין נוגע בתנור אלא נגרגין שאצל הדפנות ואפ"ה כולו טמא מן האויר:

אפילו מלא חרדל. למאי דמפרש ר"ת דאיין פחות מכביצה מקבל טומאה לאו דוקא מלא חרדל אלא מלא ביצה אלא משום דמדרבנן מקבל טומאה נקט ליה:

עס איז טמא געווארין די שגיי אין גאנצין אינ-ווייניג אונ אויסוויינינ דהתורה העידה על כלי חרס אפילו מלא חרדל ווארום די תורה האט עדות געזאגט אויף א ערדענע כלי אפילו זיא איז פול מיט קליינע קערנער אזוי ווי זענעפט, אונ די כלי איז אויבין אפין, אויב מען האט געהאלטין א טומאה איבער די כלי, ווערין אלע קערנער טמא, אפילו די טומאה האט זיי ניט אנגערירט אונ האט זיי ניט גיזעהן פון דעסטוועגין זענען זיי טמא, אזוי איז די גאנצע שניי וואס אין די ערדענע כלי אויך טמא:

זוהר יתרו דף פ"ט ע"א

אמר רבי יהודה הכי הוא ודאי. וע"ד כתיב זכור את יום השבת לקדשו וכתיב קדושים תהיו כי קדוש אני ה' וכתיב וקראת לשבת עונג לקדש ה' מכובד. תאנא בהאי יומא כל נשמתיהון דצדיקייא מתעדנין בתפנוקי עתיקא קדישא סתימאה דכל סתימין. ורוחא חדא מענוגא דההוא עתיקא קדישא מתפשטא (נ"א ההוא מתפשט) בכלהו עלמין וסלקא ונחתא ומתפשטא לכלהו בני קדישין לכלהו נטורי אורייתא וניימין בנייחא שלים ומתנשי מכלהו כל רוגזין כל דינין וכל פולחנין קשין. הה"ד ביום הניח ה' לך מעצבך ומרגזך ומן העבודה הקשה. בגיני כך שקיל שבתא לקבל אורייתא וכל דנטיר שבתא כאלו נטיר אורייתא כלא. וכתיב אשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזיק בה שומר שבת מחללו ושומר ידו מעשות כל רע. אשתמע דמאן דנטיר שבתא כמאן דנטיר אורייתא כלא:

הלכה פסוקה יוסף לחק מוסר

הר"מ הלכות שבת פרק ו'

(א) פוסק אדם עם העכו"ם על המלאכה וקוצץ דמים והעכו"ם עושה לעצמו ואף על פי שהוא עושה בשבת מותר. וכן השוכר את העכו"ם לימים הרבה מותר אע"פ שהוא עושה בשבת כיצד כגון ששכר העכו"ם לשנה או לשתי' שיכתוב לו או שיארוג לו ה"ז כותב ואורג בשבת ומותר כאילו קצץ עמו שיכתוב לו ספר או שיארוג לו בגר שהוא עושה בכל עת שירצה והוא שלא

משערי קדושה ח"ב שער ד'

אמרו רז"ל אין שכינה ואין נבואה שורה לא מתוך עצבות וכו' וכן מצינו באלישע ובבני הנביאים דכתיב והיה כנגן המנגן וגומר וכתיב ולפניהם תוף וחליל וכנור והמה מתנבאים וגומר ואפי' בכל עבודת מצוה ותפלה צריך שיהיה בתכלית השמחה כמו שמצינו באביי דהוה בדח טובא ואמר תפילין קא מנחנא וכן רב ברונא

(א) פוסק אדם עם העכו"ם על המלאכה וקוצץ דמים א יוד מעג בעשטעלין איין ארבעט ביא א עכו"ם אונ מעג בעדינגען וויא פיל ער זאל אים געבין פאר דיא ארבעט והעכו"ם עושה לעצמו אונ דער עכו"ם מאכט דיא ארבעט פאר זיך ווער זאל פארדינגען זיין ארבעט געלט ואף על פי שהוא עושה בשבת מותר אפילו דער עכו"ם מאכט די ארבעט אום שבת פון דעסטוועגין מעג מען וכן השוכר את העכו"ם לימים הרבה מותר אף על פי שהוא עושה בשבת אונ אויב איוד האט גערונגען א עכו"ם ער זאל ביי אים ארבעטין פיל טעג ואלאנגע צייט אפילו דער עכו"ם ארבעט אום שבת, מעג מען כיצד כגון ששכר העכו"ם לשנה או לשתים שיכתוב לו או שיארוג לו הרי זה כותב ואורג בשבת ומותר וויא אזוי, דהיינו איוד האט גערונגען א עכו"ם אויף א יאהר אדער אויף צוויי יאהר צו איין ארבעט, צום שרייבין אדער צום וועבין, אז דער עכו"ם האט געשריבען אדער געוועבט אום שבת, מעג דאס דער יוד ניצען כאילו קצץ עמו שיכתוב לו ספר או שיארוג לו בגד שהוא עושה בכל עת שירצה גליך וויא ער וואלט בערונגען דעם עכו"ם ניט אויף די צייט, נאר ער זאל אים שרייבין אספר אדער ער זאל אים וועבין אקלייד, מעג דאך דער עכו"ם דאס מאכין ווען ער וויל אפילו אום שבת. אזוי אז ער האט אים גערונגען אויף איאהר אדער אויף לייננער טעג ער אויך מאכן די ארבעט אום שבת והוא שלא יתחשב

אמרו רבותינו זכרונם לברכה די רבנן האבין גיזאגט אין שכינה ואין נבואה שורה לא מתוך עצבות אלא מתוך שמחה של מצוה די שכינה אדער די נבואה רוהט ניט אויף דעם מענטש וואס איז טרויריג נאר אויף דעם מענטש וואס איז פריילך פון א מצוה וואס ער האט גיטאהן וכן מצינו באלישע ובבני הנביאים אונ אזוי געפינען מיר ביי אלישע אונ ביי די יונגע נביאים דכתיב והיה כנגן המנגן ביי אלישע שטייט ווי דער שפילער האט אנגעהויבין שפילען איז אויף אים גיוועין די נבואה פון גאט וכתיב ולפניהם תוף וחליל וכנור והמה מתנבאים אונ ביי די יונגע נביאים שטייט אין פסוק פאר זיי איז גיוועין א פויק אונ א פייפיל אונ א פידול אונ זייא האבין גיזאגט נביאות ואפילו בכל עבודת מצוה ותפלה צריך שיהיה בתכלית השמחה אפילו אז ער טוהט א מצוה אונ דאוונט דארף דאס אלץ זיין מיט די גרעסטע שמחה כמו שמצינו באביי דהוה בדח טובא אזוי ווי מיר געפינען ביי אביי וואס ער האט פיל געלאכט ואמר תפלין קא מנחנא אונ ער האט גיזאגט

משום דסמך גאולה לתפלה לא פסק חוכא מפומיה כל ההוא יומא. לכן יעורר האדם שמחה בלבו כי זכה להיות מעבדי ה' וזכה לתורת אמת ומה יש שמחה בעולם יותר מזה להכיר אחד מרבי רבבות חסדיו ית' שבראו לכבודו וגבר עליו חסדו תדיר ובצל כנפיו יחסה:

יחשוב עמו יום יום: (ב) בר"א בצנעה שאין מכירים הכל שזו המלאכה הנעשית בשבת של ישראל היא אבל אם היתה ידועה וגלויה ומפורסמת אסור שהרואה את העכו"ם עוסק אינו יודע שקצץ ואומד שפלוני שכר העכו"ם לעשות לו מלאכה בשבת:

אִיךְ בִּין פְרֵיילִיךְ מִיט דִי מִצְוָה וָואס אִיךְ הָאבּ גִיטָאהְן אִיךְ הָאבּ גֶעלֵייגְט תְּפִלִּין וְכֵן רַב בְּרוֹנָא מִשּׁוּם דְסָמַךְ גְאוּלָה לִתְפִלָּה לֹא פָּסַק חוּכָא מִפּוּמֵיהּ כָּל הַהוּא יוֹמָא אוּנ אַזוֹי אִיז גִיוֶועןן בַּיי רַב בְּרוֹנָא וַוייל עֶר הָאט גִיזָאגְט אִין דֶער פְרִיה דִי בְּרָכָה גָאַל יִשְׂרָאֵל אוּנ הָאט בַּאלְד גִיזָאגְט שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה דְרִיבֶּער הָאט עֶר אַגַאנְצֶע טָאג גֶעלַאכְט, אוּנ דָאס לַאכִין הָאט נִיט אוֹיפְגִיהֶערְט פוּן זַיין מוֹיל דֶעם גַאנְצִין טָאג לָכֵן יְעוֹרֵר הָאָדָם שִׂמְחָה בְּלִבּוֹ כִּי זָכָה לִהְיוֹת מֵעַבְדֵי ה' דְרִיבֶּער זָאל אַמֶענְטְשׁ דֶערְוֶועקִין אַשְׂמְחָה אִין זַיין הַארְץ וָואס עֶר הָאט זוֹכֶה גִיוֶועןן צוּ זַיין אַקְנֶעכְט בַּיי גָאט וְזָכָה לְתוֹרַת אֱמֶת אוּנ עֶר הָאט זוֹכֶה גִיוֶועןן צוּ הָאבִּין אַאֱמֶתָּה תּוֹרָה וּמַה יֵשׁ שִׂמְחָה בָּעוֹלָם יוֹתֵר מִזֶה אוּנ וָואס אִיז נָאךְ דָא אוֹיף דֶער וֶועלְט אַגְרֶעסֶערֶע שִׂמְחָה וִויא דָאס אִיז לְהַכִּיר אֶחָד מֵרִבֵּי רְבָבוֹת חֲסָדָיו יִתְבָּרַךְ מֶען זָאל דֶער קֶענֶען אֵיינֶע פוּן דִי צֶעהְן מָאהְל צֶעהְן טוֹיזֶענְדֶער חֲסָדִים פוּן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וָואס עֶר הָאט גִיטָאהְן אוֹיף דֶער וֶועלְט שֶׁבְּרָאוֹ לִכְבוֹדוֹ וָואס גָאט הָאט אִים בַּשַׁאפִין פוּן זַיין כָּבוֹד וֶועגִין וְגָבַר עָלָיו חַסְדוֹ תָּדִיר אוּנ גָאט שְׁטַארְקְט שְׁטֶענְדִיג זַיין חֶסֶד אוֹיף אִים וּבְצֵל כְּנָפָיו יֶחֱסֶה. אוּנ עֶר וֶועט זִיךְ בֶּעשִׁיטְצֶען אִין דֶעם שָׁאטִין פוּן זַיינֶע פְלִיגֶעל:

יַחְשׁוֹב עִמּוֹ יוֹם יוֹם נָאר עֶר זָאל זִיךְ נִיט רֶעכֶענֶען מִיט דֶעם עכו"ם פַאר דִי אַרְבֶּעט יֶעדֶער טָאג, עֶס זָאל נִיט אוֹיס קוּמֶען צוּ רֶעכֶענֶען מִיט אִים פַאר דִי אַרְבֶּעט פוּן שַׁבָּת בֶּעזוּנְדֶער: (ב) בַּמֶה דְבָרִים אֲמוּרִים וֶוען זֶענֶען דִי רֵייד גִיזָאגְט גִיוָוארִין בְּצִנְעָה אַז דִי אַרְבֶּעט וֶוערְט גִיטָאהְן אִין דֶער שְׁטִיל שֶׁאֵין מַכִּירִים הַכֹּל שֶׁזּוּ הַמְלָאכָה הַנַּעֲשֵׂית בְּשַׁבָּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל הִיא וָואס קֵיינֶער וַוייס נִיט אַז דִי אַרְבֶּעט וָואס דֶער עכו"ם מַאכְט אוּם שַׁבָּת גִיהֶער דָאס צוּ אַיוּדִין אֲבָל אִם הָיְתָה יְדוּעָה וּגְלוּיָה וּמְפוּרְסֶמֶת אָסוּר אָבֶּער אַז אַלֶע וַוייסִין אַז דִי אַרְבֶּעט גִיהֶער צוּ אַיוּד, טָאר מֶען נִיט לָאזִין דֶעם עכו"ם אַרְבֶּעטִין אוּם שַׁבָּת פַאר דֶעם יוּדִינְם וֶועגִין שֶׁהָרוֹאֶה אֶת הָעכו"ם עוֹסֵק וָוארוּם דֶער מֶענְטְשׁ וָואס וֶועט זֶעהְן דֶער עכו"ם אַרְבֶּעט דֶעם יוּדִינְם אַרְבֶּעט אוּם שַׁבָּת אֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁקָּצַץ. וֶועט עֶר נִיט וִויסֶען אַז דֶער יוּד הָאט אָפְּגֶעמַאכְט מִיט דֶעם עכו"ם אוֹיף אַיָאהְר וְאוֹמֵר שֶׁפְּלוֹנִי שָׂכַר הָעכו"ם לַעֲשׂוֹת לוֹ מְלָאכָה בְּשַׁבָּת נָאר עֶר וֶועט זָאגִין אַז דֶער יוּד הָאט גֶעדוּנְגֶען דֶעם עכו"ם עֶר זָאל טָאהְן פוּן זַיינֶעטְוֶועגִין דִיא אַרְבֶּעט אוּם שַׁבָּת:

יא הָעִקָּר הַשֵּׁנִי, עֲזִיבַת־הַחֵטְא. כִּי יַעֲזוֹב דְּרָכָיו הָרָעִים וְיִגְמוֹר בְּכָל לְבָבוֹ כִּי לֹא יוֹסִיף לָשׁוּב בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה עוֹד. וְאִם אָוֶן פָּעַל, לֹא יוֹסִיף, כָּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל לג יא) שׁוּבוּ שׁוּבוּ מִדַּרְכֵיכֶם הָרָעִים, וְנֶאֱמַר (ישעיה נה ז) יַעֲזֹב רָשָׁע דַּרְכּוֹ. וְדַע, כִּי מִי אֲשֶׁר חָטָא עַל דֶּרֶךְ מִקְרֶה, כִּי הִתְאַוָּה תַאֲוָה וַיֶּחֱזַק עָלָיו יִצְרוֹ וַיִּתְקְפֵהוּ, וְלֹא נֶחֶלְצוּ רַעְיוֹנָיו וְחוּשָׁיו בְּפִגְעוֹ בוֹ, וְלֹא מִהֲרוּ לִגְעוֹר בְּיַם הַתַּאֲוָה וְיֶחֱרַב, עַל כֵּן יְגוֹרְרֵהוּ הַיֵּצֶר בַּחֲרָמָיו, וְנָפַל בְּמַכְמוֹרָיו, לְפִי שַׁעְתּוֹ וְעִתּוֹ, בִּהְיוֹת רוּחַ הַיֵּצֶר־רָע מְבַעֲתוֹ, וְלֹא מֵאֲשֶׁר חֶפְצוֹ וּרְצוֹנוֹ לִמְצֹא עֲוֹנוֹ וְלַעֲשׂוֹת כָּמוֹהוּ אַחֲרֵי זֹאת, רֵאשִׁית תְּשׁוּבַת הָאִישׁ הַזֶּה, הַחֲרָטָה, וְלָשִׂים יָגוֹן בְּלִבּוֹ עַל חַטָּאתוֹ וְלִהְיוֹת נֶפֶשׁ נַעֲנָה

וּמָרָה כַלַּעֲנָה, אַחֲרֵי־כֵן יוֹסִיף בְּכָל יוֹם יִרְאַת־הַשֵּׁם בְּנַפְשׁוֹ, וְיִתֵּן חִתַּת אֱלֹהִים בִּלְבָבוֹ בְּכָל עֵת, עַד אֲשֶׁר יִהְיֶה נָכוֹן לִבּוֹ בָּטוּחַ בַּשֵּׁם, כִּי, אִם יוֹסִיף יַעֲבָר־בּוֹ הַיֵּצֶר וִיפַגְּשֵׁהוּ כְּפַעַם בְּפַעַם וְרַבָּה עָלָיו תַּאֲוָתוֹ כַּמִּשְׁפָּט הָרִאשׁוֹן, לֹא יִהְיֶה נִפְתֶּה לִבּוֹ עָלָיו וְיַעֲזוֹב דַּרְכּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי כח יג) וּמוֹדֶה וְעֹזֵב יְרֻחָם, הִזְכִּיר תְּחִלָּה וּמוֹדֶה, עַל הַחֲרָטָה וְהַוִּדּוּי, וְאַחַר־כָּךְ וְעוֹזֵב. אַךְ הָאִישׁ הַמִּתְיַצֵּב עַל דֶּרֶךְ לֹא טוֹבָה תָּמִיד, וְגָבַר עַל חֲטָאָיו דּוֹרֵךְ בְּכָל יוֹם וְשׁוֹנֶה בְּאִוַּלְתּוֹ, וְשָׁב בִּמְרוּצָתוֹ גַּם פְּעָמִים רַבּוֹת, וְכָל עֵת אוֹהֵב הָרַע, וּמִכְשׁוֹל עֲוֹנוֹ יָשִׂים נֹכַח פָּנָיו, רְצוֹנִי לוֹמַר, הַתַּאֲוָה וְהַיֵּצֶר וְחֶפְצוֹ וּמְגַמָּתוֹ, אֲשֶׁר לֹא יִבָּצֵר מִמֶּנּוּ כָּל אֲשֶׁר יָזֹם לַעֲשׂוֹת, רֵאשִׁית תְּשׁוּבַת הָאִישׁ הַזֶּה, לַעֲזוֹב דַּרְכּוֹ וּמַחֲשַׁבְתּוֹ הָרָעָה, וּלְהַסְכִּים לְקַיֵּם וּלְקַבֵּל עָלָיו לְבַל יוֹסִיף לַחֲטֹא, אַחֲרֵי־כֵן יִתְחָרֵט עַל עֲלִילוֹתָיו הַנִּשְׁחָתוֹת וְיָשֹׁב אֶל הַשֵּׁם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה נה ז) יַעֲזֹב רָשָׁע דַּרְכּוֹ וְאִישׁ אָוֶן מַחְשְׁבֹתָיו וְיָשֹׁב אֶל־יְיָ וִירַחֲמֵהוּ. וְהַמָּשָׁל בָּזֶה, לְמִי שֶׁאוֹחֵז הַשֶּׁרֶץ וּבָא לִטְבּוֹל וּלְהִטָּהֵר, כִּי יַנִּיחַ הַשֶּׁרֶץ תְּחִלָּה וְאַחֲרֵי־כֵן יִטְבּוֹל וְיִטְהַר. וְכָל זְמַן שֶׁהַשֶּׁרֶץ בְּיָדוֹ, עוֹד טֻמְאָתוֹ בוֹ, וְאֵין הַטְּבִילָה מוֹעִילָה. וְהִנֵּה עֲזִיבַת מַחֲשֶׁבֶת הַחֵטְא הִיא הַשְׁלָכַת הַשֶּׁרֶץ. וְהַחֲרָטָה מֵאֲשֶׁר חָטָא וְהַוִּדּוּי וְהַתְּפִלָּה, בִּמְקוֹם הַטְּבִילָה. וְהָיָה כִּי יָבוֹאוּ יִסּוּרִים וּמַכְאוֹבִים עַל הָרָשָׁע אֲשֶׁר תָּמִיד כָּל זְמָמָיו לְהִתְהַלֵּךְ בַּאֲשָׁמָיו, יִוָּסֵר בַּתְּחִלָּה, וְיָשׁוּב מַחֲשַׁבְתּוֹ הָרָעָה אֲשֶׁר חָשַׁב וְיַכְרִית מַעֲבָדָיו מִיָּדָיו. וְהַמָּשָׁל בָּזֶה, לְעֵגֶל אֲשֶׁר יַכּוּהוּ בְּמַלְמַד הַבָּקָר לְכַוֵּן תְּלָמָיו. כֵּן הַמִּתְיַצֵּב עַל דֶּרֶךְ לֹא טוֹבָה, יִקַּח הַמּוּסָר תְּחִלָּה לַעֲזוֹב דַּרְכֵי־מָוֶת לָלֶכֶת דֶּרֶךְ יָשָׁר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה לא יז) שָׁמוֹעַ שָׁמַעְתִּי אֶפְרַיִם מִתְנוֹדֵד יִסַּרְתַּנִי וָאִוָּסֵר כְּעֵגֶל לֹא לֻמָּד. וְעוֹד נֶאֱמַר אַחֲרָיו (שם שם יח) כִּי־אַחֲרֵי שׁוּבִי נִחַמְתִּי. רוֹצֶה לוֹמַר, כִּי אַחֲרֵי אֲשֶׁר יִסַּרְתַּנִי וָאִוָּסֵר וְשַׁבְתִּי מִדַּרְכֵי הָרָעָה, נִחַמְתִּי אַחֲרֵי־כֵן וָאֶתְחָרֵט עַל מַה

שֶׁעָבַר מִדִּבְרֵי עֲוֹנוֹתָי.

וְהִנֵּה נִתְבָּאֵר לְךָ מִזֶּה כָּל הָעִנְיָן אֲשֶׁר בֵּאַרְנוּ.

יב הָעִקָּר הַשְּׁלִישִׁי, הַיָּגוֹן. יִשְׁתּוֹנֵן כִּלְיוֹתָיו וְיַחְשׁוֹב, כַּמָּה רַבָּה רָעַת מִי שֶׁהִמְרָה אֶת יוֹצְרוֹ, וְיַגְדִּיל יָגוֹן בִּלְבָבוֹ, וְסַעַר מִתְחוֹלֵל בְּרַעְיוֹנָיו, וְיֵאָנַח בִּמְרִירוּת לֵב, כִּי יִתָּכֵן שֶׁיִּתְחָרֵט וְיֵרַע בְּעֵינָיו עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְלֹא הִשְׁלִים חָקוֹ בָּזֶה, כִּי גַם הֶפְסֵד דִּינָר אוֹ אִסָּר, קָשֶׁה בְּעֵינֵי הָאָדָם. אַךְ אִם אָבַד עָשְׁרוֹ בְּעִנְיָן רַע וְיָצָא נְקִי מִנְּכָסָיו, נַפְשׁוֹ עָלָיו תֶּאֱבָל וְתִכְבַּד אַנְחָתוֹ וְנַפְשׁוֹ מָרָה לוֹ. וְכֵן עַל צָרוֹת רָעוֹת וְרַבּוֹת כְּאֵבוֹ נֶצַח וְיָגוֹן בִּלְבָבוֹ יוֹמָם. וְיוֹתֵר מֵהֵמָּה רָאוּי שֶׁיִּצְטַעֵר וְיֵאָנַח מִי שֶׁהִמְרָה אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְהִשְׁחִית וְהִתְעִיב עֲלִילָה לְפָנָיו וְלֹא זָכַר יוֹצְרוֹ אֲשֶׁר בְּרָאוֹ יֵשׁ מֵאַיִן, וְחֶסֶד עָשָׂה עִמּוֹ, וְיָדוֹ תַּנְחֵהוּ בְּכָל עֵת, וְנוֹצֵר נַפְשׁוֹ בְּכָל רֶגַע, וְאֵיךְ מְלָאוֹ לִבּוֹ לְהַכְעִיס לְפָנָיו, וְאֵיךְ טַח מֵרְאוֹת עֵינֵי הַחוֹטֵא מֵהַשְׂכִּיל לְבָבוֹ. וְהַמַּשְׂכִּיל אֲשֶׁר נִפְקְחוּ עֵינָיו, יוּחָקוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בִּלְבָבוֹ, וְיָבוֹאוּ חַדְרֵי־רוּחוֹ.

יג וּמַדְרְגוֹת הַתְּשׁוּבָה וּמַעֲלוֹתֶיהָ, לְפִי גֹדֶל הַמְּרִירוּת וְעֹצֶם הַיָּגוֹן. וְהִיא הַתְּשׁוּבָה אֲשֶׁר תָּבוֹא מִדֶּרֶךְ טֹהַר הַנֶּפֶשׁ וְזַכּוּת שִׂכְלָהּ, כִּי לְפִי שִׂכְלוֹ וּכְפִי אֲשֶׁר תִּפָּקַחְנָה עֵינָיו יִרְבּוּ וְיַעַצְמוּ בִּמְאֹד מְאֹד יְגוֹנָיו בְּרַעְיוֹנָיו עַל רֹב עֲוֹנָיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה נז טז) כִּי לֹא לְעוֹלָם אָרִיב וְלֹא לָנֶצַח אֶקְצוֹף כִּי־רוּחַ מִלְּפָנַי יַעֲטוֹף וּנְשָׁמוֹת אֲנִי עָשִׂיתִי. בֵּאוּרוֹ, כַּאֲשֶׁר יַעֲטוֹף וְיִצְטַעֵר הָרוּחַ שֶׁהוּא מִלְּפָנַי כִּי הוּא מִן הָעֶלְיוֹנִים, וְיַעַטְפוּ נְשָׁמוֹת אֲשֶׁר אֲנִי עָשִׂיתִי, לֹא אָרִיב עוֹד וְלֹא אֶקְצוֹף, כִּי אֵיךְ לֹא אָחוֹן וַאֲרַחֵם עַל נֶפֶשׁ יְקָרָה אֲשֶׁר הִיא מִלְּפָנַי וּנְשָׁמוֹת אֲנִי עָשִׂיתִי. עַל כֵּן יֵקַל הֶעָוֹן כְּפִי אֲשֶׁר תִּכְבַּד עֲבוֹדַת הָאֲנָחָה עָלָיו, כִּי הַיָּגוֹן יָבוֹא מֵאֵת טֹהַר הַנְּשָׁמָה הָעֶלְיוֹנָה, וְנִרְצְתָה בָזֶה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר תֵּרָצֶה בְּרֹב יִסּוּרֵי הַגּוּף וּמַכְאוֹבָיו. וְהַמָּשָׁל בָּזֶה, כִּי

יָרְדוּ עֵינַי עַל לֹא־שָׁמְרוּ תוֹרָתֶךָ, לֹא אָמַר עַל לֹא שָׁמַרְתִּי תוֹרָתֶךָ, אֲבָל אָמַר, לֹא שָׁמְרוּ, כִּי הֵם סִבְּבוּ הַחֵטְא, עַל כֵּן הוֹרַדְתִּי פַּלְגֵי מָיִם.

טז הָעִקָּר הַחֲמִישִׁי, הַדְּאָגָה, כִּי יִדְאַג וְיִפְחַד מֵעֹנֶשׁ עֲוֹנוֹתָיו כִּי יֵשׁ עֲוֹנוֹת שֶׁהַתְּשׁוּבָה תּוֹלָה כַּפָּרָתָם וְיִסּוּרִים מְמָרְקִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים לח יט) כִּי־עֲוֹנִי אַגִּיד אֶדְאַג מֵחַטָּאתִי. וְעִנְיַן הַיָּגוֹן עַל שֶׁעָבַר, וְעִנְיַן הַדְּאָגָה עַל הֶעָתִיד. וְעוֹד שֵׁנִית יִדְאַג, אוּלַי הוּא מְקַצֵּר בְּחוֹבַת הַתְּשׁוּבָה בְּצַעַר וּבִמְרִירוּת וּבְצוֹם וּבְבֶכִי. וְהֲגַם כִּי הִרְבָּה צַעַר וְהִרְבָּה בֶּכֶה, יָחִיל וְיִירָא אוּלַי לְעֻמַּת זֶה הִרְבָּה אַשְׁמָה, וְלֹא הִשְׁלִים חָקוֹ אֶת כָּל עֲוֹנוֹתוֹ וְכַאֲשֶׁר יִבְכֶּה בַּצּוֹם נַפְשׁוֹ. וּמִי שֶׁהִתְבּוֹנֵן בְּגֹדֶל עֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא עַל יְצוּרָיו, וְכִי אֵין קֵץ לְרָעַת הַמַּמְרֶה אֶת פִּיו, כָּל אֲשֶׁר יוֹסִיף בַּעֲבוֹדָה וּבְדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה, הֲלֹא מִצְעָר הִיא וְהִנָּה לִמְעַט בְּעֵינָיו. וְאָמַר שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם (משלי יד טז) חָכָם יָרֵא וְסָר מֵרָע, בֵּאוּרוֹ, הֶחָכָם אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא סָר מֵרָע בְּכָל מַאֲמַצֵּי כֹחוֹ, יִירָא וְיָחִיל אוּלַי לֹא כִלָּה חָקוֹ וְלֹא נִזְהַר כְּדָת מַה־לַּעֲשׂוֹת. וְכָמוֹהוּ (משלי כח ו) מֵעִקֵּשׁ דְּרָכַיִם וְהוּא עָשִׁיר, אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא עָשִׁיר. וְכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תנחומא א לך טו) אַל תְּפָרֵשׁ חָכָם יָרֵא וְסָר מֵרָע, אֶלָּא חָכָם סָר מֵרָע וְיָרֵא. וְסוֹף הַפָּסוּק מוֹכִיחַ עָלָיו, וּכְסִיל מִתְעַבֵּר וּבוֹטֵחַ, אָמַר עַל מִדַּת הַכְּסִיל שֶׁהִיא בְּהֵפֶךְ מִמִּדַּת הֶחָכָם, כִּי הַכְּסִיל מִתְעַבֵּר וְעִם־כָּל־זֹאת בּוֹטֵחַ שֶׁלֹּא יִקְרֵהוּ עָוֹן וָנֶזֶק, וּבַעַל־הַכַּעַס עָלוּל לִפְשָׁעִים וּמֻפְקָר לִנְזָקִים, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי כט כב) וּבַעַל חֵמָה רַב־פָּשַׁע, וְנֶאֱמַר (שם כה כח) עִיר פְּרוּצָה אֵין חוֹמָה אִישׁ אֲשֶׁר אֵין־מַעְצָר לְרוּחוֹ.

הַמֶּלֶךְ יַחְמוֹל עַל חֲנִיכָיו יְלִידֵי בֵיתוֹ הַקְּרוֹבִים אֵלָיו, וְהֵם מַאֲצִילֵי אֶרֶץ הַנִּכְבָּדִים, וְיִתֵּן לָהֶם חֲנִינָה יוֹתֵר מֵחֶמְלָתוֹ עַל הָרְחוֹקִים וְהַפְּחוּתִים, וְאָמַר וּנְשָׁמוֹת אֲנִי עָשִׂיתִי, לְקָרְבָתָן אֶל הָעֶלְיוֹנִים, אַף־עַל־פִּי שֶׁהַגּוּף וְהַכֹּל מַעֲשֵׂי יָדָיו. וְכָמוֹהוּ (שמות לב טז) וְהַלֻּחֹת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הֵמָּה. וְעוֹד אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (קידושין ל ב) שְׁלשָׁה שֻׁתָּפִים יֵשׁ בָּאָדָם, אָבִיו וְאִמּוֹ וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. וּלְפִי שֶׁאֵין לָאָב וְלָאֵם שֻׁתָּפוּת בַּנְּשָׁמָה, עַל כֵּן אָמַר וּנְשָׁמוֹת אֲנִי עָשִׂיתִי. וְאָמְרוּ וּנְשָׁמוֹת אֲנִי עָשִׂיתִי, יוֹרֶה עַל אָמְרוֹ כִּי רוּחַ מִלְּפָנַי, כִּי עִנְיָנוֹ כַּאֲשֶׁר בֵּאַרְנוּ.

יד וְאָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם (תהלים לה י) אֲדֹנָי נֶגְדְּךָ כָל־תַּאֲוָתִי וְאַנְחָתִי מִמְּךָ לֹא־נִסְתָּרָה, בֵּאוּרוֹ, גְּלוּיָה לְפָנֶיךָ כָּל תַּאֲוָתִי כִּי אֵינֶנָּה זוּלָתִי לַעֲבוֹדָתֶךָ, וְאַתָּה יוֹדֵעַ אַנְחָתִי כִּי אֵינֶנָּה עַל עִסְקֵי עוֹלָם וְהַדְּבָרִים הֲבָלִים, זוּלָתִי עַל חֲטָאַי וְעַל קֹצֶר יָדִי בַּעֲבוֹדָתֶךָ. וְאָמַר אֶחָד מִן הַמִּתְנַפְּלִים בְּחִין עֶרְכּוֹ, אַנְחָתִי מְפַחְדְּךָ הִרְחִיק מִמֶּנִּי הָאֲנָחוֹת, דַּאֲגָתִי מִקֹּצֶר יָדִי בַּעֲבוֹדָתְךָ הִרְחִיק מִמֶּנִּי הַדְּאָגוֹת.

טו הָעִקָּר הָרְבִיעִי, הַצַּעַר בַּמַּעֲשֶׂה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יואל ב יב) וְגַם עַתָּה נְאֻם־יְיָ שֻׁבוּ עָדַי בְּכָל־לְבַבְכֶם וּבְצוֹם וּבִבְכִי וּבְמִסְפֵּד. וְאָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ירושלמי ברכות פ״א ה״ד, במדב״ר שלח יז ז) הַלֵּב וְהָעֵינַיִם שְׁנֵי סַרְסוּרֵי הַחֵטְא. וְכֵן כָּתוּב (במדבר טו לט) וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם. לָכֵן בְּזֹאת יְכֻפַּר עֲוֹן הַסַּרְסוּרִים בְּמִדַּת תְּשׁוּבָתָם כְּנֶגֶד מִדַּת מְשׁוּבָתָם, כִּי יִתְכַּפֵּר עֲוֹן לְבַב הַחַטָּאִים בִּמְרִירוּתָם וְאַנְחוֹתָם בְּשֶׁבֶר אֲשֶׁר הֵם שׁוֹבְרִים אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה נז טז) כִּי רוּחַ מִלְּפָנַי יַעֲטוֹף, וְנֶאֱמַר (תהלים נא יט) לֵב־נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּה אֱלֹהִים לֹא תִבְזֶה. וְהַמָּשָׁל עַל זֶה מִן הַכֵּלִים הַטְּמֵאִים אֲשֶׁר נִשְׁבְּרוּ, מִטֻּמְאָתָם טָהֲרוּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יא לה) תַּנּוּר וְכִירַיִם יֻתָּץ. וַעֲוֹן הָעֵינַיִם יְכֻפַּר בִּדְמָעוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קיט קלו) פַּלְגֵי־מַיִם